FRANCISCI EULALIJ SAVASTANI

E SOC. JESV.

BOTANICORUM,

SEU

INSTITUTIONUM REI HERBARIÆ

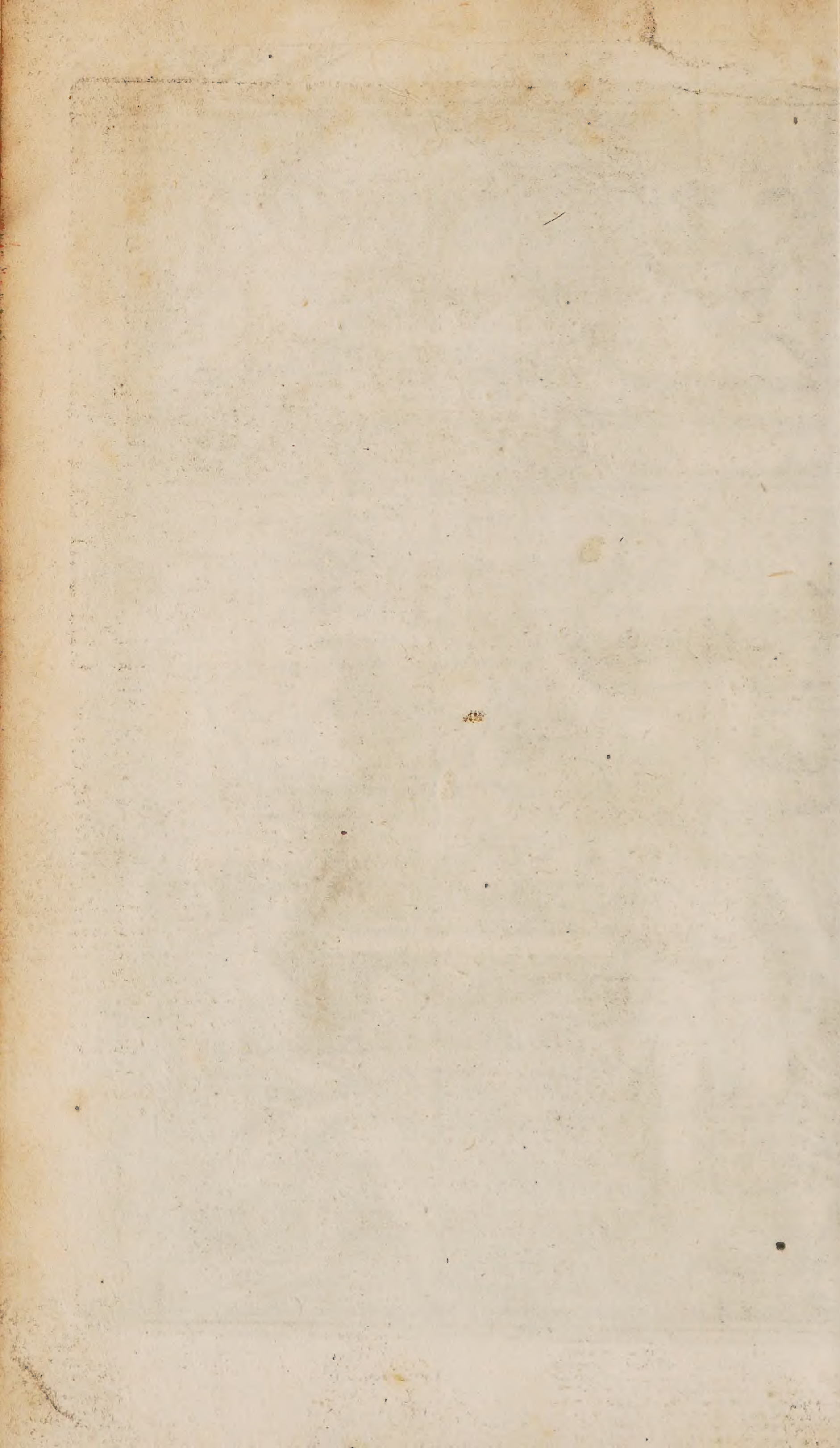
LIBRI IV.

NEAPOLI AN. M.D.CCXII.
Ex Officina Novelli de Bonis Typograph. Archiepiſcop.

SVPERIORVM FACVLTATE.

Nunc Mediis quam Floribus offert
primum Botane ne dedignare Coronam
FRAN.ci
EULA
SAVA
STANI
SOC. IES
BOTANI
CA
D. ANDREÆ
CASIMIRO
DE AMBROSIO
D.D.D.

ILLUSTRISSIMO DOMINO

D. ANDREÆ CASIMIRO DE AMBROSIO.

FRANCISCUS EULALIUS SAVASTANUS

S. J.

Felicitatem.

NON rarò iis usuvenit, qui famæ student, Vir Illustrissime, ut aliquid perfectum ingenio, industria elaboratum in lucem edituri, in Majorum Gentium aliquem aciem intendant; & qua generis floreat amplitu-

 dine,

dine, qua polleat auctoritate, id unum spectent; quantùm ingenio valeat, aut literaria præstet laude, nihil omninò pensi habeant. Ita & se, & suos, quos sibi adoptant, Mecænates splendidam sanè inducunt in fraudem. Se quidem; dum ex fumo sibi lucem quærunt, & famæ negotium, perinde quasi aut armis, aut opibus, aut phaleris transigi posset, alienæ potestati, non ingenio committunt. Suos verò Mecænates; quia dum, quæ eos circumstat, amplitudinem ambiunt, non cum iis, ut olim scitè penes Tacitum Galba ad Pisonem, sed cum eorum fortuna loquuntur. Non mihi multum laborandum fuit, ut me integrum ab hac labe præstarem. Ubi tu primum oculis occurristi, qui meum istuc probares consilium, haud ultrà deliberandum mecum ipse animo statui. Habeo, sic mecum rem tacitus agitavi, habeo quem huic operi & Judicis nomine destinem, & Patroni, cujus nempè judicium & vereatur fama, & meum prosequatur obsequiũ. Scilicet is es, quem mansuetioribus hisce ad superbiam excultum musis non semel adstricta numeris oratione scribentem Neapolitanæ Academiæ suspexere, equusque

que

que Parthenopæus visus summa cũ laude in Pegasum, Sebethus evadere in Hippocrenen. Nemo igitur opportunius in Musarum patrocinium vocandus erat, quàm Tu, qui iisdem à puero assueveras, ut tandem gratam iis inciperes vicem rependere, & quem olim illæ sensere cultorem, sentirent nunc etiam Mecænatem. Sic ab omni ambitus nota meum se tibi purgabit obsequium, planumque faciet Tecum simplicissimè agere, non Tuæ palpum obtrudere felicitati. Quanquam fateor, in hoc ipso exequendo consilio, quam planè despexeram fortunam, expertus sum votis nunc ut cum maximè obsequentem meis; nam dum Te unum specto, tuumque unum sequor judicium, quæ ab aliis alii eblandiri solent famæ suffragia, & mihi suopte ingenio cumulatissimè prerogavit. Tanta siquidem Tuo è nomine huic operi lux oborta, ut nihil desiderandum amplius fuerit, quo abundè inclaresceret. Ea nimirum ab stirpe es, quæ si minus summo, non infimo certe ab loco est, suaque ostentat & nobilitatis præsidia, & gloriæ ornamenta. Quid enim uspiam cujusquam commendet genus, quod in Tuo non emi-

neat penè dixerim ad invidiam? Amplissimas-ne, easque diuturnitate inveteratas quispiam in eo requirat divitias? Nullus profectò nobilitati splendidior, quàm vetusto ab auro, decor, ac species. At opibus usque adeò Tua circumfluit, ac jam inde ab Andegavensium Regum temporibus circumfluxit Domus, ut Regiarum ipsarum fortunarum angustiis præsenti subsidio non semel esse potuerit. Constat ex Neapolitanorum Tabulariorum fide a Rahone, & Jacobo de Ambrosio Carolo I. Andegavensi certum mutuò datum æs. Tempore Caroli V. Cæsaris à Petro de Ambrosio sub ejus signis Cisalpino in bello merente numerata militibus de suo stipendia, multis nummorum aureorum millibus in Augustissimæ Austriacæ domus obsequium insigni liberalitate profusis; ut nemini dubium esse possit, quin Tua Vetus Prosapia auriferorum fluminum exemplo semper sibi constiterit æquè auro clara, ac profluente; supraque Pactoli laudem potuerit potiùs Reges ipsos propemodum Midas aureos efficere, quam ab ipsis auro ditescere in pretium. Res domi, militiæque à majoribus præclarè ge-

stas,

ſtas, muniaque publica ſingulari obita cum laude fortaſſe alius repoſcet. Ab his nempe nativus Nobilitatis color, ac ſanguis; & Majorum gloria poſteris lumen eſt luculentiſſimum. At quantùm his abundat laudibus Tua Stirps præclariſſima non unis Illuſtrium Virorum circumſepta Imaginibus, quorum Nomina inſtar triumphi ſunt. Tenet adhuc fama, quàm ſplendidè ſuam locarit operam apud Ferdinandum Primum Aragonium Tomiſſius de Ambroſio: quantùm ſe deinde Carolo V. Cæſari probaverit Hieronymus, ejuſque nuper laudatus filius Petrus de Ambroſio per omnes penè honorum gradus ad ſummum evectus faſtigium, ſub Philiberto Auriaco Cabillonenſium Principe Tribunus Militum in Subalpinis, ſub Petro Toletano ejuſdem in acie Legatus, ſub Albano Duce Ariani conſpicuæ tum Urbis arci impoſitus, ut eam ab hoſtibus adventantibus tueretur, cujus nempe integerrima fides minimè auro corrumpi paſſa in aliis arcibus Ciſalpinis propugnandis jam ſatis ſui ſpecimen exhibuerat, ſub Vaſti denique Marchione in expeditione ab eodem in Apu-

liam suscepta supremus Annonæ Præfe-
ctus: quem deinde æmulatus Tomissius alter ex ipso progenitus, paternæ Virtutis hæres ex asse & ipse sub Carolo de Guevara Potentiæ Comite Tribuni militaris munere insignitus est; ut jam penè militaris gloria Genti de Ambrosio per manus tradita in ejus domo domicilium fixisse videretur. Quid amplissima Regum loquar diplomata, quibus in illustri veluti posita monimento Tuæ Familiæ commendatur Nobilitas, Tuorum promerita Majorum famæ assignantur? Extat amplissimum Ferdinandi Aragonii diploma ad Tomissium de Ambrosio, quo illum commemorans Amalphitanum Civem Patricio ex ordine, ob egregiè sibi navatam operam summis effert præconiis, pluribusque immunitatibus, prærogativis, honoribus muneratur; ut jam tùm Amalphis felicior videri potuerit ab hac Regalis Munificentiæ aura suo afflata Civi plenis velis ad gloriam velificanti, quàm à Nauticæ Pyxidis invento. Extat & alterum Caroli V. Cæsaris ad supra laudatum Petrum de Ambrosio, quo ejus, optimique Paren-
tis

tis Hieronymi ſibi præſtita commendans obſequia, locupletiſſimum ipſi probatæ fidei, antiquæ Nobilitatis, publicæque rei benè geſtæ dat teſtimonium, eundemque renunciatum à ſe Equitem aureo inſignitum Calcari, ac Militari Cingulo decoratum in ipſo ſuæ ad Imperium Inaugurationis die Aquiſgrani habitæ honoris cauſa conteſtatur, literiſque, atque Immortalitati commendat. Quo ſanè nihil præclariùs in Tuæ Familiæ præconium dici poteſt. Habet illa nimirum ſuo uſque hærens lateri aureum calcar, quo ſe incitare poſſit ad gloriam; & in eo Militari Cingulo ſuum oſtentat Signiferum orbem, qui & Cæli Baltheus à Poëtis dictus, quem Tui generis ſplendor, tanquam Sol alter, obeat, & circumluſtret. Quibus de cauſis nemini non liquet adeò pleno gloriæ ferri alveo Tuæ Ampliſſimæ Proſapiæ decus, ut magnorum inſtar fluminum (Senecæ verbis utar) ejus navigabilis ſit etiam ſine adjutorio imbrium magnitudo. Addis huic tamen tu, Vir Illuſtriſſime, multa de tuo, acceptamque à Majoribus gloriam illis rependens cum fœnore ingens avitis laudibus appendix accedis.

Addis præclarissimis illorum affinitatibus adjectum nuper in Tua spectatissima Conjuge Nobilissimæ Branciæ Familiæ decus. Addis exactam ad severissimas integerrimæ Pietatis leges Adolescentiam, in qua nihil præteritum excusandum habeas. Addis morum suavitatem, & elegantiam, quâ Tui Generis fastigio incumbis sine fastigio, nihilque præclarius ducis, quàm posse benemereri de pluribus. Addis prudentiam ętate majorem; quâ nempè plurimùm pollet Tuus præclarissimus Parens Cajetanus Antonius, ut per se pateat, ex quibus originem repetas, quorum similitudinem, ut cum Cassiodoro loquar, felici vena custodis; probasque tuo exemplo vulgatissimum illud Tragicorum Principis: *Generosa in ortus semina exurgunt suos.* Quæ cum ità sint, est cur mihi gratuler, quòd verecundis hisce Musis publicam nunc primùm lacessentibus lucem Te potissimùm nactus fuerim Mecænatem, à quo nempè ipsis & momentum ingens Tuo sapientissimo judicio, & decus summum amplissimo accedat patrocinio. Nec Tibi grave accidet eas in Tuam fidem, & clientelam accipere.

Quid

Quid enim? Te Poësis conveniat una difficilem, qui morum comitate Te omnibus facilem præbes, & obvium; quique illi authoratus à tenero, ingenuo dignam homine Tuo potissimùm calculo extulisti? An, quòd herbariæ sint, apud Tuam offendent amplitudinem? At probè nosti, quàm summis ipsis Regibus in deliciis fuerit herbarum cultui triumphales commodare manus, easque suo de nomine nuncupatas posteritati mandare, ratos suam in ipsis perennaturam gloriam, dum in iisdem suum reviresceret nomen. Quod illis honori fuit summis impensis conquirere, regalibus septis excipere, manu excolere, haud Tibi certè indecorum erit ingenio colere, fovere patrocinio. Excipe igitur illas, quâ soles, humanitate, nempè Tuâ, nec pigeat meis victum precibus Herbariis musis herbam porrigere. Mihi crede, maximam sic tuæ famæ sementem facies, mox ad immensam gloriæ segetem disseminandam, herbescentemq; jam nunc vel his ipsis in herbis volupè Tibi erit spectare sese jam proripientem ad frugem Tui nominis viriditatem. Plura nec causæ æquitas postulat, nec Tua Facili-

cilitas : quare Tui ſecurus Patrocinii, quod medicis ex herbis in humanam vitam provenire ſolet compendii, hoc tibi precor ex animo, longius ævum, ac felicius. Vale.

Kalendis Quintilibus 1712.

Botanophilo Curioso.

HAbes jam tandem primam tuorum votorum, mei laboris partem, poëticis alligatas numeris Rei Herbariæ Institutiones, Botanophile Curiose. Haud sum dubius, quin Tibi gratum accidat, quod à me propè quotidiano efflagitasti convicio; vereor tamen ne, ut Tibi morem gererem, apud alios offenderim. Non unus fortasse erit, qui Botanicorum specie captus animo præcipiat Plantarum potiorum saltem, aut rariorum Virtutes, ac potestates ex professo in hoc opusculo sibi subjiciendas: crebras sibi præsumat Herbarum descriptiunculas, & fabellas ad poëseos lenocinium suis aptè intersitas locis; eâque inductus animi persuasione illud in manus sumat; ubi verò in minutissimam incidat Plantarum Anatomen, fibrasque, & utriculos, & tracheas, & vascula germanum, ac proprium plantæ succum continentia, eorundem anastomoses, aquei etiam succi motum, accuratam gemmarum observationem, foliorum, ac florum texturam, habitum, discrimina, seminum, ac fructuum procreationem, & quæcunque alia sunt è penitissimæ Phytologiæ penu, sibi legenti obtrudi sentiat, se votis fraudatum

tum doleat, parumque absit, quin diris crudius illud devoveat ingenium, quod mansuetiores Musas, atque amæniores hunc adegerit in gyrum, atque in hæc senticeta compulerit. Atqui hoc illud est, quod ipse à Me vel invito expressisti, qui Musæ meditantis sæculi delicatioris obsequi genio intercessisti consiliis, eamque in tuam pertraxisti sententiam. Tui fuere ij stimuli, quibus identidem perfossum desidis latus. Hoc esse amplissimum illud Rei Herbariæ propylæum: præposterum verò consilium esse in Botanicorum adyta invadere, eo antè ritè non perlustrato. In hoc præclarissima non sine laude desudasse Doctissimorum Virorum ingenia, Grevios, Malpighios, aliosque, quorum nomina in Re Herbariâ instar triumphi sunt. Operæ pretium futurum non exiguum, si horum elucubrationibus à poëtis etiam suum accederet & lumen, & gratia. Hoc à Philobotanis impensiùs expectari, quod ad exactiorem Rei Herbariæ cognitionem conduceret magis, & novitatis, ac difficultatis illecebrâ eorundem magis vellicaret ingenium. Non deesse, qui Herbarum virtutes carmine, si minus exhauserint, (quis enim omnes, quod immensi prope operis est, carmine comprehendat?) attigerint saltem, ac delibarint. Præsto esse Macrum, Coule-

jum

jum, aliosque, qui hanc sibi præripuerint lauream; qui verò eam, quæ de Natura plantarum, partium structura, locorum ingenio, deque earum usibus, præsertim in re medica, generatim disserit; Philosophiam poëticis adumbrarit coloribus; adhuc esse neminem: Vacuam hanc occupare provinciam suo non vacaturum famæ præconio: Difficultatem ipsam, quæ plurima occurreret, cessuram in operis commendationem; & penè offensiones ipsas in has salebras futuras gloriæ compendium. Intrà Phaëtontis laudem esse magnis excidisse ausis, & fragilitatem ipsam sæpè pretium accendere: Tot impulsus calcaribus manus dedi: Institutum de singulis plantarum viribus, atque ad rem medicam præsidiis carmen abrupi, atque in aliud tempus de tuo mandato rejeci, & in hanc Botanicorum partem, quæ meram Isagogen in ipsa amplectitur, Musas vel reluctantes adegi: Itaque si quid in hoc culpæ est, in Te totum hæret: Quod mearum partium fuit ità meum, quo Tibi obtemperarem, temperavi consilium, ut dum Tibi placere studeo, minimè aliis displicerem: Abstrusioris hujusce Phytologiæ scabritiem, atque asperitatem quà perspicuitate styli, quà suavitate emolliendam pro meo modulo curavi; ut nihil rerum minutissimarum, & confragosarum arduitas de carminis

minis elegantia, nihil carminis elegantia de rerum cognitione detraheret; constaretque sibi rara illa societas difficultatis materiæ cum scribendi facilitate. Suas etiam ex intervallo fabulas, ac metamarphoses, digressiones etiam, ac veluti per transennam, ubi se dedit occasio, memoratas plantarum aliquot virtutes, ac potestates de industria interserui, quibus eorum ipsorum, qui meras sectantur delicias, vel genium proritarem, vel levarem fastidium. Ad hæc, suis omnia notis explanata, atque illustrata volui, ut iis Lector, tametsi Rei herbariæ omninò ignarus, veluti manu duceretur, ne quà hæreret in salebra. Nomina insuper plantarum, quarum incidit mentio, Italicè reddita Notis adjeci, secutus Herbariorum aliquot, & Hetrusci Lexici in pluribus sententiam, haud ignarus hac in re alias aliter ab aliis accipi, atque alia nomenclatione donari. Elenchum etiam in calce, atque explanationem Vocum difficiliorum ad Rem Herbariam pertinentium attexui, ne quid desideraretur vel ad Curiositatis lenocinium, vel ad Facilitatis subsidium. Quare Neminem adeò fastidiosum futurum arbitror, qui mihi jure succenseat, quòd hoc scribendi genere suum omninò fraudaverim genium. Quòd si quis adeò delicatulus sit, ac

de-

desidiosus, qui nullâ hujusce operis capiatur illecebra, is meminerit me Rei Herbariæ studiosis, non verò in rosa, ac violâ molliter cubantibus, atque omnia fastidientibus scribere. Præclarè mecum agi existimabo, si Botanophilorum, quorum adeò hac tempestate tota Europa, in Germania præsertim, Gallia, Britannia, Batavia, Italia, Sicilia, fama floret, & ingenium, aliquam mihi demerear gratiam. Id ipsum in causa fuit, cur barbaras aliquot, ac nusquam Latio donatas in hoc opere usurpaverim voces, cujusmodi sunt plurium plantarum Antiquioribus ignotarum nomina, & vocabula quædam à Botanicis vel composita, vel passim usu recepta. Qui Botanicis scriberem, quidni eorum uterer loquendi ratione? Malui paucis aliquot nasi aduncioris barbarus videri, quàm Botanicis ipsis obscurus. Hoc unum non abs re rogabit quispiam, cur abstrusiorem hanc Isagogen à libris, qui reliqui sunt, de potiorum plantarum virtutibus abjunctam voluerim, ac festinato editionis honore seorsum in lucem emiserim; quando è re magis videri poterat integrum opus suis omnibus absolutum numeris Famæ judicio committere; sic enim alia se aliis sustentassent validiùs, ac seculi genio commodiùs se probassent. Ità sanè factum oportebat, si per otium licuisset,

set,

ſet; ſed cum vix inchoato opere aliò avocatus fuerim, nihil adhuc ad umbilicum ducere, nedum revocare ad limam vacavit. Quare ne diutiùs tua protraherem vota, libuit hanc partem, quæ jam ad manum erat, tanquam in anteceſſum perſolvere, ac veluti quandam ſymbolam dare. Placuit etiam eo conſilio illam ſeorsùm Famæ oculis exhibere, ut ita celeberrimi illius Pictoris in morem, veluti poſt tabulam deliteſcens, publici judicii periculum facerem, quidque in eâ diſpliceret, quid emendandum eſſet, acciperem, atque inde exemplum in id, quod reliquum eſt operis, ſumerem. Tu intereà fruere hoc primo meæ in Te obſervantiæ pignore; & ſi quid genium habeat, Tibi laudi tribuas; ſi quid reprehendatur, Meo Tibi religioſiùs fortaſſe, quàm par erat, obſequendi ſtudio vitio vertas. Vale.

EMI-

Mauritius ab Antonellis Præpositus Provincialis Soc. Iesu in Regno Neapolitano.

CUM Librum, cui titulus est, *BOTANICORUM, SEU INSTITUTIONUM REI HERBARIÆ*, à P. Francisco Eulalio Savastano Sacerdote compositum, tres ejusdem Societatis Sacerdotes, quibus commissum fuit, recognoverint, & in lucem edi posse probaverint, facultate nobis à P. Michaele Angelo Tamburino Generali communicata concedimus, ut typis mandetur; si ità iis, ad quos pertinet, videbitur. In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, & Sigillo Societatis nostræ munitas dedimus. Neapoli die 13. Mensis Novembris 1712.

Mauritius ab Antonellis.

EMINENTISSIMO SIGNORE.

NOvello de Bonis Stampatore di questa Arcivescoval Corte, supplicando fà intendere à Vostra Eminenza, come desidera stampare un libro intitolato: *BOTANICORUM, SEU INSTITUTIONUM REI HERBARIÆ*. Per tanto umilmente prega V. E. à commetterne la revisione, à chi meglio le parerà, che l'averà à grazia, ut Deus.

Rev. D. Andreas Mastellone revideat, & referat. Neap. 12. Maii 1712.

SEPTIMIUS PALUTIUS VIC. GEN.
D. Petrus Marcus Giptius Can. Dep.

EMINENTISSIME DOMINE.

LIbrum, cui titulus, *BOTANICORUM, SEU INSTITUTIONUM REI HERBARIÆ*, ab Adm. Rev. P. Francisco Savastano S. J. exaratum te jubente perlegi, nihilque in eo aut Religioni, aut moribus adversum deprehendi; quapropter typis mandari posse censeo, si potestatem fecerit Eminentia Vestra, cui me, meamque sententiam devotissime submitto.

Neap. 8. Kal. Junii 1712.
Em. V.

Humill. Addict., & Obseq. Famulus.
Andreas Mastellonus.

Attenta supradicta relatione Imprimatur. *Neap. 8. Maij 1712.*

SEPTIMIUS PALUTIUS VIC. GEN.
D. Petrus Marcus Giptius Can. Dep.

Eccellentissimo Signore.

Novello de Bonis Stampatore in questa Fedelissima Città, supplicando fà intendere à V. E. come desidera dare alle stampe un Libro intitolato: *BOTANICORUM, SEU INSTITUTIONUM REI HERBARIÆ*. Pertanto supplica à commetterne la revisione, à chi meglio le parerà, che l'averà à grazia, ut Deus.

Magnif. in Med. Doctor Nicolaus Cyrillo videat, & in scriptis referat.

Gascon R. Guerrero R. Argento R.

Provisum per S. E. die 26. Maii 1712.

Mastellonus.

Eminentissime Domine.

Jussu Exc. Tuæ legi librum cui Titulus: *BOTANICORUM, SEU INSTITUTIONUM REI HERBARIÆ*, Francisci Eulalii Savastani è Soc. Jesu; Cumque in eo nihil invenerim, quod Reipublicæ, Regiæque Jurisdictioni adversetur, typis committi posse reor. Præsertim cum Elegantissimus Auctor omne sanè tulerit punctum; materiam enim omninò exuccam, sterilemque fæcundo, & succoso, ut ità dicam, carmine pertractavit. Quarè futurum spero, ut studiosa Juventus, maximo Medicæ præcipuè Artis commodo, ad utilissimum Rei Herbariæ studium nostris his regionibus ferè jacens, tot Musarum lenociniis, non pelliciatur modò, sed cogatur. Ità censebam, si ità Exc. Tuæ videatur. Neap. 26. Maii 1712.

Exc. Tuæ

Addictissimus Servus.

Nicolaus Cyrillo.

Visa relatione Imprimatur; & in publicatione servetur Regia Pragmatica.

Gascon R. Guerrero R. Gaeta R. Argento R. Mazzaccara R.

Provisum per S. E. Neap. 28. Novembris 1712.

Mastellonus.

BOTANICORUM.

LIBER I.

Ui Campis passim frutices, quæ montibus altis
Herbæque, stirpesque, & odoro germine plantæ
Proveniant, Medicos riguis quas lactet in usus
Seu Doris, seu Najas aquis, aut Sole Marito
Fœta coloratis Peruë submittat ab Indis:
Quæ virtus sit cuique satu concepta, potestas
Quæ foliis, vel quæ lectis Radicibus artes,
Hinc efferre, novo mentem quando impulit œstro,
Meque suas ultrò ipse artes docet auctor Apollo,
Incipiam. Vestros Vati reserate recessus
Fortunatorum nemorum, quæq; arva Napææ,
Quæque juga agrestes tondetis Oreades, & quæ
Pubescentem imo Neptuni è gurgite sylvam
Felicem legitis Nereides, aut vaga subter
Flumina Naïades, vel olenti in margine ripæ,
Et Medicas alitis fruticum pleno ubere vires.
Fas mihi sit vestro lectas è semine fruges
Pæonias, quarum nunc tantùm Europa superbit
Jam studiis, cultuque, audaci evolvere cantu;
Atque immortalem capiti petere inde coronam,
Unde Machaonius nervis vigor, unde salubre
Præsidium, virtusque redux reparabilis ævi.
Tu mihi, quæ totos camporum infusa per artus,
At nusquam deprensa, sinus Telluris inertes
Semine fœcundas vitali, & germine vestis;
Naturamque ægram auxilio miserata, vel ipsis
Deliciis medicas permiscens prodiga vires,

Grata vel in blandis vernantia pharmaca pingis
Floribus, illecebrisque hominum fastidia vincis;
(Te sine nil magnum Mens nititur) En agè, rerum
Arbitra, Lex operum, æternæ vis Provida mentis,
Alma (1) Pronæa, tuo si munere sæva remittit
Atropos, adversoq; retexit secula fuso,
Hùc ades, & fato Soles furata benignos,
Herbarum ignotas ægris Mortalibus artes
Da Vati vulgare, tuisq; assuescere donis.
Haud unquam immemori tantarum Gratia rerum
Excidet. Ipse Tibi meritis pro talibus æquum
Grati animi monimentum, aurato ex ære Columnam,
Augustam, ingentem, multum cui victa suarum
Pyramidum de laude Pharos concedat, in auras
Attollam, viridi quà fronte procurrit in æquor
Mergillina, suiq; potens Maris imperat undis.
Ipsa mihi sceptro, & triplici diademate, fulvà
Nube super fulgens, fastigia summa tenebis,
Fortunam, & cæcos torquens sub Numine casus.
Ast infrà, quatuor quà se basis aurea vertit
In facies formanda, tuas, decora inclyta, laudes;
Quæq; geris facili disponens fortia nisu,
Argumentum ingens, vivo spirabit in auro.
Hinc, atq; hinc sparsim fœdo squalentia rictu,
Excita primævi (miserum!) post furta Parentis
Cernere erit febrium, Morborumq: agmina, pestes
Tristè satas Phlegetonte, (2) Phthisin, torvamq: (3) Phrenesim,
Pleuritimq; (4) acrem, carpentemq; ilia morsu
Lithiasin (5), (6) Strumasq; graves, duramq; (7) Synanchen
Angentem fauces, & guttura anhela prementem,
Ischiademq; (8) Luemq; & fumiferam (9) Cephalæam,
Humanum jurata genus pro Crimine justis
Plectere supplicijs, & acerbo excindere fato.
Contra autem fundentem almo auxiliaria partu

Ger-

(1) *Ad Divinam Providentiam Invocatio, cui acceptum referendum quidquid pæoniis ex herbis ad humanam vitam tuendam opis est, ac præsidii.*

(2) *Morbi genus Nostratibus dictum* Etticia, *Hetrusc.* Tisichezza (3) Frenesia (4) *Nostr.* Mal di punta, Puntura. *Hetr.* Scarmana, ò Scalmana (5) Dolor di calcoli. (6) Scrofole. (7) *Anginæ species. Ital.* Specie di Schinanzia, ò Squinanzia, (8) Sciatica, (9) Dolor di testa.

Germina Tellurem, & vasti regna humida Nerei;
Te vires afflante; tuoq; è semine passim
Fœta Machaoniis pubescere frugibus arva.
Stabunt mille aucti in species, in nomina mille;
Mentis opus diæ, & diæ vestigia Curæ,
Gauliferi fœtus, morbosque in prælia poscent.
At procul hinc Libithina, novis sibi viribus ægras
Fracta dolens vires, non eluctabile ferrum
Cæca retractabit nequicquam, & bella reposcet.
Signifero intereà Titan revolubilis orbe,
In diversa trahens varium discrimina tempus,
Æstuque, pluviisque salubria dona fovebit.
Hìc fati Tibi victor ego, plaudentia cinctus
Tempora verbenis, voti reus, annua supplex
Dona feram, & plexis cumulabo altaria Sertis.
Cuncta mihi instratos linquens celeberrima tractus
Cursibus, & pictis certabit (1) Olympia cymbis,
Actiadasque trahet secum in certamina Nymphas.
Ante omnes pulchro sata Nereo (2) Mergilline,
Leucopetreq; (3), (4) Ægleq;, (5) Euplæaq;, (6) Pausilypeque;
Et (7) Megare, & (8) Nesis, Vitæque, Necisque Potentem
Te referent cœlo, & mecum votiva sacrabunt
Munera. Jam nunc solennes indicere pompas
Alta ad signa juvat, festosque videre corymbos:
Vel chelyn ut Siren repetat formosior, utque
Fluctivagi circum ludant Delphines in orbem.

1. *Amæniora quędam prope Neapolim loca celebrantur, patriis vocabulis in Nympharum nomina poëtico more detortis. Olympia ab antiquis dicta ora maritima inter Lucullanum, & Pausilypum*, vulgò Chiaja, *ut author est Scip. Mazzella in descriptione Regni Neap.*

2. *Ital.* Mergoglino, *amænissima ad Pausilypum villa in extremo ora olympia, ubi Actii Synceri Sannazarii olim domus, nunc celeberrimum Sepulchrum.*

3. *Vicus aëris salubritate celebratissimus altero à Neapoli lapide Vesuvium versus*, Pietra bianca.

4. *Collis, Echia aliis dictus, & Lucullanum, vulgò* Pizzo falcone.

5. *Parva Insula ad Notum Pausilypo opposita.* la Gajola.

6. *Celeberrimum promontorium elegantissimis villis, & ædificiis ad mare consitum, Neapoli ad occidentem Solem objectum: vulgò* Posilipo.

7. *Insula Æglæ, seu Lucullano objecta, quæ & Castrum Lucullanum appellata est*, Castel dell'Ovo.

8. *Parva item insula Pausilypo objecta ad occasum vergens.* Nisita.

Interea trepidum nemorosa per avia Vatem
Duc tecum, & dextra auspiciis rege, Diva, secundis.
Tu quoque, Tu, Series quem non inhonora parentum
Efflorentem opibus, priscæ nec lucis egentem
Egregiâ de stirpe tulit, Te Major, & annis,
Huc ades, Ambroside; & Medicis quam floribus offert
Nunc primum Botane; ne dedignare coronam.
Non his, ingenio præstans, novus advena Sacris
Accedis: gremio dudum Te Pallas amico
Fovit, & à teneris doctas instruxit ad artes;
Castaliosque labris latices immulsit, & alti
Jura fori, Themidisque dedit percurrere leges.
Ergo age; sepositâ Curarum Mole, Camœnis
Paulisper te redde tuis, Morbisque medentes
Ritè præi, Phæbumque pari, precor, indue cultu.
Quas Amphrisiaco lectas è gramine fruges
Jam Pastor prima ille refert Tibi munera, dexter
Excipe, nec seris pigeat prætendere seclis.
Sic tibi, primævo vernat quæ flore, Juventus
Præsidio Botanes nunquam non sospita, vitæ
Claudat inaccessam morbis urgentibus arcem,
Et Lachesis Phryxæa neat tibi vellera fusis
Fatiferis, plaudatque cavo Sebethus ab antro.
His mecum auspicibus Naturæ arcana virentis
Quisquis amas ultrò rimari, & noscere vires,
Ingredere, & magnis jam nunc accingere cœptis.
At prius omniferæ subeas quàm regna Parentis,
Herbarumque vices discretim, & singula discas
Germina, quæque suo Chiron Tibi servat in antro,
Quæque sub Idæâ Crete Tibi subjicit umbrâ;
Vestibulum hoc fuerit sub primum hæsisse parumper
Dulce moræ pretium, atque uno prædiscere pubem
Lustrandam intuitu, & generatim expendere mores.
Ac veluti infensum signa illaturus in hostem
Expertus bello, Martisque in pulvere Ductor
Haud temerè arma movet, Martemque invadit, aprico
Sed prius è tumulo campum metitur apertum,
Atque adversa oculis procul agmina circumspectat:
Quique locus castris, qui pugnæ optandus, in hostem
Quàve irrumpendum momentis æstimat æquis.
Haud aliter prius herbosæ quàm singula stirpis
Nomina, gentilesque notas, & munera lustres,

Cura

Cura sit & Tibi prospectu metirier uno
Commune ingenium, partesque, & munia raptim
Transigere, inque suas pubem deducere classes.
Principio (1) vitæ, pollens stirps munere, certo
Fixâ hærens radice loco, sed nescia sensus
Subjicitur. (2) Nec Te foliis (3) Mimosa pudicis
Pubescens fallat peregrino germine planta.
Illa manus tactum renuat licet, aut pudibundas
Collecta in frondes se cogat, & ægra senescat.
Sit (4) quæ tactu etiam velut irritata, minacem
Histricis in morem frondes, sua tela, comantes
Subrigat intorquens, viridique ignescat ab æstu.
Non (3) ea sint Tibi ceu sensus vestigia: fallax
Imponit species: alias dubia omina causas
Promittunt, alio vertit se cardine motus.
Seù fruticum per cæca latent qui tegmina sparsim
Valvuli id efficiant: (4) virides seù fusus in artus
Qui vapor insinuat se furtim id præstet, & idem
Compressu expirans det sensim arescere frondes.
Sic trahimus quo spontè auræ spirabilis haustus
Aëris alterno cordis vitale flabellum
Effluxu cadit in sese, tumidumque residit:
Sic & Avenaceas non pervius humor aristas
Contrahit, & ramos Hierichuntis ab Urbe vocatos
Quos aperit Rosa; Nam postquam hæc planè aruit, arctum
Inque globum sese, coëuntibus undique fibris,
Collegit, tepidâ mergatur Najade quondam

Si

(1) *Generalis Plantæ Notio ex Jungio: Corpus vivens, non sentiens, certo loco affixum, quod nutriri, augeri, ac propagare se potest.*

(2) *Non huic officit Notioni, quod in Plantis nonnullis Æschinomenis, seù Mimosis, atque in Herba, quam Impatientem vocant, observatur.*

(3) *Ital.* Erba casta, erba pudica, ò pur sensitiva.

(4) *Herba Impatiens, quæ & Persicaria siliquata dicta.* Erba impaziente.

(3) *Quod enim ad manus tactum illæ se contrahant, hæc disclusæ ejaculetur semina, vel in valvulos referendum, quos nonnulli in* Plantarum *vasis comminiscuntur.*

(4) *Vel inde oritur, quòd attactu vaporosus Succus, qui nervos, & vasa replebat, exhalet; ut in pulmonibus usuvenit, aëris expiratione desidentibus, & in Aristis Avenaceis, & planta illa, quam Hierichuntinam Rosam* (Rosa di Gerico) *vulgus appellat, quæ siccitate contracta, humore iterùm explicantur.*

Si radice tenus, sese explicat ilicet, & se,
Pervadente poros humore, expandit in orbem
Lætior, & veteres sibi rursum instaurat honores.
Nanque idem foliorum apices qui fervor adurit,
Complicat, obvoluitque, redux quos explicat humor;
Afflatum (1) digito contrà seù denique frigus
(Quod vero propius) pubibundæ stirpis inertes
Adducatque lobos, venasque adstringat hiantes:
Quòd nempè instantis vi frigoris halitus intrò
Acrior abscedat, fibrasque hinc contrahat ægras;
Qui deinde erumpens iterum magno impete frondes
Vibret in adversum, pulchrasque accommodet iras;
Urget (2) enim caules frigus quoque, rursus & in se
Cogit hyems adducta: Modesta (3) Calendula testis,
Quique per irriguas crescis, (4) Convolvole, valles:
Queis flos nocturno clausus sub sidere mœret,
Nec se restituit, calatho nisi multa moranti
Mollis aduletur Zephyro Matuta tepenti.
 Haud(3)ità perceptu facile est,quod consita monstris
Africa vel blando monstrosa in flore, Colonis
Subjicit apricum, visu mirabile, monstrum.
Hic quà Sole rubet gleba, & torrentibus astris
Flos oritur, vulgò indigenis (4) Flos dictus Amoris;
Caule tumet crasso, sed mox tenuatus olentem
Paulatim in conum sese ille inspicat, & altè
Purpurat, ingenuum mentitus fronte pudorem:
Hunc si fortè tuens lævo procul omine, jactis
Incessas probris, fœdumque, rudemque, pudendumq;
Atque incomposito nutantem ad Sidera cono
Insimules agitans: furit ilicet, atque solutos

Di-

(1) *Vel denique, quòd digiti, seù ambientis aëris frigus succi motum in nervis cohibeat, atque ita in angustius spatium cogat.*

(2) *Quòd enim foliorum contractio sæpè à frigore accidat, argumento sunt Calendulæ, & Convolvuli flores internoctu se claudentes.*

(3) *Aliter Caltha nuncupatur, Ital.* Fior d' ogni mese, ò Sposa del Sole.

(4) *Aliter Campanula. Ital.* Campanella.

(3) *Mirabilius est, quod de Africano Flore, P. Tamaius in Cap. 1. Genes. oculatus testis memorat, ad jacta in se convicia folia discerpente, perinde ac si contumelia insolens videatur.*

(4) Fior d'Amore

Dilacerat crines, vernasque assurgit in iras:
Ceù nemorum Corybas stimulis perfossus acutis.
An (1) malus has oculis Genius præferre putandus
Præstigîas, foliisque suas affingere fraudes?
Aëris (2) an moti vocis rapido impete frondes
Diffindi impulsu, & pulchrum simulare furorem?
Sic qui quoquo alio vocum discrimine pulsus,
(Ut re compertum) vitreus scyphus integer hæret;
Dein certo vibrante sono, velut ariete fractus
Aërio ruit, illustremque repente ruinam
Corpore dat: rauco assultans gemit aura sonore;
Sic qui furtivi concretus labe veneni,
Appula quod morsu suffudit Aranea, torpet
Humor iners, certo sonitu rarescit, & ægrum
Compositos agit in saltus, & corpore manat.
Quidquid id est, simulacra animo se nata movere;
Ne frustrà Tibi finge, aut vanos præcipe sensus.
Quidquid Arabs, quidquid medicis Epidaurus arenis;
Quidquid & Ammerice felici è gramine carpit,
Vulgus rere unum nullo discrimine, vitæ
Jure quidem vegetæ compos, sed sensilis expers.
   Prætereà (3) sensim nutriri, & crescere plantis
Est cunctis commune, novæque propaginis ortus
Ducere, congeneresque satu promittere fœtus.
Quin (4) dono Divûm viridi gens herbida luxu
Latius augetur, faciles & duplicat umbras:
Nam reparans semper potiore, quod excidit, auctu
Non modo se major partes impubis in omnes
Crescit, at usque novas haud segnius adstruit, addens
Et folia, & flores, & fœtos semine fructus:
Hoc etiam præstans Animantibus, aucta subinde
Queis nova pars nulla accrescit, ni forte pilorum,
Plumarumque alto fruticantem è corpore pubem

Par-

(1) *Id autem monstri vel malis præstigiis tribuendum.*
(2) *Vel certo moti aëris impulsui; non secus ac certo vocis discrimine vitreos scyphos, aliàs integros, diffringi experientia docemur, ac certo sonitu inspiratum ab Apulo Araneo venenum subsilire.*
(3) *Porrò nutriri, augeri, ac se propagare Plantis omnibus commune est.*
(4) *Imò quoad augendi rationem Animantibus præstant; nam non modo primas partes in majus provehunt, verum & novas progignunt, ut folia, flores, fructus: quod in animantibus non usuvenit, nisi pilos, plumasque & cornua in Cervis pro partibus accipias.*

Partibus adnumeres, aut quæ ſibi forte ſenectâ
Decidua, haud impar unquam ramoſa reponit
Cornua, & arboreo Cervus ſe vertice tollit.
At certæ (1) affixas radice hæreſcere ſedi
Omnibus haud æquè commune eſt ſtirpibus: obſtat
Una Parætonio (2) Stratiotes nota Canopo,
Quæ nullis defixa ſolo Radicibus exlex
Luxuriem tollit foliorum, & vivida vernat
Nili innans undis refluentibus: (3) Inclyta quondam
Venatrix, viridi quæ ſtirps nunc ceſpite frondet.
Nam longo, ut perhibent, venatu exercita, & alto
Sole peruſta, comas, ut erat, vallata ſagittis
Barbarico de more, thoro conſederat herbæ
Propter aquam, Pharios fœcundo gurgite campos
Quà rigat, & ſeptem diſcurrit in oſtia Nilus.
Jamque exuta pedem (pudor ultrà obſiſtit) utrumque
Niliacis tingebat aquis, æſtumque levabat,
Subjectos viridi deſpectans margine fluctus:
Cum temerè ludentem undis violentior æſtus
Abſtulit improviſus, eamque abduxit in altum.
Haud tamen hic dejecta animo, vada ſpumea contra,
Durataſque manus, alternaque brachia jactans
Luctatur Virgo, tumidum ſi pectore poſſit
Exuperare fretum nando, & ſe reddere ripæ.
Et fortaſſe viam fortuna haud læva dediſſet,
Ni ſubito haud procul exiliens è fluctibus ultrò
Afforet, & rictu inſtaret Crocodilus hianti.
Tum verò infelix gemino obvallata periclo,
Fluctibus hinc, rabidæ inde feræ conatibus, hæſit
Mentis inops. cedat-ne voracibus hauſta fluentis,
An ne feræ, & fœdam ingluviem præda illice paſcat,
Haud liquet: Utrum optet, neſcit; tamen horret utrumque.
Quod ſupereſt, precibus fidens: ſervate paventem
Dii patrii, exclamat; Tuque ò, cui monſtra ferarum
Hac confoſſa manu, Meroës ad templa ſacravi,

Nile

(1) *Non ità verò plantis omnibus commune certo affigi loco. Oſtenditur id exemplo Ægyptiæ Stratiotis Nili alveo ſupernatantis, tenuiſsimis fibrarum filamentis, quæ Radicis loco demittit, terram non attingentibus, ut obſervat Proſper Alpinus de Plant. Ægypt. c. 35.*

(2) *Aliter Millefolium, ſeu Herba Militaris.* Millefoglio d'Egitto.

(3) *Res fabula exornatur.*

Nile pater, miserere. Nec ultrà effata feracis
Sensit opem fluvij: mutato corpore cedit
Pubentem extemplo in caulem: crinita sagittis
In crassas abijt frondes coma, quodque supernè
Pube tenus superans mediis extabat ab undis,
Frondet (1) Aizoi in faciem: pars altera fibras
In longas fundum versus tenuata recedit,
Nec tamen hæret humi. Nandi sic gnara natatu
Versa vel in fruticem se blando exercet, & alta
Filamenta trahens fluvialibus innatat undis.
Hæc super, (2) audentem sua fert quò quemq; cupido
Noscendi, haud levior Tibi cura, Botanice, mentem
Incessat, varias fruticum quoque noscere partes:
Quæ similis ductu constet sibi simplice, quæve
Composito absimilis coalescat in organa textu.
Singula quæ studio sunt observanda sagaci;
Namque (3) alijs aliæ vires, & discolor usus
Sæpè venit, sæpè ejusdem pars altera stirpis
Hausta nocet, cujus discors pars altera prodest.
Aspice, quam terno demittit tubere plexam
Anthora (4) radicem: extremis fovet illa venenum
Tuberibus, medium nodo cui vindice tuber
Antidoto est, hæretque suo Tutela periclo.
Ergo (5) prior teneat te cura ediscere, stirpi
Quæ medicæ radix sit cuique. Potissima Stirpis
Pars Radix: hac hæret humi, suaque inde ministrat
Hâc folijs alimenta, trahitque in semina vires,
Augeturque, suoque virens se caule coronat.
In primis (6) specie varias spectare voluptas

B Sit

1 *Ital.* Erba Semprevivo.

2 *His præjactis observanda primùm diligenter Botanico sunt Herbarum partes, sive ea, quæ homogeneæ sunt, sive ea, quæ heterogeneæ, & Organicæ appellantur.*

3 *Sapè enim alia aliis partibus Virtus, ut exemplo Radicis Anthoræ ostenditur ex Conrado Gesnero de Lunar. Herb. p. 76.*

4 *Sic dicta, quasi Antiphthora, q. Thora, seu Aconiti Alexipharmacum.* Antora.

5 *Prima sit Radicis observatio, quæ ex Jungio, Pars est plantæ inferior, quæ intrà corpus solidius, quod plantæ sedem præbet, abdita, alimento attrahendo destinata est.*

6 *Tenendæ autem in primis Radicum differentiæ, quæ ex eruditissimo Rajo dividuntur in Fibrosas, & Crassiores.*

Sit formas; neque enim forma est Radicibus una.
Hæc (1) longis depexa fibris promittitur, illa
Crassior (2) in molem turgescit, & inde sub auras
Surgentis superat Caulis legemque, modumque:
Forma (3) neque huic simplex; nam nunc carnosa tumescit
In ventrem, (4) bulboque vel ipso è simplice nomen
Bulbosæ ducit, sive is concrescat in orbem
Pluribus implexum tunicis, qualem (5) Allia produnt,
Cæpæque (6), Tulipæque (7), & purpurei (8) Hyacinthi;
Seù squamâ rigeant super incumbente gradatim
Imbricis in morem, qualem sibi (9) lilia, qualem
Martagon (10) fingit: (Radicis munera quamvis
Verius his subeat, bulbo quæ plurima inhæret,
Fibra) (11) vel agnatum sua dat cognomina Tuber,
Tuber perpetuæ coiens farcimine carnis:
Jam simplex, sibi quale (12) Crocus, sibi vindicat (13) Orchis,
(Radicem huic licet efficiat fibra juncta biformem)
Jam sese nodo numerans septemplice, quali
Pœonia(14), Asphodelusque(15) rigens,&(16)Colchica gaudent.
Nunc eadem (17) in longum Radix discedit, & arvis

Aut

1 *Fibrosa sunt, quæ plurimis fibris, seù filamentis è plantæ fundo separatim existentibus constant.*

2 *Crassiores, quæ corpore pro planta modo crassiore turgescunt.*

3 *Hæ porrò vel Carnosa sunt, & in latum extumescentes.*

4 *Et subdividuntur in Bulbosas, quæ unico constant capite, eoque vel Tunicato, h. e. ex pluribus corticibus in orbem se amplexantibus composito, ut in Allio: vel squamato, h. e. pluribus squamis imbricatim ferè dispositis coagmentato, ut in lilio, quamvis in his fibræ è bulbi fundo existentes Radicis veriùs obeant munus.*

5 Aglio. 6 Cipolla. 7 Tulipano. 8 Giacinto. 9 Giglio 10 *Ital.* Martagone, ò Specie di Corona Imperiale.

11 *Et in Tuberosas, quæ solida carne continua constant; suntque vel simplici Tubere, ut in Croco, & Orchide (quamvis huic Radix & Tuberosa sit, & Fibrosa) vel multiplici, ut in Pæonia, &c.*

12 Zaffarano, ò Croco. *Hetrusc.* Gruogo. 13 *Herba sic dicta, quòd ejus Radix Testiculorum speciem referat, unde Cynosorchis ejus species Italicè dicitur* Testicol di Cane. 14 Peonia. 15. *Hetrusc.* Asfodillo, ò Asta Regia, *Herba aliter Hastula Regia etiam dicta, quòd regii sceptri effigiem, dum floret, referat* 16 Bulbo, ò Zaffarano Selvaggio,

17 *Vel sunt in longum extensa: Quæ rursus aut sarmentosa sunt, & transversim progredientes, seù reptantes, ut in Oxalide, & Glycirrhiza.*

Aut ea sarmenti ritu sinuosa procurrit
Transversim reptans, ut quâ viget (1) Oxalis, & quâ
Dulce (2) Glycirrhizæ nomenque, genusque perennat.
Aut (3) caulis versa in faciem descendit in altum,
Seque vel in ramos imâ tellure propagat,
Geniculis vel crebra fibras emittit obortas:
Hâc, olet ingenuo quæ (4) Mentha virore, (5) Caninum
Nititur hâc Gramen, ludis quæque aurea Muris
Aure, (6) Pilosella, & nares quæ (7), Ptarmica, vellis.
Ipse (8) etiam sub clara redit qui lumina, discors
Occurret color; haud siquidem par omnibus albet.
Discolor Herbarum nonnullis flavet, & idem
Ex atro rubet in paucis: Spectabile fuco
Testis (9) Erythrodanum, riguo lita sanguine testis
Anchusa (10), & notum Agricolæ quæ reddit edule
Instrumentum (11), herbis lætos quo pastinet agros.
Id tamen (12) hìc nolim primâ hac in parte morantem

B 2 Te

1 Acetosa.

2 Liquirizia.

3 *Aut cauliformes, & in altum descendentes, sive Ramosa sint, sive Simpliciores, fibras dumtaxat è geniculis emittentes, ut in Mentha.*

4 Menta 5. Gramegna Canina: *aliis Canaria dicitur, quasi à Canibus inventa, qua fastidium deducunt, vomitum cum pituita rejicientes. Hinc Cynagrostis aliis, & à foliorum primò prodeuntium forma quibusdam Dens Canis nuncupatur.* Dente di Cane. 6. Pilosella, *nomen à crebris, quibus vestitur, pilis sortita: Auricula Muris hinc aliis dicta* 7 *Ital.* Ptarmica. *Nostrat.* Perpetuella. *Herba acri odore sternutamenta ciens.*

8 *Varius est etiam Radicum color; non enim semper albus est, ut in plerisque, sed in nonnullis flavus, in paucis Ruber, aut ex atro rubens, ut in Anchusa, Erythrodano, & Pastinaca Tenuifolia, quam verosimilius sic dictam existimamus ex Turnebo in Adversariis, l. 6. c. 23., quòd Radice Pastinum referat, rusticum scilicet instrumentum, quo cauliculi humi infodiuntur.*

9 *Officinis Rubia Tinctorum appellatur, à rubore radicis, quo lana inficiuntur.* Eritrodano, Rubbia. 10 Anchusa, *sic dicta à sanguineo, floridove Radicis colore, quo manus oblinit.*

11 Specie di Pastinaca.

12 *Observandum pariter Radices plerasque Bulbosas annuatim in terram descendere, easdemque ex Trunco, seu Caule renovari, aut saltem ex parte reparari.*

Te fugiat, quod cura diù luctata resossum
Imâ eduxit humo; & longo rerum extudit usu:
Altius in terram quasdam descendere bulbo,
Quæ bulbo gaudent Radices; seque quotannis
Paulatim reparare; putresque reponere partes.
Ipsa in humum Caulis quæ pars magis ima recedit
Radici accedens sibi jam subit altera munus
Scilicet, & veteris supplet dispendia formæ.
Bulbosâ hoc (1) Tulipæ nixæ radice sub arvis
Ostendent passim; (2) hoc etiam Radicibus Herbæ
Subjicient subnixæ aliis, ut (3) Celtica Nardus,
Helleborusq;(4)niger,(5)Lychnisq;& (6)Crithmus, & (7) Orchis,
Affinesq; aliæ: nec non sibi turgida nodo
Queis gemino radix suprâque, infrâque cohæret,
Ut (8) Crocus, & vario maculosa (9) Dracontia scapo:
Caulis ubi fuerat quæ pars magis abdita, primo,
Quod supra est, abit in Tuber, benè deneger anno,
Jam radix, mox inferius subitura sequenti.
Primula (10) id in primis tibi prodet,& (11) Oxalis, & (12)quæ
Cœlesti nomen sibi vendicat Iris ab arcu.
Nempè (13) hic Radici haud rarò qui plurimus hæret
Annulus, & varijs discurrit linea punctis,
Mutati indicium est Caulis manifestius; alter
Nam lapsi hinc pridem folij vestigia signat;
Altera vasorum, quibus olli inseruiit idem,
Ora refert, caulemque manet testata priorem.

Nec

1. Tulipani.
2. *Idem in alijs pluribus observavit peritissimus Grevius, ut in Valeriana, Helleboro nigro, &c. ima Caulis parte sensim descendente, seq; in radicem transmutante.*
3. Valeriana. 4. Elleboro nero.
5. Coronaria. 6. Finocchio marino. 7. Specie di Satirione.
8. Croco, ò Zaffarano. 9. Dragontea, Serpentaria.
10. Fior di Primavera. 11. Acetosa. 12. Iride di Primavera.
13. *Transmutationis hujusce manifesta apparent indicia in Radice præsertim Tuberosa; ubi quòd Caulis descenderit, & in Radicem intumuerit, argumento est ipsa Radix annulis quibusdam, & lineis punctatis variegata: annulis foliorum jampridem è Caule delapsorum sedes, punctis vasorum orificia, quibus Caulis ijs inseruijt, designantibus.*

Nec (1) nova descensu mutatæ in Corpora formæ
Causa latet: Quæ fibra imo de caule recurrit
Rectà in humum pendens; Truncum; ceù restis, eòdem
Attrahit, inque novum cogit turgescere nodum.
Hinc est, (2) quòd veterem Radix oblita figuram
Non semel invertat; quæque hic demissa tenaces,
Ceù Crura, in ramos sese divaricat; illic
In plura arrectam se cornua ducta supernè
Torqueat, ut viridi persæpè in (3) Dente Leonis,
Inque aliis patet; hic sedenim quæ plurima sæpè
Radicis summo turget de vertice gemma,
In totidem pariter Caules, & germina surgit,
Tempore paulatim quæ subsidentia; tractim
In totidem capita alta abeunt, & cornua linquunt.
Hinc (4) etiam quædam; qualem (5) Succisa resignat,
Præmorsæ apparent; cultuque, satuque perennes
Multa revolventes durando secula vincunt.
Nimirùm damnosa situ quas ægra Vetustas
Sensim adimit partes, eadem subeunte reponit
Caudice; Radicemque vetat succumbere victam.
Tubera sic alia ex alijs, aliasque videbis
Subnasci fibras, reducesque existere bulbos;
Ut quæ eadem in speciem Radix durare videtur
Immutata, novo furtim sata traduce censu
Altera sit; semperque novos juvenescat in annos.
Non secus ac senio gravis, & squalentibus annis,
Veris ubi arrisit levis aura; exosus inertes
Exuvias ponit Coluber, nitidusque juventâ
Emicat ad Solem, & squamas fulvo innovat auro.

Quo-

---

1 *Descensus hujusce Causa proxima, & perspicua sunt Radices fibrosæ, quas hujusmodi Caules emittunt; hæ siquidem in terram descendentes, velut totidem funiculi, truncum post se rapiunt.*

2 *Ex hac Caulium in Radices transmutatione oritur, cur sæpè nonnullarum Radicum figuræ veluti invertantur, ut in Dente Leonis, nonnullisque alijs cernitur.*

3 Dente di Leone, *Cichorei, seu Chondrillæ species, quam & Rostrum porcinum, & caput Monachi officinæ appellant.*

4 *Cur etiam Radices aliæ præmorsæ appareant, ut in Succisa videtur, perennesque evadant.*

5 *Vulgò Morsus Diaboli nuncupatur: à politioribus* Succisa *dicitur, quòd ejus radices circumrosæ videantur.*

Quo (1) se cunque modo latis tamen illa sub arvis
Instruat, aut felix reparet sua damna, notatu
Digna vel in paucis. Hùc omnis sæpè recedit
Insita vis plantæ, & fibris subsidit in imis.
Radicis virtute luem (2) Petasitis amarâ
Hausta domat, Radice potens Cor mulcet anhelum
Scorsonera (3), levatque graves Hydrope (4) Cyperus.
Denique quid vitæ prosit magis, unde salutis
Præsidia expectes, Radix Tibi præferet una
Sæpè notas. Radicem usu quis dicere segnem
Audeat? illa etiam claros instare triumphos
Sæpè monet, palmasque, & operta virescere sceptra.
Illa (5) etiam bifidâ caudâ, ductuque biformi
Sirenem mentita, sato sub pectore Magni
Cæsaris Austriadæ referens decora aurea nummo,
Præsaga Austriacis prælusit dextera fatis.
Scilicet impressam jam tum portendere visa
Parthenopæ fibris penitùs Sirenis amatam
Nominis Austriaci effigiem, infixamque medullis
Altiùs. Hanc olli cupido sub pectore cordis
Esse loco, vitamque imis affundere venis.
Constitit auspicium. Fatis orbata sinistris
Austriade rerum domino, non immemor illum
Passa suo labi ex animo: constantior alto
Usque sinu fovit, studijsque, & pectore sepsit.
Quin cœlum supplex onerans, & sidera votis
Haud clàm ultrà vultu Te compellabat amico,
Carole, certabatque tuas prævertere palmas,
Gradivum increpitans serum, turmasque morantes.

His

1 *Utut autem hæc se habeant, plurimi habenda est ad usus medicos Radix, ut nonnullarum exemplo cursim comprobatur.*

2 *Seù Petasites. Ital.* Erba Cappellaccio, ò Tussilaggine maggiore. *Sic dicta à petaso, seù galero, quòd ejus folium tam amplum sit, ut capiti impositum petasi loco à solis æstu possit defendere.*

3 Scorzonera. 4 Cipero.

5 *Episodium in Parthenopæ studia erga Augustissimam Austriacam Domum in adventu Armorum Austriacorum in Neapolitanum Regnum, occasione Radicis repertæ in Sirenis effigiem Naturæ sponte conformatæ, cujus in pectore, qua parte cordi locus est, nummus argenteus inventus, Ferdinandi III. Austriaci effigie insignis, ut ex Academia Leopoldina, seù Historiæ Naturæ Curiosorum memoria proditum.*

His tum furtivis Siren nutrivit amores
Ignibus, immisso donec felicibus astris
Marte elata, suos tandem jam libera sensus
Explicuit. (1) Quibus illa modis, quibus illa choreis
Excepit reduces Aquilas, redeuntis amicum
Imperij auspicium! Voti jam compos, inertes
Indignata moras, ultrò victricibus armis
Occurrit victrix; sese nam vicit, & arma
His, quibus exultim ludens certavit, amoris
Officijs, palmamque sibi præcepit opimam.
Tempore (2) quanquam illo resonis quoque Vesvius antris
Applaudens, festisque focis, crebroque tonitru
Signa dedit. Quoties turrito assurgere fumo
Vidimus, & lætas jaculari ad Sidera flammas!
Quin etiam cæcâ obvolvens caligine cœlum,
Phœbæos medio currus demersit olympo,
Non alium cœlo passus splendescere Solem,
Austriaco nisi qui latè fulgebat ab ore
Clarior, armorumque metus, nimbosque fugabat.
Dij Patrij, Indigetes, (3) Tuque ò Eubæa tueris
Præsul io! qui Regna, tuo si sanguine tanta hæc
Palma stetit, festo Austriaden succurrere seclo
Ne Juvenem prohibete: Satis jam bella per omnem
Europam bacchata: novâ se prole beatum
Augeat, & stabili componat fędere terras.
Florebunt tanto sacræ sub Principe leges,
Et miti Pax alma comas insignis olivo
Pæonias alet effuso magis ubere fruges.
At medicas (4) Radix non una existit in artes
Utilis: ipse etiam, qui pars est altera, Caulis
Inde virens spectandus, opes ediscere agrestes
Si quis amor; propriam sive is pubentibus Herbis
Affingat speciem, Culmi seù nomine Fruges

Efferat

1 *Neapolitanæ Urbis lætitia, ac plausus in excipiendis armis Austriacis.*

2 *Ipsius Vesevi eruptio, quæ id temporis accidit, in lætitiæ argumentum trahitur.*

3 *D. Januario Præsentissimo Neapolitanæ Vrbis Tutelari Invictissimus Cæsar Carolus commendatur.*

4 *Præter Radicem Caulis etiam Botanico observandus, qui propriè hanc obtinet in Herbis nomenclationem, Culmi verò, seù Calami in Frugibus, Stipitis, aut Caudicis, vel Trunci in Arboribus.*

Efferat, aut Calami, celsâ seù denique dici
Stipes amet, Caudexque, & durus in Arbore Truncus.
Hinc quoque nimirum Virtus se Pæonis effert,
Blanditurque (1) habitu, formæque errore voluptas.
Quantus (2) eum foliis hìc orbum in (3) Bellide, (4) vel vix
Conspicuis in stante solo Petasitide comptum
Ludus erit spectare: (5) illic frondente paratu
Instructum, & luxu foliorum impunè comantem!
Et nunc (6) illa quidem vernantia protinus uno
Ordine fundentem, quo (7) Pulsatilla, virentis
Quo (8) Paridis subit herba: (9) eadem nunc ordine tractim
Fundentem gemino, quo se (10) Monophyllon in auras,
Et (11) Phtora, & alterius germen (12) Cotyledonis effert.
Ordine (13) nunc nullo, aut certi discrimine cultus
Surgentem, & temerè hàc illàc sua serta parantem.
Atque hunc (14) rursum uno campis se tollere scapo
Vulgari (15) in Pyrolâ, viridique (16) in Dente Leonis,
Nymphæâque (17): Illum (18) contra diducere cœlo
Se Ramosum aliis in stirpibus, inter utrumque
Aut nutare genus, ceù quo se (19) Primula Veris

Tollit

---

1 *Hujus primùm Differentiæ attexuntur, quæ desumuntur*

2 *Primò respectu foliorum; Est enim Caulis vel nudus nullis foliorum rudimentis donatus,* 3 *ut in Bellide, Nostrat.* Margaritella. *Hetrusc.* Margheritina; *vel admodum exilibus, & vix satis à Caule distinctis, ut in Petasitide;* 4 *Ital.* Erba Cappellaccio.

5 *Vel foliis vestitus, ut passim.*

6 *Hic verò rursum, vel est determinatè foliatus, sive uno foliorum ordine, ut in Pulsatilla.*

7 *Ital.* Erba di vento, *sic dicta, quòd seminum tremuli pappi levissimo flatu huc, atque illuc agitentur.* 8 *& in Herba Paridis, Ital.* Erba di Paride, ò Uva lupina.

9 *Sive gemino foliorum ordine, ut in Monophyllo* 10 *Ital.* Unifoglio 11 *Phthora, Ital.* Specie di Aconito. 12 *Cotyledone altera, Ital.* Seconda specie d'Umbilico di Venere.

13 *Vel est indeterminatè foliatus, ut in reliquis.*

14 *Secundò respectu Ramorum, seù pediolorum; Est enim Caulis vel simplex, ut in Pyrola vulgari sic dicta à Pyri foliis* 15 *Ital.* Pirola. 16 *in Dente Leonis. Ital.* Dente di Lione. 17 *in Nymphæa. Ital.* Ninfea, ò Nenufar.

18 *Vel Ramosus, ut in plerisque; vel inter utrumque ambigens, ut in Primula veris.*

19 *Ital.* Primo Fiore, ò Fiore di Primavera.

Tollit, & hirsutâ nomen quæ ducit (1) ab Ursi
Auriculâ. (2) Ipse etiam sua per discrimina Caules
Distrahet haud unus florum situs, & nova subdet
Admiranda Tibi variæ spectacula formæ;
Nanque apice hunc summo, summoque in vertice flores
Aspicies, fœtusque suos, fructusque ferentem:
Jamque (3) hos disposito congestos orbe repandum
In caput emitti florente volubile disco;
Quale refert (4) Cyanus, (5) Scabiosa, & (6) Bellis, & hirtâ
Cum (7) Jaceâ agnato florens (8) Chrysanthemon auro:
Jam longam subigi (9) in spicam, thyrsumve coactis
Partibus, erecto surgentem ad sidera cono;
Qualis (10) Lysimachi deducta è nomine Regis
Stirps vernat campis, & aprico purpurat ostro,
Verbascumque (11), suoque affinis flore (12) Reseda
Luteolæ (13), & gravido (14) Bistorta adjuncta (15) Secali:
Laxiùs aut crispante (16) jubam promittere thyrso,
Paniculamve, gravi (17) Milium quâ vertice nutat:
Aut pulchram (18) umbellæ in speciem se denique longis

C Fle-

1 *In Auricula Ursi, Aliter Sanicula à sanandis vulneribus. Ital.* Orecchia d'Orso, *sic dicta à forma foliorum.*

2 *Tertiò Respectu Situs Florum; vel enim Caulis est Determinatus summo in apice flores emittens.*

3 *Sive ÿ cogantur in Capitulum, quod ex pluribus constat flosculis arctè in Circularem, seù disci figuram congestis, ut in Cyano.*

4 *Ital.* Fior Campese, ò Battisecula. *Hetrusc.* Fioraliso.

5 *Ital.* Scabbiosa. 6 *Nostrat.* Margaritella: *Hetrusc.* Margheritina. 7 *Ital.* Jacea, Specie di Scabbiosa. 8 Specie d' occhio di Bue: *Sic dictum à luteis floribus aureo colore fulgentibus, & orbem oculi imitantibus.*

9 *Sive in spicam, quæ ex floribus in erectum, & acutum conum conformatis coalescit, ut in Lysimachia Purpurea.* 10 *Ital.* Lisimachia di fior porporino. 11. *Ital.* Verbasco. *Hetrusc.* Tasso Barbasso. 12. *Ital.* Reseda. 13 *Ital.* Luteola. *sic dicta à luteo colore, quem pannis illinit.* 14 *Ital.* Bistorta.

15 *Frugis genus Nostrat.* Germano. *Hetrusc.* Segale, ò Segòla.

16 *Sive in Paniculam, aut Jubam, quæ Spica est laxè diffusa, pendentibus præsertim petiolis, ut in Milio.* 17 *Ital.* Miglio.

18 *Sive in Umbellam, quæ extremitas est Caulis in plures longiores pediolos divisa, qui in latiùs continuò radiati, inque minores divisi, flores sustinent in orbem circumactos. Umbella in speciem, quâ Sol arcetur.*

Flectere pediolis, aliisque minoribus inde
Submissis, radiatum aptis dare floribus orbem;
Atque suo sibi partu acres defendere Soles:
Vel fructu, aut flore (1) in sphæram coëunte rotundum
Affectare globum, & pleno se efferre corymbo;
Qualem (2) Cępa oculis lacrymosa, & (3) sectile Porrum,
Atque (4) Hedera Arborea, & (5) Sambucus Aquatica profert.
Ast alios (6) latere ex ipso sine lege videbis
Pediolis late eductis pubescere Caules,
Seminaque, & lætos, sua gaudia, promere flores.
Est etiam (7) ex ipsâ Caulis variante figurâ
Multifidum discrimen; abit nam læta sub auras
Hæc Teres, (8) hanc tractim mordet stria, plurimus illam
Sæpius incurrens intersecat angulus, effert
Quâ se (9) Marrubium, (10) Lamiumque, & molle (11) Cyperon,
Salviaque (12), & picti præco (13) Campanula Veris.
Rursum (14) aliis eadem solidâ nunc mole cohæret,
Nunc vacuâ, & nodis se connitentibus urget.
Sæpè (15) situs specimen proprium dabit; imperat arvis
Nam viridi hic Rectus cervice, & mole suâ stat
Arduus; ille suo fulcimine nixus in altum
Evadit, lentoque umbracula vimine texit;
Seque vel adnitens circum sua fulcra volutus

Im-

---

1 *Sive in Corymbum, qui extremitas est Caulis ità subdivisa, & floribus, ac fructibus onusta, ut Spharica figura inde oriatur, ut in Capa.* 2 *Ital.* Cipolla. 3 *Ital.* Porro 4 *Ital.* Edera, ò ellera arborea. 5 *Ital.* Sambuco d'acqua; *cui pendulus est Corymbus.*

6 *Vel est indeterminatus, qui nimirum petiolis è latere eductis flores progignit, ac semina.*

7 *Quartò Respectu figura; vel enim Caulis Teres est, ut passim prasertim in Bulbosis.*

8 *Vel Striatus, ut in Siciliana: vel Angulosus videlicet, vel Triquetrus, vel Quadrangulus, vel Quinquangulus.*

9 *Ital.* Marrobbio, ò Prassio 10 *Ital.* Ortica fatua, ò morta. *quòd foliis sit non mordacibus, neque pungentibus: Aliter* Milzatella, ò Erba della Milza *ab insigni ejus adversus splenis duritiem efficacitate.* 11 *Ital.* Cipero. 12 Salvia. 13 Campanella.

14 *Rursum uterque vel Solidus est, vel Cavus, & Inanis, nodis, seù geniculis variatus.*

15 *Quintò Respectù situs; vel enim Caulis rectus est, ut passim: vel adminiculis indiget; quibus, aut circũvolvendo se implicat, ut Lupulus.*

Implicat, ut (1) Lupulus; vel ut alba (2) Bryonia certis
Claviculis sensim sese alligat, (3) aut foliorum
Pediolis, ut picta salit (4) Fumaria; flexis
Vel tandem cirris, (5) Hederæ ceù vimen, adhæret.
Ast aliis (6) per humum pronis reptare voluptas,
Radicesque subinde agere, atque emittere frondes:
Quo facili fæcunda (7) satu Fragaria gaudet.
Has Tibi (8) delicias forma exerrante parabit
Extima vel Caulis facies, atque ora tenebit:
Tu tamen hic, medicæ si Te tenet ullus hiantem
Laudis amor, ne siste: fugax est gratia formæ.
Ulteriùs peruade oculis, partesque latentes,
Queis Radix, Caulisque satu coalescit opimo,
Perscrutare: labor decet hic, ea cura volentem
Nosse potestates Herbarum, usumque medendi
Altiùs, & doctas agitare impensiùs artes.
Inde latens plantis virtus patet, inde repostas
Prodit opes Natura, diemque educta sub ipsum
Seque, suæque oculis referat miracula dextræ.
Quis Deus omniparæ tanta hæc adyta invia Matris
Reclusit, Musæ? cui primùm arcana tueri
Ista datum? tantis lux unde affusa tenebris?
Thyrsis (9) Apollineâ jampridem nobilis arte
Noscendi incensus studio, quas ipse salubres
Herbarum fuerat vires expertus, & altas
Rimandi latebras, queis sese conderet ægris
Alma Salus, tantis quæsitùm oracula rebus

1 *Ital.* Lupolo.
2 *Aut Claviculis sese alligat, ut Bryonia alba; Ital.* Brionia, *Hetrusc.* Vitalba.
3 *Aut foliorum pediculis adnectit, ut Fumaria.*
4 *Nostr.* Fumoterra. *Hetrusc.* Fummosterno.
5 *Aut Cirris adhæret, ut Hedera. Ital.* Edera, ò Ellera.
6 *Vel Repens est, qui nimirum horizontaliter extensus, ex intervallo folia emittit, & radices agit, ut in Fragaria.* 7 *Ital.* Erba, che produce le fragole.
8 *Ante autem hæc omnia ipsius harum partium, Radicis nimirum, & Caulis, Anatomes Botanicæ habenda ratio est, ad cujus observationem fabulâ iter insternitur.*
9 *Per Thyrsin clarissimum Archiatrum Marcellum Malpighium intellige, qui omnium novissimè eruditissimos de Plantarum Anatome in lucem edidit Commentarios.*

Vicinos adiit, laudat quos Felsina, colles.
Ver erat, & Zephyris blandè spirantibus omnes
Laxarant tepida arva sinus: vernabat ubique
Gleba, novos subigens pratorum in gaudia flores,
Grataque non solito pingebat gramina risu.
Ipsa (1) novo Botane censu florente per agros,
Pæoniæ cultrix Botane lætissima pubis,
Aucta, pererrabat vernas, sua regna, novales,
Altaque sub propriis lustrabat germina signis.
Jamque novum indulgens huic cultu afflabat honorem,
Jamque olli sitienti udum Pallantidis uber
Immulgebat: ei patulos gens florea crines
Assultat reparans, redditque, hauritque nitorem,
Alternansque vices carpique, & carpere gaudet.
Instant, quæ Divam sociæ comitantur, & aptis
Pubentem latè segetem nitido ungue legentes
Imponunt calathis. (2) Narcissum hæc suavè comantem
Demetit, inflexi crines aut tondet (3) Acanthi:
Illa tuas, (4) Anagallis, opes, gazamque recentem
Mandragoræ (5), & viridem Thymbræ (6) populatur honorem.
Ipsa inter medias graditur, signatque legendam
Utiliùs messem, & Divûm data munera monstrat.
Talibus incumbentem orsis, collesque petentem
Haud procul agnovit Thyrsis, clivoque propinquans
His Divam dictis supplex aggressus amicis.
Nympha decus nemorum, pratorum gloria Nympha,
Quam sibi præ Daphne meritam despondit Apollo,
Edoctamque suas artes compescere Clotho
Posse dedit, durisque moras innectere fatis;
Da, quibus hæc præstas, Herbarum exquirere venas,
Obstructosque sinus, & inobservabile textum:
Se quibus insinuet vigor artubus, unde medelam
Sufficiant fata læta, tui per si quis amantis
Tangit honos animum: votis haud absona posco.
Et mihi plantarum perspecta potentia, nec me
Infensum Tibi, Pæoniæ vel laudis egentem
Felsina progenuit, scis ipsa; sed urit abactas

Quæ-

1 *Nympha Botanes specie Rei Herbariæ Facultas adumbratur.*
2 *Ital.* Narcisso. 3 *Ital.* Brancorsina.
4 *Ital.* Anagallide. *Corchorum aliter aliis appellatur.*
5 *Ital.* Mandragora. 6 *Hetrusc.* Santoreggia, ò Coniella.

Quærendi latebras, explorandique cupido
Quà ſeſe condat plantis vis inſita: tantos
Da ferre in lucem non uno tegmine preſſos
Altiùs, & cæcâ obductos caligine textus.
Sic Tibi Regificis vernans Europa viretis
Uſque licet, centumque aras, centum inſtruat hortos,
Audiit hæc nemorum Præſes, propiuſque Clientem
Contemplata ſuum, contrà ſic ora reſolvit.
Magna quidem, noſtri ò cultor fidiſſime regni,
Magna petis; nec mortalem fuit hactenus ulli
Fas aciem inſerere, & tantos luſtrare receſſus.
Sed quando tam digna viro Te cura laceſſit,
Ne metuas, dabitur: Naturæ arcana recludes,
Et primam hanc referes Victor, me vindice, palmam.
Quà tamen hos aditus, atque hæc penetralia certâ
Aggrediare viâ, paucis, mentem adjice, pandam.
Eſt locus (1) haud procul hinc, vaſtum diſcedit in antrum
Quà Tellus, denſumque ſacrâ nemus accubat umbrâ:
Hic Nymphæ domus eſt, noſti, cui mortua curæ
Corpora, frigenteſque artus, nervoſque, ſinuſque
Scindere, & immiſſo compagem evolvere ferro.
Illam operi inſtantem crudo, junctiſque ſecandis
Partibus, Anatomen Graji dixere vocantes.
Hanç pete, votorum non jam novus advena ſummam
Hinc referes, diſceſque obtutu cuncta magiſtro.
Ante tamen vitro firmes haud æqua neceſſe eſt
Lumina, & exectas jubeas grandeſcere partes;
Ni facias, ſeſe exili ſub mole tegentes
Quippe omnem fugiant aciem, fallantque videntem;
Nec Tibi (2) quærendi fuerit labor: una Sororum
Ludicra quæ mecum hìc relegit ſata culta Dioptre
Arte laboratum multâ, multoque ſubactum
Turbine ſufficiet: cunctas hoc Indice partes
Spectabis tandem, & voti lætabere compos.
Ipſa adero, & nondum ſatis explorata revolvam.
Sic ait, & ſociam teneris hærentia plantis
Parva microſcopio ſpeculantem inſecta Dioptren

Ad-

(1) *Poëticum in morem ſua etiam Nympha Perſona Anatomæ affingitur, & Officina.*

(2) *Sub Dioptres Perſona, Perſpectiva Facultas exprimitur, cujus ſubſidio opus eſt per Microſcopiũ ad minutiſſimas Plantarũ partes diſcernẽdas.*

Advocat, & comitem jungit curæque, viæque.
Ipsa præit, quàque ipsa præit, surgentibus ultrò
Ridet humus violis, subeunt vestigia calthæ.
Ponè sequens Thyrsis vadentem passibus urget.
Jamque (1) aderant nemori optato, metamque tenebant;
Cum sese ante oculos Platanis umbrata coruscis
Porticus explicuit, solers ubi Nympha sagacem
Exercet dextram, dissectaque consulit exta.
Torva Deæ frons, torva acies, nudata retortis
In cubitum manicis sordescunt oblita tabo
Brachia, prætextus gremio sordescit amictus,
Sordent industri respersi cæde penates.
Huic explorandum meliùs jam parte resectâ
Cor erat in manibus, pars evoluenda manebat.
Inde levem tunicam, & geminas detraxerat alas,
Atque coronales venas, queis illud in orbem
Cingitur, & mediâ vivens dominatur in aulâ.
His se pascentem studiis Botane addita raptim
Occupat, & prior hæc: Hominum tot cædibus actis
O nondum saturata, hominem, per funera ludens,
Visa odisse, illum nosses ut sedula; ferro
Parce, trucemque oculis lanienam hanc subtrahe nostris.
Ut vitæ prosis, aliud te poscit agendum
Lene ministerium: penitas da noscere partes,
Pæonii quibus & Caules, & subdita Radix
Texitur, & medicos hominum pubescit in usus.
Hæc potior Te cura decet, laus plenior inde
Te manet: hùc mentem, viresque adverte sequaces;
Sic ait: illa novæ laudis dulcedine capta
Extemplo officium ferale abrupit, & æquis
Annuit imperiis. Sanie, taboque fluentes
Fonte manus lavat, obscœnos tum ponit amictus,
Seque operi accingit. (2) Botane ab Radice revulsum
Subjicit egregium Caulem, mandatque secandum.
Illa suam contra studiis haud mollibus artem
Aggreditur, partesque omnes scrutatur, & artus.
Corticis (3) execti primùm pars extima apertam

In

1 *Officinæ Anatomes brevis Descriptio, ejusdemque Anatomes Prosopographia.*

2 *Instituitur Radicis, & Caulis Anatome.*

3 *Tres ergo primùm discernuntur principes partes, Cortex, Lignum, aut in Herbaceis pars ligno respondens, & Medulla.*

In lucem patuit, tum lignum, aut æmula ligni
Altera pars, medioque Medulla interſita ligno.
Singula (1) dein revocans iterata ad ſegmina, dempſit
Cortice cuticulam, ſubſtans mox Dædala ſcalpro
Farcimen ſecuit: ſic & pars lignea textus
Explicuit diſſecta ſuos impunè, ſuumque
Rete Medulla.(2) Deæ donis Botane aucta recluſis
Edita ſolicitum vocat ad ſpectacula Thyrſin,
Et jubet actutùm penitas diſcernere partes.
Artifici non æqua tubo juvat auſa Dioptre.
Ipſa notanda docet ſolers, & ſingula monſtrat.
Ingreditur (3) viſu Thyrſis, gaudetque revulſam
Obdúctis fartam utriculis, (vigor unde virenti)
Cernere Cuticulam, flexo ceù ducitur auro
Annulus, & fulvo in ſeſe redit uſque metallo.
Tum denſum (4) ejuſdem rimatus Corticis ultrà
Tomentum interius, ſubjectaque viſcera, textum
E ſolidis ductum fibris, & rite cavatis
Aſpicit, extentaſque illas, iterumque reflexas
Retis in effigiem vario molimine plecti.
Quin etiam (5) maculis quà Rete minoribus ultrò
Fibratum patet, & verſus diducit hiantes,
Protendi utriculos deprendit, & addita cuique
Vaſcula (6) germanum plantæ ſervantia ſuccum.
Par videt (7) in ligno textum, par Rete, fibriſque,
Utriculiſque, tument & quæ gentilia, Vaſis.
Suſpicit hæc plantæ proprio turgentia ſucco,

Inque

1 *Cortex rurſum dividitur in Cuticulam, & ſubſtantiam, quam vocant Interiorem.*

2 *Prædictarum partium ſingillatim Botanes verbis pertexitur obſervatio.*

3 *Corticis igitur Cuticula Vtriculis inſtructa eſt horizontali ordine locatis, quibus ſeù gelu, ſeù ætatis vitio exuctis, illa ſæpè in aridam deſciſcit epidermidem.*

4 *Subſtantia verò interior ligneis fibris fiſtuloſis reticulatim implexis compingitur.*

5 *Vtriculis etiam in radios diametrales ligneas fibras, & vaſa ſuccum ſpecificum deferentia intercurrentibus à Cortice ad Medullam extenſis.*

6 *Necnon vaſis ſuccum plantæ proprium, ac ſpecificum deferentibus,*

7 *Par ex iiſdem partibus Textura in ligno, ſeù parte illi reſpondente: ubi vaſa ſpecificum plantæ ſuccum continentia in tot circulos diſpoſita cernuntur, quot ſunt tunicæ, ſeù involucra annui incrementi à Medulla ad Corticem.*

Inque orbem digesta, ferunt prout annua Trunci
Incrementa, pari circum redeuntia gyro.
Hìc etiam (1) nova pars non ante inspecta videnti
Occurrit, longo torquens se squamea tractu
In gyrum Trachea: redit spiralis in orbem
Fistula, contorto crebram ceù lamina serpit
Argento in spiram, & parvis riget aspera squamis.
Tu quoque (2) visa tuum fibratum Rete, Medulla,
Prodis aperta, fibris & mollibus intertextos
Utriculos, hic majori se mole ferentes,
Vasaque per molles circumsita marginis oras
Stirpis Apollinæ genuino turgida rore.
Dædaleos Thyrsis textus miratur, & altè
In tenui haud tenues ductas subtiliùs artes.
Nec satis expletur visu, revolutaque voluit.
Cum tantâ rerum Botane novitate fruentem
Evocat, & notas meliùs sic format ad artes.
Quæ dudum optasti rerum spectacula voti
Compos habes; inquit: partes, quibus herbida constat
Vita, tenes: Cortex hic est, (3) hęc lignea plantæ
Altera pars, fibris quæ texta impensiùs arctis
Dat solido campis plantas consistere nisu,
Atque hærere solo, & validos contemnere ventos.
Illa, (4) latet mediâ quæ ligni in parte, Medulla est,
Humano suppar cordi, Cerebrove; tumescat
Non plantæ quamvis pro mole, at dispare substet
Sæpè habitu; turget nam nunc crassissima, qualem
Oxyacantha,(5) Rhoeque,(6) & amara(7) Absinthia claudunt;

Nunc

1 *Peculiaria in hac ligni parte deprehenduntur Vasa aeri excipiendo, ac derivando destinata, quæ Fistulas spirales, & Tracheas appellat Malpighius, argentea veluti lamina in spiram contorta conflatas, & squamatis distinctas particulis.*

2 *Suis Medulla minutissimis fibris reticulatim implexis, constat; necnon utriculis hìc magnitudine præstantibus, quibus vasa ad marginem sociantur proprio plantæ succo turgentia.*

3 *Porrò lignea plantæ pars fibris ligneis præ cortice numero majoribus constat ad Caulis firmitatem.*

4 *Medulla humano cordi, aut cerebro in plantis respondere creditur. Huius verò Magnitudo non semper Caulis, aut Trunci magnitudini respondet, sed varia est. Amplissima in oxyacantha,* 5 *Ital.* Crespino. 6 *Rhoe. aliter Rhùs, seù Erythros nuncupatur. Ital.* Rhù, ò Summach.

7 *Absynthio. Ital.* Assenzio. *Hetrusc. etiam* Santonica.

Nunc(1) duplò minor, ut Pinus quam condit, & ingens
Fraxinus (2),& certos(3)Juglans quæ terminat agros.
Tenuior(4)est, Quercus quam fert, (5)Corylusque, (6) Pyrusque;
Ast (7)eadem umbriferæ tenuissima provenit Ulmo.
Hanc (8)tamen in cunctis fruticum Radicibus altè
Subjectam ne quære: caret graveolentior illâ
Stramonii Radix, nostri caret advena veris
Nicosiana: vacant aliæ quâ parte recedunt
Inferiùs, produntque novo sibi more supernè.
Quin (9)& iis, quibus illa subest uberrima, plantis
Non semper sic læta viget; citò defluit; illam
Perquirenti unquam si quis contingat, in usum
Carpe Machaonium, primo cum plenior anno
Concrescit latitans, & pingui roscida succo est.
Primâ ætate viget, primo venit utilis anno:
Hic ubi transierit, simul ipsa arescit, & omnem
Dimittit succum, virtusque expirat in auras
Irrita: pelliculæ introrsùs volvuntur inanes.
Nunc Vasis, (10) quibus has nuper coalescere partes
Spectatum satis est, quæ vis, quæ munia, & usus
Obtigerint, discendum ultrà est (11). Quos undique sparsos
Fibrarum per texta fuit spectare voluptas
Utriculos, viridis commune parenchyma trunci,
Radicisque ferunt;(12) neque enim transversà vagantes

D Exorti

1. *Angustior fere duplò in Pinu.* Ital. Pino. 2. *Fraxino. Ital.* Frassino. 3. *Juglande Ital.* Noce.

4 *Minor adhuc in quercu.* Ital. Quercia. 5 *In Corylo. Nostrat.* Nocella. *Hetrusc.* Nocciolo. 6 *in Pyro.* Ital. Pero.

7 *Minima in Vlmo.* Ital. Olmo.

8 *Hujusmodi Medulla non omnium Plantarum Radicibus communis est; nonnullæ enim, ut Stramonij.* Ital. Stramonio; *Nicosianæ. Ital.* Erba del Tabacco, *ea carent: Quædam aliæ, quamvis parte inferiore nullam habeant, supernè tamen satis conspicuam produnt.*

9 *Id verò certum, si quis Medullæ usus incidat, primo anno legendam esse: post id tempus exarescit, nec unquam aliàs succum admittit. Unde molles, laxaque supersunt pelliculæ.*

10 *Jam verò qui sit Vasorum suprà memoratorum usus, quidve in ijs contineatur, ulterius enucleatur.*

11 *Utriculi nonnisi commune Corticis, ligneæ partis, ac Medullæ Parenchyma sunt.*

12 *Neque enim succum à vasis alijs diversum continent, sed inter ea medium obtinent locum; Et vel succo crudiori concoquendo inserviunt ut vult Malpighius;*

Exorti ſua diſtendunt gravia ubera ſucco;
Sed vel vicinis è lymphæ-ductibus hauſtum,
Si quis ineſt, crudum excipiunt, recoquuntque, propinqua
Vaſa inter medii, ſtirpiſque in ritè ſubactum
Exaltant alimentum, aſſuetaque dona miniſtrant:
Vel furtim (1) è ſpiris vitalibus aëra carpunt,
Inque alia inſpirant ſuccis data vaſa ferendis:
Ut quæ ſuccreſcens Animantum in pectore turget.
Pulmonemque inflat veſicula multa, repandis
Tracheæ exceptum è bronchis trahit aëra, & omnes
Provida in Arterias ſenſim partitur hiantes.
At quæ (2) lignoſæ viſa eſt tantùm addita parti,
Haud alibi comperta, minutiſque obſita ſquamis
In ſpiram Trachea, leves illâ ætheris auras
Pæoniæ fruges conſueta in munia vitæ
Accipiunt, redduntque: habiles hâc germinis artus
Ventilat, & ſtirpes vitalis recreat aër.
Haud plantis (3) nequicquam altrix Natura paravit
Id genus inſtrumenta: dedit ſic grandia poſſe
Adſtringi in ſeſe, laxari aut Robora, flexus
Sicubi ramorum, curvaturæque juberent,
Concluſique pati refluos moti aëris æſtus,
Sicubi laxaret preſſas violentior auras.
Hinc vaſa (4) hæc cudit quotquot ſunt maxima (tantùm
Succiferis propriis, plantæ quæ cortice claudunt,
Exceptis) totumque dedit percurrere lignum.
E cœlo (5) liquidas tanti eſt Viventibus auras Du-

1 *Vel etiam aëri è fiſtulis ſpiralibus excipiendo, & in vaſa ſuccifera derivando; non ſecus ac in Animalibus pulmonum veſiculæ aërem è bronchis Tracheæ exceptum Arteriis impertiunt; ut opinatur Grevius.*

2 *Fiſtulis ſpiralibus, ſeu Tracheis, quæ peculiaria ligneæ partis vaſa ſunt, aër defertur.*

3 *Id genus Tracheas eatenus à Natura paratas opinatur Malpighius, ut ita ſcilicet conſtrictionem, ac dilatationem in vehementibus flexuris, & curvationibus arborum, & in elaſtico concluſi aëris motu pati poſſent.*

4 *Hinc eſt, quod vaſa hæc, exceptis ſucciferis Corticalibus propriis, omnium longè maxima ſint, & paſſim obvia.*

5 *Hinc etiam colligitur quanta ſit vel ipſis in plantis reſpirandi neceſſitas. Natura ſiquidem in ſingulis viventium ordinibus varia, ſed analoga paravit inſtrumenta, quæ pulmones vocamus: hoc tamen diſcrimine, ut quæ perfectiora nobis cenſentur, ea minori pulmonum apparatu gaudeant. Hinc plantis, quæ ultimæ ſortis ſunt, Trachearum numerus maximus.*

Du cere, & assiduo penitùs perflarier haustu.
Quin nulli, ut rerum solers tibi suggeret usus,
Viventum genere ex omni tanta obtigit unquam
Vis trachearum, numeruſque, atque insita pulsæ
Spiramenta animæ: minus hoc gaudetis anhelo
Flabrorum auxilio, fortissima Quadrupedantum
Pectora, pennigeræque acies, & muta natantum
Agmina, vosque solum pronâ quæ verritis alvo
Insecta, et patrias colitis sine sanguine lymphas.
Per certos discreta gradus ut vita recedit
Nimirum in pejus, vitæ spiracula crescunt.
Id verò (1) hìc anceps, vasa hæc quà pervius intret
Spiritus, & fruticum virides vapor irriget artus:
Radicis-ne sibi defossa per oscula cæcum
Sternat iter? Teretis-ne poros per Caudicis? an quos
Diducunt folia, & certo sæpè ordine signant.
Quales læta suis (2) arbor Cybeleïa prodit
Dispositos foliis, dispuncto aut cortice quales
Indica (3) subjectos oculis exponit arundo.
Sunt qui vitales auræ spirabilis haustus
Hàc duci, inque avidas certent immittere stirpes.
Tu tamen (4) hàc aliquid puri licet ætheris intret,
Hanc suetam ne rere viam: latet illa sub altis,
Plurima quas Trachea secat, Radicibus: auris
Certior hàc aditus diducta per oscula: succo
Hàc sese immixtus non segnior ingerit aër,
Tracheasque replet, stirpemque invadit in omnem.
Nempè (5) quod os reliquis Animantibus, abdita præstat
Hoc plantis Radix, majoribus obsita duro
Præ Trunco utriculis, & pluribus, aëris æquas
Queis unà exceptas partes discriminet hausto
A succo, & plantis vitamque, animamque ministret.
Sic etiam (6) melius concordi fœdere sursum

 Aëris,

1 *Qua aër se in Tracheas insinuet accuratè disquiritur.*
2 *Pinus nempe Cybelæ sacra ab ethnicis putata Ital.* Pino.
3 *Ital.* Canna d'India.
4 *Verisimilior statuitur per Radicis oscula aditus, quà succus etiã ducitur.*
5 *Ratione id etiam suadetur: Tum quia Radix in plantis Animalium ori respondet.*
6 *Tum quia sic meliùs conciliatur aëris æquè, ac Succi motus, quin alter alteri adversus officiat; ut accideret, si vel per Trunci poros, vel foliorum se se aër in lignum immitteret.*

Aëris, & ſucci motus conſpirat in altum
Aſcenſu facili, & neuter contrarius obſtat;
Ut tamen accideret, Trunci ſi forte per alta
Spiramenta, vel è foliis irrumperet aër.
Hic nanque immiſſus partes Radicis in imas,
Miſceri queat ut ſucco, deſcendere contra
Admiſſum ſucci motum deberet, & ipſum
Tendentem ſurſum adverſo propellere niſu;
Atque hinc alterius conatibus obvius alter
Iret, & alterno ſereret luctamine pugnam.
Hùc(1)avidas nunc flecte acies, fibraſque cavatas,
Queis Cortex, lignumque pari munimine præſtat;
Contemplare: vehit lignoſa hæc fiſtula lympham;
Hinc dictus Lymphæ-ductus; quà limpidus humor
Inſilit, herbarumque ſinus purâ irrigat undâ.
Jam vero (2)hic idem, ne quid te fallat, in altum
Vi tanta aſcendit verno ſub ſidere, ut ictu
Sæpè laceſſitus viridi de vulnere paſſim
Defluat, & riguo exundans lavet ubere truncum;
Omnia par puro latici, guſtumque, coloremque,
Et liquidum ingenium, & rigui diſpendia lapſus;
Scilicet hoc primùm ſe tempore pleniùs humor
Inſinuat, dum Terra ſuos, dum conſita laxant
Ipſa etiam virgulta ſinus. Hinc (3) pervia ductis
Non modo lignoſis ſolito de more recurrit
Unda canaliculis, æſtu ſed divite laxis
Tracheis quoque ſe miſcet, ſurſumque ſuburget;
Uberior ſalit hinc liquor, & ſua vulnera fuſis
Proſequitur lacrymis, & cortice liber inundat.
Nec verò(4) hunc inter dumtaxat, & ardua ligni
Munimenta liquor refluus ſubit: Intimus ipſam
Craſſitiem totam ligni peruadit; & omnem Ve-

1 *Fibris ligneis fiſtuloſis, quibus & Cortex, & lignum componitur, lympha continetur: quod in cauſa eſt, cur Lymphæ ductus appellentur.*

2 *Succus hic limpidus verno tempore uberiùs aſcendit, atque exudat, ſub ipſum fluxus initium elementari aquæ in ſpeciem haud quaquam abſimilis.*

3 *Vaſa autem, per quæ movetur, auctore Grevio, non modò ſunt lymphaductus, verum etiam fiſtulæ ſpirales, ſeù Tracheæ.*

4 *Per quæcunque tamen vaſa aſcendat, non tantum inter corticem, & lignum, ut vulgò olim creditum, ſed per totam ligni craſſitiem aſcendere experimenta evincunt. Trunco ſiquidem terebrato; quò altiùs deſcendit vulnus, eò copioſior ſuccus extillat.*

Vestigat penitus partem, seque abdit ubique.
Nonne vides, ferro cum flet terebratus acuto
Truncus, ut hòc fluat uberius de vulnere succus,
Altiùs imprimitur quò vulnus? scilicet ipsis
E vasis, medio latitant quæ Caudice, rumpit
Crebrior ille, suosque refert hùc plenior æstus.
Hinc est (1), ut cæso jampridem stipite, succus
Cum torperet adhuc, quod nullâ aspergine siccum
Vulnus erat; destillet eo saliente, suasque
Tum demùm, via quà patuit, memor egerat undas.
Hinc etiam (2) succum niti non semper in altum,
Succiferis verùm certâ quoque lege deorsum
Impelli è vasis nativo pondere discis.
Hæc tibi (3) certa dabit Radix quæcunque resecta
Actutùm documenta: dabit quæcunque bipenni
Virga (4) excisa, suo cum jam madet uvida succo;
Nam recto suspensa situ, quâ parte supinam
Spectat humum, gravibus rorabit deflua guttis.
Hæc eadem (5) sectus cæsim Tithymalus, & omnis
Lactescens pubes spectacula reddet; utrâque
Nam de parte, suprà tam quæ est, quàm quæ objacet infrà,
Irriguo pariter cernes rorescere lacte.
Quin (6) Tibi sumatur si sectus utrinque salignus
Surculus, extantique Tubus dein ductile labro
Addatur cerâ effictus, tùm ritè capaci
Puro infundatur Najas, quæ prænatat, amne;
Quàm primùm aspicies infernâ è parte refusum
Paulatim fluere, & fibris transmittier amnem. Quid

(1) *Hinc est, quod ex incisione jam ante Arbori facta, quàm succus ascenderet, cum hic ascendere incipit, arbor illacrymet.*

(2) *Colligitur rursum ejusmodi succum in prædictis fibris tam sursum, quàm deorsum liberè moveri.*

3 *Nam dissecta Radice aliqua, ab utràque parte, hoc est tàm à superstite, quàm à dissecta succum extillare comperies.*

4 *Item Virga Salicis, aliusve Arboris, cum succo turget, recisa, ab inferiori parte perpendiculariter suspensa lacrymas aliquandiu dabit.*

5 *Idem in Tithymalo, Hetrusc.* Tutumaglio, *aliisque lactescentibus cernere licèt; quæ dissecta ab utràque parte, tam superna, quàm infernâ succum lacteum effundunt.*

6 *Quin si Saligna, aut Acernæ Talea utrinque resectæ superiori extremitati vasculum è cera conformatum agglutines, eique perpediculariter adjacenti aquam infundas, brevi aspicies ab inferiori extremitate paulatim extillare, donec transmittatur tota.*

Quid (1) majora Tibi rerum miracula subdam
Haud pridem comperta? Fuit, qui caudice serrà
Transversim cæso, quo stabat adultior arvis
Betula (2), continuâ Trunci dein parte relictâ,
Ex intervallo par actâ in vulnus eâdem,
Non modò subjecto sensim de vulnere rores
Deciduos volui, pariter deprendit ab illo,
Quod spatio superabat, & æquo erumpere fluctu:
Nec tantum hoc, primo impressus cùm segmine sulcus;
Sed postquam plures Aurora retexeret ortus,
Sed postquam exhausto Ros intersisteret imbri.
Ast unde (3) irrigui tam constans copia roris
Exectis dudum vasis, nisi hiantibus haustum
Ex aliis, intacta sibi pars altera trunci
Quæ tulerat, fateare? Suo sibi pervia succo
Scilicet occurrunt interdum vasa; liquentes
Diducuntque fores, atque oscula mutua jungunt.
His animo (4) fidens, duris dediscat Agrestis
Arboribus tabem extremam, mortemque timere;
Cum fortè obducti viduantur Corticis usu
Vel parte ex aliquâ, sed circumquaque resecti.
Non ita (5) res angusta; nec id plantæ ocyus omni
Accidit, aut semper, sed sæpe vigentibus intùs,
Seque ultrà ligni partem trudentibus orbam
Cortice, succiferis nexis per mutua vasis
Vita stetit, multosque virens superavit in annos.

Sic

2 *Aliÿs etiam experimentis compertum Vasa hujusmodi succifera per mutuas Anastomoses inter se communicare. Nam serrâ altè transversim inciso Betulæ 2 Ital.* Betula, ò Bettola, *adultioris caudice, deindè interposito spatio in parem altitudinem serrâ iterum adactâ, compertum est, non ex inferiori dumtaxat parte lacrymasse truncum, verum etiam è superiori, & quidem aquâ lacrymarum vi. Idque non modò cum primum impressi Serrâ sunt sulci, sed etiam post aliquot dies, & cum jam fluxus interstitisset.*

3 *Vasa autem dissecta non aliundè succum excipere potuerunt, nisi ab integris, & intactis in altero Trunci latere ascendentibus, cum quibus per Anastomoses jungebantur.*

4 *Colligitur ex his sectionem corticis circularem non semper omnem arborem perimere, ut vulgò creditur.*

5 *Beneficio siquidem Anastomosis Vasorum in plerisque non semel vita stetit.*

Sic in (1) in Agrifolii (2) compertum caudice, læsis
Sic (3) Opuli in ramis, (4) Salicisque, atque alta Tonanti
Quos sacros (5) Quercus, quos (6) Populus alba maritos,
Prunorumque (7) genus, Malusq; (8) Cydonia jactat.
Hos sed enim agnato quamvis nudarit in orbem
Cortice dura manus, tamen hinc haud segniùs illi
Trans nudum lignum visi durare, novisque
Auctibus instantes viridi pubescere luxu.
Nimirum (9) hìc præter vasa intus hiantia, Rami
Queis viget exuperans viduam pars integra partem;
Quam Quercus, Prunique, suoque Cydonia malus
Cortice præcipuè promittit longius, uda
Utriculis series vitæ persæpè tuendæ
Subsidio est; nanque inde procul demittitur exors
Non raró appendix: ligni illa volubilis orbam
Invadens partem vestit, sectoque cohærens
Corticis extremi labro rursum oscula jungit
Mutua, & exclusæ reddit commercia vitæ.
Hinc nova subjecto repetens compendia trunco
Dissita pars, trahit inde suæ majora Juventæ
Incrementa, novoque vigens protuberat auctu.
Cum tamen interea ligni pars Corticis expers
Subsistat gracilis, Ramique investe quod infrà est.
At non (10) Phryxæi tantùm sub sideris ortus,

Quæ-

1 *Sic observatum in Agrifolio, detracto ex Cortice palmaris propè latititudinis annulo; & à Malpighio in Ramis Opuli, Prunorum, Mali Cydoniæ, Quercus, Salicis, Populi; in quibus, facta pari sectione, observata est pars superior surculi, seù Caudicis vegetans suprà sectionem ità excrescere, ut longè turgidior redderetur.* 2. *Ital.* Agrifoglio, ò Acquifoglio 3 *Aliis Corni Species, aliis Aceris Ital.* Opulo. 4 *Nostrat.* Salice *Hetrusc.* Salce, Salcio, ò Saligastro. 5 *Ital.* Quercia 6 Pioppo 7 *Nostrat.* Pruno. *Hetrusc.* Prugno, ò Susino. 8 Cotogno, ò Mel Cotogno.

9 *Hujus autem experimenti hæc ulterior Causa assignatur, quòd in Quercu præsertim, Prunisque, ac Malo Cydonia, Cortex horizontales utriculorum ordines ità elongat, ut non raró appendices promantur, quibus denudata ligni portio cooperitur, & facta denuo mutuâ Anastomosi cum inferiori secti Corticis labro continuus redditur cortex; atque hinc est, ut superior pars crassiùs protuberet, parte interim denudatâ, eâque, quæ infrà est, gracili subsistente.*

10 *Animadvertendum hìc non omnem Arborem, nec verno dumtaxat tempore lacrymas dare.*

Quælibet aut lacrymas Arbor dabit icta: quibusdam
Est flendi mos iste stato sibi tempore. Certos
Icta Salix (1) fletus (2), Vitisque, & (3) Betula reddet,
Atque (4) Acer, & (5) Juglans, & amicâ (6) Carpinus umbra.
Hi nemorum (7) Fauni quondam, sed Najades illæ
Heliadum comites, quos dum Phaëtontis in undas
Eridani lapsus, lucusque Sororibus auctus
Detinet attonitos, pigrâ radice teneri
Ipsi etiam sensere. Stupent sub Cortice sensus,
Sed tamen intus adhuc vegetat dolor: Æmulus alti
Heliadum luctus sese nam saucius ultrò
Eliquat, & lacrymis electra Sororia pensat.
Tum magis (8) illacrymans, gelidâ cum nocte repulsâ
Alta petens Titan memores magis evocat æstus;
Urget enim flendi studium vis addita Brumæ,
Dum vetat, adstrictasque rigens mage provocat undas.
Hinc (9) si forte gelu vehementius ingruat arvis,
Incumbatque diu, miti cum Bruma tepore
Incipiet rursum devicta remittere, guttas
Uberiùs longè aspicies devolvier, & se
Per viduos artus largis impellere rivis,
Præsertim (10) medium si ver corrumpat acuto
Aura gelu; tùm quippe Arbos licet ante refusis
Ubertim lacrymis indulserit icta, repentè
Desuetos repetet luctus, iterumque sub ipsum
Illacrymans Solem reduci se proluet imbri.
In primis (11) altum riguo fovet imbre dolorem

Malus

1 *Ita esse solenne magis Salici.* *Ital.* Salice, o Salcio 2 *Viti.* *Ital.* Vite 3 *Betulæ* *Ital.* Betula, ò Bettola 4 *Aceri.* *Ital.* Acero 5 *Juglandi.* *Ital.* Noce 6 *Carpino* *Hetrusc.* Carpine.

7 *Hoc ipsum Fabulâ exornatur.*

8 *Succus ex his emanat uberiùs post nocturnum gelu, adulto jam Sole, & circà Meridiem maximè.*

9 *Post gelu vehementius, ac diuturnius, cum frigus incipit remittere, succus quamqui maximè uberrimus effluit, etiam è vulneribus jampridem impressis.*

10 *Quod adeò verum est, ut si gelu fortè inciderit medio jam vere, cum succus extillare desiit, fluxum denuò repetat, & matutinis saltem horis emanet.*

11 *Acer Majus Autumno etiam post delapsa statim folia, & sequenti insuper hyeme succum emittit, ubi aëris temperies gelida, & leviter pruinosa contingat.*

Majus Acer, Clymene genitus cui charior olim
Ante alios, Faunus; nam non sub florida tantùm
Tempora, quæ cornu Taurus stellante recludit,
Autumnum quoque sub serum, frondentibus umbris
Jam positis, Hyemisque atræ sub frigora, longos
Producit luctus, lacrymisque indulget obortis,
Lenè pruinoso quas Bruma lacessit Eoo.
Sæpè (1) sub aggeribus niveis dum Terra lateret,
Et lacrymas stipes glacie prohibente negaret,
Forte execta, patens dejecto Caudice, Radix,
Hærebat quâ parte solo, dare visa liquentes
Spem præter fletus, crudamque aspergere brumam;
Seu vapor (2) obstantis circum vi frigoris intrò
Adstrictas terræ in venas compulsus opertam
Radicem opplerit subiens, secesserit illuc
Seù dolor, incertum est. Aquei Tibi limpida succi
Munera sit satis, & motus spectasse repostos.
Effluat (3) hic quacunque velit: Solertiùs illum
Tu lege, qui propriis plantæ devolvitur undans
E vasis, patriique refert insignia Trunci.
Hic Tibi Pæonias magis utilis imber in artes,
Seù liquidus scateat, pinguis seù glutinis instar
Hæreat, & varium variá trahat indole nomen.
Scilicet (4) hic varius vario pro Germine, lymphæ
Nunc fluit in speciem pellucidus, albidus exit
Nunc lacti suppar, croceo nunc concolor auro.
Sæpe etiam (5) superas hic idem emissus in auras
Concrescit, crassoque refert lentore tenacem
Resinam, aut Gummi, viscoque simillimus hæret;

E Hunc

1 *Observatum pariter summà hyeme, cum Tellus nive obtegeretur, Radicem Aceris Majoris discissam, è parte humi hærente uberrimè lacrymasse; cum tamen vi frigoris è Trunco nullus flueret liquor.*

2 *Hujusce phænomeni aliquæ in medio relinquuntur Causæ.*

3 *Ante alios verò illius habenda succi Ratio, qui Plantæ proprius, ac Specificus appellatur, atque in Vasis sibi addictis suprà memoratis continetur.*

4 *Hujus varia est ex Malpighio natura; frequenter enim aquei, diaphanique humoris specie effluit; quandoque lactis instar, non rarò luteo inficitur colore.*

5 *Interdum semiconcretus lentorem acquirit, concrescitque in Resinam, aut Gummi, aut aliud Crassamentum inter Gummi medium, & Resinam.*

Nunc medii generis jacet inter utrumque biformis.
Quæ Tibi noſcendi interea ſit norma legenti,
Quæve appellandi, paucis, adverte, docebo.
Qui (1) flammâ invictus flãmas haud concipit unquam,
At lauri de more ſacros crepitu abdicat ignes
Fervidus, & purâ tantum diſſolvitur undâ,
Gummi eſto: dat quale ſuis Panchaïa ſylvis
Arabicum, aut molli Ceraſus de cortice trudit;
Siccus (2) enim aut nullo eſt mixto gravis unguine mucor,
Aut certè exiguo, flammæ non aptus alendæ.
At (3) qui pauper aquæ cognatâ imbutus abundat
Pallade, ſubjectis habitu proin pinguior undis
Diſſolvi renuens uno liqueſcit olivo,
Sit Reſina; ſuo qualem de nomine dictam
Sufficit humenti vernans (4) Terebinthus in Idâ,
Aut Montana Abies, aut fluctivago Ægeo
Lentiſcis (5) lapidoſa Chios ſubmittit amaris.
Cui (6) demum æqua ſubeſt mixtâ cum Najade Pallas,
Tamque ſequax latici, fluido quàm cedit olivo,
Sit medii generis, Tyriis ut (7) Galbanus arvis,
Et fulvum (8) Sagapenum, (9) Ammoniacumque ſal ubre.
Hunc benè (10) ſi primâ repetas ab origine, ſuccum Lacti-

1 *Gummi eſt ſuccus concretus, qui in aqua facilè diſſolvitur, in igne verò nec liqueſcit, nec flammam concipit, ſed crepitat; cujuſmodi eſt Gummi Arabicum, Hetruſc.* Gommarabica, *& Ceraſi. Ital.* Gomma di Ceraſo, *Hetruſc.* di Ciriegio.

2 *Nihil enim eſt aliud, auctore Grevio, quam Mucilago exiccata parum, vel nihil olei continens.*

3 *Reſina eſt liquor pinguis, & oleaginoſus, ſæpè ſponte ex arbore defluens, qui cum aquæ parum, plurimum olei contineat, in aqua non diſſolvitur, ſed in oleo dumtaxat,* 4 *ut eſt Terebinthina, quæ ex Terebintho ſudat, aut Abiete, Noſtrat.* Trementina.

5 *Et Maſtiche. Noſtrat.* Maſtice. *Hetruſc.* Maſtica, ò Maſtico. *quæ ex lentiſcis in Inſula Chio provenit laudatiſſima.*

6 *Qui medij generis eſt ſuccus, eſt concretus cum partibus ſuis oleoſis tantundem penè aquæ admixtum habens; ideoque tam in aquâ, quam in oleo diſſolvi poteſt; ut eſt Galbanus* 7 *Ital.* Galbano.

8 *Sagapenum. Ital.* Sagapeno. *Hetruſc. etiam* Serepino. 9 *Ammoniacum. Hetruſc.* Armoniaco.

10 *Id generis ſuccus principiò aliud non eſt, quam lac concretum facilè inflammabile. Cujuſque enim plantæ lacteſcentis ſuccus probè exiccatus flammam facilè concipit, eamque lucidam, ac diuturnam emittit; non ſecus ac Pix liquida, & Terebinthina.*

Lactifluum invenies, qui mox concretus opimum
In gluten coiit, flammis victricibus aptum.
Scilicet è plantâ qui lactescente volutus
Sæpè fluit succus, facilè incandescit in ignes,
Illum si ritè exicces, flammamque receptam
Luce diù nitidâ pingui satur unguine nutrit;
Non secus ac admotâ ardet Terebinthina tædâ.
Ipsa (1) juvat spissâ subigens uligine lympham
Materies oleosa, citas quâ nulla favillas
Promptior arripere, atque avidæ dare pabula flammæ.
Lacteus (2) hinc succo venit color, albicat undè
Qui liquor exundans Animantum ex ubere manat;
Par quippe albescens utrique coloris origo:
Qui (3) si olei de parte sero vi denique multâ
Disclusô, in sua difflueret divortia, utrinque
Perspicuus, puræque instar pellucidus undæ
Humor erat, juncti qui nunc ope fœderis albet.
Aspice cum clausum vitrei intra concava vasis
Cinnamon, (4) aut æstu lento torretur Anisum,
Qui primò vapor it sursum spectantibus alget
Pervius usque oculis, vitreoque haud discolor amni.
Purior at tandem exhaustus cùm spiritus, & cùm
Crassior ascendens oleosas fumea secum
Lympha rapit partes, roremque immiscet in unum,
Tum verò inficitur vapor ilicet, auctus & album
Ebibit affuso turbatus lacte colorem.

Hanc (5), quæcumqne suo de stipite lacryma manet,

1 *In Causa est partium oleosarum admixtio.*

2 *Color enim lacteus in plãtarum succis ex oleosãrum partium cum aqueis admixtione oritur, non secus ac in Animantium lacte.*

3 *Argumento est, quòd si oleosæ lactis partes à serosis separentur, utraque diaphana evadunt.*

4 *Hinc etiam in destillatione Aquæ ex Aniso.* Ital. Aniso, *aut Cinnamomo, Nostrat* Cannella, *Hetrusc.* Cennamo, ò Cinnamo, *qui primum exit Spiritus, limpidus est, & diaphanus: Cum verò maximâ illius parte exhaustâ, reliquæ ascendentes aqueæ patticulæ oleosas secum sursùm rapiunt, liquor turbidus, & albidus, ac si lacte suffusus esset, evadit.*

5 *Succus hic plurimùm ad usus Medicos commendatur: Doctissimo quippe Malpighio sanguini animalium respondere videtur; Eruditissimo verò Rajo ei, quam Barbari Plantæ Quintessentiam vocant, utpote qui plantæ odorem, saporemque, ac vires velut in arctum coãctas contineat*

Sive laceſſitam ferro , seù ſponte fluentem
Tu ne temne ; ſuis namque illa vel abdita venis
Sanguinis inſtar habet , vel pars eſt purior inde
Dimanans ; ſervat quæ ritè expreſſa ſaporem ,
Vimque Machaoniam , & plantæ genitalis odorem ,
Clauſus & in parvo patrius vigor omnis in illâ eſt ,
Hæc docet , & ſeris mandat tranſmittere ſeclis
Thyrſidi plantarum cultrix Dea : protinus ille
Arripit , & ſecum memori ſub pectore verſat .
Intereâ prono ſuccedens Veſper olympo
Inde monet Nymphas diſcedere : Docta relinquunt
Atria : ſucceſſu felix ſibi dædala plaudit
Ipſa etiam Anatome , denſiſque educta tenebris
Mira ſtupens inventa , ſuo ſe condit in antro
Clarior , & famam meritis majoribus auget .

Finis Libri Primi .

BOTANICORUM.

LIBER II.

NUnc age, quæ Cauli foliorum innexa comantum
Structura accedat, foliis quæ gratia Florum,
Posthuma commendet fructus quæ gloria Flores,
Aut jam maturis quæ semina fructibus insint;
Quorsum Capreolos, atque auxiliaria multis
Tela, vepres, hirtosque pilos, Cirrosque tenaces
Frugibus addiderit rerum fæcunda Creatrix,
Exequar. Has etiam medicas mecum inspice partes
Dexter io! Ambroside, & tenui adblandire Camœnæ,
Ipsas nosse juvet venas, penitasque latebras,
Pubescens redit unde Salus Mortalibus ægris;
Miraturque ferox Lachesis ferrumque retundi,
Et nova jam vacuis succrescere vellera fusis.
Tuque adeò, sua cui referunt genitalia fruges,
Semina, frondentesque comas, florumque salubres
Illecebras, cui Naturæ subjecta potestas,
Formæque, & numeri, & causarum mutuus ordo,
Hùc ades, æquævi exemplum Genitoris, & ingens
Exemplar rerum, veri Sapientia Præses.
Tu Vatem, tu, Diva, doce, quibus insita serpat
Ductibus & foliis, & floribus abdita virtus:
Quâ sibi maturos fœtus, quâ semina Caules
Arte parent, optatam aliis paritura Salutem.
Non mihi spernendus labor hic continget, & ipsam
Gloria Te rerum artificem non parva sequetur.
Non minus hinc Te nempè vel uno in flore licebit,
Aut tenui in folio, parvo que in semine magnam
Mirari, & cœlo raptas attollere mentes.

Fol-

Fulgentes astrorum orbes, & Cardinis axes
Stelliferi, cursusque, æternaque fœdera rerum
Excutiant alii, perque alto errantia cœlo
Signa Tuæ monstrent vigilis vestigia dextræ:
Divinæ satis una mihi facit agnita mentis
Vel folii textura fidem, dextræque potentis
Prodit opes, artemque, & Numinis argumentum:
His patet in minimis auctor Deus. Ergo age frugum
Hos quoque Pæonios scrutando evolvere textus
Ne pigeat, justamque oculis impendere curam.
Spectatum invitat patulis quæ ludicra ramis
Arguto illudens adsibilat aura susurro.
Assultat latè pubes herbosa coruscis
Frondibus, & frondes adnatis floribus ornat,
Promissosque diù subdit, sua pignora, fructus.
Jamque (1) suas, pretium foliis, & floribus arbos
Queis faciat, gemmas Ramis turgentibus offert.
Has scrutare, satus foliorum ediscere, & ortus
Si quis amor, florumque: (2) Virent & in arbore gemmæ;
Fæcundumque ferunt uterum, partuque renident.
Nempè sub his fœtus, provecta æstate novellos,
Aut tandem Autumno, felix quos concipit arbos,
Arbos, sive Frutex, latitant, tectoque recepti
Transmittunt atras Brumæ intractabilis iras.
Donec Vere novo, cœlo clementior annus
Cum redit, erumpunt: prodit novus inde tenellus
Surculus, & longos plantæ solatur amores.
Scilicet evadit primo quod Vere quotannis
Fronde nova exultans, Zephyrosque lacessit ovantes,
Haud tum concipitur germen; lenta otia dudum
Dissimulans latuit, gemmarumque abdita claustris
Implicuit folia, & florum primordia duxit,
Squamoso obvolvens tegumento, aptisque secundis.
Extrahit usque adeò patiens Natura laboris
Lenta puerperia, & paulatim ad grandia turget.

Nec

---

1 *Subjicitur Gemmarum observatio. & Anatome.*

2 *Gemmæ igitur sunt Arborum, ac Fruticum fœtus novelli, qui quotannis æstate, ut Autumno pariuntur, squamosis tegumentis, veluti secundis obvoluti; quique per totam hyemem latitantes vere tandem novo in surculos explicari incipiunt.*

Nec (1) magnus labor est illas deprendere visu,
Cum primum tenero rumpuntur Cortice, furtim
Axillam foliorum intrà tener ipse cubantes
Surculus ostendet, sese Junonius urget
Cum mensis, rutiloque calet jam Carcinus astro.
Naturæ (2) sic lege ratum: quos ipsa quotannis,
Spem generis, teneros submittit idonea ramos,
Fæcundos jubet ire: novas existere partes
Hinc videas, genitalis inest quibus insita Virtus,
Organaque, in sobolem queis Stirps se rite propaget.
Inde (3) recens Uterus: neque enim semel editus, idem
Perpetuò viget, & ramum fæcundat olentem:
Qualem sparsa ferunt totis Animalia terris.
Quisque suum, primo in lucem quo truditur anno,
Fert uterum Ramus, genitaliaque organa claudit;
Enixusque brevi sterilescit, & ubere Matrem
Dediscens, reliquum viget infæcundus in ævum.
Haud (4) verò Arboribus tantum, Fruticumque minori
Gemmarum luxus populo contingit: & ipsis
Restibilis venit Herbarum Radicibus, annum
Vulnerat aversum caudâ cum Scorpius, & cum
Frondentem sylvis Aquilo deturbat honorem.
Gemmarum (5) ignotum hoc, si vera est fama, Napæas
Edocuit Mater pretium Berecynthia primùm,
Fæcundosque sinus, obstrusasque edidit artes.
Festa dies aderat, sibi quâ celebranda quotannis
Sacra Deûm Genitrix indixerat. Undique Nymphæ
Convenere, nigris Idæ quæque ardua sylvis
Culmina, quæque lacus patrios, quæque alta profundi
Stagna

1 *Hæ, auctore Malpighio, in nostris hisce Regionibus circa Junium mensem è tenello surculo erumpunt intrà folij axillam cubantes.*

2 *Singulis enim annis è tenellis quibusque Ramulis novæ emergunt partes, à quibus excoquitur, & derivatur seminum materia, tanquam è spermaticis organis.*

3 *Hinc non idem uterus in plantis perpetuò viget, ut in Animalibus; sed quisque Ramus eo, quo in lucem prodit, anno, proprijs gaudet spermaticis organis, ac brevi usu fæcundus, vita reliquum infæcundum transigit.*

4 *Nec surculi tantum arborum, aut fruticum, sed & Radices Herbarum restibiles gemmas quotannis Autumno pariunt.*

5 *Undenam plantarum gemmis non satis antea exploratis lux, & pretium accesserit, fabulâ illustratur.*

Stagna colunt, campis & quæ ſpatiantur apricis.
Adfuit ante alias ramo caput obſita Phyllis,
Phyllis Hamadryadum pulcherrima: jamque ferenti
Seſe alias inter mediam affulſere profectæ
Orbe alio, atque alio dites à Sole ſorores,
Et Clio, & Beroë, Nymphæ Gangetides ambæ,
Ambæ auro, ſpoliis nitidæ rubri æquoris ambæ.
Namque ſuas ollis Matuta indulſerat omnes
Gangis opes; cultu nec gemma acceſſerat uno
Aut collo decus, aut digitis. It plurima circum,
Perque ſinus, perque ora ſuos fert prodiga cenſus.
Gemma comas fingit, committit fibula veſtes
Gemmea, Memnonios diſtinguit gemma cothurnos.
Ut primùm fulſit lux indica, Phyllidis ægros
Perſtrinxitque oculos, facibuſque excivit iniquis
Invidiam: gemmante flagrans magis æmulus ignis
Gliſcit ab igne. Sui miſeram pudet, & rubor ipſum
Exuperat, trahit obnuptâ quem fronte, virorem.
Quid faciat? Turbæ ſtimulis agitata malignis
Ereptam nemori properè ſe ſe abdit opaco,
Et luctum lacrymis nequicquam irrorat amaris.
Non tulit indignos Nymphæ Berecynthia fletus:
Ignaramque ſuæ cenſu mage divite ſortis
Incuſans, dictis animum ſic erigit æquis:
Te-ne adeò ſterilis gemmæ Garamantidis ægram
Diſcruciet nitor, & ſtimulos ſub pectore verſet?
Nec nova gemmarum quæ Te fæcundior ornet
Pompa, vides? Meliore vires ah neſcia cultu
Ditior, atque opibus vincis potioribus Indum.
Ne jactet ſeſe ille: Irâ quas divite gemmas
Deſpuit is, lucis ſunt infæcunda maritæ
Munera: proliparis circumfluis arbitra gemmis
Ipſa, novâque aperis fœtos virtute ſmaragdos.
Sic ait; (1) & tenerum, Phyllis quo prædita, ramum
Arripiens, oculis prætendit, & inde virentum
Gemmarum ignotum reſerat decus. (2) Aſpice, ſubdit,
Quæ viridi hinc paſsim turget de Cortice gemma,
Proh quantum gerit illa uterum! Subiturus in auras
Surculus hic latitat, foliorum hinc prima trahuntur

Apta

1 *Berecynthiæ uerbis reliqua Gemmarum Anatome expeditur.*
2 *Gemma igitur, cum ſit veluti ſurculi compēdium, iiſdem integratur partibus, quibus & Rami componuntur.*

Apta rudimenta, & meditatæ insignia formæ:
Proinde quibus Ramus coalescit partibus, iisdem
Constat & illa: (1) suo vestitum cortice lignum
Deprendas licet in medio, quód lignea circum
Fibra, suis turgens bullis Fibra mollibus ambit.
Sæpè pilis etiam ceù lacte albentibus horret.
Squamatim (2) hinc illinc quas tractim erumpere cernis,
Inde leves alas, foliis vestigia signant.
Horum quæ gemmæ exterius sunt nata tegendæ,
Fluxa vel intereunt anno labente, figuram
Vel subeunt aliam, & mores cum tempore mutant.
Nec (3) tantùm obtectis tuta hinc custodia circum
Accedit foliis, sed qui deductus in illa,
Inque sinum gemmæ succus pervadit, avitis
Illorum utriculis hyberno tempore sensim
Excoquitur, longâque morâ mitescere discit;
Proliferâ donec pollens virtute faventis
Aëris auxilio lentâ sese arte carinam
In gemmæ revehat, teneri primordia rami,
Atque ità vim foliis jam succrescentibus addat.
An Tibi quâ folia hæc vireant gemmantia formâ
Subjiciam? (4) medio excurrens haud corpore nervus
Tenditur hic, foliis qualis contingit adultis;
At plures in fasciculos collecta sub auras
Turmatim assurgunt, appensisque undique septam
Vtriculis certo statuunt sibi limite metam.

1 *Quod enim in medio viget, tenellum est lignum, suo cortice circumdatum, fibris ligneis, utriculisque, ut ajunt, medullaribus contextum, & sæpissimè candidis obsitum pilis.*

2 *Ex eo hinc illinc folia erumpunt squamatim locata, quorum exteriora, quæ protegendæ gemmæ inserviunt, vel temporanea sunt, & caduca, vel in alienam abeunt formam, ut multis ostendit Malpighius.*

3 *Hæc ipsa, ut idem philosophatur auctor, non tantum interioribus, & conclusis foliis custodiæ sunt, verum etiam in eorum utriculis succus excoquitur, & longâ illâ per hyemem morâ digeritur, donec exaltatus spermatico illo spiritu ope ambientis aëris in gemmæ carinam, surculum scilicet tenellum, revehatur, & ulteriorem foliorum excitet vegetationem.*

4 *Rursum hujusmodi gemmarum folia non suum nervulum ad instar foliorum stabilium per medium productum obtinent; sed multiplices fasciculi sunt, qui è basi assurgentes in proprios appensos utriculos desinunt.*

Et nunc (1) illa quidem putri tandem arida squalent
Victa situ, stabilique locum jam deflua nato
Concedunt folio: gracili nunc subdita ductu
Pedioli in formam sensim tenuata recedunt.
Sæpe (2) etiam quæ juncta basim folia extima gemmæ
Substernunt, specie, prodit quæ prima, mitellæ
Amissâ, atque alias, aliasque ex ordine rerum
Passa vices, stabilis folii se denique certam
In faciem vertunt, ramique in jura virescunt.
Quid (3) referam quantâ Ramo mansura vigenti
Arte paret folia, atque operi solertior instet
Omniparens Natura, cavis molita latebris?
Linea se primò resupinam imitata carinam
Prodit: eam furtim suffuso humore tumentem
Appensæ de more secant utrinque fibellæ.
Vndè etiam fortasse suis membranula pendet
Differta utriculis transversim in munus ituris.
Non secus ac primâ referunt Animalia formâ.
Hos ubi distendunt deducta alimenta, patescit
Tum folium, succoque illis turgentibus, isthuc
Expandit sese, & spatii confinia laxat.
Quo (4) concepta situ gemmæ ista coërcita claustro
Claudantur folia, ulterior spectare voluptas?
Haud facile est vulgare: sibi sic apta cohærent
Contracta in nodum, concordique adsita nexu,
Complexa ut sese serventque, tegantque vicissim,

Et

1 *Contabescunt postremo foliola hæc, & tandem concidunt, exhausto jam & concocto humore; vel gracilescendo in pedioli formam absumuntur.*

2 *Non autem sibi perpetuò constat hæc Naturæ Methodus; sed sæpè quæ gemmarum basim præcipuè componunt, acutâ in mitræ speciem amissa figurâ, aliasque passa vices, in stabilia tandem evadunt folia, quibus surculus condecoratur.*

3 *Naturæ pariter Ratio in producendis stabilibus folijs mirabilis est. Principio siquidem nervulus carinæ instar humore turgidus unà cum appensis fibellis prodit, è quibus utriculorum transversalium membranulæ pendent, ut in primæva Animalium delineatione observatur. Patere autem deinde occipiunt, deducto novo alimento, quia complicata sacculorum moles subeunte succo turget, & ità folio latitudinem, & laxitatem conciliat.*

4 *Foliorum etiam stabilium situs intra gemmæ claustrum mirabilis est; ita enim ipsorum partes contorquentur, & complicantur, ut sibi mutuò innexa tutò custodiantur, & minus spatii occupent.*

Et ſpatio exiguo mirere lateſcere ſylvam.
Vt quondam, digito quam prætendebat ovanti,
Vocalem fertur ſignantem tempora molem
Carolus Auſtriades gemmâ clauſiſſe ſub unâ,
Ipſum etiam captivum adigens ad vincula Tempus.
Tot volucres orbes, tot libramenta rotarum
Annulus anguſto verſabat dædalus auro;
Æternùm Domino manſuri temporis index:
Haud aliter gemmæ parvo viridantis in orbe
Implexas foliorum alas, nexuſque licebit
Inſpectare, ſatumque novi deprendere rami.
Accipe (1) vel Lapathi (2), Biſtortæ (3) aut accipe gemmam,
Deinde ſinus ſcrutare: levi concluſa patebunt
Singula membranæ velo folia arcta, retortis
Partibus in tergum geminis, majuſque minori,
Quà nervus latè excurrit, facere inde videbis
Præſidiumque, locumque: pari ſic fœdere cuncta
Obvolvi, gravidæque pati faſtidia gemmæ.
Pubentum (4) quanquam foliorum ſæpè figurâ
Pro variâ & varius ſitus eſt, rerumque novatrix
Cuique ſuas aptè Natura accommodat artes.
At foliis (5) non gemma unis tumet omnis, & unos
Frondentes tantum ramos enititur: ipſo
Sunt quæ concepto florum ſe pignore ditant;
Atque arvum genitale ſatu meliore coronant.
Quas primo ſub Vere magis turgeſcere cernes,
Floriparæ Tibi ſint; nam quæ florente tumeſcunt
Pignore Frondiferis molis diſcrimine præſtant.

---

1 *Sic exempli cauſa ſi Lapathi, aut Biſtortæ gemmam evolvas, ſingula folia membranaceo, tenuique ſacculo involuta comperies; ac geminas ſuperioris folij partes convolutas minori folio ſuprà excurrentem nervulum locum facere; & ſic de reliquis folijs uſque ad minima decurrendo.*

2 *Aliter Rumex appellatur, Noſtrat.* Lampazzo. *Hetruſc.* Romice. 3. *Ital.* Biſtorta.

4 *Alijs etiam modis tenella folia intrà gemmæ anguſtias coguntur, & complicantur, pro uniuſcujuſque figurâ, & compoſitione, ut expendit Grevius lib. de Anat. Plant, c. 4. & l. 4. de Anat. Fol. c. 1.*

5 *Porrò Gemmarum duo ſunt genera. Alteræ folia tantum in ſe continent, & in ſurculos folioſos explicantur. Alteræ floribus etiam tument, quæ facilè à prioribus Veris initio magnitudine ſuâ diſcernuntur.*

Scilicet (1) ipsi etiam verno qui sidere flores
Erumpunt, plures jamdudum ex ordine Lunas
Transmisere, suis jam partibus undique lento
Informati utero, longosque tulere labores.
Sic Thymelæa (2) novos Jani sub mense bifrontis
Quos aperit flores, formatos ante nitentis
Signa sub Erigones fas est deprendere; gemmam
Nam tùm si reseces, parvi petala omnia floris,
Eductosque apices, & conceptacula clausi
Seminis aspicies, rude, sed mirabile summæ
Artis opus, tenui meditantis grandia nisu.
  Quid majus spectata minor Lunaria subdet;
Nam (3) toto gravis ante anno vestigia partus
Sustinet, & fœtum paulatim extundit olentem.
Ipsa Tibi prægnans referet signa obvia Radix:
Nimirum hanc supra, caulis quà tollitur, (4) Arî
Ceù florem exiguum, tenuem turgescere cernes
Folliculum, quem si reseces, penitusque resectum
Perscrutere, ipsum molli sub tegmine germen
Discretum totis jam partibus, inque volutum
Aspicies, & ferre uterum mirabere plantam.
  Hoc tu fæcundo gemmarum munere spreto
Auroræ invideas donis, sterilemque præoptes
Lucis io! pompam, & luxu capiaris inani?
Ah tua splendidior tandem bona nosce, tuique
Conscia plaudentem donis potioribus effer.
  His dictis erecta animo, nec jam amplius ulli
Invidet, aut ullo tabescit fulgure Phyllis.
Quin gemmis jam læta suis sese obvia gaudet Ferre

1 *Flores quippe omnes, observante Grevio, non secus ac surculi, suis omnibus informantur partibus, tribus, aut quatuor mensibus, & interdum dimidio anno, & amplius. antequam in lucem, & conspectum prodeunt.*

2 *Sic ex. gr. flos Mezerei, seù Thymelaa Ital.* Timelea, *qui* Ianuario *mense interdum aperitur, circà medium Augustum Anni pracedentis integre formabatur; tunc enim si gemmam cautè disseces, floris petala, eiusdemq; apices, seminis conceptaculum cingentes non obscuris indicijs deprehendes.*

3 *Quid fortasse insignius in Lunaria minori, Ital.* Lunaria Minore, *observavit peritissimus noster Fabius Columna; nam in huiusce plantæ pediolo suprà Radicem folliculum quendam deprehendit, tanquam Arî florem exiguum, in eoque plantulam ipsam suis omnibus absolutam partibus, & complicatam delitescentem.*

4 *Ital.* Aro, *Hetrusc.* Giaro, Gichero, ò piè vitellino.

Ferre palam rursum, & meliori effulgere cultu.
Sic gemmis, foliis unde est, & floribus ortus,
Auctus honor, Sacros lustrare, Botanice, partus
Intereà Tibi, Pæonios & discere mores,
Ne grave sit. Multum fluxo hoc de munere fluxæ
Præsidium vitæ, & rebus tutela caducis.
Inde (1) sati in primis folii prædiscere partes,
Ingeniumque, habitumque, & non imitabile textum
Juverit, eductamque oculis evolvere gazam.
Scilicet & folio vis est sua, formaque cultu
Non uno, & medicas non ultimus usus in artes.
Quæ (2) Cauli, par ipsi etiam textura: cavatas
E ligno hìc etiam fas quippe agnoscere fibras,
Insinuat sese queis lymphæ-ductibus humor,
Tracheasque, suisque fibratum Rete refertum
Vtriculis, necnon patrio turgentia succo
Vascula, & obductam protentâ Epidermide vestem.
Emicat (3) è Rami ligno interiore micantis
Pediolus primùm, lignosis undique fibris,
Tracheisque cavis, Vasisque instructus avitis
Permixtè, fascemque coit compactus in unum.
Mox ubi (4) subnexum in folium sese explicat, alter
Ceù caudex, iterum in ramos diducitur: & nunc
Nervuli in effigiem procurrens longius illos
Hinc submittit, & hinc: Subdit nunc protinus, & se
Conspicuos secat in nervos, frondemque pererrat;
Quale Hederæ folium, Lenæum insigne, virescit.

Hinc

---

1 *Foliorum observatio attexitur, & Anatome.*

2 *Folium ijsdem, quibus Caulis, partibus integratur, nimirum fibris ligneis, quæ limphæ-ductus sunt, Tracheis, utriculis fibrarum reticulatiter contextarum spatia replentibus, Vasis specificum succum deferentibus, & Cuticulâ.*

3 *Principiò pediolus erumpit, fistulis ligneis una cum Tracheis, & vasis peculiaribus è tenelli surculi profundiore ligno derivatis, & in fasciculum collectis coagmentatus.*

4 *Hic idem deinde, tanquam peculiaris caudex, in ramulos alios scinditur, & frequentius quidem sub nervuli specie in longum excurrens hinc illinc illos subdit. Aliquando verò statim ac folij latitudinem attingit, scinditur in minores ramos; ut in Hederæ folijs; alijsque apparet.*

Hinc folii (1) in latum crescentis plurima partem
Linea præcipuam, nervorumque obvius ordo
Occupat, & vario peragit subtegmine textum:
Nam quæ lignosæ exiguo de caudice fibræ
Existunt, hùc parva arbos velut altera, & illùc
Discedunt, signantque novis divortia ramis:
Vlterius qui deindè satu leviore minores
Progenerant: latis abeunt erroribus illi
In diversa, sibique iterum per mutua nexi
Reticulatum ineunt, telæ ceù licia, textum.
Quale patet, defluxit ubi levis utraque frondis
Cuticula, aversâ folii vel Salvia parte
Quale refert jam caule virens, oculisque recludit
Pervia. (2) Quæ maculis interjacet area crebris,
Vtriculis facit apta locum, quos linea longam
Protrahit in seriem. Patulis hinc frondibus omnis
Crassities: illos succi pro more latentis,
Compressu & vario non uno errore vagantes
Exteriùs videas, variasque obtendere formas.
Sæpè (3) etiam hos inter, fibratum & Rete subinde
Folliculi quidam latitant, qui subter hiantes
Expirant tenues humenti è pectore rores.
Et suus (4) est propriis vasis locus inter amicos
Vtriculos, fibrasque ambas, quæ ritè parato
Tenduntur succo, generisque insignia servant.

Ipse

1 *Pediolo appenditur folium dilatatum, cujus præcipuam partem nervi occupant vario ritu producti. Fibræ etenim ligneæ è pediolo excedentes, velut minima quadam arbor, hùc illùc disperguntur, & solvuntur in ramulos, & hi rursùm in tenuiores surculos, qui sibi mutuò occurrentes in reticulares plexus contexuntur, ut in plerisque foliis, consumptâ utràque cuticulâ, oculorum judicio deprehenditur; & in Salviæ foliis adhuc virentibus aversâ præsertim parte.*

2 *Reticularium plexuum maculas utriculorum series è nervulis emanantes, & quasi ab ipsis pendentes replent, unde foliorum crassities existit. Ipsi autem ex contenti succi naturâ, & mutuâ compressione, aut laxitate varias subeunt figuras.*

3 *Inter utriculos, & fibratum Rete in plerisque foliis, ut observavit Malpighius, peculiares folliculi, seù loculi disperguntur, qui patenti hiatu foras vel halitum, vel humorem fundunt.*

4 *Peculiaria etiam in cujusque folii textu misceri vasa, quæ concoctum, ac proprium plantæ succum contineant, humoris ipsius è foliis erumpentis experientià liquet, qui colore, & crassitie facilè se prodit.*

Ipſe (1)Tibi color, ipſe Tibi ſæpè obvia ſucci
Signa dabit lentor. Tithymali (2) è fronde reſectâ
Lacti nonne vides ut concolor emicet humor,
Fronde Chelidonii (3) ſubluteus? æqua poteſtas
Frondibus eſt aliis, patrius ſine ſtemmate ſuccus
Sit licet his, nullâque notâ diſcretus oberret.
Has (4) omnes, folium conſtat queis Textile, partes
Obvoluit tenui protenta Epidermis amictu,
Cuſtoditque, fovetque, refert atque inde colorem.
Extremum aſt unguem ſinuoſo craſſior ambit
Zona ſinu, & certo deſcribit margine fines.
Hic folii textus: ſed non & (5) forma videri
Grata minus: juvat ipſa decus diſcordia, & ipſas
Duplicat illecebras varii diſcrimine cultus.
Quos non Mæandros, quæ non hic ducta figuris
Diſſidia, artifices quos non mirabere luſus?
Haud ità multiplici variant babylonia tractu
Texta nurus, filis cum fila, atque orbibus orbes
Diſpenſant digitis, radiiſque ſonantibus errant;
Vt gratùm diſcors folii textura renidet
Natura variante, modis & ludit apricis.
Ah valeant quæcunque Phrygum portenta ſagaci
Ars mentitur acu, pictas ver textile ſolers
Induere in telas, & jam ſua munera ſylvas.
Vna meos, foliis errat quæ blanda, moretur
Forma oculos; hæc una trahat dulcedine ſenſus.
Hîc varios habitus, caules queis alma comantes
Omniparens veſtit, villoſque, & dædala mirer
Velamenta, manus & non ſuperabilis artes.
Aſpice, ut hìc folium nervo deducat ab uno

Haud

---

1 *E ſectis ſiquidem Tithymali foliјs, Cichorei, & ſimilium làc emergit: è Chelidonio humor ſubluteus. In reliquis, quia limpidus, aut aquoſus humor eſt, nullam ſui exhibet notam, adeſſe tamen Analogia evincit.*

2 *Ital.* Titimalo, ò Titimaglio, ò Tutumaglio. 3 *Ital.* Celidonia.

4 *Has omnes partes, quibus folia coagmentantur, levis ſuperextenſa Cuticicula, ſeù epidermis obducit, quæ ſubiectorum colorem refert, ipſaque contenta convеſtit, & cuſtodit. Extremus verò foliorum unguis, ſeù margo, quaſi Zonâ, ſeù Craſsiore lineâ circumdatur.*

5 *Foliorum differentiæ, quæ plurimùm faciunt ad oculorum illecebram, deſcribuntur.*

Haud (1) unum! ut castâ digitatum in (2) Vitice, longâ
Pennatum in (3) Viciâ, graveolenti in caule (4) Cicutæ,
Angelicâque (5), Apioq; (6), tuo vel (7) Thapsia crine,
Rutaque (8), Fœniculumq; (9), Ammiq; (10) exile, refingat
Multifidum! (11) Simplex illic se subdere nervo
Det facili, formamque novo sibi fingere ritu!
Et nunc planum illud subigat, protendat in auras
Nunc teretem, longo excurrit ceù fistula tractu!
Nec modus hìc: sua sunt iterum discrimina plano,
Sunt tereti sua; nam (12) tendunt hoc juncea fartum
Gramina (13), dant vacuo Cœpæ (14) procurrere ductu.
Ast (15) illud nunc æquali sibi margine textus
Claudit, inæquali fallit nunc ductile limbo.
Nam modo frondescens sinuoso fimbria tractu
Volvitur, illam æquis seù plurimus intervallis
Angulus, & conis interdistinguat acutis:
Quali se cultu foliosa Bryonia (16) jactat;
Ollis seù careat, Smilax (17) velut aspera prodit.
Excurrens eadem modò fimbria scinditur, & jam
Segmentis scatet oblongis, jam prædita crenis,
Exertis virides jam dentibus asperat oras;
Gratior arridet formâ variante venustas.

Quis

---

1 *Dividitur igitur folium in Compositum, & Simplex. Compositum est, quod uno pediolo, seù nervo, & pluribus lobis, seù lacinijs constat. Quod rursum est vel Digitatũ, ut in Vitice.* 2. *Ital.* Agnocasto. *Hetrusc. etiam* Vetrice; *vel Pennatum, ut in Vicia.* 3. *Ital.* Veccia; *vel multifidum, ut in Cicuta* 4 *Ital.* Cicuta, *Angelicâ.* 5 *Ital.* Angelica. *Apio.* 6 *Ita.* Appio *Hetrusc.* Petrosemolo, ò Prezzemolo, *quod aliter Petroselinum nuncupatur: quibus lobi, seù laciniæ sunt latiores: in Thapsia* 7 *Ital.* Tapsia *& Ruta.* 8 *Ital.* Ruta; *quibus sunt angustiores: In Fœniculo.* 9 *Ital.* Finocchio, *& Ammi* 10 *In officinis* Ameos, *quibus sunt omninò capillares.*

11 *Simplex est, quod non dividitur in lobos, seù lacinias disiunctas: quod rursum est, vel Planum, vel Teres.*

12 *Teretis alterum genus est fartum, ut in Gramine* Junceo. 13 *Ital.* Giunco, *Specie di* Gramigna. *Concavum alterum, & fistulosum, ut in Cæpa Ital.* Cipolla.

15 *Planum verò margine est, vel integro, & æquali, vel inæquali, eoque, vel sinuato, seù angulatus ille sit, ut in Bryonia* 16 *Hetrusc.* Brionia, ò Vitalba: *seù sine angulis, ut in Smilace Aspera* 17 *Ital.* Specie di Smilace; *vel scisso, quod iterum vel laciniatum est, vel Crenatum, vel Dentatum.*

Quis (1) memoret sua quæ foliis discrimina subdit
Ipsa superficies discors sibi? lævis agresti
In Lapatho (2), Betâque (3), hirsuta in (4) Lychnidis herbâ,
Verbascoque (5), suamque umbrans lanugine pubem;
Aspera (6) linguosis Buglossi in frondibus, (7) hirtis
Cuspidibus, crebrisque rigens Tibi, Cardue, spinis.
Quis, (8) quæ fert dispar ætas, ortusque, situsque?
Quis (9), quæ dat color? haud siquidem sibi constat, & auctis
Par viret in foliis; at versicoloribus illa
Sæpè notis variat, maculisque, striisque pererrat.
Sæpè etiam in croceum pallet, sæpè omnis in atrum,
Aut in cæruleum vergit, vel discolor arvis
Aut rubet, aut albo illusus canescere gaudet.
Id (10) longo compertum usu, fixumque, comantes
Herbarum Caules (unam si polline demas
Albentem insperso Atriplicem (11), certosque (12) Amaranthos)
Tum stabili tandem sibi lege virescere, frondes
Cum primùm explicuere: comis frondentibus, illos
Inficit extemplo viror, & sua texta colorat.
Unde autem viror hic passim pubentibus herbis
Obveniat, lis est. (13) Illum sibi maxima Juno

G Ven-

1 *Sunt alia etiam foliorum differentiæ à superficie; illorum enim alia lævia sunt, ut in Lapatho.* 2 *Ital.* Romice, *& Beta.* 3 *Hetrusc.* Bietola; *alia hirsuta, seù lanuginosa, ut in Lychnide.* 4 *Ital.* Licnide, *& in Verbasco* 5 *Ital.* Verbasco, ò Tasso Barbasso.

6 *Alia aspera, ut in Buglosso. Ital.* Buglossa, ò lingua di Bue. *Hetrusc.* Borrana, ò lingua buona. 7 *Aculeata demum alia, & Spinosa, ut in Carduis. Ital.* Cardo.

8 *Sunt rursum aliæ differentiæ respectu durationis, ortus, & situs.*

9 *Sunt aliæ demum respectu coloris; non enim in folijs omnibus constans est viror; Sed pleraque maculosa etiam sunt, & striata; alia etiam in luteum languentia, obscurè virentia, ad cæruleum vergentia, rubentia, candida, & incana.*

10 *Id autem compertum, Herbarum ferè omnium, paucis admodum exceptis, Atriplice,* 11 *Ital.* Atriplice. *Hetrusc.* Atrepice, ò Trepice, *& Amarantho.* 12 *Ital.* Amaranto, ò Fior velluto. *Hetrusc.* Sciamito, *folia postquam explicantur, Caules etiam colore viridi imbui: Cujus coloris, quæ causa sit, ambigitur.*

13 *Plerique Aëri eum adscribunt, hac ducti ratione, quod Radices humi latitantes albæ plerumque sint, nunquam certè virides; & folia ipsa, aëre excluso, ejusque appulsu prohibito, albescant, ut in Brassicis, & Lactucis capitatis videmus; quarum folia interiora liberi aëris usura privata colorem album contrahunt.*

Vendicat hinc, omnis paret cui ſubditus aër,
Acceptumque refert liquidis afflatibus æthræ.
Hinc altè Terris plerumque albere latentes
Radices, & quæ longè ſubmovit ab ipſo
Aëris appulſu folia abdita, [1] Braſſica, vel quæ
In caput excreſcens intus [2] Lactuca coërcet.
Inde [3] ſuæ duci de munere lucis, & hauſtu
Herbarum, frugumque potens contendit Apollo.
Perſpicui oſtentans obtectas aggere vitri
Axe ſub Arctoo, tumidoque ſub æquore merſas
Aërio procul afflatu revireſcere plantas.
Nec maris [4] herbiferi Dea nata ſalacibus undis
Alma Venus pro ſe pugnat minus: Illa ſequaci
Admixtis ſucco ſalibus, quo planta fovetur,
Adſcribi certat, qui ducitur ore, virorem.
Quæ [5] ſe cunque probet ratio tibi verior, illud
Sit certum, cœlo frutices, herbaſque virentes
Liberiore frui: cœlo planta omnis aperto
Lætior exultat, tepidaſque aſſurgit in auras.
Quà [6] tardus plauſtro fulget ſtellante Boötes,
Noctivagamque Helicen cuſtos agit, axe ſub ipſo
Parrhaſio, herboſæ pubis fert fama fuiſſe
Cultorem egregium, quo non præſtantior alter,
Aut ſtirpes alere, aut penitus perquirere mores.
Is plantam teſtâ exceptam de more tenellam,

Vitro

1 *Noſtrat.* Cauolo Cappuccio. 2 *Noſtrat.* Lattuca inconocchiata.

3 *Alij lumini tribuunt, ejuſque actioni; nam externo etiam aëre excluſo plantæ nonnullæ viridem utcumque colorem acquirunt, ac retinent, ut in pluribus cernitur vitreis operculis tegi ſolitis; & in ijs, quæ aquis immerſæ vireſcunt, quibus vel nihil, vel parum admodum aëris pervium eſt.*

4 *Nec deſunt, qui ſalinis particulis, quas aër plantæ ſucco communicat, vertendum putent, quæ eam in viridem colorem mutent.*

5 *Quidquid autem de ijs ſit, certiſsimum eſt plantas aërem liberum, & apricum affectare: quod luculentiſsimo experimento oſtendit eruditiſsimus Sharrocus.*

6 *Is plantam tenellam fictili exceptam in feneſtra collocarat, cui una vitri, quæ obtecta erat, quadra deerat; eamque deprehendit inclinatam foramen verſus rectà tendentem. Deinde fictili converſo, ita ut Caulis inclinatio à foramine averſa aliorſum ſpectaret, pariter reperit reflexo iterum Caule, & in formam literæ C incurvato, ad foramen iterum ſe dirigere.*

Vitro ubi fulgebat præclusa fenestra, locarat
Caule suo stantem: nec longum tempus, & illam
Repperit inflexo Vasis per summa meatu,
Quà vitro viduatum uno speculare patebat,
In Cœlum sese, curvæ propaginis instar,
Urgentem, thyrsoque foramen inane sequentem.
Aversamque aliò rursum, deprendit eòdem
Flecti iterum, vacuasque viam affectare sub auras.
Tantus amor cœli, libertatisque cupido.
Tam miro fruticis Saturnia risit amori
Ex alto, plaudensque unà Junonius ales
Latius explicuit caudæ stellantis honores.
Nec vero (1) aut nullo funguntur munere frondes;
Aut tenui, & luxu nequicquam augentur inani:
Est suus, est ollis usus: sua debet inermis
Munimenta ollis stirps herbida. Nempè fovetur
His tenerum impositis germen, fructusque coævus,
Sicubi succrescit fœto cum germine fructus.
Ipsæ (2) etiam viridem firmis jam stirpibus umbram
Sufficiunt, nimios frangunt & tegmine Soles;
Ne gravior fœtus æstu torrente novellos
Cynthius, aut calidis Procyon latratibus urat.
Hinc (3), reor, Autumno livens cum brachia tendit
Scorpius, excussis jam fructibus, & simul omni
Duratâ jam stirpe, nemus latè omne caducæ
Insternunt proprio perfunctæ munere frondes.
Ast ubi (4) perpetuo terris Sol incubat æstu
Torridus, ipsæ etiam, mendax ni fama, virescunt
Perpetuò plantis, & fervida tela retundunt.

---

1 *Porrò quisnam foliorum usus sit à Natura institutus, Cæsalpinus ideircò ea plantis data existimat, ut tenerum germen tueantur, aut etiam fructum, ubi fructus erumpit cum germine.*

2 *Postquam verò eadem explicata sunt, germine adultiore, alium usum præstare videntur, umbram scilicet, ne à Sole plus justò torreantur, tum fructus, tum novella germina.*

3 *Hinc pluribus, devexo jam Autumno, decidunt folia, perfectis jam fructibus, & germinibus induratis.*

4 *In Calidioribus autem regionibus, ubi perpetui ferè sunt æstus, arborum nullis folia decidunt, utpotè perpetua foliorum opera indigentibus ad umbram faciendam.*

Sunt etiam (1) vernis alium qui frondibus usum
Attribuunt: illis imâ è Radice regestum
Ritè coqui succum, plantisque alimenta parari.
Succiferâ plantis condi vernantibus aptum
Fronde penu; sese primos quo lactet in ortus
Erumpens Caulis, propior quo gemma tumescat,
Parvaque concipiant digestas semina vires.
At non (2) se plantæ solos pubentis in usus
Impendunt folia, & miseræ se in commoda vitæ
Pæoniis ultrò auxiliis impendere norunt.
Haud aliunde feres vitæ præsentius unquam
Præsidiumque, lucrumque: Potens his Salvia (3) nervos
Roborat, his cerebro prodest (4) Betonica, cordi
Læta Melissa (5), gravem tergit (6) Sena ardua bilem.
His (7) etiam summi Gnato Genitoris olivas
Pallentes inter secretâ in valle dolenti
Indoluit tellus; nam quo jam morte futurâ
Pallidus ille loco, duro sub fasce laborum
Procubuit, roseum volvens è corpore flumen;
Mira fides! plantam perhibent viruisse, notatis
Testantem heù diræ descriptam mortis amaram
Vim memorem foliis, & barbara fata querentem;
Tam mira herbosis fati tela aspera contra
Insita vis foliis, ut, quà licet, æqua doloris
Signa ferant, sortemque notis miserentur acerbam.

Salve

1 *Alium præterea usum iis attribuit clarissimus Malpighius, ut nimirum alimenti coctioni inserviant. Nutritii nanque succi portio, quæ Radices subingreditur, à ligneis fistulis in folia exoneratur; ideò necesse est, ut in ipsorum quasi transversalibus utriculis moram trahat, & antiquo succo commisceatur, & fermentetur.*

2 *Potissimus verò foliorum usus est in artes Medicas, ut exemplis foliorum Salviæ, Betonicæ, Melissæ, & Senæ innuitur.*

3 *Ital.* Salvia 4 *Ital.* Bettonica; *aliter Vectonica, à Vectonibus Hispaniæ Populis, qui eam invenerunt, nomen sortita; cuius idcircò antepenultimam producendam satius duximus, quia penultima in Vectones à Lucano, cujus multò potior est authoritas, producitur. Luc. l.4. Vectonesque leves.*

5 *Ital.* Melissa. 6. *Ital.* Siena.

7 *Brevis digressio in Arborem, ex Hegesippi fide, eò loci enatam, ubi amantissimus noster Servator in Gethsemani horto Patrem oravit; in cujus foliis inscripta legebantur hæc verba; O mors, quàm amara est memoria tua!*

Salve Arbor dilecta polo, dilecta Tonanti,
Illius irrigui dio sata sanguinis imbre,
Culta manu Charitum, teloque instantis Amoris
Inscripta aurifero. Te mobilis aura Favonî
Suspirat circum, ploratæque adgemit umbræ.
Æternùm ò vireas! præfers mihi funera quamvis,
Vel sic mœsta places: diæ sic nempe salutis
Jamdudum optatæ prodis vestigia, pictâ,
Mors quando, quam fronde refers, tulit una Salutem.
Herbarum & foliis atræ mala semina mortis
Frangere adhuc dubites? votis mora degener obstet
Ne qua tuis, foliis habiles Vis Provida rerum
Addidit & flores. (1) Florum læto omine fretus
Aude animis iterum, & certam spe præcipe laurum.
Hoc Syllanæ acies dubitata in prælia quondam
Erectæ auspicio, palmamque ex hoste tulere.
Lata suis monimentum insigne Fidentia campis
Servat adhuc, Zephyrosque docet narrare loquaces;
Hîc Marii paribus contrà signa obvia signis
Syllanas Lucullus agens in bella phalanges
Constiterat; rauco cum longè adversa repentè
Æra sono cecinere, trucem poscentia Martem.
Hæsit tum numero inferior Dux inclytus, illum
Nec quid agat, subit: ancipiti mens fluctuat æstu.
Armatas conferre manus hinc æmula virtus
Suadet, iners illinc revocat timor. Ambigit armis
Imparibus, dubioque timet decernere Marte.
Dum trepidat, libratque metus, atque omnia versat;
Ecce Tibi roseis solitò vehementior alis
Allabens Zephyrus vicino è rure revulsos
Vi blandâ in nimbum flores agit, aëriumque
Palantes per inane rotat: volat acta per auras
Florida diluvies, vernantemque strat in imbrem;
Qui tandem illapsus Syllana in castra cucurrit
Tela per, & clypeos, & ovantes casside frontes,

Im-

(1) Fit gradus ad Florum Observationem, candidiusque ab ijs in Morborum victoriam captatur auspicium, exemplo M. Luculli Syllanarum partium Ducis, qui numero inferior cum Marianis congredi ad Fidentiam cum non auderet, florum auspicio confirmatus, qui ventorum vi è propinquo campo evulsi in suorum Militum arma, & galeas conjecti fuere, signa contulit, victoriamque ex hoste reportavit; ut habet Plutarc. in Sylla.

Implicuitque rosis : pluvium Ver crinibus hæret,
Atque repentinis vernat galea obsita sertis.
Tùm verò firmati animi : Dux ipse morantes
Increpat, & trepidas ciet in certamina turmas.
Pergamus, Zephyris quò Fata vocantibus, inquit,
Solicitant, sparsoque ferunt jam germine palmas.
Cernitis? ipsa moræ impatiens Fortuna coronas
Anticipat, certisque vocat matura triumphis.
Nec plura effatus, pugnam committit, & hostem
Impetit auctor : ovans sequitur Victoria pugnam.
Ipse triumphales prospectans eminùs umbras
Vernantum Capitum trepidat Marianus, & ultrò
Præcipiti dat terga fugæ : fugientibus instat
Lucullus, multosque manu dat stragis acervos:
Adversisque Aquilis victor, castrisque potitus,
Armipotens, tandem magnum Tibi, Flora, trophæum
Erigit, & sertis spargit victricibus aras.
Fausta adeò Veris formosi est gratia, semper
Nec sterili fallax illudit odore venustas.
Ergo (1) age, & halanti florum de munere cæcam
Adversus Lachesim vitæ Tibi lætius omen
Concipe, nec facilem dubites committere pugnam.
Ipsa vocat pulchro quæ vis è germine spirat
Gratior, argenteamque animam diffundit ad auras.
Haud illos temerè delectis addidit herbis
Alma Parens Natura : oculis formosa probavit
Heù stomachis invisa ægris medicamina : votis
Hinc gratùm insidiata, Juventæ Floribus omnes
Blanditias, omnes afflavit Veris honores
Ipsa (2) manu calycem vigili molita, volenti
Supposuit flori, blandum Tibi (3), Thapsia, fulcrum;
Molle Tibi tegumen (4), Ranuncule, quæque per agros
Surgitis erecto fæcunda (5) Papavera collo;
Puniceis sed utrumque Rosis, Pomisque, Pyrisque
Atque tuo, quo mœsta vires, (6) Astrantia, flori. Craf-

1 *Florum igitur per partes instituitur observatio.*

2 *Prima pars est Calyx, qui pars est floris posterior crassitudine quadam majori à pediculo distincta. Ejus munus est flores vel sustinere, vel involvere, vel utrumque præstare. Fulcri munus gerit in Thapsia.* 3 Ital. Tapsia, *& in omnibus penè* Umbelliferis: *Involucri in Ranunculo* 4 *Ital.* Ranunculo, ò piè corvino, *& Papavere* 5 *Nostrat.* Papagno. *Hetrusc.* Papavero. *Utrumque vero præstat in Rosa, Pomo, Pyro, & Astrantia.* 6. *Ital.* Specie di Sanicula, ò d'Imperatoria.

Crassius hinc turgentem oneri succedere jussit,
Officioque parem, vernasque exponere gazas.
Nec (1) formam despexit: ei quoque ritè vacavit
Dædala; multiplici nam nunc digessit in orbem
Pubentem folio, aut, viridi velut imbrice, squamis
Suffulsit superimpositis, ceù Carduus effert
Quo florem; (2) duci circum nunc simplice jussit
Folliculo, variis secto plerunque virenti
Margine segmentis. (3) Rursumque exire rotundum
Hunc dedit, hunc teretem, famâ quo cognite gaudes
Caryophylle (4), illum sed (5) Othonnæ in flore striatum.
His, aliisque (6) modis Calycem meditata, decoris
Instruxit petalis, omnemque his sedula fucum,
Omne, fugax quamvis, decus indidit, indidit artes
Et medicas, crebrisque dedit rorescere bullis
Succiferis, spirisque volens vitalibus auxit.
Addidit (7) his etiam calatho conclusa capaci
Stamina, vernanti florum surgentia fundo
Stamina, staminibusque Croco pallente, vel albo,
Aut atro illusos apices, quandoque rubentes;
Quale micant, memoras quam, Parkinsone, (8) Triphyllæ

Nec

1 *Forma spectatu est non injucunda; Nam nunc composita est; eaque vel foliis pluribus constans* juxtà *se positis, ut in Eupatorio Cannabino, & Scabiosis; vel ex folijs, aut squamis sibi invicem arctè, & imbricatim insidentibus, ut in Carduis.*

2 *Nunc simplex est, margine plerumque in lacinias secto.*

3 *Eademque rursus in alijs rotunda est, in alijs teres, ut in Caryophyllo.* 4 *Nostrat.* Garofalo. *Hetrusc.* Garofano, ò Gherofano; *Striata vero in Othonnæ flore, quæ Tanaceti species est.* 5 *Ital* Specie di Tanaceto, ò di Fior d'Africa, over di Garofano di Spagna.

6 *Altera Florum pars sunt Petala, folia nempè illa forma, & colore reliquis partibus præstantia; sic primùm à Fab. Columnn. nuncupata, ut à foliis propriè dictis distinguerentur. Quæ ex Malpighio suis coalescunt fistulis, tracheisque, omnique vasorum genere instructa pendentibus utriculorum seriebus integrantur.*

7 *Tertia pars sunt stamina, tenuia nimirum illa capillamenta, quæ floris medium tenent. His adduntur Apices, qui summæ sunt staminum partes crassiores. Horum color frequenter Croceus, interdum nigricans, aliàs albescens. Observatus etiam purpureus, sed rariùs, ut in Hepatica Trifolia.* 8 *Ital.* Epatica, ò Fegatella di trè frondi, *specie illa, quam describit Parkinson penes Rajum t.1.p.17.*

Nec (1) Te præteriit, torno quod ductile, floris
Pars nova, Pistillum, media inter stamina turges.
Scilicet hæc inter mirâ simul extudit arte
Te quoque; nuncque instans operi Te mole rotundum,
Nunc Ovi in faciem cudit, nunc ire Trigonum
Iussit, & elato Capitatum assurgere cono.
Sæpe (2) rudimentum fructus dedit esse, tenellum
Sæpe caput ductâ petalorum insigne coronâ;
Quale refert umbellifero stirps germine, quale
Alba (3) refert Nymphæa: basis sæpè instar eidem
Supponi, & viridi sublimem attollere dorso;
Ut lactens (4) Tithymalus, agrique virentis apricus
Granadilla (5) dolor, nec non & (6) Capparis offert.
Hæc rerum Artifici risit magis omnibus una
Pistilli effigies, flores quò tundere discas,
Vernantesque liquare animas, pictoque virentem
Præcipias oculis in germine Pharmacopæam.
Haud (7) tamen hoc contenta, Stylum superaddidit altâ
Cuspide, vel cono, globulove, aut pluribus ultrò
Cornibus extantem, & sese in sublime ferentem.
Quin ipsum benè cauta stylum differsit hiantem
Utriculisque, tubisque, vagus quà ventilet aër
Substantem fructum, atque exudet inutilis humor.
Succo etiam oblevit, quo surreptantia furtim
Arceat insecta, & fœtum tutetur inermem.

Usque

1 *Quarta pars pistillum est; sic eam Turnefort.t.1.p.70.appellat, quæ floris centrum inter stamina occupare solet.Illud autem multiforme est, vel Sphæricum scilicet, vel Ovatum, vel Triangulum, vel Capitatum; Fusi, aut Pistilli, quo utimur ad tundendum, formam habens; unde & nomen.*

2 *Pistillum sæpè nihil aliud est, quam tenerrimus fructus. In Umbelliferis verò fructus caput potius videtur, circum quod petala disponuntur, quam etiam speciem præ se fert in Nymphæa alba* 3. *Ital.* Nenufar à fior bianco. *At in Tithymalo* 4 *Ital.* Titimalo, o Titimaglio, *Granadilla*. 5 Granadiglia, ò fior di Passione, *Cappari*. 6 *Nostrat.* Chiapparo. *Hetrusc.* Cappero, *pediculi instar nascentem sustinet fructum.*

7 *Pistillo Stylus adjungitur, vel cuspide, vel cono, vel globulo, vel cornibus terminatus: meatibus etiam, vesicis, ac tubis admodum exiguis obsitus, quà alimenti pars ineptior egeratur. Multiscissus insuper est, quò faciliùs aër ad semina ducatur, & ea perficiat; lentoque succo obducitur, quò minima insecta ab his arceantur; ut monet Malpighius.*

Usque adeò temerè nihil, & sine numine, Rerum
Molitur Genitrix, semenque educere tanti est.
Nimirum (1) idcircò Florum virtute parentes
Donavit plantas; formari hinc fœtus, & idem
Nutriri ut posset: Fœtus sunt Viscera Flores.
Excoctum hinc teneros alimentum in seminis artus
Purius, (2) excretâ per concava stamina fæce,
Ducitur, & labris lac immulgetur amicis.
Præcipuè Zephyris cum jam fœcunda maritis
Incipit è Calycum patulo orbe dehiscere Chloris,
Ludentesque suis perfundit odoribus auras.
Ne mihi tum florum petala alma procacior Eurus
Decutiat, dum lactis eget, dum pabula poscit
Prima recens fœtus: Jejuni duriter ipsis
Cum petalis fructus heu! spes intercidet omnis,
Votaque folliculo fœtura eludet inani.
Quanquam (3) non semper vernis hic floribus usus;
Nam neque seù fructus semper, seù seminis alvum
Obsedere: Sui sunt qui vix parte cohærent
Fructibus, ut Peponum gens turgida prodit; [4] ab illis
Sunt qui sejunctum sua per divortia rami
Optavere locum, & propiùs servire recusant:
Ut flos, quo (5) Ricinus, Jobi quo(6)lacryma ridet,
Indorumque(7)Mays, vittisque insigne coruscis

1 *Colligitur hinc Flores in hunc usum plantis additos à Natura, ut nimirum in ijs alimentum multiplici circuitu ad primam ovi formationem, vel amplificationem aptius evadat. Hinc à Turnefort. dicuntur quædam veluti fructus viscera. Ille siquidem alimento sincero indiget, cuius primum impetum ferre non posset, nisi prius illud ab ineptis partibus in Flore purgaretur.*

2 *Hæ verò à staminibus, tanquam à vasis excretorijs exceptæ deponuntur in apices, velut in cloacas. Floris igitur proprium munus est nutricandi tenerum fructum, sub ipsam ejusdem formationem; lactis enim is tunc ut cum maximè indiget; periclitaturque, si flores resecentur, quo tempore gestiunt expandi: Nequaquam verò, cum jam explicati fuerint.*

3 *Haud verò floribus ad unum omnibus is constat usus; non enim omnes tenero inhærent fructui. Sunt, qui in eadem planta cum fructu partim junguntur; partim ab eo separantur; ut in Cucurbitaceis observare licet.*

4 *Sunt, qui in eadem planta nunquam conjunguntur cum fructibus, ut in Ricino* 5. *Ital.* Catapuzia Maggiore, *Jobi lacryma.* 6 *Ital.* Lagrima di Giobbe, *quæ aliter Lithospermum arundinaceum appellatur; & alijs præsertim Amentaceis.* 7. *Ital.* Grano d'India.

Sparganium (1), & compar gens Amentacea vernat.
Aſt alii totis (2) diſcreti ſtirpibus, omnis
Expertem fructus nullo ſibi fœdere plantam
Aſſeruere, noviq́ue ferunt diſcrimina ſexus.
Nam ſæpè aſpicias uno de ſemine cretas
Congeneres plantas, quarum ferat altera flores
Luxurians, fructus expers; ferat altera fructus,
Immunis florum: Mas illa, hæc Fœmina habetur.
Tales arboreâ geminæ de gente vireſcunt
Et (3) Palmæ, & (4) Salices; tales de ſtirpe creantur
Herboſa (5) Urticæ, (6) Lupuliq́ue, & mobile germen
Cannabis (7), & (8) Phyllon cum ſylvicolâ (9) Cynocrambe.
Haud vacui tamen, aut ullo ſine munere flores
Hi (10) ſubeunt ipſi, & luxu ſibi divite vernant.
Munia ſejunctis ſua ſunt: alimenta miniſtrat,
Qui flos adnaſcens fœturæ acclinis adhæret:
Longius (11) at diſtans, renum vice, purgat ineptis
Partibus hinc ſenſim mittendum in ſemina ſuccum.
Nec (12) ſua vis aliis, gignendo à ſemine totis
Qui diſtant plantis, deeſt floribus. Inſita florum
Staminibus ſummo turget quæ capſula cono,
Fœmineæ turget plantæ fœcunda; tumeſcit

Nam

1 *Ital.* Sparganio, *cujus folia faſciolas imitantur, quibus olim Nutrices pro faſciis uſa.*

2 *Sunt denique, qui in eadem ſpecie ſexus diverſitatem efficiunt; ſæpè enim altera Plantarum congenerum Flores dumtaxat, altera fructus dumtaxat edit; atque illa Mas, hac fæmina habetur: ut in memoratis contingit.* 3. *Ital.* Palme. 4 Salici, ò Salci. 5 Ortiche. 6 Lupuli. 7 *Noſtrat.* Cannavo. *Hetruſc.* Canapa, ò Garzuolo. 8 Specie di Semprevivo Montano. 9 Mercorella Selvaggia.

10 *Jamverò floribus, qui in eadem planta fructibus partim adhærent, partim ab illis ſeparantur, uſus idem, ac ſuperioribus: fructui nempè excoctum alimentum ſubminiſtrant.*

11 *Qui nunquam conjunguntur cum fructibus, Renum, ut ità dicam, munere funguntur, alimentum à partibus minus idoneis purgantes.*

12 *Qui verò totis diſtant plantis, eo polline, ſeù globulis, quibus ſtaminum apices turgent, quoſque per maturitatem effundunt, tanquam maſculino quodam ſpermate Fœminea planta ſeminibus fœcundandis inſerviunt, ut auctor eſt Grew. apud Rajum t.1.p. 17. & Proſper Alp. lib. de Plant. Ægypt. Atque hinc eſt, ut Fœminea planta fructus ad maturitatem minimè perducant, niſi Mas planta propè conſita fuerit.*

Nam prægnans illa occluso quo polline, ventis,
Sive manu latè asperso, pigra semina plantæ
Fœcundat sociæ, verno ceù spermate, & illam
Promovet, & fœtu maturescente coronat.
Hinc benè formatos, mitesque educere fructus
Fœmina sæpè negat, ni mas propè jungat amores
Consitus, & sparso torpentem polline cogat.
Id (1) Parisiacis falsum licet arguat hortis,
Subducto Maris aspectu qui fructibus exors
Exultat Lupulus; Nili tamen accola certum
Approbat in palmis, & fœdera aprica resignat.
Nam quà gleba viget Nilo fœcunda colono,
Palmiferæque jugis procul æmula certat Idumes,
Conspectum ni Terra Maris gratata Maritæ
Reddat, & alterius vim provocet altera segnem;
Dactylus hinc patrio distendi nectare speret
Nequicquam, multoque satur mansuescere Sole.
Connubii (2) genus hoc, casum miserata puellæ,
Instituit, curæ cui vincla jugalia, Juno:
Nam quæ se patulum torquet nunc arbor in orbem,
Et ramos fœtu curvat fœcunda beato,
Nympha fuit Phœnissa, Viro deponsa coævo;
Sed quem Mars olli crudeli funere rursum
Abstulit, heu! nimium jurato invisus amori.
Nam Martis fera Vir sequitur dum castra, ruitque
Per telis confertam aciem, nil tale verentem
Durus in adversum rapuit Deus: ensis adactus
Quá dextrá, incertum, niveum latus hausit: acerbo
Volvitur heù letho, dextrâ jam victor ovanti,
Succumbitque suo penè obrutus ipse triumpho.
Nec Sponsam id latuit: Tanti prænuncia luctus
Fama volans subitò miseræ vulgavit ad aures.
Exilit infelix, tectumque, Urbemque relinquens,
Scissa comam, campis cursu se immittit apertis,
Exanimumque sibi corpus moribunda reposcit.
Jamque illud scuto impositum per aprica viarum

1 *Quod quidem quamvis Turnefort. falsum deprehenderit in Lupulo luxuriante fructibus quotannis in Horto Parisiensi, Lupulo mare longè gentium absente, idem tamen de Palmis inficiari non audet, utpote confirmatum Hadgi Mustaphà Legati Tripolitani ad Christianissimum Regem testimonio; ut memorat t. 1. Instit. Rei Herb. p. 69.*

2 *Hoc ipsum veluti Palmarum Connubium fabula exornatur.*

Strata reducebant Comites, cum Nympha doloris
Impatiens gelidum in funus ruit obvia, & olli
Incumbens dedit hos imo de pectore questus.
  Hunc ego Te, spoliis auctum quem rebar opimis,
Accipio thalami socium? Tune ille relictæ
Dulcis amor Sponsæ? Trajectus pectora ferro
Nunc, dolor heu! palles. Hæc hosti erepta fugato
Signa refers? Sic alme redis? his nempè trophæis
Exornas thalamos? hi laurigeri hymenæi?
Hei mihi pro lauris, pacto pro fœdere versis
Incubuit taxus fatis, tristisque pererrat
Umbra thoros. Viduam, Tibi nec tamen antè jugatam,
Liquisti. Et patiar? vitamque hanc perdita luctu
Sola traham? ah vivo dulci si fœdere jungi
Non licuit; saltem exstincto fidissima jungar:
Hoc sedet, & tecum stygias comes ibo sub umbras.
  Sic ait, exanimumque super jam Corpus & ipsa
Concidit exanimis, placidaque ibi morte quievit.
At non ipsa fidem, pactosque abolere hymenæos
Invida Mors potuit: fati vel jura superstes
Vicit amor; miserata vices nam Pronuba Juno,
Haud mora, consortes mutari jussit utrumque
In Palmas: fixis hærent radicibus ambo
Ilicet: in truncum squamis horrentibus aptum
Pectus abit, thorace prius squamante coruscum;
Quotque caput subdit folia alta, tot exerit enses,
Facturos claris umbram Victoribus enses.
Sic ollis Martis pretium; sed non minus ingens
Constitit & fidei specimen. Post fata virescunt
Conjugii rata jura: pari propè consita campo
E Maris aspectu conjux viget altera fœtu
Lætior, incoctoque gravem blandè illinit auro.
Quin sueto ramos fructu curvare maritos
Detrectat, curis ni Mas respondeat æquis,
Et socios sparsi vi pollinis æquet amores.
  Sed (1) satis haud Tibi sit florum prænoscere partes;
Juverit & formas. Formâ sæpè indice prodes
Herbarum classes; illam nec Provida rerum
Nequicquam studio Genitrix discrevit aprico.
Scilicet hac etiam pellaci ut blandior arte

No-

1 *Attexuntur Florum differentiæ, è quibus sæpissimè Plantarum classes innotescunt.*

Nostra suo sibi lenta malo fastidia victrix
Flecteret, in varios florum sata pharmaca cultus
Subjecit fingens, oculis sic gratior ipso
Dissidio formæ, & verni discrimine textus.
Hos (1) foliis orbos passo fruticare capillo
Stamineos dedit, hos contrà pubescere pictis
Instructos petalis: petalis passim obvia florum
Agmina; sed (2) Lapathum quos fert, quos (3) Oxalis, & (4) quos
Fegopyrumque, (5) Blitumque, Machaoniumque (6) Equisetum
Stamine, vel spissis alibi discrevit Iulis,
Felinæ in faciem jussos colludere caudæ.
Quid subdam (7) quantâ florum petala ipsa comantū
Arte laborarit? Petalum solertiùs unum
Hìc tractans, campani illud nunc fudit in æris
Effigiem, trahis unde tuum (8), Campanula, nomen;
Nunc infundibuli, primo quò mane liquentem
Ebibit Auroram, atque avidos destillat in artus
Jalapium (9), & puro florens se proluit imbri:
Nunc Hypocrateris, pueri Phrygis æmula rores
Propinas Superum, Veris (10) quo Primula, Regi;
Extudit (11) & petalo tot circumeunte rotatos
In gyrum egregios, Fortunæ pignora, flores;
Tot labio sursum flexo, flexove deorsum

Di-

1 *Florum igitur alij Apetali vocantur, seù staminei, vel Capillacei, quòd præter stamina nihil habeant, unde nomen trahant, ut in Lapatho.*
2 *Ital.* Romice, ò Lapazio. 3 *In Oxalide. Ital.* Acetosa.
4 *Fegopyro, quod Sesami, seù Erysimi Cerealis species est. Ital.* Specie di Giurgiulea.
5 *Blito. Ital.* Blito. 6 *Equiseto, aliter Cauda equina in officinis appellatur, quod ejus folia sunt setis equinis simillima. Ital.* Coda di Cavallo, ò Asperella. *Hetrusc.* Coda Cavallina: *quibus accensenda sunt nucamenta, seù* Juli *in arboribus, felinæ caudæ in speciem dependentes. Alij Petalodes sunt, seù petalis donati,*
7 *Hi verò, qui simplices sunt, flosculis scilicet, & semiflosculis carentes, dividuntur in Monopetalos, unico donatos petalo; & Polypetalos, pleribus petalis donatos. Monopetalorum, à forma, quam præseferunt, alij vocantur Campaniformes, qualis est flos Campanulæ.* 8 *Ital.* Campanella. *Alij Infundibuliformes, qualis est flos* Jalapæ, *seù* Ja*lapij.* 9 *Hetrusc.* Sciarappa. *Alij Hypocrateriformes, qualis est flos Primulæ Veris.*
10 *Ital.* Primo fiore, ò Fior di Primavera.
11 *Rursum alij Rotati appellantur, Rotæ formam exhibentes.*

Diductos, Zephyrique tepens in flamen hiantes.
Vernantem Tibi flore rotam, radiisque micantem
Borrago (1), & pomum gremio quod servat Amoris,
(Usque adeò Fortuna Rotam submittit Amori)
Solano geminum subdet (2) Lycopersicon; at se
Marrubii (3), Thymbræq; (4) & quem fert (5) Scordion altè
Flos cœlo labiatum effert, labroque dehiscit
Alterutro, & Zephyri plaudentia murmura captat.
An galeâ insignes referam, aut vernante galero?
Anne (6) subornatos aptis calcaribus? urget
Queis flores animosa suos (7) Linaria, pictæ
Consolidæ (8) haud impar, pompâque exultat equestri.
Adde (9) alios torvam in faciem, rictusque ferinos
Horrentes, larvâque truci placida ora tegentes.
Qualis (10) Aristolochi stirps flore excurrit, & (11) Arum;
Nam linguam exertat procul illa, effingit Aselli
Hoc aurem, & formâ Sileno illudit inani.
At Vituli rictum præfert sinuosus agrestem
Flos (12) Antirrhini, caudâ pubente Leonis
Ludit hians (13) Leonurus, & altas verberat auras.
Nec (14) Lamium dispar, Lamiam dehiscente figurans
Flore cucullatam: Mimæ spectacula Floræ
Ludicra, dum socias ciet ad Floralia Nymphas.
Et Personatos nova subdit in orgia flores;

Est

1 *Ut patet in floribus Borraginis. Ital.* Boraggine. *Hetrusc.* Borrana, *&* *Lycopersici, quod & Pomum amoris, seu Aureum nuncupatur* 2 *Ital.* Pomo d'oro. *Alii labiati, ut videre licet in floribus Marrubij* 3 *Ital.* Marrobbio, ò Prassio, *Thymbræ.* 4 *Hetrusc.* Santoreggia, *& Scordij,* *quod aliter Trissago palustris appellatur.*

5 *Ital.* Querciuola palustre: *quibus etiam adscribendi, qui & Galeati, & Cucullati, & Galericulati dicuntur.*

6 *Alij calcari donati, ut in Linariæ flore cernere licet.* 7 *Ital.* Belvedere

8 *Ital.* Consolida reale. *Hetrusc.* Fiorcappuccio.

9 *Alij denique Anomali, seu Personati, quod confictam faciem, seu personam, rostrumque animalium, rictu, & labijs non malè referant.* *Hujus generis est flos Aristolochiæ.* 10 Aristologia, *qui exertam refert linguam: Flos Ari* 11 *Ital.* Aro, ò Gigaro. *Hetrusc.* Giaro, ò Gichero, ò piè vitellino, *qui aselli aurem exprimit: Flos Antirrhini* 12 *Ital.* Paparina, *qui vituli rictum assimulat. Flos Leonuri.* 13 *Ital.* Leonuro, *qui Leonis conformatur in caudam: Flos Lamii* 14 *Ital.* Ortica fatua, ò morta, *qui Lamiam explicat Cucullatam.*

Est alius, [1] formâ insignem quem trudit Acanthus,
Flos exors: petalo latè se porrigit uno
Ille, sed anterior trifidum pars exit in unguem;
Posterior tereti vernat tornatilis orbe;
Annulus ut specie possit florente videri.
Nec frustrà est species; nam qui nunc esse videtur,
Re quondam, ut fama est, verus fuit Annulus, ipsam
Quo Zephyrus stabili junxit sibi fœdere Chlorin.
Hoc jurata fides: illum sed Diva jugalis
In fidei testem fido commisit Acantho,
Et jussit florere: comam, mora nulla, trisulcam
Extulit is, patulo telis vallatus acutis
Inclusus calatho, fundoque inolevit amico.
In florem erumpens sic Annulus ipse quotannis
Chloridis æternos Zephyro testatur amores.
   Ast [2] alibi petalis Natura comantibus ultrò
Institit, & numero formam insignivit olentem.
Haud certâ sine lege; viget nam Tessera flori
Cuique sua, & proprium prætendit vertice signum.
Ex illo mos hic Veris pubem inter apricam
Invaluit, Brumæ invisæ quo tempore bellum
Ver primùm indixit, campoque effulsit aperto.
Nam, vetus ut memorat rumor, signa illud in acrem
Illaturum hostem, quinas in prælia turmas
Eduxit, totidemque Duces præfecit, amicas
Qui sua conscriptas agerent sub signa catervas.
Prima [3] iniit bellum [4] Crambe, Cruciformibus altas
Nexa comas petalis, socio quam Marte secuti
Instructi petalis quatuor, totidemque prementes
Distinctos foliis Calyces, blanda agmina, Flores.
Quales Euboicis profert laudata viretis
Brassica [5], Leucoiumq; [6], & Thlaspis [7], & [8] Hesperis, & quæ
Per

---

1 *Peculiaris fit mentio de Monopetalo Acanthi flore.* Ital. Brancorsina *qui unus imâ sui parte in Annulum desinit: quod Fabulæ locum facit.*
2 *Polypetali verò flores à Turnefortio dividuntur (quæ divisio hic fabuloso sub cortice describitur)* 3 *In Cruciformes, quatuor petalis constantes, Crucis in formam dispositis; quales sunt flores memorati, quorum pariter Calyx quatuor obtinet folia eodem ordine disposita; Pistillum autem semper abit in fructum.*
4 Cauolo Selvaggio. 5 Cauolo Sativo. 6 Viola bianca. 7 Tlaspi, ò Senape Selvaggia. 8 Specie di Viola.

Per riguas vernant quærenda [1] Sisymbria valles.
Omnes quadrifidis discreti insignibus, omnes
In fructus cessura sinu pistilla gerentes.
At [2] quibus aut minor est petalorum, aut major in orbem
Digestus numerus, quo se flos ipse Rosarum
Comit ovans ritu, præeuntem audacius ipsam
Sponte Rosam comitantur, & inde insignia ducunt.
Hæc flos [3] Pæoniæ, hæc sequitur vexilla [4] Thalictrum,
Alsineque [5], Sedumque [6], Nigellaque [7], [8] Thelephiumque,
Ventorumque minis obnoxia [9] Pulsatilla.
Et [10] Te belligerum Ver pulchra in prælia misit,
Caryophylle [11], Ducem, cui belli insigne superbum
Florescente Calyx tubulo, crinemque rotante.
It [1] Lychnis tecum, [13] Staticeque, & flexile germen,
Cucubalus [14], parili præstans qui stemmate gaudet
Caryophyllæis se se transcribere signis.
Vos [15] etiam vestra affines ab imagine turmas
Senis insignes petalis, totidemve resectis
In partes agitis, Candentia [16] Lilia, perpes
Tessera, discreta in ternas queis Capsula thecas,
Capsula, pistillum fœtam quam semine gignit.
Vestris [17] Asphodelus, vestris accedere signis.
Iris [18] amat, varioque micans [19] Tulipa paratu;

Nar-

1 Menta Selvaggia. *Hetrusc.* Sisimbrio, ò Calamento.

2 *In Rosaceos, ex pluribus, aut paucioribus petalis, quam quatuor in orbem digestis compositos, quo planè modo Rosarum petala disponuntur; ut cernere licet in recensitis.* 3 Peonia. 4 *Ruta pratensis aliјs.* *Ital.* Argentina. 5 *Aliter morsus Gallinæ.* *Ital.* Centone, Pizza Gallina, ò Panarina. 6 Semprevivo. 7 Nigella. 8 *Aliter Fabaria, seu Crassula major, aut Faba inversa.* *Ital.* Fava inversa. 9 Specie di Anemola.

10 *In Caryophyllæos, qui in eo differunt à Rosaceis, quod eorum petala ex ipso Calyce, tanquam è Tubulo emergant; uti sunt flores Caryophylli.* 11 *Ital.* Garofalo, ò Garofano. *Hetrusc. etiam* Vivuolo. *Lycnidis.* 12 *Ital.* Licnide, *Statices.* 13. *Ital.* Specie di Garofano montano. *Cucubali.* 14 *Ital.* Cucubalo, Specie di pan porcino, ò di Morso di Gallina.

15 *In Liliaceos, ex petalis sex, vel in sex partes sectis constantes, atque ad lilij formam accedentes. Quorum id proprium, ut pistillum, aut Calyx abeant in Capsulam in terna semper loculamenta divisam. Hujus generis sunt flores, qui innuuntur.* 16 Giglio. *Hetrusc.* Fiordaliso. 17 Asfodillo, ò Asta Regia. 18 Iride di Primavera. *Hetrusc.* Ghiaggiuolo. 19 Tulipano.

Narcissusque(1),Crocusque(2) ,& suavè rubens(3) Hyacinthus ;
Nec renuit(4)flos ipse, suo qui crine coronam
Sustinet Imperii dignam cognomine, nec(5) qui
Igne satur multo, guttisque interlitus aureis
Elato stirpis se caule binominis effert ,
Pubentemque alto submittit vertice sylvam .
Haud(6)procul inde suo(7)Lathyrum florente refulsit
Papilione , trahens cognata legumina flore
Compta pari, molle(8)Hedysarum,(9)Pisumque(,10) Fabamque ;
Astragalumque11 , Orobumque12 , Securidacamq; 13sonantē ,
Atq;(14)Ochrum,atq;(15)Aphacen,atq;Hircigenā(16)Tragacan-
Ollis, quod petalum suprà est, latum explicat altè (tham
Vexillum, pandam inferius dat ritè carinam ;
Quod micat hinc illinc, geminas accommodat alas .
His olim turmis gelidam trans Arcton abacta
Tristis hyems, Verique volens Victoria cessit .
Martia sed floris mansit nota, quæ sibi constans
Dividit in certas etiamnum germina classes ,
Discernitque suis notas insignibus herbas .
Exleges(17)alii petalis difformibus errant ,
Larvati varium flores genus , horrida Veris
Gaudia , Pratorum Lemures: hinc nempè(18)Reseda

1 Narcisso. 2 Croco, ò Zaffarano. 3 Giacinto, ò Ghiacinto. 4 Corona Imperiale. 5 *Flos elegantissimus , Lilio-Narcissus Indicus, Nostrat.* Giglio del Madagascàr .

In Papilionaceos, Papilionem referentes , atque ex petalis dissimilibus constantes, quorum superius Vexillum, inferius Carina , duo, quæ media sunt , alæ nuncupari solent . Tales sunt flores Leguminum , quæ recensentur .

7 *Aliter Cicercula. Ital.* Cicerchia. 8 Fava di Lupo. 9 Pisello. 10. Fava. 11 Astragalo, 12 *Ital.* Ervo. *Hetrusc.* Orobo, ò Moco 13 Specie di Fava di Lupo. 14 *Aliter Eurilia. Ital.* Roviglione , ò Pisello minore. 15 Veccia 16 Spina d'hirco.

17 *Denique in Anomalos , seù Personatos, qui multiformes sunt . Alij siquidem corniculis horrent, ut flos Resedæ, Hetrusc.* Rucchetta Salvatica; *alij unguibus aquilinis, ut flos Aquilegiæ. Ital.* Aquilina ; *alij galea munitum simulant caput, ut Aconiti flos. Calceolum itidem exhibet flos plantæ Cognominis, Flabellum flos Melianthi, Ital.* Nigella, *Caudam Balsamina, Hetrusc.* Balsamino, *Galeam Ophris, Ital* Persoliata Selvaggia, *& Nidus avis, Herba sic dicta, quòd ejus radiculæ ità cōplicētur ut avis referant nidum . Calcar Delphinium; aliter Consolida Regalis. Ital.* Fior Regio, ò Spron di Cavaliere. *Hetrusc.* Fiorcappuccio .

Corniculis, illinc Aquilinis unguibus horret,
Quæ trahit inde ſuum vernans Aquilegia nomen.
Aſt Aconita, triceps fœdo quæ Bellua partu
Edidit, obtectum galeâ caput ore recludunt
Terrifico, clauſamque armant in funera tabem.
Sunt & Calceolos, ſunt & qui molle flabellum,
Aut longam aſſimulent caudam, galeaſque, cucullosq;
Additaque audaci referant calcaria luxu.
Quò 1 feſſum rapitis læta in ſpectacula vatem
Quæ perſonato per campos luditis ore
Orchides, unâ olim genitæ de ſtirpe Sorores
Orchides, attonitæ nunc ſpectra virentia Floræ?
Circæas noſco fraudes, artemque, doloſque.
Forte peragrabant vicini Rura Salicti
Sparſim illæ, & gratis fallebant otia nugis.
Delicias hæc læta ſuas roſeo ore puellum
Maternis ludentem ulnis complexa fovebat.
Illa tuo capta ingenio, rictuque ſagaci,
Cercopithece, ſequax humani moris, amica
Captare officia, & lepidos gaudebat amores.
Illius inſtabat capiti fera ludicra, ſordes
Ungue legens avido, & cura incumbebat anili.
Aſt aliis alto è Ramo pendentis Arachnes
Mirum opus, & raris intextos orbibus orbes
Ludus erat ſpectare, ſequi vel ruſtica ſepis
Per loca depicti ſqualentia terga lacerti.
Nec deerat, quam docta thymi retineret olentis
Prædatrix Apis intentam, gratuſve Columbæ
Captivæ filo, aut modulantis Acanthidis error.
Ante alias unam ſtudio fallente tenebat
Pſittacus, humani ſimulator Pſittacus oris,
Gloriaque, & ſylvæ viridis Regnator Eoæ.
Has tum ille acceptas geſtibat gutture voces
Reddere: Flora veni. Cum nimbo invecta repentè
Adfuit & Circe, ludenteſque æthere ab alto
Per nebulam ſpeculata, meis en artibus, inquit,
Quas nuper Genitor docuit me clarus olympo.

Area:

1 *Nullibi verò licentiùs Natura luxuriat, quàm in Orchidum floribus Ital.* Specie di Satirioni, *nunc Hominem nudum, nunc Cercopithecum, nunc Araneum, nunc lacertam, nunc Apem, Columbam, aut Acanthidem, aut Pſittacum, aliaque id genus examuſsim referentibus. Quod Fabulæ locum facit.*

Area : quid cantu, lecto quid cespite possim
Experiar: fas sit primo hoc tentamine succis
In virides vultus, vernantum & terga ferarum
Induere hanc, viridi ludit quæ gramine, turbam,
Herbarumque novas educere viribus herbas.
Dixit, & obductâ exoluens se nube, patentem
Intulit in campum, resides ubi læta Sorores
Per sata non uno laxabant seria ludo.
Hic claro Sata Sole locum jam nacta nocendi,
Vicinum labro, non ulli cognita, fontem
Marmoreo exceptum lethæis inficit herbis.
Æstus erat, lusuque sitis concepta premebat
Nympharum fauces; lymphas, mora nulla, propinquo
Undantes Cratere petunt, heù! fraudis opertæ
Ignaræ. Ipsa ultrò extimulat Titanis hiantes.
Vix undis expulsa sitis, cum protinus omnes
Vi tacitâ in virides mutari corpore formas
Paulatim cœpere: manet defixus humi pes,
Inque habilem Caulem pectus gracilescit, & altis
Luxuriat foliis, foliis flos additur, ægris
Solamen, raptos ollis qui penset amores.
Quippe hic vidisses demitti è flore supremis
Hærentem palmis, & nudum membra puellum.
Pubescentem illic lepido Te ludere rictu,
Cercopithece, vafræque novum decus addere fronti.
Ast alibi, aut versa in florem pendebat Arachne,
Aut Apis, heu! florum prædatrix nuper, opima
Nunc præda, ingenioque suo male perdita, & ausis.
Ipsa etiam vernat ficto nunc ore Columba,
Et dumis assueta, decor nunc floris Acanthis.
Tuque olim Sylvæ Garamantidis accola, nunc flos
Haud ultrà increpitas cessantem, Psittace, Chlorin.
Sic clam Circæâ soboles nova floribus arte
Addita, prælusumque aliis hoc pignore monstris.
Sunt(1) alii, Calycem coiens quos creber in unum

1 *Sunt præter flores Polypetalos enumeratos simplices, alij Polypetali, qui Compositi dicuntur, triplicisque sunt generis, Flosculosi, Semiflosculosi, & Radiati. Flosculosi ex plurimis flosculis componuntur confertim positis, eodemque Calyce comprehensis. Flosculi autem sunt petala fistulosa, tenuia, quorum suprema pars laxatur multifariam, sæpius tamen stellæ instar dividitur; ut observatur in Carduo. Hetrusc.* Cardo, ò Stoppione, *& Erigerone, seù Senceione. Ital.* Cardoncello, Spelliciosa. *Hetrusc.* Crescione.

Flosculus, aut creber quos semiflosculus ornat:
Hoc(1) Scolymus,(2) Sonchusq; illo se Carduus effert
Flore gravem, & verna Erigeron insigne senecta.
At(3) Doronicum quem fert, ostentat utrisque
Compositum, densus discum nam flosculus implet
In medio stantem; radiatam ast inde coronam,
Qui subit hinc circum, atq; hinc, semiflosculus ambit.
Hoc etiam vernat ritu qui ducit(4) ab astro
Flos nomen, parilique refert decora aurea formâ;
Atque (5) Jacobææ germen, (6) Solisque Corona,
Et circumducto Radiata (7) Calendula limbo.
Tam (8) vario florum felix discrimine Tellus,
Ut prosit, Tibi ridet: opes tu lætus apricas
Intereà venerare, fugacisque omine floris
Præsidium vitæ solers Tibi quære fugaci.
Ah! quoties penè illa Phthisi consumpta (9) Rosarum
Flore reflorescet; ducta è Convallibus ægro
Lilia(10) succurrent Capiti,(11) Cyanoque salubri
Icterus(12) excedet victo male decolor auro.
Ne(13) tamen hìc sistas: Fructus in operta tumentis, An-

1 *Semiflosculosi sunt, qui è semiflosculis eodem modo congestis componuntur. Semiflosculus autem est petalum inferna tantum parte fistulosum, media verò, & suprema planum, ac veluti in lingulam productum. Quales sunt flores Scolymi.* Ital. Articoca, ò Carcioffo, *&* Sonchi 2 *Nostrat.* Cardillo. *Hetrusc.* Cicerbita. *Radiati denique duas partes habent, quarum, quæ medium tenet, Discus dicitur, & flosculis conferta est; quæ Circumferentiam, seù limbum, Corona nominatur ex semiflosculis coacervata. Tales sunt flores Doronici 3 Arab.* Haronigi, ò Doronigi, *Asteris. 4 Hetrusc.* Astro. *Jacobææ 5 Ital.* Cardoncello Maggiore, *Coronæ solis, quæ Helenii Peruviani species 6 Ital.* Specie d'Enula, ò di Fior d'Elena del Perù, *Calendulæ 7. Ital* Fior d'ogni mese, ò Sposa del Sole.

8 *Longè verò præstantior florum usus in rem medicam ex ijs siquidem præsentissima pharmaca in vitæ humanæ præsidium conficiuntur; ut aliquorum exemplo strictim comprobatur 9 Rosarum nempè* Ital. Roselli, *quæ Phthisi. Hetr.* Etticia. 10 *Liliorum Convallium. Ital.* Gigli delle Convalli *Hetrusc.* Mughetti, *quæ Capiti,* 11 *Cyani,* Ital. Ambretta, *Hetrusc,* Fioraliso, *qui Ictero medetur.* 12 *Hetrusc.* Itterizia,

13 *E Floribus gradus denique fit ad seminum, & Fructuum observationem. Est autem Fructus (describente* Jungio*) Pars plantæ annua flori ut plurimum cohærens, eique succedens; ex qua terræ demandata fit novæ plantæ initium. Nam vel in ipso fructu semina concluduntur, vel semen ipsum fructus est.*

Annua qui plantæ pars eſt, & poſthuma Floris
Gloria, peruadendum,& eundum in ſemen,& ultrà eſt.
Scilicet hoc ipſo in fructu genitalia ſtirpis
Semina deprendes; vel enim Tibi pervius ipſe
Semen erit fructus, patrii vel ſeminis idem
Capſula concepto turgeſcens provida fœtu.
Haud(1) etenim ſemper fructu concluſa legenti
Semina ſe reddunt: Sunt quæ Calyce edita ſummo
Vernantum pridem unde ſitu petala obſita florum
Defluxere, patent oculis jam nuda, Thalictri
Qualia Flos aperit, nec non & Salvia, quæque
Verticulo ſtirpes, umbellæ aut tegmine gaudent.
Aſt (2) alia obductis ſuccreſcunt abdita thecis,
Et varijs diſcreta modis ſua vaſcula complent.
Alveolo hæc uno contenta, & ſimplice, cellas
Illa autem in plures digeſtum optantia certis
Ordinibus. Thecâ concluſas ſimplice condit
Fœta ſuas ſibi Lychnis opes, & Primula Veris,
Quæque ſonantem urgent numeroſa legumina ſylvam.
Diſiunctas ſectæ in cellas ſua ſemina thecæ
Flore ſuperba ſuo credunt Delphinia: junctas
Mercurialis amat, binaſque, ut Thlaſpis, & ipſum
Leucoium; alveolis unum ſed parcior illa
Commendat ſemen, dant iſta tumeſcere crebris.
At ternos(3) cenſum in loculos Tithymalus avitum,
Atque (4) Aſarum partitur: avariùs ille, ſed iſthuc
Largius alveolos ſtipans ſemente capaces.

Nec

---

1 *Non enim ſemper fructu, vel conceptaculis concluſa latent ſemina. Aliquando ſummo è Calyce, unde pridem florum petala defluxerunt, ſuperiori patent parte; ut in Thalictro, & Salvia obſervare licet, cæteriſque Verticillatis herbis, & Umbelliferis.*

2 *Alia verò ſuis conduntur thecis, & conceptaculis, quæ vel ſimplicia ſunt unicam intus cavitatem habentia, ut in Leguminibus uſuvenit, Lychnide, & Primula veris, vel in plures cellulas dividuntur, diſiunctas in Delphinio, conjunctas in Mercuriali, & Thlaſpide, uti etiam Leucoio; quorum Mercurialis ſingulis ſeminibus ſingulas deſtinat cellulas; Thlapſis vero, & Leucoium pluribus ſingulas complent,*

3 *Terna ſibi vindicat loculamenta Tithymalus, &* Aſarum 4 *Ital.* Aſaro, ò Baccara: *ille itidem ſingulis ſeminibus ſingulos occupans alveolos, hoc ſingulos pluribus.*

Nec vos lethæo perfusa (1) Papavera somno
Transierim, haud certo numero quæ didita granis
Impletis gravidas per conceptacula cellas.
  Hæc (2) Tibi præ reliquis, Medicæ non ultimus artis
Si quis amor, cordi sit pars, hinc plurima vitæ
Dona laboranti, & præsentia pharmaca duces.
Hinc nempè adversùs ventris sub carcere ventos
Luctantes multum (3) Mei de semine robur,
Fœniculiq; (4), Cariq; (5) feres: Tibi ritè (6) Genistæ
Parebit semen, seù (7) lymphæ intercutis humor,
Seù (8) croceus toto perfusus corpore pallor
Sit tergendus, & (9) Arthritis parili arte fuganda.
Ipsa & in hanc partem studio solertior omnes
Intendit vires Natura, atque instat agendo,
Conceptamque fovet, nisuque haud format inani.
Aspice (10) quà cæco latitat sub tegmine semen,
Ipsa illa inclusum quæ theca virentibus ambit
Exuvijs fœtum, genitale est seminis arvum,
Est uterus, trahit unde suas stirps adsita vires.
  Haud (11) tamen is simplex plantis viget: ille quibusdā
Folliculi in morem gracilis, penitusque cavati
Ducitur, utriculisque suis, fibrisque coactis,
Tracheisque viget: medium stat semine centrum,
Fœcundumque docet teneros adolescere fœtus.

Cras-

1 *Papavera vero multas cellulas incerto numero sibi cudunt, & complent.*

2 *Horum seminum cura laudatur in primis, utpote quorum usus est in re Medica commendatissimus, ut aliquorum seminum exemplo, & ex ipsius Naturæ studio in ijs cudendis planum fit.*

3 *Officin.* Meo 4 *Ital.* Finocchio. 5 *Officin.* Carvio, *quod aliter Careum, & Cuminum pratense appellatur: quorum semina ad flatus discutiendos præsentissima.* 6 Ital. Ginestra, *cujus semina adversùs memoratos morbos plurimum valent.* 7 Idropisia. 8 Itterizia. 9 Dolor articolare. *Hetrusc.* Artetica.

10 *Conceptaculum, seù Vasculum seminis, ejusdem* Uterus *à Botanicis censetur.*

11 *Hic verò* Uterus *in Plantarum aliquibus, solo membranaceo, gracilique corpore, concavo, & tubuloso, vesiculæ instar, constat, eoque ligneis fibris, tracheis, & utriculis contexto; in cujus centro semina, seù fœtus gignuntur, & adolescunt.*

Crassior (1) Herbarum siliquante in gente tumescit;
Et veluti quoddam obducit Pericarpion: addunt
Nativis (2) aliæ stirpes majora reductis
Munimenta uteris, cautè queis semina servent,
Turgentemque novo vescum dant corpore fructum.
Non secus ac ubi fœmineus jam sanguine sensim
Concrevit contento uterus: tumet ille, suamque
Crassitiem triplò excedit de more priorem.
Provida (3) seminibus sic cavit inermibus altrix
Omniparens; teneris succum sic præparat, altè
Sic obducta fovet, rapidi ne torrida Solis
Vis ruat, & plantæ genitabile pignus adurat.
Quin (4) positis nova subtexens munimina claustris
Ossea, vel propè congeneri substantia ductu,
Longiùs è Phœbi telis obtecta removit:
Addidit (5) & seros queis illa juventur in ortus,
Membranasque leves; obvoluentesque secundas,
Et diducta suis superaddidit oscula labris.
At (6) non ista sibi stabili claustra obsita ritu
Omnia subjicient tibi semina: Sunt quibus ipsa
Nuda patent; crebroque obeunt pericarpia fœtu;
Subjectis latè è baccis extantia: Certum
Ipsa Tibi in primis nullo carpenda labore
Fraga (7) dabunt specimen: fragis foris eminet aptum

Fœ-

1 *In aliis Vegetantium ordinibus, ut in Siliquantibus crassiori tomento; quasi quodam Pericarpio, constare videtur.*

2 *In aliis vero crassius obducitur pericarpium, quod Fructus dicitur, vescumque est.*

3 *Horum præcipuus usus à Natura intentus videtur esse; ut succum contento fœtui sufficiant, eumque foveant, ac tutentur; ne solari calore contabescat.*

4 *Hinc in plerisque præter Pericarpium, alio etiam ambiente interius corpore semina obuelantur, quod vel osseum est, vel cartilagineum.*

5 *Addidit etiam iis Natura integumenta quædam; seù membranulas Secundinis Analogas, quorum ope custodiuntur; umbilicos etiam quosdam; seù hiatus & oscula; quibus in germinationem utuntur, ac juvantur.*

6 *Notandum hic Naturam non in omnibus Pericarpium exteriùs collocasse, & seminibus circumposuisse, ut ipsum Pericarpii nomen indicare, & exigere videtur, sed in aliquibus versa vice è pericarpio ipso emergere voluit uteros, & semina: ut in Fragis,* 7 *Ital.* Fragole, *præcipuè cernere licet; quod Fabula dat ansam.*

Foeturæ semen, baccisque rubentibus hæret.
Supplicii monimentum, olim quo pendere pœnas
Pomonæ meritam jussit gravis ira puellam.
Frugiferos plantis nam suffectura nepotes
Semina dum vesco furtim sibi condita fœtu
Carperet, & patulis mandaret Diva canistris;
Haud procul hinc pomis calathum speculata refertum,
Illecebris malè capta suis, quò fallere Divam
Posset, humi reptans prædæ successit opimæ
Parva Hyale, pomisque sinus oneravit inemptis;
Jamque pedem voti compos referebat, obortus
Cum fragor offenso vicino è Cespite furtum
Prodidit; Autumni extemplo namque excita Præses
Post Carecta ream fraudis rimata latentem est.
Nec mora; siste, ait increpitans, Temeraria siste:
Festinatque gradum, trepidæque supervenit: illa
Erubuit deprensa; sinu simul abdita poma
Defluxere: pudet: furti convicta tenetur.
At Dea tum stimulis acuens haud mollibus iras!
Tantum avidæ quando licuit, dabis improba pœnas:
Pœna erit hæc, modò quæ fuerat reptare voluptas;
Venturisque, inquit, tua furta fatebere seclis.
Sic ait, & tereti, dextrà quam fortè gerebat,
Percussit virgâ pavitantem,& plura parantem
Dicere: Fatifero actutum mutatur ab ictu
Prædatrix, gracilique, ut erat jam pumila, scapo
Hæret humi: tenues abeunt in vimina crines,
Brachiaque, & parvæ objectu se frondis inumbrant.
Vel sic versa tamen sceleris quoque germine præfert
Nympha notas; nam lenta solo sibi conscia fraudis
Reptat adhuc, furtumque oculis testantia passim
Seminibus super impositis pubibunda refusum
In fraga emittit, quem prætulit ore, ruborem;
Mutatoque etiam Fragaria nomine dicta.
Haud (1) verò contrà tanto male fida labori,
Naturæ aut studio, quo semina cudit, avara
Respondet Tellus: multo cum fœnore reddit
Quæ sibi creduntur, fœtu nec lætior ullo
Luxuriat magis, aut proventibus horrea rumpit

Na-

1 *Porrò mira est in Plantis nonnullis seminum faecunditas, ut in recensitis deprehenditur.*

Quid tibi (1) Hyoſciamus nutrit quæ ſemina? quid quæ
Nicoſiana (2) refert, aut alba (3) Papavera, pulchræ
Tuque (4) Helenæ lacrymis flos pulchrior edite, Tuque
Suffertam (5), Typha, quæ ſubigis lanugine ſpicam,
Enumerem, quæque (6) Inda Mays, quæque utile venis
Verbaſcum (7), & theca condit (8) Digitalis onuſta?
Major (9) erit tibi noſſe labor quot ſemina ſurgens
Stirpe capillari (10) Phyllitidis una profundat
Herba ſinu: numero liceat comprendere Sole
Ante quot æſtivo libycas terat area fruges,
Aut ubi nimboſis ponto Notus ingruit alis,
Quàm multæ, ſpumante ſalo, volvantur arenæ:
Tot parvâ de ſtirpe, ſatu fœcunda beato,
Semina multiplici fundunt ſe prodiga partu.
Omniferæ viſum ſic Matri. Erumpit in auras
Quò ſata planta minor, viret hoc fœcundior, & ſe
Promovet, & multo diſtendit pignore thecas.
At quæ (11) proliferâ ſeſe Radice, flagellis
Aut ſenſim per humum reptantibus herba propagat,
Maturum raro ſemen ſibi perficit, ipſa
Ut Peluſiaco (12) Calocaſia nota Canopo,
Quæque coloratis venit (13) Canadenſis ab Indis
Battata, & (14) Raphani proles Tibi ruſtica prodet;

K Alma

---

1 *Aliquibus* Oppio. *Hetruſc.* Giuſquiamo, ò Juſquiamo 2. *Ital.* Erba del Tabacco. 3 *Hetruſc.* Papavero bianco. 4 *Aliter Helenium, vel Enula. Ital.* Enula campana, ò fior d'Elena. 5 *Hetruſc.* Mazzaſorda. 6 Grano d'India. 7 Verbaſco, ò Taſſo barbaſſo. 8 Digitale. In *uno ſiquidem Helenii flore memorat Laurembergius numeraſſe ſe pluſquam* 3000. *ſemina. Typha major, auctore Grevjo, pluſquam* 12000. *quotannis ſemina perficit. Ex Nicoſiana interdum collecta grana* 36000. *ex Albo Papavere* 32000.

9 *Numeroſiſſima verò omnium ſemina educunt Herbæ Capillares dictæ, peculiari quodam Naturæ ſtudio, eò copioſiora emittentis ſemina, quo minora ſunt. Vnius Phyllitidis* 10. *Ital.* Lingua Cervina, *annuus proventus ad decies centena millia ſeminum ſæpiſsimè accedit.*

11 *Secus ſe res habet in ijs plantis, quæ Radicibus proliferis, ſeù Reptatricibus, aut flagellis ſubindè radices agentibus ſe propagant, ut in Colocaſia,* 12. *Ital* Fava d'Egitto; *in Battata Canadenſi,* 13. *Noſtrat.* Vite del Canadà; *& Raphano Ruſticano.* 14. *Ital.* Raſano, ò Radice Selvaggia.

Alma (1) perinde quasi Natura propaginis aptis
Jam contenta modis, ejusdem negligat usum
Per semen, parcatque novo non æqua labori.
Hunc (2) ipsum quamvis (3) Gerardi indulgeat Herbæ
Læta, tuoque, arvis repens (4) Ranuncule, cauli;
Altera reptanti nam se Radice, flagellis
Multiplicat sese alter, opes tamen addit utrique
Ipsum etiam sua succrescens in munia semen.
Ante tamen vitæ quam tot concessa tuendæ
Dona legas, pauca hæc sunt observanda legenti
Insuper. Haud (5) plantæ pro mole, & seminis æqua
Expectanda Tibi moles: hac lege tenetur
Natura haud quaquam, quin parvo è Caudice sæpe
Tam Magnum videas existere semen, ut ipsi,
Arborea de gente venit quod fertile, prællet.
Selige quos (6) Viciæ fœtus, tristesque (7) Lupini,
Quosque (8) Fabæ, quosque ipsa humili dant germine (9) Pisa,
Nonne illos, quos lenta (10) Salix, quos (11) Populus ingens,
Betulaque (12), & (13) Ficus, sociataque Vitibus (14) Ulmus
Submittunt, mole anteeunt, longèque renident?
Dispariles (15) etiam cernes erumpere fœtus
Congenerum plantarum: Ingens sic (16) Cerrus opacam
Haud

---

1 *Hę siquidem semen rarius perficiunt, & ad maturitatem perducunt; perinde quasi Natura proprijs harum plantarum propagationis modis intenta, eum, qui per semen est, negligat.*

2 *Hoc ipsum tamen generatim verum non est; cum pleraq; quæ aut radicibus reptant, aut flagellis se propagant, semen tamen copiosum, idemque fœcundum progignant; ut observatur in Herba Gerardi.* 3 *Ital.* Specie d'Angelica minore Selvaggia: *& Ranunculo Repente* 4 *Ital* Ranunculo, ò piè Corvino serpeggiante.

5 *Observandum insuper Naturam non servare Magnitudinis proportionem inter semina, & plantas; ita ut semper quo major planta est, majus semen progignat. Sunt enim non pauca Herbarum semina, quæ Arborum ipsarum seminibus molis præstent Magnitudine: sic semina Viciæ.* 6 *Ital.* Veccia. *Lupini.* 7 *Ital.* Lupino, *Fabæ.* 8 *Ital.* Fava. *Pisi.* 9. *Ital.* Pisello, *seminibus Salicis.* 10. *Ital.* Salice, ò Salcio. *Populi.* 11. *Ital.* Pioppo. *Betulæ.* 12. *Ital.* Betula. *Ficus* 13 *Ital.* Fico: *Ulmi* 14 *Ital.* Olmo, *multis partibus antestant.*

15 *Neque hoc in plantis dumtaxat diversorum generum contingit, sed interdum etiam in ejusdem generis speciebus. Sic sub genere Arborum Glandiferarum Cerrus arbor* 16 *Ital.* Cerro *Quercui Nostrat.*

Haud (1) Quercum assequitur, tamen hâc præstantior ultrò
Majorem duplò gaudet Tibi cudere glandem:
An Tibi (2) Cerinthæ rursum, quæ purpurat arvis
Annua, subjiciam specimen? Minor illa perenni est
Cerinthe, summis vernat quæ Montibus, hujus
Illa tamen majus progignit semine semen.
Scilicet (3) herbarum quæ gens viret annua, pignus
Fert longè majus, quam quæ longæva perennat,
Cognata sint stirpe licet: vulgaria turgent
Hinc Tibi (4) Pisa magis, quam quæ dat pignora Majus;
Sit perpes quamvis, (5) Lathyrum. Sunt maxima semper
Annua proveniunt quæ semina, qualia profert
Molle (6) Cicer, tumidusque (7) Pepo, lentusque (8) Phaselus;
Flosque (9) nitens à Sole (10), Lupique volubile gramen.
Nempe subest virtus his integra, victa neque ævo
Languet adhuc, sensimve retro sublapsa refertur.
Hæc (11) parcis, si quando animum subit ulla cupido
Vescendi, mensis sepone: Salubrior inde
Esca venit, meliorque sapor; nec molle putamen
Obsistit tractanti, aut furfure fœtus abundat.
Quod (12) si jam sulcis ea sint credenda subactis, Non

1 *Ital.* Quercia, *magnitudine cedit; glādem tamen duplò majorem educit. Cerinthe purpurea annua* 2 *It.* Specie di Cinoglossa dimestica à fior rosso, *Montana peremi minor est, illius tamen semen hujus semine majus.*

3 *Compertum enim est in ijs plantarum generibus, sub quibus species aliæ annuæ sunt, aliæ perennes, annuarum semina seminibus perennium majora esse. Sic Pisa vulgaria* 4 *Ital.* Piselli, *majora sunt seminibus Lathyri majoris perennis* 5 *Ital.* Cicerchia maggiore. *Immò universim Herbarum annuarum semina longè maxima sunt, ut in enumeratis liquet.*

6 *Hetrusc.* Cece 7 *Ital.* Melone. 8 *Hetrusc.* Fagiuolo. 9 *Ital.* Enula del Perù, ò Corona del Sole. 10 *Ital.* Lupino.

11 *Hinc colligitur annua præsertim semina in cibum seponenda esse, sive frumenta sint, sive legumina; quia ea sunt saporis gratioris, & nutrimenti salubrioris, eorumque purgatio facilior, proventus uberior, & farinæ ad furfures proportio major.*

12 *Quod si semina sationi destinentur, longiorē ætatem ferunt; cum enim oleo copiosiore scateant, oleumque, utpote corpus viscidum, nec facilè evaporans, seminali spiritui continendo idoneum sit, fit hinc, ut semina multos annos fecunda durent, & sata germinent. Quinquennium communius conceditur: quāvis non desint, qui ultra etiam decennium fecunditatis spatiū protrahant. Vide hac de re Rajum t. 1. Hist. Plant. p. 25.*

Non ævi damnanda mora eſt. Genitabilis intus
Quæ latet, affuſoque oleo devincta tenetur,
(Namque oleo uberiùs ſemen ſcatet) utilis annos
In multos vel longa trahit quinquennia Virtus.
Hos ultrà fines habilem vim fœtibus ultrò
Haud ſpondere auſim; quamvis non deſit avaram
Qui ſpem promiſſis audax majoribus inflet.
  Ut (1) fœcunda ſatu vigeat tamen illa, cavendum
Ne nimium bibat humorem; nam contrahet inde
Marcoremque, ſitumque; gravis neù torreat æſtus,
Acrior aut ſolito Brumæ vis lædat: ab æſtu
Areſcit vigor omnis, eumque nivalis adurit
Bruma gelu, virtuſque omnis vaneſcit in auras.
  Atque (2) hæ præcipuæ in cultus, artemque medendi
Sint fruticum, campiſque gravi jam caule virentum
Herbarum partes: alias, quas fortè reviſes
Has præter, cirros, & acutâ cuſpide dumos,
Capreoloſque, piloſque, alios Polydædala in uſus
Effinxit Natura, ſuis bene provida plantis.
Invalidos, juſtæque ſolo Virtutis egentes
Præſidiis caules his juvit, & æqua ſuperbo
Aut auxit cultu, aut telis munivit inermes.
Capreolos (3) Piſis imbellibus addidit, (4) actos
In ſpiram Cirros Hederis, queis glutine ſparſis,
Ceù digitis, volvi circum ſua Robora poſſint,
Atque eadem prenſare manu, atque evadere in altum.
Aſt alios fruticare pilis, horreſcere dumis

Ar-

1 *Multum autem conducit ad fœcunditatem prorogandam ſeminum conſervatio. Cavendum proinde ne humorem nimium bibant, atque inde ſitum, & putredinem contrahant; neve nimium calefiant, & exareſcant. Nonnulla etiam frigus vehementius urit, & corrumpit.*

2 *Atque hæ partes hactenus enumeratæ rei medicæ apprimè utiles ſunt. Aliæ, quæ occurrunt, tanquam auxiliares, & ſecundariæ in alios uſus ſunt à Natura deſtinatæ.*

3 *Capreolos nimirum, ſeù claviculos quoſdam Piſis, Cucurbitæ, aliiſque leguminibus, uti etiam Viti conceſsit, ut iis illa, utpotè infirmiori caule, tanquam manibus vicinas plantas apprehenderent, & veluti circumducto funiculo amplexarentur.*

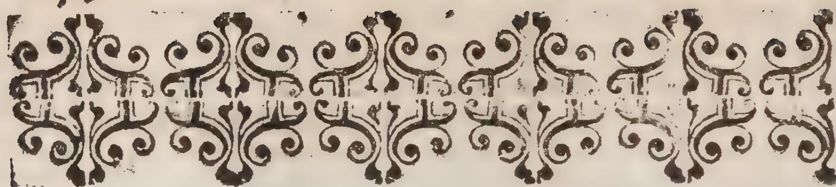
4 *Hederæ vulgari, uti etiam Canadenſi Quinquefoliæ, Noſtrat.* Vite del Canadà, *cirros quoſdam glutinoſos, vel quaſi manus in digitos diviſas elargita eſt, quibus arboribus, aut parietibus pertinaciter adhæreſcunt.*

Armatos alios caules dedit: Aspera pompam
Seù sic quærat, opes seù sic tutetur agrestes,
Sive supervacuum sic egerat uvida succum.
Sed nos cauliferam jam pubem excussimus omnem
Dissectam in partes. Tempus secedere paulùm
Sebethi ad ripas, æstumque levare sub umbrâ.

Finis Libri Secundi.

BO:

BOTANICORUM.

LIBER III.

HActenus herbarum partes, plantisq;repostos
Altius, & viridi ductos subtegmine textus.
Nunc ipsas toto juvet inspectare virentes,
Aut Caule, aut celso jam caudice: Quem magis optet
Quæque locum, haud alibi temerè quærenda: Serantur
Quâ ratione, fibrasque trahant alimenta per altas:
Sidere quo veniant, quo florem, aut semina trudant,
Natalesque suo distinguant munere menses.
Intactam tentare viam, quam nulla priorum
Orbita trivit adhuc, frondosa per avia, Clio,
Perge, sequar: campis montes superare relictis
Ascensu fedet, ac tumidum lustrare profundum:
Quin procul utrumque in Solem contendere, metas
Herculeas, Thetidisque oras Atlantidis ultrà;
Quasque metunt medicâ fœtas virtute perusti
Memnonidæ, Ammericeque avium caput obsita plumis,
Spectare externas utroque in litore fruges.
Nec me præruptæque viæ, longique laboris
Unquam pœniteat, Duce Te, Teque Auspice, nostrum
O decus, Ambroside, fausto quem gloria passu
Usque præit, meritisque ambit redimire coronis.
Quisquis(1) Apollineas studio solertior artes
Lætus amas, stirpesque, & pubescentia passim
Gramina, Naturæque sinus scrutaris agrestes,
Non unum tere lentus iter, nec florida tantùm
Pascua, nec tantùm vernantes excute campos.

Non

1 *De Locis Plantarum Observationes.*

Non (1) omnes fert omnis opes ager, alma neque uno
Germina sunt contenta loco. Sunt quæ sibi certum
Afferuere, locisque aliis vernare recusant.
Ne Te cæco igitur deceptum errore viarum
Longus in incertum verset labor, ante necesse est
Ediscas quem præcipuè sibi quæque præoptet
Planta locum, quo læta solo, quibus imperet arvis.
Nanque (2) aliæ campis vernant magis, abdita poscunt
Aut nemora, aut sylvas aliæ, vel prata choreis
Nympharum celebrata: Suis hæ caulibus alta
Affectant juga, flumineas vel mollius oras
Pingere amant: campos salis illæ, & litora passim
Optavere; virent æstu jactante, propinquis
Aut salsâ è scopulis undarum aspergine gaudent.
Ast aliæ externas alio sub sidere terras
Obtinuere: illas aut primo excussus Eoo
Lucifer, aut sero fœcundat lumine Vesper,
Atque peregrinas afflant in pharmaca vires.
Prata (3) tenent (4) Enulæ, (5) Clytie sata læta, domorum
Rudera, tectorumque minas (6) Polypodion, hortos
Sonchus (7) amat cultos, habiles (8) Lunaria Montes,
Chrysocomeq; (9), Silerq; (10), & olentia (11) Centaurea.
At segetes inter passim (12) Cyanusque, comesque

Cal-

---

1 *Non uno, eodemque in loco plantæ omnes temerè proveniunt: aliæ alios affectant.*

2 *Sunt enim quæ campis potissimùm gaudent, dictæ proinde Campestres: Sunt Sylvestres, quæ Sylvas amant, ac nemora: Sunt Pratenses in pratis præcipuè frequentiores. Aliæ denique Montanæ, aliæ Aquaticæ, vel Palustres, aliæ Submarinæ, vel Maritimæ, aliæ Exoticæ, ac Transmarinæ.*

3 *Plurimis Plantarum exemplis præceptio illustratur, earumq; præcipua quædam loca exponuntur.*

4 *Ital.* Enula Campana, ò Fior d'Elena. 5 *Ital.* Girasole. *Hetrusc. etiam* Clizia, Elitropia, over Tornasole. 6 *Aliter Filicula Ital.* Polipodio. 7 *Nostrat.* Cardillo. *Hetrusc.* Cicerbita. 8 Lunaria. 9 *Aliter Pulegium Montanum. Hetrusc.* Puleggio montano.

10 *Hetrusc.* Silermontano, ò Sileos. 11 *Hetrusc.* Centaurea. *Herba aliter dicta Febrifuga, seù Fel terræ.*

12 *Ital.* Fior Campese, ò Battisecula.

Caltha (1) ſubit, denſas inter (2) Serratula ſylvas:
Indigenis nec nuda ſuis dumeta: ſalubri
Carlinâ (3), Rubiâque (4) virent lætiſſima: ſepes
Bupleuris(5), Lupuliſque (6): vias ſibi[7] Carduus optat,
Pulvereoque rigens gaudet ſordeſcere nimbo.
Contrà [8] âliæ aut undis, aut craſsâ uligine lætæ
Fonteſque, vivoſque lacus, & flumina ſtirpes
Concelebrant, ſtagniſque ultrò liquentibus hærent.
Stagna [9] Hippuris habet caudâ præſignis equinâ,
Stagna [10] Chamæleuce, ſtagnis[11]Petaſitis adhæret,
Marrubiumque [12], & odora gravi[13] Pulegia thyrſo.
At nitidos propter rivos, & curva ſecundùm
Flumina (14) Saxifragæ proles ſeſe aurea tollit,
OEnanteq; (15), Siumq; [16], & acutâ fronde [17] Sagittæ,
Editaque hirſuto carpenda [18] Siſymbria caule.
Quid Tibi quæ [19] Nymphæa ſibi loca vendicat, aut quæ
Myriophyllon (20) amat, [21] Phyllitiſque ardua linguam
Cervinam exertans, (22) Lichenq;, (23) nigrumque Adiantum,
Commemorem? vitreis Nymphææ innare fluentis
Eſt amor, & totis penitus ſe mergere lymphis.
Par nandi ſtudium, fluvioſque, lacuſque colendi
Myriophyllon habet. Gaudent humentibus umbris
Phyllitis, Lichenque, udis quà perlita lymphis
Saxa fluunt, putrique ſitu luſtra obſita marcent.
At loca deciduis latè rorantia guttis
Accolit, & fontes Adiantum, heu! triſte Cytheres
Confoſſum ſine more ſuum lugentis Adonin

Ar-

---

1 *Ital.* Fior d'ogni meſe. *Hetruſc.* Fior rancio. 2 Querciuola minore. 3 Carlina, ò Cameleone bianco. 4 Rubbia, ò Eritrodano. 5 *Herba Gallis dicta Gratia Dei. Ital.* Orecchia di Lepre. 6 Lupulo. 7 *Hetruſc.* Cardo, ò Stoppione.

8 *Plantarum Paluſtrium, & Aquaticarum aliquot recenſentur.* 9 *Aliter Equiſetum. Hetruſc.* Coda Cavallina.

10 *Ital.* Tuſſilaggine, Farfara, ò Unghia di Cavallo. 11 *Ital.* Cappellaccio. 12 *Hetruſc.* Marrobbio, ò Praſſio. 13 Puleggio.

14 *Hetruſc.* Saſſifragia à fior d'oro. 15 *Noſtr.* Petroſino ſelvaggio, ò Filipendula. 16 *Noſtrat.* Gorgoleſtro. 17 Saetta aquatica. *Herba ſic dicta à foliorum forma tricuſpide.* 18 Menta Selvaggia. *Hetruſc.* Siſimbrio, o Calamento. 19 Ninfea, ò Nenufar. 20 Millefoglio. 21 Lingua Cervina. 22 *Aliter Muſcus Saxatilis ſeù Hepatica Fontana Hetruſc.* Fegatella, 23. *Hetruſc.* Capelvenere nero.

Argumentum ; illam (1) , nam vulnus ut hausit acerbum
Dilecti in primis Juvenis , vi dentis adactum
Fulminei , largos oculorum è margine fletus
Evoluisse ferunt : trepido simul ungue capillos
Discerpsit . Divam Tellus miserata dolentem est ;
Nam lacrymis madefacta , suas simul ipsa repente
Reddidit & lacrymas . Citus ilicet exiluit fons
Inde scatens , sparsique unà viruere nigranti
Luctificum crines testati fronde dolorem :
Qui lacrymis sueti jampridem , humentia vel nunc
Affectant loca , quæ riguis flent roscida guttis .
Hinc etiam Veneris dicti nunc ritè Capilli ,
Quos Adiantum alii nigrum vertere vocantes .
  Ipsa (2) etiam sua fluctivago colit æquore Doris
Germina , ramosis (3) Equiseta rigentia saxis ,
Et par (4) Abrotanum , curvoque (5) Corallia trunco,
Androsacasque (6) , Porosque (7) , petræisque addita fungis
Ambara (8) , & affines duro sub Cortice stirpes :
Qüös pelago innantes olim de more , rigentem
In lapidum faciem vectus super æquora vertit
Anguicomæ Perseus objectans ora Medusæ .
Adde tot æquoreas (9) Salices , Quercusque , Cupressosque ,
Undigenasque Rosas, (10) Muscosque , (11) Marisque Flabella ,
Tot gracili latè plumata (12) Corallina caule ,
Æquoris Illyrici passim fluitantia fundo;
Et varias (13) Algas , & forma dispare (14) Fucos ,
Alatos , teretesque , & quo Te carmine dicam ,
Inachiæ Volucris (15),fastu qui suppare pennas

L Men-

1 *Fabulosa Ratio , cur Adiantum , Capillus Veneris dictum , fontes præcipuè affectet .*

2 *Plantæ, quas Botanici Submarinas vocant , enumerantur.*

3 Coda cavallina marina . 4 Abrotano marino . 5 Corallo. 6 *Monspeliensibus* Umbilico marino. 7 *Marini lapidis genus Corallio affinis , à crebris poris , seù foraminibus , quibus pertunditur , dictus.* 8 *Ambar siquidem peritioribus maritimus fungus petreus habetur . Ital.* Amb a . 9 Salci , Querce, Cipressi, Rose li mare . 10 *Hetrusc* Musco , ò Muschio marino. 11 *Hetrusc.* Rosta , ò Ventaglio marino . 12 *Officin.* Corallina . 13 *Ital.*Alga , *Hetrusc.* Aliga. 14 Fuco marino.

15 *Peculiaris fit mentio Fuci marini , Gallo Pavonis pennas referentis in scopulis ad Scoticum , seù Britannicum Oceanum observati , ex Raio C. 1. Hist. Plant. p.75.*

Mentiris, pictæque refers spectacula caudæ,
Arietat in scopulos quà Tethyos unda Britannos.
Nec vos transierim; variis quæ prædita formis
E' stratis pelago spumosa in litora nidis
Dilectæ Thetidi Halcyones sua munera mittunt
Halcyonea; truces maris aversata procellas.
Sunt (1) & caulifero stirpes; qui cespite poscunt
Prospectum pelagi propius, salsoque virescunt
Lætius afflatu; & pleno magis ubere vernant.
Saxa (2) Chamæfilices; tumidum spectantia pontum
Saxa colunt, rupesque è mari loca proxima; sepes
Atriplicis species (3) Halimus; succedit in æquor
Quà Tagus, aut Siculo assultant freta pulsa Peloro.
At bibulis gaudet refluum sub litus arenis
Gnaphalium (4), Spinisque (5), Kali crinalibus horrens,
Ambrosiæque (6) virens germen, (7) Poliumque, (8) Blitumque;
Et solum stagnis carpenda (9) Althæa marinis;
Imperat immensò quà Magna Britannia ponto.
Par (10) Echio Angligenæ ingenium (11); Crithmoque rigenti,
Par (12) Scolymo, cui cognomen Crysanthemus, oris
Tyrrheni maris assiduò; curvisque Pachyni
Litoribus; pontumque audit quo Gallia tractu.
Nec dispar tibi; spicatò quæ florida thyrso
Assurgis (13) Rubia; & placidis procul annuis auris;
Per Siculi cautes pelagi; per & Anxuris oras
Æquoreas spectanda. Quid hìc aut (14) Pisa marinis
Nata locis; aut Trinacriæ freta propter obortos
Subjiciam (15) Astragalos? Anceps est nempè quibusdam
Stirpibus ingenium, glebæ; quæque ubere lætæ
Divitis, & colles, & prata virentia complent,
Sæpè etiam virides pelagi divertere ad undas
Consuevere; aliisque habiles jam moribus audent
Herbosæ pubi sese accensere marinæ;

Et

1 *His aliæ, quas Maritimas appellant, accensentur.* 2 Felce Marina. 3 Porcacchia marina. *Hetrusc.* Porcellana Marina. 4 *Hetrusc.* Gnafalio. 5 *Officin.* Erba soda: *Aliis* Salzola, ò Salicornia. 6 *Ital.* Ambrosia. 7 Polio. 8 Blito.
9 *Hetrusc.* Altea, ò Bismalva, *in palustribus maritimis apud Anglos dumtaxat observata, teste eodem Rajo.* 10 *Ital.* Buglossa Selvaggia. 11 Finocchio marino. 12 Carcioffo. *Hetrusc.* Gobbo à fior d'oro. 13 *Officin.* Ruggia, ò Rubbia spicata. 14 Pisello marino. 15 Astragalo marino, *Hetrusc.* Fagiuolo Salvatico.

Et mutare vagâ formosam Doride Chlorin.
Talem se Tibi spectandam fata Præstite Nereo
Soldanella (1) dabit felix Maris accola, Talem
Brassica (2), Leucoïumque (3), undisque è dulcibus in sons
Transfuga (4) Plantago, & salsæ grata Hospita lymphæ;
Atque aliæ id generis paucæ, quæ litora circum
Neptuno viridem norunt transcribere sylvam.
Ast (5) alios aliæ soles, alia arva, virentes
Orbe alio exposcunt peregrino germine fruges.
Aut illæ Ammerices nemorum per inhospita in auras
Spontè sua veniunt, aut per fata culta profuso
Gange, rubescenti primùm lustrantur Eoo,
Et primos in blanda bibunt medicamina rores.
Ammericen (6) natale solum sibi luteus Aster
Vendicat, Ammericen Solis de nomine dictus,
Æmulus & Solis (7) flos inclytus, illius orbem
Orbe suo referens, fibris radiatus acutis.
Hîc & Mexiaci patriâ quem voce (8) Cacaum
Agricolæ dixere, frutex lectissimus exit,
In peponum faciem fructu pendente beatus,
Unde laboratum medicata in pocula nectar,
Divinum inventum, socio quem germine consors
Luxurians Siliquis (9) Vaginula stipat odoris.
Auroræ (10) at latè lucis nascuntur in altis
Caryophylliferæ (11), felicia Robora, plantæ,
Zingiberisque (12) frutex (13), Chinæque exotica Radix,
Et (14) Costum, & (15) Casia, & germen benè olentis (15) Amomi
Junctaque odorato (17) Nux dicta Myristica (18) Junco,

L 2 At-

1 Cauolo marino ò Soldanella. 2 Cauolo. 3 Viola bianca. 4 *Officin.* Piantaggine, ò cinque nervi. *Quæ stirpes à num. 1. recensitæ vocantur* Amphibiæ, *utpotè quæ natura sua aliis assuetæ locis, in maritimis etiam aliquando proveniunt.*

5 *Plantæ exoticæ, ac transmarinæ, quæ in utraque India, tàm Occidentali, quàm Orientali præcipuè proveniunt.*

6 *Ital.* Astro del Canadà à fior d'oro. 7 Enula, ò fior d'Elena del Perù. 8 *Ital.* Cacao. 9 *Ital.* Vainiglia, *ab Hispanico vocabulo.*

10 *Indicæ verò Orientales sunt, quæ adnectuntur.* 11 *Hetrusc.* Garofano, ò Gherofano aromatico. 12 *Officin.* Zinzivero. *Hetrusc.* Gengiovo. 13 China. 14 Costo. 15 Cassia. 16 Amomo. 17 Noce moscata. 18 *Officin.* Squinante, ò Paglia di Camelo.

Atque (1) Aloë, atque (2) Piper cum Sylvicoma (3) Tamarindo.
Hic (4). etiam clarum fulgentis ab æthere Solis
Aversata jubar, patrio cognomine Tristis
Planta viret, mirum! cœlo quæ mæsta diurno
Non nisi in obscuram differt sua gaudia noctem.
Nam foliis latè, florumque elata comanti
Sub noctem luxu, reduces ubi lætior ortus
Extulerit Titan, extemplo arentibus ipsa
Mæret inops foliis, floresque aut claudit hiantes,
Aut malè deciduis pompam dimittit odoram.
Nec tantas animo quæ dudum accenderit iras
Causa latet. Fuit illa, suis ut cognita fastis,
Nympha Malabaridas inter pulcherrima nymphas,
Ah nimium felix, si nullum optasset amantem;
Sed formæ fidens Solem ausa lacessere formâ,
Illius infelix dubios dum provocat ignes,
Igne obiit graviore: suus confecit amantem
Heù spe cassus Amor: Votis dejecta sequentem
Ut Nymphæ alterius vidit vestigia Solem,
Ut periit! Lucis tædet, se seque sub ipsa
Luce, suæque pudet cœlo spectare sereno
Contemptorem animæ, formæque: stat illius ultrò
Aspectu miseram sese subducere ferro.
Nec mora, crudele exequitur devicta dolore
Consilium: stricto rumpit candentia telo
Pectora, contemptosque furens sic mulctat amores.
Labitur exanimis, lucemque, aurasque relinquens
Conspectum Solis fugit indignata sub umbras.
Illam Indi auriferi fluctus, Gangetides illam
Fleverunt Comites, flevit rorantibus excors
Luciferis oblita suum jam Memnona Mater.
Quin operá ejusdem, flamma postquam excitus illam
Impositam Rogus in Cineres de more resolvit,
Funereo è busto, comploratâque favillâ,
Nata memor planta est, ramis quæ posthuma dudum
Concepta in Solem vel nunc odia aspera servat;
Nam viridi luxu exultans, & florida noctu,
Solis ad aspectum languet, florumque coërcens
Lætitiam, elusos quondam testatur amores.

Sed

1 Aloè. 2 Pepe. 3 Tamarindo.

4 *Peculiaris fit mentio Arboris apud Malabaricos, quam Tristem appellant, quæ describitur, & fabula illustratur.*

Sed licet (1) Arboribus divisæ, & frugibus almis
Obtigerint patriæ, nec sit mos omnibus idem,
Arte tamen positos haud dedignantur in hortos
Transferri, cultumque pati, curamque magistram,
Excipe (2) quos uno exortes Neptunia fundo
Arua tenent frutices, paucosque Atlante remotos
Extremo procul Orbe ferax quos India mittit;
Haud ulla Europæ glebis qui pinguibus unquam,
Seù cœli, seù lenta Soli Natura repugnet,
Arte seri potuere: aliis hos pangere terris,
Quàm sibi Natales quas primo habuere sub ortu,
Desperes: unis, æquo quas aspicit astro
Cynthius, externis illos progignier oris
Sorte datum. (3) Laudata suis fert sola viretis
Cinnama Taprobane (4), Soli Rhabarbara Seres,
Sola Malabaridum (5) tristi viret arbore Tellus.
Non ità verò aliis nostrâ tellure serendis
Indocile ingenium: (6) nostris quoque sæpè profecti
Orbe alio insuetas arvis defigere norunt
Radices, mitique hilares assuescere cœlo.
Nonne vides Pervës ut vecta è ditibus arvis,
Ausonii Veris jam Civis reddita, jam Stirps,
Florentem (7) Solymen nostris quoque pingat in agris
Granadilla? parique satu succrescat (8) Ananas,
Et ramosa humili quæ caule exultat (9) Iberis?

Il-

1 *Quamvis autem plantæ pro suo quæque ingenio peculiarem aliquem sibi locum affectent, nec temerè alibi spontè sua ortæ reperiantur; illarum tamen pleræque culturam admittunt, & in hortis cura adhibita educari non abnuunt.*

2 *Excipiuntur submarinæ omnes, quæ alibi, præterquam in maris fundo, nec vivunt, nec durant, & Indicæ aliquot Orientales.*

3 *Siquidem Cinnamomi Arbor, Hetrusc.* Cannella, Cennamo, ò Cinnamo, *nonnisi in Taprobane, vulgò* Ceylan, *laudatissima provenit.* 4 *Rhabarbarum, Officin.* Reobarbaro, *Hetrusc.* Rabarbaro, *nonnisi in interiori Sinarum regione.* 5 *Arbor tristis apud Malabaras dumtaxat reperitur; ut enim testatur Acosta, in Lusitaniam translata neutiquam coaluit.*

6 *Frequentissime verò Indicæ etiã, & exoticæ stirpes Europæo cælo, soloque assuescere non recusant; ut aliquarum exemplo comprobatur.* 7 *Ital.* Granadiglia, ò fior di Passione. 8 *Ital.* Ananas. 9 *Ital.* Iberide, ò Lepidio campestre. *Aliis* Caradmina.

Ille licet Brasilûm vastis in saltibus, isthæc
Virginiæ generis cunabula jactet in oris.
An non (1) ipsa suis transcripsit Gallia campis
Indica (2) puniceo, flavo (3) Sinensia flore,
Et quæ pleno (4) Arabes, & quæ dat (5) Ianthina Perses,
Gelsimina, alioque abductum (6) Zinziber orbe;
Atque Asarum (7) Canadense, Americanumque (8) Adiantum?
An non hoc totâ Europâ jam more recepto
Jamaicæ jàm nunc, alioque à Sole calentis
Virginiæ stirpes felix colit Anglia? Quidquid
Indus alit, Libyeque, superba Hollandia, Crete,
Et Pelusiaci quicquid fert ora Canopi
Barbara (9), Corneliis stupuit quondam Adria septis?
Non (10) his ergò tuus patrio privabitur Hortus
Rure virens, herbis si quis tibi vernet alendis
Pæoniis Hortus: lectas huc undique fruges
Omnigenas, quasque alma suis Aurora rosetis,
Quasque suis America jugis, aut gurgite nutrit
Amnis Amazonio, facili deducere cultu
Juverit, & varios Herbarum hinc discere mores.
Haud unquam tantam meritis mercabere laudem,
Quanta Botanifero veniet, nec vilis, ab Horto.
Tercentum molita Tubas utrumque sub axem
Fama tuum sublime feret super æthera nomen.
Hic decet & Magnos Reges labor. Aspice, toto
Quà centum latè Populis, centum inclyta regnis
Europa excurrit frugum ditissima tractu,
Herbarum ut passim studio, & pubentibus Hortis
Floreat, & merito exornet sata Regia cultu.

Hic

---

1 *Sic à Turnefortio audantur exculta Belgenserii in Gallia memoratæ stirpes exoticæ.* 2 Gelsomino Indiano à fior rosso. 3 Cinese à fior giallo. 4 Arabico a fior doppio. 5 Persiano à fior violato. 6 Zinzivero, *Hetrusc.* Gengiovo. 7 Asaro del Canadà. 8 *Hetr.* Capelvenere Americano.

9 *Ab eodem Turnefortio, Venetiis in Hortum Cornelii, qui Cypri præfecturam gessit, translata memorantur rariora, & pulchriora ex Creta, Alexandria, aliisque regionibus.*

(10) *Hac occasione Hortorum Botanicorum cura commendatur: & celebriores tota Europa Honoris causa commemorantur.*

Hic Heidelbergæ (1) Necari mollissima propter
Arva, vel Altorfi, placidus quà serpit amicis
Mænus aquis; sua Pæoniis sata culta viretis,
Nequicquam indignante Helice, Germania promit:
Queis (2) sua consociat clari sub jure Lovanî
Belgica quæ patrio custodit Terra Leone.
Haud (3) procul hinc vasto assurgens circumflua ponto
Anglia, Londinum quæ fert, Regnique lycæum
Oxonium, ostentat: Medicas spectabilis æquè
Seù colat ingenio, terræ seù munere fruges.
Et (4) sua regifico jactat vernantia luxu
Gallia, Naturam ceù blandè affectet in ipsam
Imperium, sua subjectis dum dividit herbis
Jura, Parisiacis & lilia præficit arvis.
Nec minor (5) aut illis laus est, quos inclyta septem
Urbs elata jugis præ tot florentibus arte
Dædaleâ, & Regum fortunam æquantibus, Hortos
Pæonios sibi præcipuè colit altior, aut quos
Fernandi Magni auspiciis (6), censuque beatos
Explicat apricis felix Hetruria Pisis,
Phœbæosque fovens Medicæâ amplectitur umbrâ.
Quis Te (7), quis tacitum, latis quem collibus altè
Vernantem Euganeis clara Urbs Antenoris offert,
Medoäcusque sacrum plaudenti interluit æstu,

Fra-

---

1 *Horti Botanici in Germania, Heidelbergensis in Palatinatu inferiori; & Altorfinus in Franconia, ubi etiam celebratur ille magno sumptu positus ab Illustriss. Episcopo Aichstadensi Jo; Corrado à Gemmingen.*

2 *Hortus publicus Lovaniensis in Belgio.*

3 *Horti in Britannia, Londinensis præcipuè, & Oxoniensis ære publico positus.*

4 *Horti in Gallia, Regius Parisiensis laudatus in primis; cui accedunt Monspeliensis jussu Henrici IV. constitutus, & Blesensis rarioribus plantis ditatus studio Serenis. Principis Gastonis Borbonij Aurelianensium Ducis.*

5 *Horti in Italia, Romanus plurimùm illustratus opera peritissimi Jo: Baptistæ Triumphetti.*

6 *Pisanus regiis sumptibus Magni Hetruriæ Ducis, cui primùm præfectus præclarissimus Botanophilus Andreas Cæsalpinus.*

7 *Patavinus summa Veneti Senatus laude ære publico constitutus ad studiosos Medicinæ in Re Herbaria erudiendos.*

Prætereat? (1) Teque ò qui luxu haud impare vernas
Maurocenæ ingens Gentis decus, Adria toto
Quem magnis regnatus avis colit æquore supplex,
Atque Cleonæo major Leo sospitat astro?
Nec Te (2) illaudatum linquam quem Felsina, nec Te
Boschianæ excultum studio quem Principis Hortum
Lætior Ennæis præfert Trinacria campis
Vos quoque, (3) vos largo quæ clara Batavia sumptu
Educat, ingenioque potens tuetur, & armis,
Floretis meritæ in plausus Viridaria Famæ.
  Sed neque Apollinei sua quæ miracula ruris
Mænus alit, Tamesisque, tumens aut Sequana, certent,
Parthenope (4) formosa, Tuo, nec quæ æmulus effert
Adria, frugiferis aut prænatat Arnus arenis.
Rus hoc non aditu (5), foribusque insigne superbis
Vestibulum, aut phrygiis interdistincta Columnis
Atria ditavere, notis lucentia miris;
Dædala nec tonsâ vallant Topiaria buxo.
Sed Medicæ fruges, & amæni Copia Veris
Ornavere: tenet simplex, & parca Venustas.
Hinc exculta Salus campis sese utilis effert.
Hic Stirpes, Medea, tui, quæsitaque longe
Gramina, queis morbis confecta, annisque priorem
Lætior in florem redeat renovata senectus.
Hic Arabum Messes, alieno & quicquid ab Orbe
Aut Peruë mittit peregrinum, aut mittit Eous.
At Frutices absunt tristes, & noxia tactu
Semina, nec sævis livent Aconita Novercis.
Nec serpit plebeja seges per humum, neque tanto

Textilis

1 *Cum quo alter ibidem positus continuat Maurocenæ gentis illustre monumentum.*

2 *Bononiensis, & Siculus, cura Excellentissimi Principis Catholica insignis in paucis.*

3 *Horti in Hollandia, Lugdunensis, & Amstelodamensis cum primis commendatissimi.*

4 *Hortus Botanicus Parthenopæus in Capimontano Collegii Neapolitani S.J. Rure situs.*

5 *Hæc omnia hyperbolicè, ac per poëticum quendam lusum dicta accipe in gratiam Dominici De Amato ejusdem Collegii Pharmacopola, Horti prædicti Instauratoris, quibus nihil detractum volumus Hortorum maximè Regiorum laudibus, quos huic Parthenopæo infinitis propè partibus antestare ultrò non diffitemur.*

Textilis in Sylvam tractu se potrahit umbra.
Adde loci cultum egregium, formamque per artem
In rata simplicibus sectam discrimina quadris,
Germinaque obductos circum pubentia muros.
An cava collectas memorem servantia lymphas
Stagna lacu vitreo? Tubulis an jugibus indè
Deductas, seù quà medio fons æstuat horto,
Seù rigat artifici stirpes quà plurima cono
Pyramis, & sparsos sitientibus erogat imbres?
Anne situm memorem cœlo vernantis aprico,
Piniferum caput attollens quà mollius almæ
Sirenum patriæ frondente supercilio Mons
Imminet, & tepidum vergit declivis ad Austrum?
Hæc (1) eadem fessis sedes læta otia Musis
Sufficit, & vires reparat cessantibus ægras:
Hæc & mixta jocis, doctis & plausibus audit
Jurgia, prospectuque animos, & lumina pascit.
Salve (2) Agapetiadæ Tellus amor, & decus ingens
Parthenopæ. Tibi Pæoniæ rem laudis, & usus
Ingredior, primam hanc ausus decerpere laurum,
Phæbæamque suo do Sylvam assurgere Phœbo.
Hinc (3) Tibi par Horti species, par forma petatur,
Si quis honos artis, si Res Herbaria curæ.
Quod si Te bello assuetum, & pugnacibus armis
Castra juvent, aciesq;, & fervida Martis imago,
Ipse Jugurthino clarus, Cimbroque triumpho
Herbosi nemoris plantandi, Hortique virentis
Belligerum Marius specimen dabit: Ille peractis
Inclytus imperijs, veteris quò lumina belli
Falleret objectu; senio jam fessus apricam
Casttorum in speciem jussit describier hortum,
Quà caput Euboicis tollit Misenus in oris.
Stabat Castrensis ritu quadrata latino
Area, quam circum valido munimine ductæ
Cingebant alto viridantes aggere fossæ.
Nec deerat qui loricas simularet agrestes,

M Altaque

1 *Istuc quothebdomadis Collegij Neap. Juniores secedere solent animi causa.*

2 *Suprà laudatus Dominicus de Amato Rei Herbariæ scientissimus explicatur*

3 *Horti à C. Mario in Misenensi olim positi, sed, ut loquitur Plinius, peritia Castrametandi, descriptio.*

Altaque præferret qui propugnacula (1) Buxus.
Pro vallo foliis horrens (2) Paliurus acutis
Surgebat, dumisque rigens Sylvestris (3) Acanthus,
Idæusque, (4) Rubus, (5) Ruscique, (6) Halimique propago.
In medio sectosque foros, atque herbida castra
Cernere erat; vasti fœtos nec dentibus Hydri
Jam galeis aliis, aliis hastilibus ultrò
Florere, & viridi pubescere milite sulcos.
Hæc inter miro latè præstantia luxu,
Phyllireâ (7), Myrthoque (8), & purpurea (9) Rhododaphne
Vernabant elata Ducis Tentoria, cultrix
Pingebat quæ læta satu Zephyritis amæno.
Ipse renidentum blandè metata recursans
Castrorum simulacra, suas revirescere lauros
Inde jubebat ovans jam Dux umbratilis, & se
Tum meliùs culti pascebat imagine belli.
Sed (10) quid ego hæc autem? non his calcaribus isthæc
Res eget, est Regum quando nunc ista potentum
Gloria Pæoniis sese oblectare viretis,
Regalemque manum regalibus addere septis.
Nec Te fas talem cunctando spernere cultum
Noscendi teneat si rerum arcana Cupido.
Non parva hinc operis merces existet, & ipsum
Te non pauca usu Rerum Natura docebit.
Scilicet (11) hinc disces, cur hic gentilia stirpes
Munia, maternasque notas, & symbola servent,
Degenerent alibi, & mores cum nomine mutent.
Queis cœli aspectus, Terræque haud æqua resistit
Temperies, illas felici educere cultu
Expectes Herbas nequicquam: ex parte necesse est
Deficiant aliquâ, & votis audacibus obstent.

Sic

---

1 *Hetrusc.* Busso, ò Bosso, 2 *Ital.* Agrifoglio, ò Aquifoglio. 3 Brancorsina Salvatica. 4 *Ital.* Rovo Ideo, ò Rovo Angelico. 6. Mirto Selvaggio. 6 Specie di Porcacchia. 7 Fillirea. 9 Mirto, ò Mortella. 9. Oleandro, ò Rododafne.

10. *Potissimum subditur calcar in Rei Herbariæ studium, exactior Naturæ cognitio.*

11 *Scilicet hinc discimus primùm, cur plantarum pleraque aliò translata degenerent. Hujusce autem rei in causa est: vel non æquus cæli aspectus, vel non æquùm soli ingenium.*

Sic (1) sua barbaricis Aster qui luteus oris
Virginiæ generis debet primordia, nostro
Sub cœlo Europæ pingues traductus in agros,
Florentes detrectat opes exponere, multo
Jampridem nisi Sole rubens exarserit æstas,
Nec nisi folliculis semen tibi reddet avaris.
Sic (2) Polii stirps alma locis assueta Marinis
Et Maris, & Solis nimios florere per æstus,
Areolis excepta, suo jam degener albo
Descifcit, frondesque novo sibi margine laxat.
Quid (3) Tibi purpureo subdam vernantia flore
Alpinis Aconita jugis? imbuta venenis
Illa, manu cultis si fortè adscripseris hortis,
Haud mora, Cerbereâ multùm de tabe remittent;
Atque tuis referent se penè innoxia pratis.
Scilicet (4) indomitas cogit mansuescere fruges
Mitius arvorum ingenium, cultuque coërcet
Sylvestres animos, moresque emendat avitos.
Testes externis pridem quæ noxia sylvis,
Nunc (5) Argentinis auro lita Præcoqua campis
Proveniunt, mensis gratissima dona secundis.
Hæc (6) eadem aspectu varium miracula cœlum
Sæpè dabit, plantasq; suo de more refinget.

1 *Hinc est, cur Aster Virgineus luteus, seù Chrysanthemum Canadense bidens, ut potè Virginiæ indigena, apud nos seriùs floreat, nec nisi calida tempestate præcedente, semenque raro perficiat.*

2 *Hinc etiam est, cur Polium Marinis assuetum locis, atque æstate florens, cultum valdè degeneret, minus candidum evadat, foliaque reddantur latiora.*

3 *Maximè verò id comprobatur in Napello, seù Aconito Magno, purpureo flore, quod in Alpinis jugis nutritum vires valdè noxias habet, delatum verò in Hortos mitescit. Quamvis ne hujus quidem vires experiri se velle asserat Rajus.*

4 *Nimirum noxiæ plantæ mitiori arvorum ingenio sæpè demitigantur, ac virus exuunt avitum; ut Præcoquorum exemplo liquet.*

5 *Oppidum innuitur ad sexdecim passuum millia Neapoli distans, quod Argentum, vel Argentium latinè dicitur, vulgò* Arienzo; *ubi Præcoqua proveniunt laudatissima.*

6 *Sæpè portenta hæc in plantis eveniunt ab uno mutato cœli aspectu. Sic Aconita, & Cicutæ, quæ in Montibus Pyrenæis meridiem versus venenata sunt, si Septemtriones versus transplantentur, humidis in locis nocendi vim omnem amittunt.*

Quæ nuper memorata suis Aconita Pyrene
Cautibus educit, quà parte obvertitur Austro,
Dextrà iterum relegas; stygio sata felle Trifaucis
Deprendes Canis; ast eadem stagnantibus arvis
Si mandes, gelidam Tellus quà prospicit Arcton,
Virus Echidnæi sensim dediscere monstri
Aspicies, tabemq; omnem vomuisse Pheræam,
Quippè satum spumâ quondam illætabile germen
Cerbereà, amittit vires, ni mollior Auster
Excitet, humentiq; rigens tabum eliquet aurà.
Haud (1) multùm abludit, Chrysæ quæ divitis altos
Per lucos, per & arva, satu spectanda biformi,
Planta viret, cæliq; haurit de munere vires;
Namque solo patrium placito si spectet Eoum,
Ilicet assurgens aspectu læta salubres
Explicat & frondes, & miti cortice fructus.
At contra vireat si Phœbo obversa cadenti,
Instantemq; rotis, mergentemq; æquore currus
Prospiciat, casum velut indignata paterni
Sideris, affuso sensim folia omnia tabo
Inficit, & fructus, fœtuq; illudit acerbo.
Usque adeo sua cum patrio sunt fœdera Phœbo
Stirpibus, & cæli ingenium, moresq; sequuntur.
Hæ (2) præter majora dabunt se monstra legenti
Observanda, tuoq; stupens spectabis in horto
Pubentes Nymphæ quondam Titanidis artes.
Sæpè etenim affinem mentitum germine formam
In species alias vario mutabile fœtu
Semen aberrabit, (3) foliis & stabit apertis
Brassica, cognato steterat quæ florida thyrso.
Sæpè etiam (4) vulgaris erit Tibi Primula, prati
Lutea vel soboles inodoro ingloria flore,
Semine quæ Veris fuerat jam Primula major.

Seù

1 *Huc facit, quod de Planta quadam Malacensi apud Indos memorat Solin. p.36. quæ folia, & fructus salubres habet, si Orientem spectet Solem; noxios verò, ac virulentos, si Occidentem.*

2 *Illud etiam è Botanicæ studio discimus Plantas nonnullas interdum in alias species aberrare.*

3 *Sic sæpè observatur è semine Brassicæ Floridæ Botrytis Nostrat.* Cauolo fiore *enascens Brassica longifolia aperta. Nostrat.* Broccolone.

4 *E semine Primulæ Veris majoris existens Primula vulgaris, aut Primula pratensis inodora.*

Seù varium id Terræ ingenium, seù seminis ægri
Vis effœta ferat (1), seù sit concessa potestas
Ejusdem generis plantis, quæ pervia sæpè
Cognatam sese in faciem, cultumque propinquum
Induat, atque aliâ spem formâ eludat agrestem.
Non semel hinc alti medio sub sidere Cancri
Messor avenaceis stupuit turgescere granis
Culmum, triticeis qui jam flavebat aristis,
Hordeaque immixto nigrescere visa (2) Secale.
Quid? quod sunt (3) bulbo qui se testentur eodem,
Haudquaquàm mutatâ arvi genitabilis alvo,
Unde (4) Crocus primùm extiterat, legisse recusis
Gladiolum (5) foliis,(6) Hyacinthum suavè rubentem
Leucoii de stirpe, satuq; in germina rursum
Alternante, vicem cultu revocasse priorem.
Interdum (7) pingui Terræ de munere flores
Angustum pridem Calycem, & vix simplice cultu
Contentum, luxu foliorum implere comanti
Aspicies, partuque sinus laxare tumentes.
Sic alia ex aliis studio translatus agresti
In loca, non semel exiguas jam largior auxit
Caryophyllus (8) opes: Nemorum sic germina cultis
Consita pulvillis (9) Anemone,& (10) Colchica crines

Ple-

1 *Hac autem specierum transmutatio in plantis nonnisi inter affines, & ejusdem generis contingit. Hinc mirum non est, quod aliquando in Spica Tritici Albi tria, aut quatuor grana Avenacea observat a sint omni ex parte perfecta; & in spicis aliis Hordeum simul, & Secale.* 2. *Nostrat.* Germano. *Hetrusc.* Segala, ò Segola.

3 *Addit tamen eruditissimus Sharrocus de Propag. Plantarum c. 1. n. 4. plantas nonnullas bulbosas diuturniore mora in eodem loco mirabili sanè metamorphosi in alias species degenerasse; Crocum ex. gr.* 4. *Ital.* Croco, ò Zaffarano *in Gladiolum.* 5. *Ital.* Spadella. Iride di Primavera *Hetrusc.* Ghiaggiuolo. 6 *Leucoium. Ital.* Viola bianca, *in Hyacinthum,* Ital. Giacinto, *& vice versa. Quod tamen Rajus ne jurato quidem crederet.*

7 *Compertum illud etiam floribus ex crebra hac in alia ex aliis loca translatione evenire, ut sæpè è simplicibus in plenos, ac multiplices evadant; uti de Caryophyllis auctor est Laurembergius, & de Anemonis nemorum, & Colchicis testatur Sharrocus.*

8 *Ital.* Garofalo, ò Garofano 9 *Nostrat.* Anemola. 10 Ermodattilo, Specie di Tulipano, ò di Narcisso Autunnale. *Alii* Zaffarano Selvaggio.

Pleniùs explicuere : (1) novæ decus addidit ollis
Fertilitas glebæ, & formæ blandita moranti est.
Multum nempè soli ingenium, & clementia cœli
Arva (2) juvant, nec frustrà alto sol splendet ab axe;
Sicubi jam felix, & fertilis ubere glebæ
In medium Solem, & tepidum prospectet in Austrum;
Illa Tibi Tellus Terris magis omnibus una
Herbarum dives censu exultabit agresti
Lætior, & viridem latè diffundet honorem.
Non (3) illi certent gelidum damnata sub axem
Arva, Caledoniis nunquam non cana pruinis.
Largior hic seges, & numero cumulatior omni.
Quin (4) quæ vix Fruticum Riphæis consita campis
Excedunt virgulta modum, producta tepenti
Sub cœlo arboream in molem felicibus umbris
Assurgunt, ventosque statu, & vaga nubila vincunt.
Quæque humili Herbarum censentur germina laude,
Vi Brumæ contracta, altos sub mitibus auris
In Frutices abjere; nec ultrà imbellis in altum
Est Althæa (5) suos mirata evadere Ramos,
Et crebris (6) Scabiosa pilis, & cespite Majus
Usque (7) Sedum vivax, & (8) Malva, & caudice tandem
Ipse sui vix lactis egens (9) Tithymalus adulto.
Mite (10) solum, mites auras optate tenellis

Stir-

1 *Plurimùm verò ad id conduxisse putatur Soli ubertas, & opulentia.*

2 *Multùm nimirum educendis feliciter plantis confert uber Soli ingeniũ, & Cœli clementia. Hinc observatum, quò propius ad Meridiem accedas, eò plures plantarum species deprehendi.*

3 *Quamvis enim Regiones frigidæ, & Septentrionales suas quoque peculiares stirpes obtineant, paucissimæ tamen eæ sunt, si cum illis componantur, quæ in Temperatis, & Calidioribus proveniunt.*

4 *Quin plantarum plures, quæ frigidis in Regionibus Fruticum modum non excedunt, in Calidioribus Arborum Staturam, & Magnitudinem assequuntur: quæque illic nonnisi Herbæ sunt, hic etiam in Frutices abeunt; ut in iis, quæ recensentur, compertum.*

5 *Hetrusc.* Altea, ò Bismalva. 6 *Ital.* Scabbiosa. 7 Semprevivo Maggiore. 8 Malva. 9 Titimalo, ò Titimaglio.

10 *Quantumvis verò Bruma obsit Herbarum viretis, observatum tamen Montes excelsos, quorum vertices maximam anni partem nivibus operiuntur, uti sunt Alpes, & Nicates Mons in Samnio, vulgò* Majella, *herbarum copia, & varietate effluentiùs abundare; easque ibi omnium sui generis ferè maximas esse, & flores pulcherrimos edere.*

Stirpibus, at contrà immitem defendite brumam?
Agricolæ: plantis jam pubeſcentibus algens
Bruma gravis, nocet herboſis pigra bruma viretis.
Quanquam nubiferas vernant quæ læta per Alpes,
Quæque Machaoniis Nicaten frugibus umbrant,
E nivibus, longos canent quibus obſita menſes,
Incrementa (1) ferunt majora: haud ullibi ſtirpes
Luxuriant magis, & cenſu ſe divite fundunt.
Herbarum uberior vis hic, & didita plures
In ſpecies, hic majori ſe germine Caules
Puberibus tollunt foliis, & flore renident
Splendidiore: nives animos, viresque miniſtrant;
Seù ſibi ſubjectas alto velut aggere ſtirpes
Tutentur Boreæ contrà, Brumæque furores;
Seù, quo ritè ſcatent, fuſo ſata pinguia nitro
Fæcundent, glebaſque ſoluto humore maritent.
Hinc vix afflatu Zephyrorum, & Solibus ictæ
Diſperiere, ſubit partu cùm præcoce pubes
Herbida, & extemplo fruticans juga meſſis inumbrat.
Jam vero (2) has ipſas quæ ſit Tibi forma ſerendi,
Quæve propagandi plantas edicere tempus.
Non una Arboribus, teneris non una creandis
Eſt plantis Natura; (3) aliæ nam ſpontè vireſcunt,
Nullo hominum cogente; (4) ſuo de ſemine ſurgunt
Aſt aliæ, & lætas veniunt in luminis auras.
Sunt (5) quæ ſubmiſſis reptanti è Caule flagellis
Multiplicant ſeſe: regnata per arva procurrunt
Illa, noviſque ſolo jactis Radicibus hærent,
Sub nodos nova ſubjectis ad munera fibris:
Tempore quæ tandem, paulatim arentibus ipſis

Fu-

1 *Id autem nivibus ipſis tribuendum; ſive quod nix, tanquam operculum quoddam radices foveat, & ab injuriis cœli, & frigoris vehementioris defendat; ſive quod Sale nitroſo, quo abundare creditur, terram latius fæcundet.*

2 *Jamvero quod ad ſationem, & propagationem plantarum attinet, variis id modis contingit.*

3 *Alia ſiquidem ſponte naſcuntur.*

4 *Alia è ſemine, ut planum cuique eſt.*

5 *Alia flagellis, ceù funiculis emiſſis, reptantibus, atque ad nodos radices ſubinde agentibus, & ſurſum germinantibus: quæ germina, cum invaleſcunt, funiculis areſcentibus, à Matribus ſuis ſpontè ſeparantur, & novæ plantæ fiunt; ut in memoratis cernere licet.*

Funiculis, primâ disjuncta è Matre residunt
Altera jam, jurisque sui, censuque comantem
Longè alio subigunt discreta in germina stirpem.
Tale Tibi specimen serpens (1) Fragaria, Tale
Quinque dabit Folium (2), quique ex Atlante remoto
Devectus nostris floret (3) Ranunculus oris.
Pullulat (4) ab radice aliis numerosa propago,
Seque sub ingenti Matris nunc subjicit umbrâ
Virgarum in speciem crescens, innupta propagat
Quo sese Laurus ritu; nunc edita gemmis
Diditur, aut bulbis, sivè hi Radicis ab imo,
Seù fibris repetant è turgescentibus ortum:
Ut pictis Tulipis, & Purpureo Narcisso
Evenit. (5) Interdum se subnascentibus effert
Tuberibus parvis aliis, queis sæpè repentem
Subter humum reptans Radix transversa tumescit.
Ut Crocus, & Solis dictus Flos nomine prodit.
   Hos præter (6) Natura alios quoque protulit usu
Explorata modos, proprium queis (7) Indica Ficus
Protendit genus, & certâ notâ (8) Allia stirpe,
Atque (9) Chelidonii Soboles minor, atque Camænâ
Nobile Mæonia (10) Moly, & quæ Caudicis expers
Turrito in cœlum se tollit (11) Opuntia crine.
Namque (12) hæc depacto terris deducit ab uno
Sæpè genus folio; bulbo de Traduce (13) Moly,
Fronde super summâ bulbo excrescente; Minoris
Fœta (14) Chelidonii parvo de Tubere stirpes

Imo-

1 *Ital.* Erba, che genera le fragole. 2 Cinquefoglio. 3 Ranunculo, ò piè corvino.

4 *Alia Sobole educta, vel ex Radice sub terra reptante, in surculi, seù Virgæ speciem assurgente, quæ Stolo, vel Viviradix dicitur; Vel è Radicis fundo exeunte, in gemmæ formam; Vel è fibra crassiore in bulbum extuberante, ut in Tulipa, Narcisso, aliisque Bulbosis contingit.*

5 *Vel demùm è Radicum Tuberibus in iis, quæ Radicibus sunt Tuberosis.*

6 *Sunt & alij quidam peculiares modi, quibus plantæ nonnullæ se propagant.*

7 Fico d'India. 8 Specie d'Agli 9 *Ital.* Celidonia minore. *Hetrusc.* Favagello. 10 Aglio Selvaggio. 11 *Ital.* Opunzia. *ab Opunte urbe appellata, circa quam frequens nascitur. Alijs* Fico d'India minima.

12 *Hæc siquidem suis humi depactis folijs genus propagat suum.*

13 *Moly Homericum dictum, bulbo in summo folio excrescente.*

14 *Chelidonium minus, tuberibus in alis imorum foliorum ortis.*

Imorum foliorum altis nascente sub alis:
E'spicis summo confertim in Caule creatis
Allia jam memorata (1); ustis sed nomen ab Indis
Quæ ducit (2) Ficus, lento de glutine gummi
Altiùs è ramis longæ sub imagine restis
Demisso in terram, & Matris reparante ruinas.
Lacryma sic gravido lentescens roscida lapsu
Arva subit, risuq; novos revirescit in ortus.
Hoc etiam fœcunda modo se læta propagant
Lilia, (Naturæ perhibet si vera vetustus
Interpres) guttisq; suis rorata feruntur.
Has lacrymis vires, hunc fertilitatis honorem,
Ut fama est, ipse ignoscens indulsit Apollo;
Nam postquam jaculis numerosâ prole superbam
Orbavit Nioben, meritosq; exercuit arcus
Spretam ultus Matrem, geminatâ à cæde rigentem
Tantalin in marmor, gelidoq; è marmore fletus
Voluentem ut vidit, fatum, lacrymabile fatum
Tum demum miserans idem Pater æquus, & ultor
Haud imbres passus tristes arescere: & ultrò,
Ah! sui in exitium fœcundæ funera quando
Prosequitur Matris lacryma hæc, fœcunda supersit
Ipsa sibi saltem, dixit; sibi suppleat almas
Germinis ipsa vices, vitamq; è funere ducat.
Vix ea, cum riguæ visæ concrescere guttæ
Ilicet, inq; novum redivivæ erumpere caulem:
Crassior hæc foliis, peregrino & barbara cultu
Horruit in Ficum fruticans; illa hiscere visa
Albentem in Calycem thyrso viridante reclusum;
E quibus emanans etiamnum lacryma vitam
Ipsa sibi serit, & generis dispendia supplet.
An (3) referam quæ monstra ullis haud cognita seclis
Fert nova barbaricis vernans Hispania terris?
Hic qua terra Indo felix cultore cadentes
Spectat Solis equos, lapsumq; sub æquora sentit;

N Si

1 *Certa quadam Alliorum genera, bulbulis, seù spicis in summo caule confertim enascentibus.*

2 *Ficus demum Indica, gummi è ramis in terram usque demisso, funiculi cuiusdam in speciem: quo pacto Lilia etiam, si Plinio fides, lacryma interdum feruntur sua. Quod ipsum fabula illustratur.*

3 *Mirabilis se propagandi modus Plantæ cuiusdam in novo Regno Granatensi apud Indos ex Neremberg. de Mirabilibus novi orbis.*

Si qua fides, miram perhibent pubescere plantam:
Nanque ubi jam longo serum folia ægra sub annum
Victa situ putruere, vagis hinc plurimus alis
Papilio micat extemplo, luditq; superstes.
Post hæres idem plantæ fœcundus, inerti
Crura tenella Solo, Naturâ hortante volucrem,
Sponte sua infigit; nec longum tempus, & udæ
Hæsit Humi referens genitales undique ramos,
Miraturque satus reduces, & reddita dona.

Sunt (1) quæ depacto terris se attollere ramo
Consuevere; suo sive is Tibi nomine Ramus,
Talea seù potius, tenero vel germine ruptus
Malleolus, dici tandem seu Surculus optet,
Hunc (2) vel materno avulsum de corpore longis
Deponunt sulcis, vel adhuc in matre virentis
Nunc terræ impressâ mandatur fronte cacumen,
Nunc circumposito traiectus vase iubetur
Jam delibratus contentæ assuescere glebæ.

Cætera (3) quid memorem, longo quæ protulit usu
Ars inventa? quis aut quæ monstra biformia, vel quos
Subjicit Insitio peregrinâ ex arbore fœtus
Nesciat? In solidum cuneo seù vindice Ramo
Sternat iter, teneras medio seù cortice gemmas
Rumpat, & ex alio submittat germine plantas.
Proderit hos etiam, arboribus si forte creandis
Ritè vaces, adhibere modos, laurumque Novercam
Induere in Cerasum, & felicem educere prolem;
Lætus & ipse tuis auctor mirabere campis
Haud unquam spectata prius connubia, Fagos
Flectere adoptivis iam non sua brachia pomis.
Sylvestriq; Pyrum se matre attollere, & olli
Fœturas alias, alios imponere mores.

Tem-

1 *Alij per artem serendi modi innuuntur; Ramo scilicet, seù Surculo, aut Talea, aut Malleolo.*

2 *Seruntur autem plantæ Ramo, seù surculo, vel auulso, decisoq; terraq; impacto; vel dum adhuc Matri hæret, eoq; vel depresso, & humi immerso donec radices egerit, vel traiecto per idoneum vas, in quo terra contineatur.*

3 *Uulgatissimus est etiam propagandi modus per Insitionem, cuius rationes variæ cursim perstringuntur; ut pote quæ passim occurrunt apud auctores.*

Tempore (1) quo porrò ſint hæc præſtanda, Magiſtris
Ex aliis diſces ; pauca hæc excerpta iubebo.
Semine ſi Tibi ſit ſoboles ducenda, ſubacte
Sidere quo tandem telluri ſemina mandes,
Ipſa (2) Parens natura docet ; cum ſcilicet illa
Jam matura, ſuis in humum vel ſponte recluſis
Folliculis recidunt, vel detruduntur hianti
E theca, contracta aperit quam capſula, vel cum
Innaſcente ſuper tenui lanugine, ſulcis
Ceù reddi expoſcant, latis & ſpargier aruis,
Ventorum arbitrio hùc illùc alata feruntur.
Seù (3.) tamen illa feras Veris ſub tempora, ſerum
Sive ſub Autumnum, primos poſtquam ebibit imbres
Terra, Tibi pridem quæ lapſa eduxerit æſtas,
Pondere quæq; ſuo ſidunt magis, elige ; fœtu
Nanque ea læta magis, certoque fidelia partu.
Hæc aruis jacta, & ſparſa memor occule terra :
At (4) ſi contingant peregrinæ ſemina plantæ,
Quam nimio plaga Sole rubens tibi miſit alendam,
Autumni ne crede ſolo ſub frigora ; noſtras
Nanque hyemes non illa ferent peritura ; tepenti
Vere feras, Veri tandem ſe fidere diſcent.
Quin (5) pictis iſthæc ſatius committere teſtis,
Fictilibuſque cavis, ut quæ planta evenit illinc
Advena, ſi quando gelidâ bacchetur ab Arcto

N 2 Au-

1 *Quæ porrò idonea ſint ſationi tempora, vulgatis Virgilij, aliorumq; præceptis relinquitur.*

2 *Illud unum innuitur; ſi ſemine facienda ſit ſatio, Naturam ipſam idoneum tempus indicare, nimirum quando ſemina plenam iam maturitatem adepta, vel dehiſcentibus conceptaculis in terram decidunt, vel contrahentibus ſe valuulis excutiunt, vel lanugine innaſcente alata ventorum arbitrio huc illuc deferuntur.*

3 *Sive autem Vere, ſive Autumno ſerantur, eligenda ſunt recentia, æſtatis proximè præterita, & quæ magis gravia; quò .n. vetuſtiora, eò difficilius, & parcius germinant; & quæ fluitant, languidiora, & propagationi inepta.*

4 *Illud tamen hic animadvertendum, exoticas plantas, & Regionum calidiorum alumnas, Vere dumtaxat ſerendas eſſe, ut quæ hyemes noſtras non ferunt; ſed facilè corrumpuntur.*

5 *Præſtare etiam ſemina h.m. rariora in fictilibus ſerere, ut plantæ inde enatæ commodiùs transferri, & per hyemem, ſi opus ſit, in hypocauſta ſubduci poſſint.*

Aura movens, tutas transferri possit in ædes,
Crudelemque Arcton, crudelem eludere brumam?
Hæc (1) eadem pangendus humi sibi tempora poscit
Surculus, ut certam valeat promittere sylvam.
Vix ablactatum primæva è Matre recentem
Ipse legas, siccis nam nulla est gratia; vivax
Ni Tibi pangendum commendet Palladis arbor;
Nanque vel è sicco Radix oleagina sæpè
Truditur, & vires desuetæ extundit olivæ.
Hæc (2) ubi jam posito solers transegeris horto,
Cura sit & plantis undas inferre tenellis,
Unde alimenta trahant, viresque lacessère cultu.
Imber alit plantas, riguo lactantur ab imbri
Semina; seminibusque latens genitabilis alis
Rumpit humum geminis assurgens Plantula, & auris
Se credit, germenque arvis promittit apricum.
Mox ubi jam firmis Terræ radicibus hæsit,
Largiùs affusâ vires acquirit ab undâ,
Fibrarum exugens occulta per oscula succum.
Hinc (3) etiam trunco viget arbor, & annua ducit
Incrementa: novo accedens protuberat auctu
Circulus, & numero exactos discriminat annos.
Nempè (4) rigat fractas unco quæ vomere glebas,
Immixtos liquat unda sales, secumque patentes
Radicum vehit in fibras; unde omnis alendis
Arboribusque, satisque vigor, roburque Juventæ.

Quin

1 *Sub eadem tempora & surculi depanguntur. Hi quoque recentes sint oportet. Oleagini tamen rami, ut auctor est Virgilius, vel sicci progerminant.*

2 *Quoad verò Plantarum Nutritionem, irrigatione opus est. Ex aqua siquidem plantis, & seminibus succus nutritius. Hinc fæcundo è semine erumpit primum plantula, quæ seminalis dicitur, duobus plerumq; seminalibus foliis constans, & sua Radicula; qua nutritium succum per fibrarum oscula exugit, & adolescit.*

3 *Hinc etiam arborum, & Fruticum trunci, indeq; emergentes rami novis additis ligneis involucris quotannis augentur, ex quorum lineorum circulorum, & tunicarum numero, Trunci, vel Rami ætas innotescit, circulorum numero numerum annorum æquante.*

4 *Ratio autem cur aqua potissimum plantæ nutriantur, est quia purum, & simplex elementum non est, sed plures heterogeneas particulas, præsertim salinas in se continet.*

Quin (1) & sæpè virens herbosâ è Matre revulsus
Surculus, ut rerum calit experientia solers,
Contentâ vitro demersus Najade vixit
Fertilis, & virides nihilo minus auxit honores;
Quàm si caule suo regnatis staret in arvis.
Hæc tibi (2) Prunellæ germen, (3) Menthæq; virentis;
Rutaq; (4) ,multifidumq;(5)Sedum documenta reducet,
Quæq; celebratis gaudent (6) Nasturtia lymphis:
Nec (7) modo floriferis affusa è Najade plantis
Obvenit emergens alimentum, & floribus inde
Sæpè venit color, & petalis quæsitus oberrat.
Præpingui dudum fœcundam uligine glebam
Ad solem exicca, positisq; impone cribratam
Fictilibus; vernantem albo tum flore repostum
Infode Caryophyllum; [albis nam denique Florum
Fas unis varios facili bibere ore colores:)
His ita compositis, curandum germen amico
Arte coloratæ, quoquo libet, ubere lymphæ
Sole riga surgente, riga moriente; domumque
Dein transfer, ne nox fuscis quem roscida pennis;
Neù Matutinus terris quem spargit Eous,
Forte bibant rorem, & curæ obluctentur inani:
Hoc si præstiteris, Phœbe dum menstrua cursum
Penè suum peragat, rursumque recurrat in orbem;
Hos tibi, queis imbuta prius fuit unda, colores
Proferet, infectumque haustâ se Najade reddet.

Unde

1 *Hinc est, ut plures herbarum surculi vel in phialas vitreas aqua oppletas immissi progerminent; ut experientia constat in ijs, quæ eruditissimus Sharrocus recenset penes Rajum t.1.p.31.*

2 *Officin.*Prunella. *Aliis* Consolida minore, ò minima. 3. Menta. 4. Ruta. 5. Specie di Semprevivo. 6. Nasturcio aquatico.

7 *Nec modò nutrimentum ex aqua plantis sufficitur, sed & floribus arte quadam, & mangonio color conciliatur. Huius autem hæc norma traditur à Lauremberg. Horticult.c.28.sect.3. Terra pinguissima ad Solem exiccata, aut cribrata reple vas aliquod. Ei florum candidorum germen implanta (nam hi soli tingi possunt). Ad irrigandum ne alia utaris aqua, quam rubrefacta, si flores rubeos desideras; viridi, si virides &c. Huiusmodi aqua quotidie mane, & vesperi plantam irriga. Noctu transfer in ædem, ne nocturnum, aut matutinum bibat rorem per tres hebdomadas. Flores excipies, si minus ex toto, ex parte saltem eo infectos colore, quem affudisti.*

Unde (1) hic mos fuerit vernos traductus in hortos
Haud liquet : ancipiti se fama auctore tuetur .
Sunt qui , dum nimios jam jam moritura per æstus
Languescens olim Flora exalbesceret altam
Fluminis ad ripam , vicino è gurgite Nymphas
Excitas flavâ , qualis tùm lympha fluebat ,
Affudisse ori memorent aspergine fluctus ;
Atque ità cum vitâ miseræ revocasse colorem ;
Sed color affusæ vestigia rettulit undæ .
Atque hinc cœpta loco blandæ post artis haberi ,
Quæ fugienti olim fuerant medicamina vitæ ,
Sunt qui Narcissi repetitum è funere morem
Contendant ; nam se fallacis Amasius undæ
Præsentem vitreo dum frustrà in fonte requirit ,
Et falsis se tingit aquis , jam corpore versum
In florem , ambiguo quem viderat amne , colorem
Auricomum traxisse , hortis exempla futuris .
Has tu delicias aliis permitte , rigandis
Utilius plantis vitales invehe lymphas ,
Non (2) apud immemores effusi gratia facti
Effluet ; illam opibus superans Tibi grata rependet
Tempore quæq; suo , gazasq; reponet agrestes .
Cum (3) primum Veri nigrantibus horrida nimbis
Cedet hyems , Tibi se blandâ ferrugine tinctæ
Effundent (4) Violæ , paph yos medicamen in æstus
Effundet (5) Uitex , (6) Asarumq; , atq; (7) utilis alvo
Asparagus , sylvisq; rubens (8) Tithymalus in altis ,
Hoc etiam ostendet se tempore (9) Primula Ueris,
Primula nunc , olim Virgo , quæ Veris honori

Dum

1 *Huiusce mangonii initium in fabulosa aliquot exempla refertur.*

2 *Quæ quoque tempore plantæ nascantur juxtà Herbarij Horstianâ methodum recensentur. Initium ducitur à Mense Martio , quod eæ paucissimæ, quæ Januario, & Februario mense nascuntur, vel selectæ non sunt, vel incrementum suum Martio demum mense assequuntur.*

3 *Plantæ potiores Martio mense provenientes , quarum usus in officinis frequentior.*

4 *Ital.* Viola. 5 *Ital.* Agnocasto. *Hetrusc. etiam* Vetrice. *cujus folia , & semina comesta plurimum valent adversus æstus venereos.* 6. *Ital.* Asaro, ò Baccara. 7. *Ital* Asparago , *alvo emolliendæ , atque urinæ ciendæ apprimè utilis.* 8. Titimaglio, ò Tutumaglio Salvatico. 9. Primo fiore, ò Fior di Primavera;

Dum ftudet ante alias, anniq; heù! lenta laceffit
Gaudia nequicquam, Brumâ obluctante; doloris
Impatiens cultu in medio defecit; at illam
Officij Chloris non immemor, ilicet almum
Effe dedit germen, traxitq; è germine florem,
Et flori primos Veris conceffit honores.
Emicat hinc boream contrà, brumamq; nivalem
Primo vere nitens, duxitq; è munere nomen.
Ipfa etiam (1) Jacea, ipfe etiam qui luteus exit
Narciffus (2) præcox pictis fefe efferet arvis;
Atq;(3)Chelidonium minus,auricomumq;(4)Triphyllon;
Helleborufq; (5) niger, (6) Thymelæaq;,(7)Leucoiūq;
Et vernus (8) Crocus, & petafo præfignis olenti,
A quo nomen habet, (9) Petafitis, humique rubenti
Caule (10) Chamæciftus reptans, atq; (11) aurea cultu
Saxifraga, & (12) Scillæ Radix operofa Marinæ.
Tum quoque Pœonios Tibi fe profundet in ufus
Bellis (13) ovans foliis, imis radicibus (14) Arum,
Alfineq; (15), fuos nec (16) Pulmonaria vultus
Differet ulterius maculis errantibus aptos.
His fefe & foliis pollens, & cortice iunget
Arborea de gente (17) Salix, laudataq; (18) gemmis
Populus, hærentiq; fcatet quæ plurima fucco
Commendata (19) Larix, & (20) Iuniperi hirfutæ.
At cum jam pexo fulgebit (21) clarior auro
Corniger aftrorum Ductor, cælumq; tenebit,
Alter erit campis tum luxus, & altera furget
Herbarum feges, & tepidas fe immittet in auras.

Her-

1 *Ital.*Jacea,ò Scabbiofa volgare,*Hetr.*Fiorali∫o falvatico.2.Narciffo di primavera.3.Celidonia minore.*Hetrufc.* Favagello.4. Trifoglio à fior d'oro.*Aliȷ̄ Melilotum minus,feu Lotus campeftris Officin.* Tripoli.5. Elleboro nero. 6. Timelea. 7. Viola à fior bianco.8.Zafferano,ò Croco di primavera.9. Cappellaccio, ò Tuffillagene maggiore.10.Cameciſto, ò Ifopo campeftre.11. Saffifragia à fior d'oro.12. Scilla marina,ò Cipolla Canina. *Hetrufc.*Cipolla Squilla. 13. *Noftrat.* Margaritella, *Hetrufc.* Margheritina 14.*Ital.*Aro *Hetrufc.*Giaro,ò Gichero,ò piè vitellino.15. *Aliter Morfus Gallinæ,Offic.*Pizza Gallina, ò Panarina.16. Pulmonaria.17. *Hetrufc.*Salce,ò Salcio,ò Saligaftro. 18. Pioppo, *cuius gemmæ unguentum populconis ingrediuntur.*
19 *Ital.*Larice.*cuius gummi pro Terebenthina accipitur.* 20. *Ginebre*
21 *Plantæ potiores Aprili menfe provenientes.*

Herbilegos tu pande sinus: Tibi prodit ab aruis
Oxalis (1), & geminis pollet quæ viribus (2) Oxys;
Nec morbos adversus opem Radicis odoram
Caryophyllatæ (3) stirps ultra inviderit: exit
Læta caballino riguis quæ frondet in oris
Ungue (4) Chameleuce, & tussi medicatur anhelæ.
Ah ne (5) Plantago quæ fert, & amica sopori
Lactuca (6), infensamq; domans (7) Cochlearia bilem;
Munera prætereas. Hoc, hoc sub sidere caules
Illa suos fundunt, subiguntq; in pharmaca vires.
Hoc & amat (8) Violæ melior stirps lutea carpi,
Hoc & (9) Saxifragæ stirps alba, satoq; Leonis
Dente (10) virens germen, lectoq; (11) Aquilegia fœtu;
Nec grave (12) Satyrion bulbo, nec lenta recusat
Berberis (13), & latis regnans (14) Ranunculus arvis.
Depulso (15) Vectore Helles, Maternus ovantis
Mensis Atlantiadæ cœlo successerit alto?
Suffectis aliis hortos vernare videbis
Germinibus, medicasq; alias pubescere stirpes.
Tunc & (16) Borago, tunc & genus omne (17) Rosarum,
Dictamnusq; (18) albus, flavoq; (19) Calendula flore,
Et geminum (20) Abrotanum, & vitæ (21) Betonica custos
Provenit, & linguam (22) Buglossum exertat agrestem.
Læta columbino (23) viden ut pede prata supinum
Geranium hinc subeat, Leporis procul inde (24) Lagopus,
Anseris (25) at pede se tollens hoc nomine germen?

Nec

1 *Ital.* Acetosa. 2. Acetosella. 3. *Hetrusc.* Gariofilata, *cujus radix aromatica plurimum valet adversus morbos* 4. *Ital.* Tussilaggine, ò Unghia di Cavallo. *Aliter etiã* Farfara, ò Farfarella. 5. *Officin.* Cinquenervi. *Hetrusc.* Piantaggine, ò Petacciuola. 6. Lattuca. 7. Coclearia. 8. Viola à Fior giallo. 9. Sassifragia à fior bianco. 10. Dente di Lione. *Aliter Taraxacon, Cichorei species flore luteo.* 11. Aquilina. 12. Satirione. 13. Crespina. 14. Ranũculo, ò piè corvino.
15 *Plantæ potiores Maio mense provenientes.* 16. *Hetrusc.* Borragine, ò Borrana. 17 Rosa, 18. Dittanio biãco, ò Frassinella. 19. Fior d'ogni mese. *Hetrusc.* Fior rancio. 20. *Ital.* Abrotano maschio, e femina. *Hetrusc.* Abrotino, ò Bruotina. 21. *Ital.* Betonica. 22. *Officin.* Buglossa, ò lingua di bue, specie di Borragine selvaggia. *Hetrusc.* Borràna, ò Lingua buona
23. *Officin.* Piè Colombino, specie di Geranio. 24. Piè di Lepre.
25. *Herba dicta Pes-Anserinus.* *Ital.* Piè d'Oca.

Nec mora Te tenet ulla, virens (1) Agrimonia, nec Te,
Portulaca (2), trucesq; timens (3) Fumaria nimbos.
Tu quoque, tu Quercum folijs imitata (4) Chamædrys
Tum prodis, luxuq; nitens (5) Bistorta comanti.
Adde (6) Chelidonium maius, (7) Roremq; marinum,
Prunellamq;(8), Enulamq;(9), & amara (10) Absynthia, & aptis
Nodisq;, Spinisq; scabri grave vimen (11) Acanthi.
Haud alio in flores se tempore plenius unquam
Induit, aut herbis ridet vernantibus annus.
Hoc (12) Rubia, hoc cœlo gaudens se credit aperto
Myrrhis (13), & apricis (14) Orobanche exultat in hortis.
Hoc & (15) Achillææ decor est, molliq; (16) Aparinæ.
Arrectus viret (17) Asphodelus, strictisq; minatur
In cœlum folijs; Irim sata provocat (18) Iris,
Rorantesq; effert (19) Anagallis Aquatica crines.
At (20) quamvis Fruticum campis se tanta profundat
Copia, stellatis Taurus dum cornibus ardet;
Haud tamen his, qui succedit, Iunonius ibit
Mensis inops: Tibi & ipse suas benè prodigus herbas
Sufficiet, dexterq; tuo subserviet horto.
Testis erit (21) Nymphæa, (22) Thymumq;, (23) Althæaq;, testis
Sthœcas (24), Hyosciamusq; (25) ferax, vicinaq; (26) Rutæ
Salvia (27), Fœniculumq; (28), & odoriferum (29) Melilotum:
Omnia quæ largo tum se Tibi consita reddent

O Fe-

1. *Officin.* Eupatorio d'Avicenna, ò Agrimonia. 2. *Nostr.* Porchiacca. *Hetrusc.* Porcellana. 3. *Nostrat.* Fumoterra. *Hetrusc.* Fummosterno. 4. Querciuola. 5. Bistorta. 6. Celidonia. 7. *Nostrat.* Rosmarino. *Hetrusc.* Ramerino 8. Prunella, ò Consolida minima. 9. *Hetrusc.* Enula Campana. 10. *Hetrusc.* Assenzio, ò Santonica. 11. *Hetrusc.* Brancorsina. 12. Rubbia ò Eritrodano. 13. Mirride. 14. Erba Lupa, ò Erba del Toro. 15. Specie di Millefoglio. 16. Aparina, ò Rubbia selvaggia. 17. *Ital.* Asfodelo. *Hetrusc.* Asfodillo, ò Asta Regia. 18. *Officin.* Giglio azurro, ò Iride di Primavera. 19. Anagallide aquatica, specie di Gorgolestro, ò Pastinaca Aquatica. 20. *Plantæ potiores Junio mense provenientes.* 21. *Officin.* Ninfea, ò Nenufàr. 22. Timo. 23. *Hetrusc.* Altea, ò Bismalua. 24. *Officin.* Stecade. 25. *Hetrusc.* Giusquiamo, ò Jusquiamo. *Alias* Fava porcina. 26. Ruta. 27. Salvia. 28. Finocchio. 29. Meliloto.

Fœnore, pulvillosq; novâ jam pube tenebunt.
Quin tempus sub idem niveos argentea crines
Lilia (1), cæruleos (2) Cyanus, saturo igne rubentes
Pœoniæ (3) referent: pollens se floribus addet
Anthemis (4), Hyssopusque (5), & amaris (6) Intuba fibris.
An Tibi subjiciam subeuntem, & lenè comantem
Atriplicem (7), Lapathumq; (8), soporiferumq; (9) Papaver?
Anne satus alios? Te (10) Matricaria, Teq;
Scordion (11), & puri comes (12) Alchimilla (13) Ligustri?
Interea (14) medio Cancri de sidere cæli
Alta petens, Nemees ibit Sol obvius astro.
Tu ne cede operi, sed contra audentior insta;
Haud effœta novos tellus exercita partus
Fundet adhuc: Matura suos (15) Fragaria fœtus
Mittet, odoratas erecta (16) Lavendula spicas,
Laurus (17) ovans baccas, calidum (18) Nasturtia semen.
Frondebunt (19) Malvæ; sapidum frondebit (20) Anisum,
Marrubiumq;(21), Botrysq;(22), racemiferumq;(23) Equisetũ,
Menthaq;(24), Serpyllumq;(25), & olentis germen(26) Anethi.
Ipse suas etiam Tibi subdet (27) Amaracus umbras,
Alceaq;(28), & fervens(29) Tanacetum, & (30) Parthenis ægris
Gra-

---

1 *Ital.* Giglio: *Hetrusc.* Fiordaliso. 2. Fiorcampese, ò Battisecula, *Hetrusc.* Fioraliso. 3. Peonia. 4. Camomilla. 5. *Hetrusc.* Isapo, ò Isopo. 6. *Hetrusc.* Indivia, ò Endivia. *Nostr.* Scarola. 7. *Ital.* Atriplice. *Hetrusc.* Atrepice, ò Trebice. 8. *Nostrat.* Lampazzo. *Hetrusc.* Lapazio, ò Romice. 9. *Nostr.* Papagno, *Hetrusc.* Papavero. 10. *Hetrusc.* Artemisia, ò Matricale. 11. *Officin.* Scordio, *Aliis.* Querciuola palustre. 12. Alchimilla, ò Stellaria, ò piè di Lione. 13. Ligustro. *Aliis* Guistrico, ò Olivetta. *Patavinis* Conastello: 14. *Plantæ potiores mense Julio provenientes.* 15. Erba delle fragole. 16. Spigo Nardo Italiano; ò Lavandula. 17. Lauro, ò Alloro. 18. Agretto, ò Nasturcio. 19. Malva 20. Aniso. 21. Marrobbio, ò Prassio. 22. Specie di Ambrosia, ŏ di Atrepice. 23. Coda Cavallina. 24. Menta. 25. Serpillo, ò Serpollo. 26. Aneto. 27. *Ital.* Majorana. *Hetrusc. etiam* Persa, ò Sansuco. 28. *Aliis* Malva salvatica. *Aliis* Canape selvaggia. 29. Tanaceto, ò fior d'Africa. 30. *Herba, quasi virginalis, quòd morbis mulierum uterinis medeatur. Ital.* Matricaria, ò Artemisia minore.

Grata puerperijs, duro (1) Caſſytha lieni.
Nec (2) ceſſabit inops, ſeù cum Canis æſtifer arva
Findet hiulca ſiti, ſeù cum ſua brachia contra
Cedentem Erigonen propellet Scorpius, ipſi
Pampineo gravis Autumno, brumamq; reducet.
Nempè virens Nemeæ contrà frondentis alumnum
Stabit honos, contràq; Canem, chelaſq; ſequentes.
Scilicet (3) Euphraſiæ cernes hinc ſurgere germen,
Gratum oculis germen, pictumq; videre juvabit,
Quod juvat, ut videas; illinc turgeſcere (4) Rapi
Utile Variolis ſemen, cordiq; ſalubre
Dulce (5) Meliphyllon, (6) Raphaniq; ignobile gramen.
Verbaſcum (7) incanâ ſparget lanugine barbam,
Et viridem flavo decorabit flore ſenectam.
Unà etiam exponet faciles (8) Ulmaria crines,
Solanumq;(9), Ammiq;(10), (11) Molucaq;(12), Peucedanumq;,
Cnicus (13), & huic ſuppar (14) Aſclepias, utraque caule
Hirſuto aſſurgens ſtirps alma; aſt altera morbis,
Altera Gorgoneis Radice infenſa venenis:
Illa breves acuens foliorum è margine ſpinas,
Iſta tuum ſiliquis imitata, Ciconia, roſtrum.
Nec minor arboreo generi, torrente ſub æſtu,
Luxus erit: gravidæ major tum gloria (15) Citro,
Juglandi (16) major; quin & tunc (17) Punica Malus
Ritè coronato ſubmittit cortice fructus
Lætior: arboreo tumet ambitioſa triumpho
Quercus, Apollineæ non arbor inutilis arcæ.
Quid referam, Tibi fertilior quæ munera mittet
Autumnus? non illum uno ſuffuſa Lyæo.

O 2 Com-

1. *Hetruſc.* Cuſcota, ò Cuſcuta. 2. *Plantæ potiores Auguſto menſe, & Autumno inſequenti provenientes.* 3. *Ital.* Eufraſia. *Herba oculis ſaluberrima; unde Germanis dicta Oculorum ſolatium.* 4. Rapo. 5. *Aliter Meliſſa. Hetruſc.* Appiaſtro, ò Citraggine. 6. *Hetruſc.* Rafano, ò Radicchio. 7. Verbaſco, ò Taſſo barbaſo. 8. Ulmaria. 9. *Hetruſc.* Solatro. 10. *Officinis corruptè* Ameos. 11. Specie di Meliſſa, ò Cetronella. 12. Peucedano, ò Finocchio Porcino. 13. Zaffarano Saracineſco. *Aliis* Cardo Santo. 14. *Officin.* Vincitoſſico. 15. *Hetruſc.* Cedro, ò Cederno. 16. Noce. 17. *Noſtr.* Granato; *Hetruſc.* Melagrano.

Commendant (1) Vineta, (2) Pyrusve, aut pignore [3] Malus
Ipsa suo curvata: suas quoque parturit herbas
Pœonias, medicisq; penum proventibus auget.
Nimirum hoc patriis carpendum tempore surgit
Myriophyllon (4) aquis, spicis seù purpuret altis
Pennatum, ramosa ferat seù cornua Caule.
Hoc, & stellato præstat qui [5] Carduus ore,
Narcissusq; [6] Crocusq; anceps, atq; [7] Atticus Aster
Cæruleus, tortosq; fugans [8] Calamintha chelydros.
Sic æstas tibi grata suas dabit ordine stirpes,
Autumnusq; suas; ullo nec tempore segnis
Impensas unquam Tellus frustrabitur artes.
Quippe laborantis sentit Cultoris amicam
Illa manum, atq; avido respondet grata Colono.
Sæpè etiam officiis certat, similisq; moranti
Non expectato meditatur grandia partu.
Haud veris majora cano: Regalibus olim
Ipse (9) mihi titulis magnus, majorq; relictis
CAROLUS Austriades testis. Jam fascibus ille
Sponte resignatis, Fortunæ nobilis exul
Ipse suæ, ingentes, geminum queis rexerat orbem,
Jam suus, in parvum curas traduxerat hortum.
Hic Veris pubem auricomam, pictamq; juventam
Sectis ponendam areolis, sparsimq; serendam
Curabat, bello qui formidatus, & armis
Florentes nuper deduxerat ære catervas:
Quæq; olim imperio clarus suprema volentes
Per populos latè dederat, nunc mollibus herbis
Jura dabat; nec rastrum illâ tractare pigebat,
Tractarat quâ sceptra manu. Gratata Colonum
Ipsa sibi tantum, Tellus majora, superbo
Caule, triumphali reddebat germina dextræ.

Fors

---

1. Vigneto. 2. Pero. 3. Melo. 4. Millefoglio aquatico, Impennacchiato, ò Corniculato. 5. Cardo stellato. 6. Narcisso, e Croco d'Autunno. 7. Astro Attico à fiore azzurro. 8. Nepitella. 9. *Digressio in Lilium, quod satum manu CAROLI V. Cæsaris, abdicato imperio, ea ipsa nocte, qua ipse fato concessit, intempestivè effloruit, portentique loco habitum fuit; ut refert Fam. l. 1. de Bello Belg. paulò post initium.*

Fors etiam florum petalis inscribere Regum
Non ignara notas; tanti tùm nomina Regis
Inscribebat ovans; foliumq; auctore notabat;
Non ullus certè Tanto Cultore creatus
Flos aderat; qui non posset traxisse videri
Nomen ab imperio, & meritam ostentare coronam.
Forte alios inter formàq;, situq;, decoros
Ille sui specimen candoris lilium, & ingens
Hortorum decus excultis mandaverat arvis.
Nec durum imperio germen fuit: extulit alto
Caule stylos geminos, Regali haud simplice partu
Blanditum Agricolæ, fato sed dispare crevit.
Nanque illorum alter, Tauro lucente, reclusum,
Ut solet, explicuit florem; sed durior alter,
Arte lacessitus quamvis vernaret eàdem,
Haud tamen indulsit sese, totoq; recusans
Vere, simul totâ durans æstate, tumorem
Jamdudum inceptum, partus & signa propinqui
Sustinuit, serumq; volens extraxit in annum:
Cum tandem quà nocte suo se Corpore Magnus
Austriades exolvit, hians simul ipse repente
Folliculo, longæq; moræ fastidia rumpens
Intempestivum promisit germine florem.
Scilicet hoc voluit tellus non immemor ortu
Testatum obsequium. Tùm quippe refloruit ingens
CAROLUS, æthereis alter Flos additus hortis.
Felix sorte suâ, cui vitæ exempla peractæ
Innocuo jam fine, nitens lactente probavit
Flos candore, nives referans sine labe comantes.
Ne quis, ne posthac mihi Te, Convolvole, prodat
Dulce rudimentum Naturæ argentea quondam
Lilia adumbrantis, cum se ad majora pararet.
Ipsa rudimentum Naturæ veriùs, ipsa
Lilia fas dici, Austriacam insignire parantis
Virtutem, & meritas tollentis ad æthera palmas.
Sic quod Apollineis non evitabile fatum
Haud potis est plantis Tellus avertere, saltem
Exornat, gratasq; vices memor usque rependit.
Nos ità Munificæ tanta indulgentia Matris
Haud moveat, studiisq; ultrò aspernemur iniquis?
Heu! cæcas hominum mentes, & nescia flecti
Pectora! quin potius cruda hinc in vulnera ferrum

Extrahimus, ferroq; habiles in ſpicula pennas
Addimus, & cæco imbuimus ſine more veneno.
Scilicet in miſeros quò Mors procul ocyſus iret,
Fecimus aligeram, atq; eadem quaſi Triſtibus eſſet
Non ſatis una nocens, mortes geminamus acerbas.
Hinc rixæ, hinc fraudes, hinc plurima ſævit Enyo.
Tot ſcelerum facies; nec jam vernantibus hortis
Ullus honos: ſqualet Phœbei gratia ruris,
Proq; ſatu florum ſtrictis ſeges enſibus horret.
Hîc Rhenus fervet, dubiis hic Viſtula lymphis,
Hîc novus aërias bello quatit Annibal Alpes.
Adverſæ excurrunt acies: Mars omnia turbat.
Ut cum cæca diem rapuerunt nubila, rauco
Miſcetur tonitru cœlum, atq; è nubibus atris
Fertur hyems effuſa, modum nec fulmina ſervant.

Finis Libri Tertij.

BOTANICORUM.

LIBER IV.

SEd jam Pæonios quà sit noscendus in usus
Insitus herbarum fibris vigor, aut sibi qualem
Morborum faciem vigili petat arte domandam
Explorare jubet res ipsa. Hoc restat agendum,
Cui cura agrestes generatim evoluere mores,
Atque potestates, sævàque orbare securi
Atropon, & reduces fusis involvere Soles.
Extremam hanc, Botane, Vati sine carpere laurum;
Ignarumque viæ deduc, ubi dædala frugum
Omniparens infosso altè telluris in antro
Herbasque, & flores, animas procudit olentes,
Multigenos, vitæque volens inspirat amores;
Et circumfusam rebus da vincere noctem.
Tuque ades, inceptumque iter in declivia mecum
Persequere, ò decus, ò nostræ lux inclyta Musæ,
Ambroside, affusasque diem molire per umbras.
Non ego tam cæcos ausim penetrare recessus,
Non mihi si totus cœlo se impendat ab alto
Cynthius, aut Chiron, Amithaoniusque Melampus
Hùc adsint: primos fas sit tentare malignâ
Luce aditus, magnis & commendarier ausis.
Seù (1) quis lenta diù questus jejunia victum
Poscit hians, seù quis morborum in damna medelam,
Haud alias, quàm spontè ferax quas terra ministrat,
Quæ-

1 *Plantarum usus expenditur, qui quidem latissimè patet, & in omni vitæ parte occurrit.*

Quærat opes: Hic alma penu se divite jactat
Natura, atque hominum totos se laxat in usus.
Mundities (1) hinc grata epulis, simplexq; voluptas
Hinc syncera magis, longèque salubrior, hausta
Quàm quæ non unâ pecudum de cæde lacessit
Ambitiosa famem, & luxu sibi fumat opimo;
Non (2) alio certè victu felicius ævum
Mortales duxisse ferunt prisci ante Noëmi
Secula, primæva sub tempestate, prius quam
Abruptis Thetis irrueret super ardua frænis
Culmina, & effuso cœlum descenderet imbri.
Ipsa suas largè Tellus inarata ferebat
Sponte dapes, stomacho nec dedignante pigebat
Chaoniam viridi glandem fregisse sub umbrâ.
Annorum (3) tamen usque ferax, & nescia morbis
Cedere tunc ætas senio indefessa vigebat,
Seculaque invictæ nebant Tithonia Parcæ.
Nunc Elementorum spoliis, & Phaside totâ
Vix contenta fames ævum contraxit, & uno
Sæpè gulæ ingenio fatis damnamur acerbis:
Nec pudet indignâ nitidum tumulare saginâ
Florem ævi, & nimio fata ipsa accersere luxu.
Heù frustrà in ventos geniis impensa superbis
Naturæ studia, & pecudum deserta palato!
Nec (4) verò illa uni plantarum munere ventri
Provida consuluit, reliquæ quoq; commoda vitæ
Hinc alit, hinc curat, subditq;, fovetq; vicissim.
Hinc ad vestitum molli canentia lanâ
Æthyopum nemora, & foliis quæ tenuja Seres
Vellera depectunt, subicit; linoque subacto

Dat

---

1. *Primò quæcunque ad victum necessaria sunt, è locupletissimo suo penu abundè suppeditant. Quanto ex iis mensa innocentior, mundior, salubrior, quam ex animantium cæde, ac laniena?*
2. *Certè non legimus homini ante diluvium carnes ad esum concessas.*
3. *Tamen olerum, atque herbarum victu longè felicius, ac diutius ævum agitabatur, quòd nunc brevius, & contractius nimia abdominis indulgentia.*
4. *Haud verò victum dumtaxat nobis plantæ sufficiunt, sed & vestitum, & domicilia, aliaq; ædificia, & navigia, & supellectilem, & focum, & oblectamenta sensuum, animiq; usq; ad delicias.*

Dat faciles lento deduci pectine telas.
An quæ submittit laqueata in tecta, domosque
Commemorem Tabulata? focis an larga reponit
Quæ crudam victura hyemem ligna eruta sylvis?
Hinc etiam casus sæpè inspectura marinos
Montibus ex altis liquidas descendit in undas
Uncta abies, & utrique refert commercia mundo.
Denique vix quidquam est vitæ civilis in usus,
Deliciasque, fato quod non descendat abundè
Plantarum è censu. Hinc splendet tàm multa supellex,
Tam lauta: hinc oculos variorum errore colorum,
Aspectuque beant nitidi, blanda agmina, flores.
Quantùm animos, sensusque levat, quæ mollior inde
Aura movet, naresque afflat gratissima! quantùm
Objectus recreat passim viror! obvia latè
Consita seù sylvis pandat se scena coruscis,
Argutumque nemus; seù lenta umbracula nectat
Sole sub ardenti, & frigus subtexat opacum.
Quid (1) referam quàm multa suâ compendia Palmâ
Gangaridæ repetant? Una est hæc arbor, at amplam
Una penum facit, una implet Navalia, magnum
Una nemus, multæque virens una Arboris instar.
Quippe hinc & dulci, mutato & spumea Baccho
Pocula depromunt, hinc pressi candida lactis
Munera, Palladiumque oleum, Brasilûmq; pruinam
Sacchaream, & duro vescos sub cortice fructus.
Nec tantùm hæc: fila hinc etiam subtilia ducunt,
Fila, & Acus, nec non phrygiis certantia villis
Lintea, & intextas facili subtegmine vestes.
Cymbiaque, & vario quæ docta toreumate fingit
Vasa Myron, storeasque, umbræq; obtenta parandæ
Tegmina, deductamque Medullæ è parte papyrum.
Quod verò mirere magis, Navalibus omnem
Materiem profert hæc una, atque omnia supplet
Instrumenta, Ratis queis ritè instructa profundum
Latè obeat, totis & fulgeat armamentis.
Nanque alto è trunco, ramisque extantibus ultrò

1. *Eminet in primis larga isthæc Naturæ munificentia in Palma Indica Coccifera, cujus multiplex usus, & mirabilis carptim describitur; ut ex plurium Authorum fide commendatur apud Rajum t.2. Instit. Plant. p.1357.*

Aſſamenta parant, clavoſque, & robore Malum
Erecto ingentem; ſylvoſa è fronte revulſam
Convertunt in vela comam; villoſa rudentes,
Liciaque in laterum ſuturas apta, miniſtrant
Obducto tomenta tegunt quæ Carcere fructus,
Obvoluuntque novo patrium munimine Coccum.
Et ne quid deſit, quo ſic extructa marinum
Carpat iter ratis, & curvâ ſecet æquora puppi,
Ipſo onerant Cocco, ſibi quem jam protulit ipſa;
Pridem Arbor: ſic illa Maris vada cærula tranat,
Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis,
Ipſa ſibi merx, ipſa Ratis: mirantur euntem
Nereides, mollique inſternunt æquora curſu.
Sunt [1] nonnullæ alias quæ commendentur in artes
E' Plantis. Ventus qui flet, Caurus-ne, Notus-ne?
An Boreas, Zephyruſve, aut contra lætus Eois
Eurus equis? patrio diſcunt è germine Seres;
Nautica præſagâ vernet ceù Pyxis in herba,
Inque leves ſeſe abdat acus Magnetica frondes.
Ut [2] ſolido liquidum commutet Hydrargyron auro;
Quâ Phœbæ attollit ſacrum Lunaria Caulem,
Utitur expreſsâ Radice Ars Chymica; lecto
Flore, ut in argentum vertat. Tu Cautior artes
Has ne quære, ſuis ut agente in viſcera ſenſim
Naturam migrare velis è finibus igni;
Ni fumoſa tuis debes ludibria fatis.
Callidus his ſtudiis fraudum Cyllenius auctor
Non ſemel impoſuit, nova dum miracula ſpondet,
Ignaram obtendens in furta latentia Lunam:
Quam Laërtiadæ potius monſtravit Ulyſſi,
Utere laudatâ Moly virtute: reſolvit
Hâc ille, heù fatis quondam jactatus iniquis,
Cruda veneficia, & ſævas Titanidis artes.
Hâc, aliiſque ſinu Tellus quæ ſponte profundet,

Tu

1. *In alios etiam uſus nonnulla aut obſervantur, aut carpuntur plantæ. Ut de Sinenſi quadam herba memorat Martin. in Atlante Sinic., & Kirker in ſua China Illuſtrata uſui eſſe ad indicandam ſuis foliis Ventorum varietatem.*

2. *Sic etiam Lunaria flore utuntur Chymiſtæ, ut Hydrargiron, ſeù, quod vocant, Argentum vivum in ſolidum argentum vertant; ejus Radicis ſucco, ut idem in aurum promoveant.*

Tu quoque morborum vires, & semina franges,
Si quis aget tortor fati rigor. [1] Hic venit æquis
Certior ex herbis, & commendatior usus:
Mollior hic, trepidisque accedens blandiùs ægris.
Et tantis almæ auxiliis, opibusque Parentis
Indubitamus adhuc? Stibiumque, & Sulphura, & acre
Sectamur Minium, & dubiis malè fidimus ausis?
At non optatæ hæc nobis via trita salutis,
Aut monstrata Deûm auxilia, & data copia vitæ.
Herbarum nobis, herbarum munera, & almas
Ante alias miseratus opes indulsit Apollo.
Quid causæ fuerit, trahit hac ab origine rumor.
Jam [2] Febrium terris post lucida furta Promethei
Ingruerat violenta cohors: non una profundo
Eluctata Erebo cæcas vulgaverat iras
Tetra lues. Sacro crudescens sæviùs igni
Ibat [3] Erysipelas, ibat flammata [4] Synanche,
Pleuritisq; [5] ictu fodicans, morsuq; [6] Tenasmus,
Et [7] Phthisis, & [8] Phagedæna vorax, & torva [9] Nephritis.
[Terribiles visu pestes] [10] Strumæque, [11] Nomæque,
Et [12] Lienteriæ crudus labor, & lita tabo
Phymata [13], mortiferáque tumens ærugine [14] Cancer,
Inquiesque [15] Ischiadis dolor, & non ultima labes,

P 2 Asthma

1. *Nullus verò plantarum usus aut commendatior, aut frequentior, quam medicus ad morbos depellendos, ut quotidianis liquet experimentis.* 2. *Vnde usus hic in vulgus primùm emanarit, e Promethei furto, atque indè evulgatis infinitis propemodum morborum generibus fabulosè repetitur; juxta illud Horat. l. 1. od. 3. Post ignem æthereâ domo subductum, macies, & nova febrium Terris incubuit cohors.* 3. *Hetrusc.* Risipola. 4. Squinanzia, ò Schinanzia. 5. *Nostr.* Puntura, ò mal di punta. *Hetrusc.* Scarmana, ò Scalmana. 6. *Recti intestini mordicatio, quâ tamen nihil, præter cruenta pauca, & mucosa, egeritur.* 7. *Nostrat.* Etticia. 8. *Vlcus, quod propinqua, & adjacentia exedit.* Ulcerazione maligna. 9. *Renum morbus, cum scilicet calculo, aut ulcere renes infestantur. Nostrat.* Dolor di fianchi, ò di pietra. 10. Scrofole. 11. *Vlcera, quæ depascuntur, vorantque, serpendo, corpus.* 12. *Alvi fluxus, quo cibi penè adhuc integri dejiciuntur.* 13. *Inflammatoria glandularum tubercula, mox erumpentia, & ad suppurationem tendentia.* 14. *Hetrusc.* Canchero, ò Carcinoma. 15. *Hetrusc.* Sciatica.

Asthma [1] intestino torquens præcordia nodo.
Tum quoque, tum primum fœdis abscessibus horrens
Conceptam illuviem, deformiaque obtulit ora
Syphilis [2], ignitusque [3] Anthrax, turpesq; [4] Mariscæ,
Nec se continuit stygiis excitus ab antris,
Aut [5] Elephas sacer, aut [6] Polypus, aut ulcere [7] Lichen
Ipse suo informis, sensimque erraticus [8] Herpes.
Obstupuit Natura, tot una exterrita monstris,
Tot jactata, ambasque levans ad sidera palmas:
Heu! quianam tantæ funestant æthera Diræ?
Quidve, inquit, Jovis ira paras? si perdere terras,
Mortalemque ab stirpe sedet convellere gentem,
Fulmina quid cohibes? quin me sine more ruenti
Involvis nimbo, & vacuas dispergis in auras?
Æthereo extingui penitus præstaret ab igne,
Quàm longos inter gemitus sic ducere vitam,
Si vita est, quam lenta trahunt tot funera. Vitæ
An speciem torpentem ullam præferre putanda est,
Quam tot dilacerant infesto turbine morbi?
Quæ vacat exitio pars? unà parte quod unum
Contentum exitium? turmatim in damna recurrunt
Conjuratæ acies morborum, & prælia miscent.
Nec modus, aut requies. [9] Versatilis ira Dianæ
Nunc agit heu! miseram: nunc [10] lymphà intercute Najas
Distendit, crassâque sitim mage provocat undâ.
Ah quoties [11] pallente Croco color inficit ora
Non suus, inque novo regnat latè Icterus auro!
Visceribus [12] quoties lapidosam inolescere fæcem
Membra gemunt, tacitaque satas à Gorgone cautes!
Cætera quid memorem? liceat nemus ante caducis
Discere quàm multis insternat frondibus Auster;
Aut, ubi Neptuno Tempestas incidit atrox,
Nosse quot irati voluantur ad æthera fluctus.

Et

1. Asma. 2. Morbo Gallico. 3. Antrace, Carbonchio. 4. Creste. 5. *Hetrusc.* Elefantino, spezie di Lebbra. 6. *Tumor in naribus succrescens.* 7. *Morbi genus faciem præcipuè infestans.* Specie di Serpiggine, ò d'Impetiggine, 8. *Hetrusc.* Formica. 9. *Morbus Herculeus, seù Comitialis. Hetrusc.* Epilessia, ò Mal caduco. 10. *Aliter Hydrops. Hetrusc.* Idropisia. 11. *Icterus, Morbus Regius, seù Aurigo. Hetrusc.* Itterizia. 12. *Lithiasis,* Dolor di calcoli.

Et vitæ hoc unquam munus rear? aut mihi lætum
Luce frui ? ah tumulo potius me redde , Parentem
[Nam quam pulsem aliam votis moritura?]Parentem
Si quis amor tangit , generis nec Maxima nostri
Diceris Ops Mater nequicquam , aut Numine terras
Vano imples ; tumulo potius me redde : dolori
Sic tandem cessisse juvet . Nec plura locutam
Nescio quis subitò cohibet stupor : ægra reponit
Membra solo, mæstumque facit dolor ipse soporem.
At non Maternas [Matrem quid falleret?] aures
Infelix Natæ latuit dolor : Excita luctu
Extemplo in somnis visa est ante ora jacentis
Prolis adesse Parens , animosque his addere verbis.
Nata , quid indigno corrumpis lumina fletu ,
Crudelesque Deos , crudelia sidera morbis
Victa vocas?non id temerè quodcunq; malorum est,
Aut Divûm invidiâ , aut cæli sine lege furentis
Obvenit vitio . Meritas has pendere pœnas
Ira Deûm jubet , atque animis infensus Apollo .
Ob raptos è cœlo ignes , furtumque Promethei .
Illo ex igne febres , illo exarsere nocentes
Quæ duro pestes incendunt funere terras.
Quare age , tanta Tuæ si Te , Miseranda, salutis,
Cura tenet , votis ipse exorandus Apollo est.
Hinc , unde infestis venit immedicabile telis
Vulnus , & auxilium veniet , certumque juvamen.
Ergo ubi Phœbæam referet mox lampada terris
Orta dies , lauro crepitante , & thuris acerrâ
Thymbræum Numen venerare , & fraude receptus
Hic Tibi , dic , Ignis crepitat , Tibi fumat , Apollo,
Et Magnæ Arabiæ, & Daphnes Tibi sacrat honores.
Hic , hic , crede mihi , memori sub corde recursans
Flectet amor Daphnes infensi Numinis iras :
Annuet , auxilioque volens , opibusque juvabit.
Rumpe moras ; haud te fallax illudit imago:
Illa ego sum, genus unde refers, Ops Maxima,votis
Implorata tuis , nulli non æqua labori.
Sic ait , omniferosque sinus , vultusq; revelans
Maternos densis altè se immiscuit umbris.
Extemplo excussus Miseræ sopor: ardet , & almum
Sic Numen victo supplex venerata dolore est .
O' sequor , ò quocunque vocas , fidissima nostri

Spes Genitrix, noſtros nunquam fruſtrata vocatus:
Accipio venerandum omen. Tum Gangis ab undis
Phœbus ubi reducem nitidâ ſe luce retexit,
Mandata exequitur; laurumque, & thurea ſacrat
Dona focis: atque hanc, inquit, ſuper igne crepantem,
Phœbe, Tibi inſignem laurum, nubemque ſabæi
Thuris odoratam voveo. Jamque acta volabant
Nubila, cum ſuperas vox exaudita per auras:
Ne trepida ulteriùs, duris exercita morbis
Infelix Natura; Tuæ dant æqua ſaluti
Fata viam. Meritæ frangas quo triſtia mortis
Semina, Maternos poſthac felicibus orſis
Perſcrutare ſinus: illinc pubentia vitæ
Pharmaca fas legere, & furialem eludere Clotho;
Ipſe tuis jam nunc fatis haud aſper Apollo
Ignoſcens, illos fæcundat, & apta laceſſit
Germina, pacatoque iterum te Numine firmat.
Sic ait, atque ingens ingenti pignore ſignans
Promiſſum, mediis ſecuit ſub nubibus arcum.
Extemplo firmati animi; ſimul ægra ſupinas
Omniparens palmas tendens ad ſidera, clarum
Ter frugum Auctorem venerata, ter oſcula Magnæ
Libavit Matri, & meritos perſolvit honores.
Mox factura fidem, caules avido ungue comantes
Herbarum carpens, miſeræ ſolamina vitæ
Applicuit. Mora nulla, redux in tabida ſenſim
Serpere membra ſalus, & vi fulcire labantem.
Ex illo tanta eſt herbis Reverentia, tantus
Auctus honos, ut jam nullus ſit crebrior uſus,
Quàm qui tàm bene Pæonias ſuccedit in artes.
Ipſa animos Tellus, & mitior afflat Apollo.
Ergo (1) Te ſi quis furtivo in prælia fati
Caſus agat morbo, hinc dubiæ tibi præcipe vitæ
Certus opem: (2) Non ulla potis Te Carpere morbi
Sævitia, adverſæ cui non medicamine ſtirpis
Sit cautum: ſuperant etiam ſua monſtra medelæ.

Cer-

(1) *Herbarum igitur uſus ad morborum remedia plurimi faciendus.*

(2) *Commendatur autem hic eò magis, quòd nullum ferè ſit morborum genus, cui adverſo herbarum medicamine conſultum abundè non ſit. Quinimò ſuperant morbos ipſa remedia.*

Cerne (1) quot innatis horrentem cautibus unam
Lithiasin contra validis glomerata maniplis
Germina se tollant: illam sibi poscit (2) Anonis
Frangendam, poscit (3) Jobi sibi lacryma rore
Læta suo, (4) Ruscusq; rigens, (5) Crithmumque, (6) Siumq;
Canaque per riguas quærenda (7) Sisymbria valles.
Ipsa etiam (8) Malvæ, ipsa etiam stirps utraque (9) Lappæ;
Et (10) Siliquâ pedis instar avis quæ gaudet, in illam
Immitti cupit, & viridi decernere Marte.
Adde cavi vires (11) Cotyledonis, adde (12) Cyperi,
Artemidisque (13), Opuliq; (14), expallentisq; (15) Genistæ,
Et quas (16) Fungus iners, & quas fert (17) Ziziphus, & quas
Verbascum (18), Porrumq; (19), & barbigerũ (20) Tragopogon.
Anne (21) Coronopodis subdam genus acre? virentis
Anne (22) Lithospermi, duro quod semine cautem
Lucentem assimulans, paribus sese instruit armis?
Vos quoque, vos saxis, & opacis adsita muris
Hinc vires contrà lapidosam (23) Asplenia fæcem
Hauritis; morsuque latus carpente levatis.
Quid? quod (24) Erica etiam gestit concurrere? Quid? quod
Portulaca (25) etiam, (26) Rhamnusq;, & molle (27) Thalictrum,

Aspa-

---

(1) *Liquet id in Lithiasi, contrà quam unam innumera præsto sunt ex herbarum virtute remedia. Talia sunt è Prosopopaja Botanica Virgilij Falugi, & Enchiridio Medico Jodoci Harchij Montensis, aliisque.* 2. *Vulgò* Arresta bue. *Officinis* Anonide. 3. Lagrima di Giobbe. 4. Rusco. *Hetrusc.* Pugnitopo. 5. Finocchio marino. 6. Gorgolestro. 7. Sisimbrio, ò Menta selvaggia. 8. Malva: *aqua ex ipsis destillata*. 9. *Hetrusc.* Lappola maggiore, e minore. 10. Piè d'Uccello, *à siliqua avis pedem referente*. 11. Umbilico di Venere. 12. Cipero. 13. Artemisia, ò Matricale. 14. *Aceris, vel Corni species. Ital.* Opulo. 15. Ginestra, *aqua è floribus destillata*. 16. Fongo, *præsertim lyncurius ad umbram exiccatus, & in pulverem redactus. Ital.* Fongo di pietra. 17. Giuggiola. 18. Verbasco, ò Tasso barbasso. 19. Porro. 20. Barba di Capra, *à prolixa lanugine, quæ è summo erumpit, sic nuncupata*. 21. *Vulgò* Erba stella. 22. Miglio del Sole. *Lithospermum dictum à lapidea seminis duritie.* 23. Scolopendria. *Officin.* Ceterach. 24. Erica. 25. Porcellana. 26. *Offic.* Spina Cervina. *Hetrusc.* Spino Merlo. 27. Talitro.

Aſparaguſq; (1),Rubuſq;(2), Nigellaq; (3),Partheniumq;(4)
Atq;(5)Carũ,atq;(6)Rumex,atq;(7)Anthemis,atq;(8)Adiantũ.
Inſurgit radice (9) Crocus, (10) Gramenque, ſubacto
Cortice (11) Laurus, aquâ decocto è ſemine potâ
Abrotanum (12), Ceraſus (13) gummi, pendente Corymbi
Baccâ (14) Hedera adrepens, immortaliſque (15) Cupreſſus;
Perſica (16) contento Nucleo ſe Malus obarmat:
Solani (17) ſpecies acinis ſubit altera rubris.
At non ulla magis palmas tibi ſpondet opimas,
Quàm quæ perfracto toties ex hoſte recepit
Saxifragæ (18) nomen. Pratis viret illa, nigranti
Nixa foris Radice, albet quæ diſcolor intus,
Vivacemque trahit circum rugoſa ſenectam.
Guſtu etiam dulci eſt, mixtus quem temperat ardor
Acer, odorato ſimilis, ceù grata palato
Quo laudata ſuas nutrit Panchaïa fruges.
Plures hinc cubitum ſuprà ſeſe undique caules

At-

1. Aſparago. 2. Rovo. 3. Nigella. 4. Artemiſia, ò Matricaria minore. 5. Carvio. 6. Lapazio, ò Romice. 7. Camomilla; *quæ pota tanta efficacitatis eſt ad calculos pellendos, ut, teſte Plinio, ſi calculus exemptus ex humano corpore ejus foliis involvatur, brevi diſſolvatur*. 8. *Hetruſc.* Capelvenere. 9. Croco, ò Zaffrano. *Hetruſc. etiam* Gruogo. 10. Gramigna. *Hetruſc. etiam* Guaime. 11. Lauro, ò Alloro. 12. *Ital.* Abrotano. *Hetruſc.* Abrotino, ò Bruotina. 13. *Hetruſc.* Ciriegio. 14. *Ital.* Edera, ò Ellera, *baccis ternis bis in diem ſumptis*. 15. *Ital.* Cipreſſo, *baccis in pulverem ſubactis*. 16. *Ital.* Nocciolo di Peſco. 17. *Officin. Alkakengi; ſeù Solanum Veſicarium, cujus acini rubei Veſicis incluſi, vel in pulverem redacti, vel diſtillati, & epoti mira pollent facultate in frangendis renum lapillis, ut author eſt Harch. in ſuo Enchirid. p.* 234. *Hetruſc.* Solatro Alicacabo. 18. *Peculiaris fit Saxifragæ mentio, quæ deſcribitur per partes ex Rajo tom. 1. Hiſt. Plant. pag.* 453. *Quamvis non ignoremus, & alias eſſe Saxifragæ ſpecies, quæ nonnihil habitu differunt ab ea, quæ hic deſcribitur, ut videre licet apud eundem Rajum loc. cit. &* Jodoc. *Harchium in ſuo Enchirid. p.* 235. *Sit etiam Saxifraga Aurea, quæ ſub Chryſoſplenii nomine à Turnefortio deſcribitur; & Saxifraga Rubea Officinarum, quæ rectius Filipendula, ſeù OEnanthe à Botanicis nuncupatur. Quæ tamen omnes ſua non deſtituuntur virtute ad renum calculos expellendos.*

Attollunt, teretes caules, fartique medullâ,
Virgatique striis, imâ qui parte rubentes,
Continuò in ramos abeunt, sylvamque comantem.
Glabra virent folia ex atro, dissectaque longo
Margine cûspidulis circùm radiantur acutis.
At summos caules, ramosque subalbidus aptam
Sparsus in umbellam laxo flos tegmine claudit
Rarior, & plantæ fastigia læta coronat.
Succedit flori semen breve, lenè striatum,
Fronte rubens primùm, mox rufo insigne colore.
Hanc (1) viridem quondam in speciem migrasse Puellam
Atlantis Magni Neptem fert Rumor; Ut altum
In montem portentificæ vi Phorcidis illa
Versum vidit Avum, devovit Persea diris,
Gorgona devovit; rupesque exosa rigentes
Effuso ubertim voluisset frangere fletu.
Fata negant. Ergo, potuit quod flebilis unum,
Conspectu è misero se longe avertit, & æqua
Prata per, & campos amissum inclamat Atlantem.
Atlantem poscit, lacrymisque indulget amaris.
Dum queritur, tellure pedes cœpere teneri,
Radicemque agere, & tenerum promittere caulem;
Nam consanguineos luctus miseratus, in herbam
Illam Atlantiades mutato cedere vultu
Jussit, & infensam duris vernare lapillis.
Hinc (2) procul invisis vel nunc è montibus exul
Prata amat, hærentemq; humano in viscere cautem,
Si qua subest, succo, decocto aut ubere, parvi
Seminis aut pinsi tenui scobe, frangit, & ultrò
Tritam abigit, fati vindex insignis aviti.
Hanc meritam ob laudem, & palmæ decora ardua, nomen,
Quæ Seseli pridem fuerat Pratense vocata,
Saxifragæ obtinuit, proprioq; notata triumpho est.
Quale olim Libycâ victori è clade superbum

Q Africa

1. *Memorata planta Virtus fabula adumbratur, & cur in pratis, & pascuis humidioribus sit frequentior.*
2. *Spectatissima ejusdem dos in atterendis calculis, & expellendis, vel succo, vel decocto planta unà cum radice, vel aqua destillata, vel semine in pulverem contuso. Unde Saxifraga nomen obtinuit.* [*Hetrusc.* Sassifraga, Sassifragia] *qua tamen alio etiam nomine Seseli Pratense à Rajo nuncupatur.*

Africa Scipiadæ nomen dedit, & sua magnis
Accessit titulis resono Victoria fastu.
Haud (1) verò numero tantùm benè provida Tellus
Morborum illuviem contra, virusque nocentum
Proderit: ipso etiam instanti discrimine rerum
Solicitam experiere: vides ut (2) Fraxinus, atris
Arbor hydris adversa, malisque inimica colubris
Ante suos flores vernas exponat ad auras,
Quam lethale genus patriis erumpat ab antris;
Nec ponat folia alma, suis ni turba recondat
Squamea se latebris, & apertos liberet agros?
Quin (3) tempus sub idem, cum puri ad lumina Solis
E' caveis pictos vernus tepor evocat angues,
Caule virens tenero, mora nulla, Dracunculus exit,
Instantisque mali, quod formâ, & nomine prodit,
At virtute cavet, fraudum securus Agrestes
Præmonet, incautis idem medicamen, & index:
Conditur & rursum, cum se fera noxia condit.
Quod (4) si Thessalico quandoque imbuta veneno
Ignaram nocuo incestet stirps germine Matrem,
Haud illam hæc patitur vernare impune, pheræamq;
Evulgare luem, & virus lactare malignum.
Protinus appositâ succurrit stirpe, superbos
Castigatque animos, & caulem caule coërcet.
Plurimus & Rhætos montes Napellus, & Alpes

Infi-

---

1. *Nec tantum provida, verum etiam solicita est in disponendis opportuno tempore herbarum remediis Natura.*
2. *Illustratur id Fraxini exemplo, Hetrusc.* Frassino, *quæ serpentibus infensissima maturatè floret, ante quam illi suis erumpant è latebris, nec folia ponit, nisi in eas iterum se receperint.*
3. *Id etiam ostendit Herba illa, cui Dracunculo nomen apud Plin. t.3.l.29.c.1. Ital.* Dragoncello, *quæ caule versicoloribus viperarum maculis variegato ad primas serpentium vernationes è terra emergit, rursumque cum iisdem in terram se condit. Vel hoc per se satis officioso Naturæ munere, ut loquitur Plin., si tantum præmoneret, tempusque formidinis præmonstraret.*
4. *His accedit, quòd sæpè ubi noxium assurgit germen, alio Alexipharmaco Natura præsto sit. Sic ex Ruell. t. 2. General. Hist. Plant. p. 1747. in Rhetia, ac Sabaudia Alpibus propè Napellum Anthora assurgit, quæ adversus Napelli venenum remedio est præsentissimo; siliquas licet, & semen habeat Napello similia.*

Inficit Allobrogas? vernat quæ proxima præsto est,
Et siliquas simili mentita, & semina partu,
Anthora, præsidiumque suis Radicibus offert.
Sic (1) etiam quà fluctivago jacet Insula ponto
Fernandæa, arbor, Lauro par, noxia surgit;
Nam si fortè oculis vulsas apponere frondes
Tentet iniqua manus, tenebris suffusa repente
Caligare acies, & opacam obducere nubem
Incipit, invisamque umbris accersere noctem.
Hanc tamen, hanc Arbor juxtà viret altera, cujus
Expresso è foliis redit interceptus amicæ
Lucis amor succo; solemque, diemque reducit.
Hanc (2) olim in sedem fertur delatus Apollo
Ventorum arbitrio; & primus subiisse periclum;
Nam falsæ assimili deceptus imagine Daphnes,
Dum ruit optati amplexus in stipitis, & se,
Splendentesque oculos mentitis frondibus abdit,
Degeneri sensit nutare micantia nictu
Lumina, & insolitâ frontem livere sub umbrâ.
Restitit, elusosque manu aversatus amores,
Hærenti propius vellens è caudice frondes
Conniventem aciem succo sublevit, & omnem
Dispulit extemplò nubem; lucemque retexit.
Ex illo plantæ foliis impressa remansit
Infuso præclara die vis illa, perennat
Quæ virosæ oculis vel nunc contraria Lauro,
Adversamque umbram vicinâ corrigit umbrâ.
Ergo (3) age, pæoniisque herbarum viribus audax,
Si qua laborantis vitæ custodia cordi est,
Utere, nec rapidæ dubites obsistere Clotho.
Ut (4) tamen herbosæ sua constet gratia pubi,

 Opta-

1. *Sic etiam in Insula Fernandaa juxta Arborem virulentam Lauro similem, cujus folia oculis admota nubilum quoddam inducunt, ac propè excæcant, altera assurgit Arbor, cujus expresso è foliis succo interceptus oculorum usus restituitur; ut testatur. La Bresse l.2.de Plant.c.6.*

2. *Idipsum fabula exornatur.*

3. *Liquet ex his quàm longè aliis anteponendus sit in rem medicam herbarum usus.*

4. *Vt tamen eventus voto respondeat, Tenenda primùm germana, ac genuina quæsita plantæ species.*

Optatiſque diū veniant inde apta medelis
Munera ; principio ne te forte obvia plantæ ,
Aut forma , aut formæ ſimulata inſignia fallant ,
Admoneo : ingeniis perſæpè ſagacibus anceps
Impoſuit Natura , ſuos dum dædala fingit
Indiſcreta ſatus , & ſe quoque fallit in illis.
Nam [1] neque ſeminibus genitalis ubique locorum
Vis eadem, ſemper nec ſors eſt frugibus una.
Hîc læta antiqui generis decora inclyta ſervant ,
Degenerant alibi ſuccos oblita priores .
Sæpè [2] alios habitus , alienæ & ſymbola formæ
Aſſimulant , falluntque fidem, luduntque legentes.
Nonne [3] vides foliis ut ſe Plantaginis ornat
Mentitus quandoque habitum Ranunculus ? ut ſe
Induit in frondes Aconiti inamabile ſæpe
Geranium , vernantque Aſari Naſturtia cultu ?
Ut teneas igitur quæſitam in pharmaca ſtirpem
Ne [4] primo aſpectu capiare , & frondibus unis,
Aut [5] unis florum credas inſignibus : ipſi
Perſimili quandoque nitent molimine flores,
Ipſi etiam fructus , & ſemina . Cernis , ut æquo
Se florum textu ſinuoſa Cucurbita comat,
Ac fulcro advoluit qui ſe Convolvolus ? illinc
Semina dent geminâ propè circumducta figurâ
Salvia , Marrubiumque, Mariſque Machaönius Ros,
Felicique virens Betonica juncta Meliſſæ ?

To-

---

1. *Aliquando ſiquidem locorum ingenio à nativa virtute plantæ degenerant.*
2. *Interdum primo fallunt aſpectu ; nihil enim in herbis frequentius , quam ut aliæ aliarum habitus induant , ac folia imitentur .*
3. *Quid enim uſu tritius , quam Ranunculus Plantaginis folio , Geranium Aconiti , Naſturtium Aſari?*
4. *Cavendum igitur ne ſola foliorum ſpecie capiaris in herbis deligendis.*
5. *Multo minus unis floribus , aut unis fidendum ſeminibus . Cucurbitæ ſiquidem , & Convolvoli flores ſunt planè ſimiles , plantæ autem longè inter ſe diſſidentes. Salvia pariter, & Marrubium , & Roſmarinus , Betonica etiam , & Meliſſa , cæteraque plantæ , quæ Verticillatæ appellantur, unicum genus conſtituerent , ſi ſola ſeminum ratio habenda eſſet.*

Totus [1] plantæ habitus foliisq;,& floribus auctus,
Fœtu etiam, Radice etiam spectandus avitâ:
Sîc tibi constabit propriis quæ Tessera signis
Discernit medicos sua per discrimina Caules,
Seque notis Tibi sic prodent gentilibus Herbæ.
Hinc [2] benè Limonium differre à Bellide disces
Bellidis assurgat foliis licet, & simul unâ
Leucoii de gente satas florescere stirpes;
Altera se quamvis, nomen quem prænotat, albo,
Purpureo, aut croceo comat sese altera flore.
Hæc [3] ubi jam comperta, suis & planta tenetur
Indiciis, tùm fas demum tentare, potestas
Quæ parti sit cuique, ferat quam quæque medelam.
Ante [4] tamen vis hæc certâ ratione tenenda,
Ne temerè ambiguas vitæ discrimine vires
Experiare, aliòque anceps cadat alea fati:
Nosse juvet, quæ plura ævi suffragia virtus
Rettulerit, longo quæ jam præluxerit usu.
Sunt [5] qui conspicuis, reddunt quæ germina, signis
Argumenta trahant:his morbum ex arte domandum,
His clausas plantæ signari in pharmaca vires.
Quid strumis collum fœdè pascentibus aptum
Præsidium [6] ferat, inquiris? Cognominis herba
Mon-

1. *Totus igitur plantæ habitus suis omnibus instructus partibus diligenter observandus, ut à potioribus, tanquam gentili quadam è tessera,quæsita plantæ species citrà fraudem teneatur.*
2. *Sic disces plantas aliqua cæteroqui parte affines disjungere; alias verò parte aliqua, folio nimirum, aut flore dissidentes ad idem genus referre.*
3. *Comperta genuina plantæ specie, tùm demum tentanda virtus.*
4. *Non temerè tamen aliena vitæ periculo id præstandum, sed usurpanda ea,quæ probata jampridẽ fuerit,ac longo usu explorata.*
5. *Refellitur hic eorum judicium, qui plantæ cujusque facultatem è notis quibusdam, signaturisque plantæ ipsi, aut alicui ejus parti inditis cognosci asseverant. Quibus nempè Plantæ cum parte aliqua corporis, aut morbo, ejusve symptomate similitudo, aut convenientia in figura, colore, textura, alieve attributo adumbratur.*
6. *Sic Scrofulariam, Ital.* Scrofularia, *facilè dignosci medendis scrofulis natam; quia radices habet, quibus adhærent radiculæ, quasi pilulæ; quæ scrofulas in collo nascentes imitari videntur.*

Monstrabit Radice notas, circum obsita parvis
Glandibus, & strumas pilulis imitata rotundis.
Forte [1] venenato petiit te Scorpius ictu?
Ne multum, ne quære; minor Tibi certa salutis
Signa refert Clytie, curvo quæ flore figurat
Illius intentam meditata in vulnera caudam.
Sic alias aliis plantas prætendere signis
Quæ lateat virtus, cui sint sua dona medelæ.
At (2) licet id præstent quandoque hæc symbola, certam
Corporis & partem signent virtute levandam,
Ne tamen his tu fide: carent his sæpiùs æquâ
Quæ pollent medicæ stirpes virtute, neque almo
Quam gremio fovere, notis affinibus edunt.
Quot plantas inter titulo consentur ovanti
Cardiacæ, Hepaticæque, rudi quin ulla figurâ
Hepatis, aut picti referant vestigia cordis?
Adde [3] tot afflictis rerum pubescere formis
Egregios caules, illas quin ordine raptim
Respiciant ullo, aut apto quidquam indice signent.
Renibus an quidquam, referunt quos semine, lentos
Phaseolos prodesse putes? an gliscere Cordi,
Aut Medicę stirpem Cochleatę, aut molle Corindum,
Quòd foliis vulgò illa suis, hoc semine Cordis
Præferat effigiem, & claro sibi stemmate plaudat?

Fal-

---

1. *Sic Heliotropium minus, Hetrusc.* Clizia, ò Elitropia minore, *ad Scorpionis morsus valere; quia in summo Herbæ flos nascitur, Scorpionis in morem recurvus.*

2. *Fallacissimum verò redarguitur h. m. judicium. Tum quia, utut aliquando signa isthęc plantę virtuti respondeant; longè tamen major earum numerus est, quę certę alicui Humani Corporis parti, aut morbo salutares, h. m. carent signaturis, ut in Cardiacis, Hepaticis, ac Cephalicis multis pronum est ostendere.*

3. *Tum quia plantarum plurimę pares rerum imagines exprimunt, ad quas tamen nullum prorsus respectum habent. Sic Phaseoli Hetrusc.* Fagiuolo, *Semina Renum, Medica Cochleata vulgatissima, Ital.* Medica Cocleata, *& Corindi, seù Pisi Cordati, Hetrusc.* Spezie di Solatro, *Semina Cordis effigiem præferunt, ad quę tamen referri nullatenus aut debent, aut possunt.*

Falleris, [1] his medicas quiſquis malè cautus in artes
Duceris indiciis : non hæc obnoxia dextræ
Pæoniæ monimenta virent : ſunt ludicra Veris
Gaudia, Naturæque joci ludentis in herbis.
Sic apibus ludunt florentibus Orchides ; Hirci
Sic barbam ſimulat Tragopogon ; Cornua, torquent
Quæ Fœnugræcum ſiliquæ ; Genitalia quædam
Vaſcula, Paſtoris, formâ planè indice, Burſæ
Dant nomen, Vituli caput explicat Antirrhinum.
Quin tamen hæc ulli dubiæ ſint Pæonis arti
Indicio, aut ullum præſtent medicaminis omen.
Quid? [2] quod eas referunt interdum ſymbola partes,
Queis ſtirpes altè prætentum inſigne gerentes
Non modo non juſta proſunt virtute, ſed obſunt.
An [3] non pendentes peregrino è caudice fructus
Cordis in effigiem trudunt Anacardia ? Cordi
Quis tamen hos putet auxilio turgeſcere? præſens
Virus alunt potius, quo mens correpta furentem
Penthea, vel ſcenis agitatum reddat Oreſtem.
Quàm [4] benè pulmoni ſimiles formamq; coloremq;,
Et molle ingenium videas concreſcere fungos
Arboreos perſæpè ; tamen præſagia formæ
Irrita theſſalico potius tumuere veneno.
Tu-ne [5] propinato Tithymali ex ubere lacte,
Quo nil ad ſenſum riget acrius, ubera ſiccæ
Juveris Altricis, ceſſantiaque arte laceſſas ?

Ah

1. *Ludentis hęc potius Naturę rudimenta habenda ſunt; non ſecus, ac apes expreſſę in Orchidum floribus, Hircina barba in Tragopogone, Ital.* Barba di Capra: *Cornua in Fænugręci, Hetruſc.* Fiengreco, *Siliquis : Burſa Paſtoris in Plantę Cognominis vaſculo ſeminali, Vitulinum Caput in Vulgari Antirrhino, & ſimilia, quæ nullo indicio ſunt ad rem medicam.*
2. *Ad hęc : plantarum quędam eas interdum Corporis partes repræſentant, quibus, non modo ſalutares non ſunt, ſed quam maximè adverſantur.*
3. *Sic Anacardij, Hetruſc.* Anacardo, *fructus Cor repræſentat; eſt tamen pernicioſus, ac virulentus.*
4. *Fungi aliquot arborei pulmones figura, colore, ac ſpongioſa mollitie ad unguem referunt; qui tamen maligni ſunt, ac venenati.*
5. *Tithymalorum ſuccus acerrimus lacti ſimilis eſt; nemo tamen illum Nutricibus propinet ad lac augendum.*

Ah [1] frustrà indiciis his creditur: altiùs omnis
Herbarum virtus repetenda, & avita potestas.
Primus [2] Apollineos fruticum qui nosceret usus
Davidides Superûm dono fuit. Ille virentum
Herbarum nimio quondam correptus amore
Lustrare ingenia, & vastâ comprendere mente
Veris odoratam pubem, moresque, genusque,
His Sophiæ aggressus divinum flectere Numen.
O Dea, concentu unanimi quæ sidera, & æquis
Naturam regis imperiis, & Numine torques;
Si Tibi Taurorum millenâ cæde secures
Non nequicquam aris tepuere, & mille Sabæis
Frugibus incensus Gabaon; nec inutilis ultrò
Terrasque, tractusque maris, collesque supinos
Herbarum luxu Natura exornat inani,
Illarum ingenia, & certas da noscere formas,
Atque potestates, medicis atque insita fibris
Munera, Pæoniasque ægris expromere vires.
Sic tua non tenebris tandem damnata peribunt
Promerita ampla, tuisque magis celebrabere donis.
Talibus orantem dictis, arasque tenentem
Audiit æternæ soboles pulcherrima mentis;
Atque olli extemplò, disruptâ nube, capacem
Quæ dudum cæcâ umbrabat caligine mentem,
Immicuit, seseque oculis confessa nitenti
Ore: Rogas, inquit, quæ Prudentissime Regum,
Ne dubita, referes: simul hæc, simul Avia secùm
Exultantem animis Juvenem rapit. [3] Est procul, ingens
Quà Libani latus in viridem discedit hiatum,
Naturæ domus, Elysium; genus omnibus unde est
Arboribusque, satisque, corymbiferisque viretis.
Hìc [4] informandis herbisque, & stirpibus alma

Omni-

---

1. *Aliunde igitur herbarum Virtus repetenda: cui penitiùs inquirendę fabula iter prosternitur.*
2. *Primus, qui Herbarum potestates omnes perspectas haberet, Sapientissimus Hierosolymorum Rex Salomon fuit, ut ex sacris literis constat, qui scientiam hanc omnem divinitùs hausit.*
3. *Fingitur is à Divina Sapientia in Naturę Officinam deductus, quę poëticè describitur.*
4. *Plurimę hic plantarum Classes, & species, arrepta ansa, innuuntur, quarum apud Botanophilos peculiaris mentio est.*

Omniparens inſtabat;eam circum undique Nymphæ
Nereides mixtim , Dryadeſque , leveſque Napææ,
Naïadeſque alacres , & Oreades , ordine penſum
Quæque ſuum partitæ , operi curamque , manuſque
Addebant , viduiſque arvis ſua texta parabant.
Pratenſes [1] Beroë , natu quæ parvula , fungos
Fingebat facili ductu , formæque ſalubris
Indicium , candentem animam inſpirabat odoram.
Olli etiam muſcos , fucoſque educere , & algas
Ludus erat , gravior ramoſa lithophyta niſus.
Parte [2] aliâ Drimoque,Thaliaque, Phyllodoceque
Gramineam latè ſobolem , ſylvamque Cyperorum
Erectam , ingentem , ſtudio fallente laborem ,
Curabant , & nunc crebra internodia , flexus
Nunc varios , caudaſque feras, villoſque jubaſque,
Telaque,Paniculaſque graves,ſquamaſq; bicornes
Addebant , grato miſcentes ſeria ludo.
Aſt alias aliæ foliis pubentibus herbas,
Suffruticeſque ſatu ducebant diſpare, & arte
Dædaleâ inſtantes operi ſua penſa trahebant:
Pæonium fervebat opus: [3] pars addere flores
Certat agens , crebro vernent ſeù ſtamine , pictis
Seù petalis : [4] pars poma etiam , baccaſque , corymboſque
Aptat , & aut ſiliquas , aut vaſcula ducta fovendis
Seminibus , ſua quæ propriis inſignia plantis.
Arborei [5] gravior generis,fruticumque potentûm
Cura aliis erat ; has valido deducere niſu
Stipitis aſpiceres immania membra , toroſque

R Ra-

---

1. *Vti ſunt plantę flore deſtitutę , quales habentur Fungi , & Muſci , Submarinęque omnes , uti Coralia , Fuci, aliaque id genus .*
2. *Gramina , & Cyperi , quorum cultus , & forma gratiſſima varietate diſcors , & multiplex ; ut videre licet apud Rajum in ſua Methodo .*
3. *Herbæ floriferæ , ſeù ſtamineo flore , ſeù petalis inſtructæ.*
4. *Pomiferæ item , Bacciferæ , Corymbiferæ , Siliquoſæ etiam , & Vaſculiferæ.*
5. *Arborum quoque , & Fruticum plurima genera delibantur; uti nimirum Arbores Coniferæ , & Iuliferæ , Bacciferæ , Pruniferę , & Pomiferę , Siliquoſę etiam , & Fructu ſicco non Siliquoſę.*

Ramorum ingentes, æquataque robora Cœlo.
Et nunc differtos rugoso cortice textus
Addere, nunc vario foliorum errore comantum
Luxuriem, conive decus, vel inertis Iuli.
Has baccis, prunis aptas gentilibus illas
Edere, vel pomis plantas; Siliquasque sonantes
His donare, illis siccos sine tegmine fructus.
Pendent [1] parietibus vastis longo ordine circum
Collatæ rebus facies, exemplaque; succi
Vitales, auræque labris ingentibus innant,
Atque elementorum partes, mixta unde recurrunt
Semina, fœtificique habiles ad germina rores.
Ipsa sedens thalamo in medio rerum Arbitra stirpi
Vires cuique suas virides infundit in artus,
Assignatque notas, & avitæ insignia formæ.
Tunc Violæ, reditum maturans Veris, honestum
Aptabat vultum Genitrix, formamque novabat.
Tres animæ afflatus liquidæ, tres nubis odoræ
Addiderat, gelidi tres Roris, & altilis auræ.
Jamque suum petalis pallorem urgebat; ab alto
Cum Dea Cælipotens Thaumantide vecta curuli
Affuit, & Juvenem frondentibus intulit antris.
  Obstupuit subito aspectu Natura, simulque
Penè sinu excussi calathi, & revoluta Ministris
Dædala texta; oculos fulgor novus urget inertes.
Tum Sophie his animos addens: Ne absistite cœptis,
Nymphæ, inquit, mea cura; haud hæc abrumpere cursu
Venimus huc alacri, aut vestros turbare recessus.
Pergite: vestra adsum Præses gratissima: mecum
Qui graditur Juvenis, Regum flos inclytus hic est,
Davidides mihi desponsus: me Vindice, vestra
Fas olli lustrare adyta, & spectare labores.
Inceptam revocate operam. Sic mandat; at illæ
Protinus incubuere omnes, repetitaque doctâ
Pensa manu: felici omnis domus halat odore.
  Instat Davidides, vernantiaque orsa Sororum
Persequitur visu, mentemque ad singula voluit.

In

1. *Plurima item alia ad Poetica Topographiæ decus, ac venustatem adduntur, ut Naturæ Opificis Officina verosimilius describatur.*

In [1] quatuor discreta videt latè omnia classes
Germina:in Arboreum quædam succrescere nomen;
Quædam ire in frutices; alio hæc sub stemmate dici
Suffrutices, illa innumeris dare stirpibus herbas.
Queis (2) Caulis minimè assurgit lignosus, & idem
Annuus, Herbarum ex imâ sobolescere plebe
Discit: (3) at is dura gracilis queis sorte perennat
Ligneus,haud tamen & gemmis par mole creandis,
Suffruticum media de gente virescere; qualis
Rosmaris, & crebris viget alta Lavendula Spicis,
Insultatque notis, subjectisque imperat arvis.
Quod (4) si Gemmiparas non uno stipite plantas
Crassior attollat, multusque evadat in auras,
Splendidiùs Fruticum censu se tollere equestri.
Patricio (5) demum clarere ex ordine classis
Arboreæ, truncus vastâ queis mole perennis
Assurgit simplex, annosaque brachia jactat.
Tum genera his contenta vagis sub classibus haurit
Prætereà,& numerum, cultumq;, artemq; recenset:
Quæq; (6) notæ sint cuique, suæ quæ Tessera gentis

1. *Celeberrima potissimum Plantarum divisio in quatuor summa Genera, in Arbores scilicet, Frutices, Suffrutices, & Herbas capta occasione strictim enucleatur.*
2. *Quarumcumque Caules annui sunt, Herbæ appellantur, sive Radices perennent, sive secus; uti etiam quæ Caule non lignoso sunt, licet perenni, ut Brassicæ species nonnullæ, & aliquando Nicosiana.*
3. *Quę verò Caule perenni sunt, lignosoque, minimæ tamen altitudinis, & crassitudinis, nec gemmiparę, Suffrutices nuncupantur, ut Rosmarinus, Lavendula, &c.*
4. *At quę gemmipara stirps est inter lignosas altitudine, & crassitudine mediocri, cui pro superficie stipes perennis, Natura multiplex, Frutex habetur, ut Myrtus, Corylus, &c.*
5. *Arbor denique Planta lignosa est, crassitudine, & altitudine inter omnes maxima, cui caudex pro superficie est, perennis, & natura simplex, qui in multos ramulos majores, ac deinde in plures minores finditur.*
6. *Quę sint h. m. notę, è quibus generum subalternorum diversitas petenda sit, alii alia docent methodo. Celebriores sunt Turnefortiana Methodus, & Rajana, quibus ut suus habeatur honor, neutri in præsenti adhęrendum censuimus.*

Dispicit, & memori mandat se prodere menti.
Quin (1) generi quæ cuique rato discrimine substeat
Discretæ species, lustrat: quot stemmate ducat
Dissimiles Anemona suo: quot Carduus, hirtis
Sentibus hic minitans, illic mucronibus horrens
Squameus hamatis, radiis aut asper acutis:
Obtusis rursum telis hic mollior, illic
Lanceolis pugnax iterum, saturoque virore
Hic vernans, illic maculis variatus, & albo.
Ante (2) alias, medicas penitus disquirere vires,
Cura subit: quæ demissis Radicibus, & quæ
Corticibus, lignisque, almis aut frondibus insint,
Sedulus evoluit; flores quoque, & addita flori
Semina, fructiferosque satus, lacrymasque liquentes,
Quæ duro fruticum rumpuntur cortice sensim,
Scrutatur relegens, vitæque juvamina discit.
Nec rerum Natura Parens quidquam abnuit; omnes
Quin reserat fibras lustranti, & singula pandit.
Ipsa aciem Sophie texta ad subtilia firmat.
Non illum, Libanus nutrit quam vertice, Cedri
Vis latuit; non quam muris, ignobile germen,
Hyssopus servat, tenuique obvoluit amictu.
Herbarum Naturam animo complectitur omnem.
Compos ubi voti sensit sibi Numine pectus
Davidides compleri, animis micat, & sua dona
Gratatur Sophiæ: gliscit sub Corde voluptas.
Sic alte arcanâ fœtus jam Pallade mentem
Abdita Naturæ, Divâ Duce, tecta relinquit,
Evaditque foras, superasque excedit in auras.
At Dea, ne quà alius secretum insistere limen
Auderet, viridem rursum interclusit hiatum,

Ob-

---

1. *Quam varię sæpè species sub uno, eodemque subalterno Herbę genere contineantur, Anemones, & Cardui exemplis cursim perstringitur.*

2. *Iam verò non modo enumerata omnia Salomoni patefacta hic non omninò ex vano fingimus, verum & medicas singularum plantarum vires, tùm quæ insunt Radicibus, tum quæ Corticibus, aut Lignis, aut Frondibus, aut Floribus, aut Seminibus, & Fructibus, Succis etiam, ac Lacrymis, quæ è plantis exudant: testantibus sacris literis 3. Reg. 4. Disputaße illum super lignis à Cedro, quæ est in Libano, usque ad Hyssopum quæ egreditur de Pariete.*

Obstruxitque fores, frondentesque obdidit umbras.
Nec tum visendi incessit malesana libido
Quemquam alium; nec opus cuiquam fuit: (1) ipse repostas
Davidides monimenta domus vulgavit, & omnes
Tradidit herbarum seclis venientibus artes.
Sed (2) non illa diù viguit fortuna: tot ausis,
Tot studiis exculpta Viri documenta ruinis
Seclorum periere: jacent tumulata vetusti
Temporis excidio, & tristi demersa favillâ.
Non ævi tamen invidiâ sua munera passa est
Corrumpi Sophie alma: Revolvi in nubila Lethes
Sensit ut illa, poli summâ demisit ab arce,
Quæ lucis pars alma suæ stellantia cæli
Atria lustrabat, Rationem; Urbesque docere
Jussit amans; terris & prælucere malignis.
Illius imperio Rerum Experientia solers
Juncta comes, non certa satis quæ proderet usu
Argumenta, fidem dubiis & jungeret herbis.
His ducibus via facta; iterum quâ abstrusa pateret
Insita vis herbis, medicæque accederet arti.
Evenere: (3) sacræ ductu Rationis, agrestis
Plurima se explicuit virtus: plantæ Illa latentem
Temperiem, vario passim monstrante sapore,
Non semel edocuit, viresque exprompsit inustas:
Algentesque Acidi tulit, Austerique saporis
Indicio; Calidas Acris, Salsique, vel ora
Quisquis Amaritie torquet; morbisque levandis
Herbarum ingenium curâ sic prodidit aptum;
Naturamque acie rursum rimata Magistrâ est.

Hine

1. *Tanto Auctore emanasse primùm in vulgus publicis monimentis consignatas Herbarum Virtutes, ac potestates haud ab re conjicimus.*
2. *Verum Temporum injuriis iis monimentis abolitis; Divinâ Providentia factum, ut Ratione, & Experientia Duce successu temporis interceptę pridem Herbarum Virtutes rursus in lucem emergerent.*
3. *Et quidem Rationis ductu factum, ut ex saporum differentijs plurimæ Herbarum potestates innotescerent. Hinc enim illarum Temperies comperta, ut nimirum Frigida habita sit acidi, aut austeri, Calida verò acris, salsique, aut amari saporis inditio.*

Hinc (1) etiam varios didicit ſeponere in uſus
Germinis ejuſdem partes, variante palati
Judicio, & carpi ſtudia in contraria juſſit.
Interdum (2) inſectis è vilibus argumentum
Duxiſſe haud puduit: ſi qua eſt paſcentibus illis
Aut faſtidiri viſa, aut intacta relinqui,
Furtivi aut vitii, aut taciti ſuſpecta veneni
Credita ſtirps; labis ſed contra immunis adeſa.
Hoc [3] primum ſigno Gens Europæa per altos
Ammericæ ſaltus errans ignara locorum,
Quos veſcos raperet fructus ex arbore novit.
Nempè avium quos picta cohors libaſſet, edules
Edidicit, natoſque fami ſine fraude premendæ.
Aſt [4] avido efflictim ſi qua eſt morſuque, fameq;
Viſa peti ſtirps certa, vigens virtute repoſta,
Illa licet noſtro non eſſet pervia ſenſu,
Commendata: leves nimirum Inſecta ſapores
Scrutantur nobis ſubtilius: acrior illis
Guſtus ineſt, tenues fugiunt nec Tenuja ſenſus.
Hoc [5] ductu ſi quando aliis hæreſcere plantis

Hor-

---

1. *Vnde etiam heterogenea partium ejuſdem ſæpè plantæ Virtus, ac temperies evoluta; atque alia deducta eſt cathartica, adſtringens alia, variante ſaporis indicio.*
2. *Ex Inſectis etiam non ſemel deductum eſt argumentum ad noxias, vel ſalutares plantas dignoſcendas; quæ enim obſervatæ ab Inſectorum, aut Animalium nullo attingi, venenatæ habitæ.*
3. *Hoc indicio uſos memorant Europæos, cum Americæ ſylvas locorum imprudentes oberrarent, ut eos fructus edules ducerent, aut ſaltem impunè guſtari poſſe, quos nimirum ab avibus decerptos, aut admorſos viderent.*
4. *Hinc, ſi quod Inſecti genus peculiarem aliquam plantam affectet, veriſimile eſt peculiari aliqua vi, ac poteſtate illam pollere; quamvis ea fortè in noſtros ſenſus non incurrat. Inſecta enim ſubtiliùs, quam nos, ſapores diſtinguunt.*
5. *Conjecturam etiam hinc facere licet, Viribus eas plantas convenire, quas eadem Inſecta arrodant; ac proinde ſi alias à Piperitide, Naſturtio, Iberide plantas inhiet Scarabęi genus parvum, & nigrum, Hortenſis Pulex aliquibus dictus, inferre licebit eas acres eſſe, & calidas; cujuſmodi enumeratæ ſunt, quas id animalculi obſervatum appetere.*

Hortensem Culicem deprendes, seù Scarabæi
Et nigrum genus, & parvum, depascier acres,
Et Calidos suetum caules, Te Fervida Iberi,
Vosque elata solo parîli Nasturtia cultu,
Temperie assimili pollere licebit & illas
Conjectare, parique acres succendier æstu:
Inde [1] Jacobææ suppar Virtute putatum
Erigeron, æquè germen quòd carpat utrumque
Et nigris Eruca notis insignis, & auro.
Insectis [2] quanquam non certa ex omnibus æquè
Argumenta; satu nam sunt quæ pamphaga nullo
Non sese oblectant, nullique addicta vagantur.
Sed[3]levia hæc:majora tulit documenta, novasq;
Ex aliis, his quæ præstant, Animantibus artes.
Inde [4] Sagax Ratio Dictamni hærentia contra
Spicula Virtutem didicit, sylvestribus illam
Per Dictæa Capris passim monstrantibus arva.
Inde [5] Chelidoniæ foliis, succoque malignam,
Nictantemque sub umbrâ aciem purgare Magistrè
Hausit hians oculis ab Hirundine: (6) Salvia lentis
Fausta puerperiis usu comperta Leænæ,
Cervarum Seselis. [7] Notas Tibi, lubrica Serpens,

Fæ-

---

1. *Hoc ductus indicio eruditissimus Rajus Iacobæam, & Senecionem viribus affines putat; quòd plantam indiscriminatìm utramque depascatur Eruca quadam maculis nigris, & aureis transversis interdistincta.*

2. *Non est autem observatio hæc certa, & Vniversalis in cujusvis generis Insectis, sunt enim pleraque, aut Pamphaga, aut Polyphaga, quæ nullum ferè escæ genus aversantur.*

3. *Potiora deducta ex perfectoribus Animantibus argumenta, quibus accepta referenda est plurimarum Virtutum cognitio.*

4. *Sic Sylvestrium Caprarum indicio Dictamni, Ital.* Dittamo Cretico, *patuit Virtus, cujus pastu hærentia excutiunt tela.*

5. *Chelidoniam, Ital.* Celidonia, *visui saluberrimam Hirundines monstravere, vexatis pullorum oculis illæ medentes. Plin. l.8.c.27.*

6. *Salviam, Ital.* Salvia, *ad partus facilitatem conducere Leænæ, Seselim, Ital.* Seseli, *Cervæ.*

7. *Fæniculi, seù Marathri, Ital.* Finocchio, *vires Serpens, illius succo membranam hiberno situ corpori obductam exuens, nitidiusque vernans; hujus vero herba sese affricans, oculosque hiberna latebra obscuratos inungens, ac refovens.*

Fæniculi, Marathrique oculis, senioque salubres
Debet opes; [1] Rutæ tibi vim, Mustela, lacessis
Hac armata feros dum sæva in bella colubros.
Ipsa [2] etiam Helxines Turtur, Lauriq; Palumbes,
Perdicesque, Grues Junci docuere palustris
Pæonias laudes, his dum fastidia purgant
Annua, & effœtas revocant ad munia vires.
Quid plura? Aspleni vim contra aggesta Lienis
Damna vel ex ipso condiscere juvit Asello.
Fors(3)quoque multa retrò lapsis incognita seclis
Extulit in lucem, cæco benè provida casu.
Quis Laricis,frondentem alio quam gignit in orbe,
Ammerice, Virtutem Umbræ novisset opacam,
Ni casu patuisset? eam vis obvia casus
Prodidit, inque diem nativâ eduxit ab umbrâ.
Fortè (4) sub hanc nimio fessus successerat æstu
Tytirus, errantes linquens per prata Capellas.
Dum recubat,Zephyrumq;,& Frigus captat opacum
Devius, in dulcem voluuntur lumina somnum,
Stertit humi fusus: resides sopor alligat artus,
Ipsa adblanditur placido gravis umbra susurro.
Ut primum excussus sopor est, spectacula demens
Dat nova; nam mentis furtivo errore per umbram
Correptus, Sortisque suæ planè immemor, Alter
Visus adesse sibi; vacuâ nam visus in aulâ
Jam sibi Regnator, jam non sibi Tytirus, alta
Dicere jura;tumens jamque his,jamq; imperat illis.

Pæ-

1. *Ruta*, *Ital.* Ruta, *Mustela, cujus pastu se contra serpentes obarmat, ac vires refovet.*
2. *Helxines Nostr.* Erba di Muro. *Ital.* Erba Parietaria, ò Vitriola, *Turtur, Lauri Palumbes, Perdicesque, Grues Iunci palustris, Ital.* Giunco palustre, *vires edocuere, quibus annuum fastidium purgant. Asinus Aspleni, Ital.* Scolopendria, *qui splene laborans hac herba dicitur se curare. Vide plura apud Plin. loc. laud., & l.25.c.8. & Abrahamum Coulejum in suis Poeticis Commentariis.*
3. *Multa etiam casus vel imprudentibus obtulit. Sic patuit Umbra Laricis cujusdem Americana prastigiatrix Virtus, suo afflatu potens vel hominem è statu mentis deturbare.*
4. *Ex Pastoris cujusdam successu, qui primus sub illa somnum cepit, res denarratur.*

Penula mentitur chlamydem, Regalia curvum
Sceptra pedum, fastuque amens sibi plaudit inani;
Mox Mercaturæ studet improvisus, in arma
Mox ruit, & trepidum vocat in certamina Martem.
Auguris idem aliàs partes agit; atque subindè
Vel vigil emotâ fingit nova somnia mente.
Thessalicâ donec vi vanescente, per umbram
Afflatâ, infelix sibi redditur, & sibi Pastor,
Qualis erat, redit: heù! miserum ludique, brevisq;
Stultitiæ pudet; & serò sectarier umbras
Ediscit, quisquis suprâ se splendida quærit.
Ridet inexpletùm sibi sacrâ ex Arbore ludum
Prospectans Morpheus, quasque Umbræ infuderat olim
Cedere mendaces gaudet feliciter artes.
At (1) Tibi Pæonias seù Fors, seù doctior Herbas
Extuderit Ratio, ante alias stirps illa legatur,
Quam longo annorum consensu exacta probarunt
Argumenta: docet Ratione Sagacior Usus,
Quasque haud illa suo prætentat lumine, promit
Sæpè exploratas hic falli nescius artes.
Certa Usus profert. (2) Ah ne Te cæca cupido
Occupet, ignotas unquam contingere plantas;
Ni pœnas fortasse velis dare turpiter haustus
Ipse tui: tales Antonî Exercitus olim
Heù luit, insuetos ausus decerpere caules,
Dum Parthos in bella sequens nemora avia lustrat.
Vix sævâ stimulante fame rabido ore voratum
Tùm primùm objectum peregrinum germen, obortus
Cum subitus furor Attonitis, memor omnis abacta
Vis animi, & cæcam mutat vesania mentem.

S Pro

1. *Vtut verò prædicta se habeant, illarum herbarum potior ad Medicinam habenda ratio, quarum Virtus longa experientia probata est. Experientia quippe certior Fallaci Ratione.*
2. *Cave igitur nondum exploratæ plantę te credas, ni dare tuæ Temeritatis pœnas velis; quales olim dedit Antonii exercitus, qui per Parthorum nemora iter habens, ignoti germinis esu ea insania correptus, ut obliterata penè omnium memoria se totum frangendis, atque invertendis perperam glebis impenderit, ac demum ingenti bilis vomitu vitam miserrimè finierit, ex Appian. l. de Bello Parth. pag. 246.*

Pro Castris, acieque, trucis pro pulvere Martis
Præstat humum fodere, & putres invertere glebas,
Donec vi multâ rejectavere supremam
Atrâ unà cum bile animam, fusique herbas
Interitu misero finem imposuere labori:
Constat inexpertas tanti contingere plantas.
At (1) nunc in casum vitam dare, certaq; nondum
Haud opus est tentare: satis jam cognita frugum,
Herbarumque oculis occurrunt pharmaca: penè
Omnia jam tentata. Quis aut Ophtalmica passim
Germina, proveniant aut quæ Narcotica, nescit?
Cui non dicta oculis insignis (2) Acacia, cordi
Buglossum (3), Jecori felix (4) Agrimonia succo?
Malva (5) venenatos Crabronum ut vernet in ictus?
Ut canis in rabidi morsus succurrat (6) Alysson?
Asthma (7) Crocus domet, & vindex (8) Petasitis, & album
Marrubium, Arthritin frænet frondosa (9) Chamædrys?
Non Tibi plantarum quæ sit manifesta potestas,
Quæve occulta, acri quærendum indagine: constat
Utraque jam Veteris ductu Rationis, & Usus.
Jam vestigatis tu Viribus utere, & almis
Inventis fruere, atque ævo gratare priori.
Quod (10) superest, medicas præstet quo tempore fruges
Interea legere, aut Artis quâ quamque parari
Par ope sit, queat ut rapidis occurrere morbis,
Discere non vanus fuerit labor. Hanc quoque partem
Extremo Vatem sub litore vela legentem
Phæbe doce, & puppi da lætam aptare Coronam:

In

---

1. *Nulla autem in præsenti necessitas ignotas herbarum vires experiundi: cum passim cujusque penè virtus Ratione, atque Experientia duce teneatur; ut jam minimè laborandum sit in novis inveniendis remediis, sed inventis potius, aque usu exploratis fruendum.*

2. *Ital.* Acazia. 3. Buglossa, ò Borrana, 4. *Ital.* Eupatorio d'Avicenna, ò Agrimonia. 5. Malva. 6. Alisso. 7. *Hetrusc.* Zaffrano, ò Gruogo. 8. Cappellaccio. 9. *Ital.* Quercioola.

10. *Inquirendum superest, quo tempore plantæ colligendæ sint, tum quanam arte parandæ, ut prosint.*

In (1) primis omnem medicas carpentibus herbas,
Quæ cæli invigilat ſignis, Aſtriſque notandis,
Amoveo Curam. Nautis hanc linque, Tuoque
Agricolæ: Superi ſtellata volumina mundi
Is legat, aſtrorumque obitus obſervet, & ortus.
Quid nimboſæ Hyades, torvâ quid fronte minentur
Plejades, aut plauſtro moveat tardante Boötes.
Pæonias fallax hæc cura legentibus herbas,
Succeſſuque carens ſæpè obſervata, neque unquam
Certa ſatis: (2) quin nec quâ Lunæ ætate legantur
Multum operi conferre putem; ſunt plurima quanquam
Germina non Lunæ dubiis obnoxia ſignis;
Seù creſcente etenim, ſeù decreſcente manipli
Sidere demeſſi, nullo diſcrimine viſi
Par ſenium, par ferre ævum, par tendere robur.
Tum (3) generatim herbas propria de Matre legendas
Præcipio, nativa illis cum gratia formæ,
Et vigor eſt, ſucco cum jam ſtirps uvida miti,
Concoctoque tumet; nec adhuc dureſcere fibris
In lignum cœpit, viridi perfuncta Juventâ.
Sole (4) etiam legito cum Matutinus adulto
Exhauſtus radiis ros omnis, & omnis in auras
Humor iit, primus quo deſudavit Eous.
Quod (5) ſi Pæonios unæ poſcantur in uſus
Radices, plenè maturas velle, prius quam

1. *Quoad colligendi tempus, Cæleſtium, & Aſtronomicarum Obſervationum de partibus Zodiaci, Planetarum aſpectibus, configurationibus, influentiis, &c. rationem nullam habendam cum Doctiſsimo Rajo cenſemus; utpote quæ incertæ, ac fallaces, ſucceſſuque ſæpè carentes deprehenſæ ſint.*

2. *At neque multum referre putamus, qua Lunæ ætate colligantur; æquè .n. durabiles eſſe creſcente, & decreſcente ſidere collectas obſervatum.*

3. *Generatim igitur tùm colligendas præcipimus, cum in ſtatu, ac vigore ſunt, cum ſucco jam miti, & probe concocto turgidæ, ante quàm fibris indureſcentibus in lignum deſciſcere incipiant.*

4. *Quoad tempus verò, die ſereno potius, cum ſolaribus radiis matutinus Ros iis inhærens penitùs exhauſtus eſt.*

5. *Radices evellendæ, cum plenam maturitatem adeptæ ſunt, antè verò quàm Caulem emittere incipiant; tunc enim ſuccus illicò Radicem deſtituit, fibræque ligneſæ evadunt.*

Incipiant altè pubentem emittere caulem:
Quippe nocet teneris caulis Radicibus; omnis
Ilicet has ſuccus ſuperos immiſſus in artus
Deſtituit, cogitque in lignum areſcere fibras.
At (1) florum teneat melior ſi cura, comantes
Collige, formoſi pleno dum munere Veris
Luxuriant, tepidiſque auris patulo orbe dehiſcunt.
Excipe quos Roſa puniceos dat vivida flores,
Jaſminumque albos, calathi qui carcere ſepti,
Impubeſque petunt operoſa in pharmaca mitti.
Par (2) ſit & in frondes ſtudium, ſi frondibus uſus
Eſt opus in medicos: illas deſtringe, colorem
Nacta ſuum celſo cum læta cacumine campis
Imperat, & proprio ſtirps aucta ſapore ſuperbit:
Et jam fœta ſuum latè diffundit odorem,
Jam flores rumpit; Tum frons magis apta medelis;
Nam ſolido magè tùm ſucco turgeſcit, & æquas
Paſſa moras tum planè animos oſtentat avitos.
Fluxior in tenerâ liquor eſt, & aquoſior: omnis
Effluit in tenuem tum ſtirps evanida rorem,
Fruſtraturque ſuo vacuum medicamen honore.
Tu [3] teneras, & Matris adhuc à lacte recentes
Carpe gulæ; tum lecta placet Lactuca, palato
Tum ſapit Aſparagus, ſenſumque invitat edacem.
At [4] quæ Pæonias herbæ quæruntur in artes
Ser-

---

1. *Flores, ut rectè Schroderus, legendi, cum pulchritudine ſua luxuriant, nec adhuc marceſcunt. Excipe paucos, qui calyculo incluſi in uſus medicos colligi petunt; ut Roſarum flores, Iaſmini, & ſimilium.*
2. *Folia verò carpenda, cum herbæ odore, colore, ſapore, cacumineque ſuperbiunt, jam jam flores datura; tunc enim ſuccus plantæ proprius, quem ſpecificum vocant, maturior, ac ſolidior. Contra in teneris aquoſior eſt, & tota ferè plãta in humorem evaporat.*
3. *Non negaverim tamen ad gulæ lenocinium aptiores herbas eſſe, dum teneræ adhuc, & recèns natæ; tùm palato magis commendantur Aſparagi, Lactucæ, Portulacæ, aliaque id genus ad uſum Culinæ comparata.*
4. *Herbę ut plurimùm ad uſus medicos cum floribus aſſervantur. Colligendæ itaque hæ erunt, cum floribus triumphant; ut Calamintha, Centaurium, Chamædrys, Serpyllum, Thymum, Amaracus, ſeù Majorana, Polium, Fumaria, & ſimiles.*

Servari plerumque satu cum pubere florum
Consuevere: illas mihi tum Tu demete, picto
Cum rident luxu, & vario se flore coronant.
Tùm præstans Calamintha mihi, tùm læta Chamædrys,
Serpyllumque, Thymumque, & olentia Centaurea
Obveniant, virides tum ponat Amaracus umbras,
Et Polium ditem ferat, & Fumaria sylvam.
Haud [1] aliter matura legas Tibi semina, curæ est
Semina si legere, & medico submittere juri.
Optima, cœperunt primas quæ ducere rugas,
Nec tamen exciderint. (2) Fructus quoque mitior arti
Pæoniæ utilior; quanquam servandus in ævum,
Nec tam maturus, carpi nec poscit acerbus.
Flexilis in vitium, & votis illudere prompta
Utraque conditio est: medio tutissima Virtus.
Jam [3] verò hæc si lecta novo sint ordine rursus
Exiccanda, gravem Solis non durior æstum
Tam citò damnarim. Siccandis frugibus Umbra
Non semper favet æqua; situm plerumque manipli,
Invigilet ni cura, trahunt, sensimque sub illà
Correpti (miserum!) lenta rubigine marcent.
Solis ama radios, Solis siccantur ad æstum
Ocyus Herbarum fasces; quôque ocyus illi,
Hoc melius siccantur, opesque tuentur avitas.
Tunc (4) umbram Soli anteferas, cum pristina formæ
Signa juvat stirpi, & priscum servare colorem:
Umbra favet formæ, servat magis umbra colorem!

Exic-

---

1. *Semina item, ut monet idem Schroderus, colligenda, cum benè matura fuerint, siccarique cœperint, nec tamen exciderint.*
2. *Fructus etiam, cùm benè maturuerunt; quanquam asservandos præstet decerpere, cùm neque omninò acerbi sunt, neque ad justam maturitatem pervenerint.*
3. *Quod nunc ad plantarum exiccationem attinet; non ità convenit inter Botanicos. Plerique in umbra siccandas contendunt. Nos potius cum Rajo iis assentimur, qui in fasciculos alligatas citò, & in Sole siccari jubent; quò enim citiùs siccantur, eò meliùs. Nam quæ in umbra exiccantur, ni diligens cura adhibeatur, facilè situm, & rubiginem contrahunt, ac tandem corrumpuntur.*
4. *Quod si velis, ut flores, & folia colores nativos diutiùs retineant, in umbra siccare præstat.*

Exiccata (1) memor tenui vallata papyro,
Pyxidibusque cavis, & amicis intege septis,
Ne quà aër intret: conclusas dissipat aër
Herbarum vires, secumque agitabilis aufert:
Tùm sicco depone loco, qui frigidus æstum
Arceat; ipse etiam plantis nocet æstus; ab illo
Spiritus herbarum tenues exhaustus in auras
Evolat, & vires languescere cogit inertes:
Unum (2) illud mirum: nimio quæ semina pallent
Victa humore, situmq; bibunt, passimq; putrescunt,
Si terræ mandes gremio servanda, rigentem
Quanquam Hyemem patiuntur, & imbribus usque madescunt,
Tuta tamen sine fraude latent, & Vere propinquo
Ad nova servatas submittunt germina vires
Promptius, & reduci lætantur vivida partu.
At (3) non Pæonio plantis de more parandis
Una via est; aliis aliæ sua subdere gaudent
Dona modis. Hæc cruda juvat, petit illa calentem
Arte focum, nec decocto nisi vindice prodest.
Succus ab his premitur, pulvis tenuatur ab illis.
Sacchareis aliæ salibus, Cannæque pruinâ
Nectareâ misceri optant, blandumque saporem
Induere, & refugo se commendare palato.

Hoc

1. *Asservanda autem hæc omnia, postquam probè exiccata fuerint, in sacculis chartaceis, qui & ipsi pyxidibus ligneis includantur. Conducit nanque ad diuturnam asservationem, ut aër sedulo arceatur, utpote qui perpetuo motu activas sibi exposita plantæ particulas facilè evocet, ac dissipet. In loco item sicco potius, & frigido, quam calido reponenda; Calor enim volatiles spiritus, & odoriferos, in quibus plantæ vis præcipuè hospitatur, agitando facile dividit, ac resolvit.*

2. *Vnum illud in seminibus mirum. Quæ plurimum ab humore detrimenti capiunt, terræ tamen gremio excepta, quantumvis per hyemem perpetuò ferè madeant, secura tamen, & illæsa latitant; novoque Vere promptius, & alacrius germinant, quàm quæ diligentissimè custodita fuerint.*

3. *Quod attinet denique ad modum parandi in usum Medicinę plantas, multiplex is est. Alię enim crudę prosunt, alię decoctę; ab his succus exprimitur, illæ in pulverem rediguntur, alię saccharo condiri amant, atque asservari, alię in unguenta atteri, aliæ ad ignem destillari.*

Hoc mihi sive Tuos flores, Borago, Rosarum
Sive diu incoctum propinet nectare succum
Docta manus, Cordi, aut Capiti latura levamen.
Sunt qui unguenta terant plantas in mollia; sunt qui
Inde trahant medicos lento luctamine rores.
Vas (1) solidum, longo in ventrem quod fusile collo
Creverit, imponunt prunis ardentibus; illùc
Demessos flores, plantasque, aut semina largè
Insinuant, lentoque jubent torrerier æstu.
Fumeus effertur tacito furtim igne solutus
In sublimè vapor, vacuumque per aëra gliscit.
Mox ubi præcluso lateri frigentis aheni
Hæsit, & algorem semotâ in parte recepit,
Paulatim rorem decurrere creber in udum
Incipit, & riguis aliò sè impellere rivis.
Hac ope, qui latet in plantis, educitur ardens
Spiritus, hâc oleum, Sal hâc, virtusque repostis
Abstrusa in venis in Solem educta patescit.
Hâc (2) nuper laudati adeo detecta Cacai
Vis

1. *Stillatitij Vasis descriptio ad Chymicam plantarum Analysim, qua Spiritus, Sal, Oleum in usus Medicos è plantis elicitur.*

2. *Describitur exempli causa Chymica Analysis è nucleis Cacai habita; qua his verbis denarratur à Rajo to. 2. Hist. Plant. p. 1673. Nucleorum Cacai non decorticatorum unciæ octo in pulverem comminuta, & Retortę indita, substantia adeò fixa, & difficiliter resolubilis se esse prodiderunt, ut modica ignis vi nihil redderent præter album quendam liquorem aquæ instar clarum, & pellucidum, idque pauca quantitate, quem pro phlegmate habuerunt. Aucto igne ad eum usque gradum, qui Spiritui Vitrioli eliciendo sufficit, 17. horarum spatio elevatus est Spiritus Vaporum specie lactei candoris, qui prętor aliorum spirituum morem in phlegmate subsidit ad fundum Vasis recipientis. Tandem adhibito igne vehementissimo Reverberij, in vegetabilium destillationibus minus usitato, ascendit oleum intensè rubicundum, & velut sanguineum, verùm pellucidum valde; quod refrigeratum crassescit instar Olei, vel butyri Ceræ. Spiritus non admodum fervidus erat, sed penetrantissimus, nec gustui, nec olfactui ingratus; quemadmodum esse solent è sanguine, aut Carnibus eliciti. Oleum pariter mirificè pungit, ac penetrat, Sale volatili, cujus magnam quantitatem continet, nondum separato; estque valde Aromaticum, & Cardiacum. Spiritus brevi acescit, quo se acetum copiosum continere prodit. Hæc Rajus.*

Vis apprimè tenax; modicosque extractus ad ignes
Exiguus primo flammæ tentamine, tardum
Phlegma, liquor; mox aucta Ignis virtute, vaporum
Albentum in speciem certo post tempore visus
Spiritus efferri, & riguo concrescere lacte.
Demùm acri stimulante rogo, qui maximus ardet,
Vimque vel indomitis potis est inferre metallis,
Puniceo tandem visum se attollere rore
Inde oleum, pulchrumque oculis simulare cruorem;
Usque adeò vapor in faciem se sanguinis effert,
Immensumq; rubet: qui ni pellucidus esset,
Sanguis erat: frigens pinguis crassescit olivi
Instar, at insinuat sese, mordetq;, foditq;
Immixtis salibus, gratoq; insignis odore
Et nares beat, & cordi medicatur anhelo.
Excitus ipse etiam sensus pervadit inertes
Spiritus; arcano multum non fervidus igni
Ille, nec ad gustum, vel odorâ inglorius aurâ;
Fert tamen ætatem haud quaquam; mutatus acescit
Nanque brevi, fœtumque gravi se prodit aceto.
Plaude (1) tuis clara inventis, Ars chymica, cui fas
In sua Pæonias elementa resolvere stirpes;
Fortunata, tuâque audax feliciter arte,
Naturæ cui claustra licet perrumpere, & omnes
Igne sinus furtim populari, atque inde liquentem
Ipsam animam totis guttatim exugere fibris.
Hinc Tibi laus major, certa his, Mortalibus ægris,
È foculis auro melior fortuna renidet.
Vanus in optatam non hic aut vertere Lunam
Mercurium Tibi nempe labor, vel Cypria primo
Æra satu in fulvum tractim procudere Solem;
In vacuos ut sparsa volent Patrimonia fumos.
Hæc alii, queis vota animus spe lactat inani,
Sollicitent cæca ausa: tuo mihi munere vires
Ægras, & vitam placeat fulcire labantem.
Pharmaca amem, succosque impensius. O ubi, nigrum
Quos Cerasum, albentesque, liquant quos Cinnama, rores
Pæo-

1. *Digressio in laudem Artis Chymicę, qua parte Rem Herbariam spectat, ejusque Analysim; utpote quæ hic operam non ludat suam, sed multum prosit.*

Pæonii! O qui me veſtro ſolamine preſſum
Allevet, & medico languentem ſoſpitet hauſtu!
Felix, (1) Herbarum potuit qui noſcere vires,
Atque vices omnes, & inexaturabile lethum
Subjecit pedibus, fauceſque eliſit hiantes.
Illum non Ophyre baccis, non India gemmis
Flexit, & auratas voluens Pactolus arenas;
Aut quæ frondoſæ mittunt electra Sorores:
Non quæ dat Ganges ditiſſima dona; neque ille
Aut his indoluit vacuo, aut invidit habenti.
Quas Tellus fruges, quas ipſa legentibus ultrò
Rura tulere ſinu, carpſit; nec munera Regum,
Contuſamque Erythren, aurumque liquabile novit.
Effodiunt alii Stibii dubia æra, ruuntque
In fatum: vina inficiunt, & viſcera torquent;
Hic vivo ſtudet argento, minioque rubenti,
Ut morbo aut pretium faciant, aut pharmaca fucum.
Concretas hyemes alius, glaciemque per Alpes
Aërias quærit, duratæque incubat undæ.
Hic ſtupet externis teſtis; hunc ſulphur hiantem
Phlegræis(ſcatet hoc etenim Phlegra obſita)campis
Corripuit; gaudent humana cadavera nimbis
Obruta pulvereis Medicinæ adhibere, novumque
In vitæ auxilium tetras compellere mortes.
Ipſe unâ fretus Botanes ope cuncta malorum
Semina, vel cavet anticipans, vel ſubdita frangit.
Quiſquis agat morbus, præſto ſunt germina mille,
Mille medendi artes; ſeù ſit purgantibus alvum,
Seù (2) ſit opus fluxam lenè adſtringentibus, adſunt
Mille anni florentis opes, & mille manipli
Pubentum herbarum: ſeſe hinc (3) Scammonia profert,
Senaq; [4], Jalapiumq; [5] potens, & [6] Cnicus, & [7] ipſa

T Bar-

---

1. *Altera in Scientia de Re Herbaria Commendationem digreſſio; cujus unius ope mortalis vitę commodis abundè conſuli poteſt; quin aut pretioſiora, aut periculoſiora è Foſſilibus remedia conquirantur.*
2. *Plura arrepta anſa ę plantis remedia, vel purgantia, vel aſtringentia veluti per tranſennam proferuntur.*
3. *Officin.* Scamonea. 4. *Hetruſc.* Sena. 5. *Hetruſc.* Sciarappa. 6. *Ital.* Zaffarano Saracineſco. 7. *Hetruſc.* Rabarbaro,

Barbarica de gente tulit quæ nomina Radix,
Et polypi crispos imitata (1) Filicula cirros;
Atq;(2)Hedera,atq;(3) Aloë,atq; esu (4)Colocynthis amaro;
Cassiaq; [5], atq; [6] Ebuli cortex, semenque, liquorque.
Lentâ illinc Radice (7) Acorus succurrit, & (8) omne
Geranium, foliis [9] Glastum, crebrumque [10] Equisetum,
Et foliis præstans, & Cortice [11] Quercus, avito
Semine (12) Limonîum, fructu (13) Oxyacantha rubenti,
Et (14) Cornus Mas, atque (15) Ribes,& (16)Mespilus,& quæ
Par virtute, præit superans (17) Viburna (18) Cupressus.
Quidquid alit Panchæa suos Annona per hortos,
Ipsi alit; ipsi omnis pubes pulcherrima Veris,
Omnis honos, omnis latè seges halat odorum:
Si non unquam Aulas, & Regum limina visit;
At (19) dictas olim Regum de nomine plantas,
Seù quę Mausoli Regali è Conjuge, seù quæ
Lysimacho de Rege tulit cognomina, lustrat.
Te quoque Regnator quondam quam Gentius, & Te
Telephus Æacidę telis confossus amicam
Quam dedit, aut legit, aut oculo miratur hianti;
Atque potestates recolit, moresque, genusque.
Hæc, reor, Æacidæ quondam dictavit alumno

Phyl-

---

1. Polipodio. 2. *Ital.* Edera, ò Ellera, *cujus bacca inter purgantia medicamenta recensentur.* 3. Aloè. 4. *Hetrusc.* Colloquintida, pianta simile al Cocomero salvatico. 5. Cassia. 6. *Hetrusc.* Ebbio, ò Ebulo: 7. *Officin.* Acoro, ò Calamo Aromatico. 8. *Officinis, & Herbarijs* Becco di Grù. *Aliter Acus Pastoris, vel Muscata.* 9. *Alio nomine Isatis.* *Ital.* Guado. 10. *Hetrusc.* Coda Cavallina. 11. Quercia; 12. Limonio. 13. Spinbianco, ò Crespina, *vel ut alijs placet,* Amperlo, ò Pan d'Orso. 14. *Hetrusc.* Corniola, ò Cornia, frutto del Corniolo Maschio. 15. *Officin.* Ribes. *Ital.* Uva Spina, ò Uva d'Orso. 16. *Hetrusc.* Nespola, frutto del Nespolo. 17. *Ital.* Viburno, ò Lantana. 18. Cipresso.

19. *Aliquot etiam innuuntur Herbæ, Regum inventa, atque ab iisdem nuncupata; ut Herba Artemisia à Mausoli Conjuge Cariæ Regina, appellata; Lysimachia à Lysimacho Rege, Gentiana à Gentio Illyricorum Rege, Telephium à Telepho Rege pariter, qui hujus herbę ope vulneribus ab Achille inflictis medicinam fecit.*

Phyllirides Chiron, viridi cum Doctor in antro
Pæonias illum Senior formaret ad artes:
Hæc Reges didicere; sibi nec clarior unquam,
Quam studiis Europa potens nunc plaudit in istis.
Hæc super herbarum ingenio, cultuque canebam,
Pæoniisque opibus, magnus dum CAROLUS altum
Ad Scaldim procul hinc Aquilis victricibus, illic
Fulminat ad Sicorim, palmisque exultat opimis:
Jamque suis major fatis, & clarus avito
Imperio CÆSAR, simul & Rex, addere utrumque
AUSTRIACUM rursus frænis communibus orbem
Incipit, & clauso terras componere Jano.

FINIS.

Laus Deo, ac Deiparæ Virgini sine labe Conceptæ.

ELENCHUS,

ET

EXPLANATIO

Vocum Difficiliorum ad Rem Herbariam Pertinentium.

ACINUS pro Uva ipſa, seù fructu toto accipitur, qui ex ſucco, & parte; quæ veluti Caro eſt, & Vinaceis; & ex ambiente cute, ſeù folliculo conſtat. Ital. *Acino d'Uva:* Latiùs extenditur ad ſignificandos fructus minutiores Arborum, Fruticumve ſpiſſiùs, & coäctiùs creſcentes, ut in Hedera, Solano Halicacabo, &c. qua ratione à Baccis diſtinguuntur, quæ ſeparatim creſcunt, ut in Olea, Lauro, &c. Medici Recentiores pro Vinaceo, ſeù Gigarto accipiunt. Ital. *Arillo.* Hinc Uvas exacinatas dicunt, quæ h. m. Vinaceis carent.

ALA. Caulis eſt angulus, quem cum Caule folium, aut cum Ramo pediculus folii conſtituit: Hetruſc. *Concavo dell'appiccatura del Ramo al Fuſto, della Foglia al Ramucello.* Non rarò etiam accipitur pro ipſo Ramulo, ut cum Caulem dicimus in plures alas diviſum; quia Rami veluti totidèm alæ Cauli adnaſcuntur. Alæ etiam appellantur in Floribus Papilionaceis, quales Herbarum ſunt Leguminoſarum, quæ media ſunt floris petala inter Vexillum, & Carinam poſita.

AMENTACEUS Flos is dicitur, qui ſtaminibus tantum, aut apicibus, aut foliolis quibuſdam compoſitus, Vermis alicujus, aut Felinæ Caudæ in effigiem, inſtar amenti, ſeù lori è ramis dependet. E Gallico Idiomate Italice reddi poteſt *Gattino.* Hinc eæ ſtirpes, quæ h. m. flores edunt, Gentis Amentaceæ nomine comprehenduntur.

ANA-

ANASTOMOSIS à Medicis appellatur apertio venarum, quando ſcilicet venarum orificia ampliùs æquo aperiuntur. Transfertur in re Herbaria ad ſignificandam Vaſorum apertionem, quibus Caulis componitur, quâ ſuccus his vaſis contentus cum aliis partibus communicatur.

APETALUS ſine petalis, ut Flos apetalus, id eſt ſine foliis florum.

APHYLLUS ſine foliis. Unde caules Aphylli, qui foliis non veſtiuntur.

APICES ſunt ſummitates, ſeù Cacuminula in florum medio ſtaminibus incumbentia. Antheræ officinis appellantur.

BACCÆ dicuntur, qui ſparſim arboribus, fruticibuſque adnaſcuntur fructus parvo-rotundi, atque itâ ab Acinis diſtinguuntur, qui ſunt racematim dependentes baccæ. Hetruſc. *Bacca*, *Coccola*, *Orbacca*. Strictiùs utuntur hac voce Botanici pro Fructu minore pericarpio, ſeù pulpâ, carneve molli, & humida, ſemina includente, & membrana tenuiore tecto.

BRONCHUS eſt aſperæ Arteriæ portio media fiſtuloſa ex annulis anterius conſtructa; Superior pars Larynx, inferior Veſicularis dicitur. Inſervit voci, & reſpirationi. Ital. *Canna della Gola*. Bronchia ſunt ipſius Arteriæ, ſeù Fiſtulæ Reſpiratoriæ Ramificationes.

BULBUS Radix eſt ſubrotunda, vel pluribus tunicis in orbem ſe amplexantibus, vel pluribus ſquamis imbricatim ferè diſpoſitis coagmentata, fibras plurimas ex imâ ſede, ſeù baſi emittens. Ital. *Cipolletta*. Hetruſc. *Bulbo*. Interdum latiùs accipitur pro Radice quavis uno Tubere conſtante etiam ſolidâ ſubſtantiâ, & continuâ, nec diviſa in ſquamas, & tunicarum involucra; Sic Croci, & Colchici Radices Bulboſæ cenſentur.

CALAMUS hoc nomine ſtrictiùs appellatur Caulis in Frumentaceis. Ital. *Fuſto*, *ò Gambo delle Biade*.

CALYX Folliculus, ſeù involucrum floris prius quàm dehiſcat, præcipuè Roſæ. Interdum flos ipſe Roſæ connivens, & nondum expanſus. At nunc frequentiſſimè accipitur pro folliculo, quo Flos primum, deinde ſemen herbarum, & fructus arborum cooperitur. Ital. *Bottone*, *Guſcio*; *Hetruſc.* etiam *Boccia*, *Folliculo*.

CAMPANIFORMIS Flos. Ital. *Fiore à foggia di Campana*.

CAPILLAMENTA ſunt filamenta illa tenuia è florum medio ſurgentia, apicibus plerunque donata.

CA-

CAPILLACEUS Flos idem, ac Stamineus, Amentaceus, Apetalus.

CAPREOLUS eſt pars quædam auxiliaris, filamenti, aut funiculi æmulus, cincinni in modum contortus, quâ planta quævis vicinis ſtirpibus, aliiſque ſtipitibus ſe implicans in altum enititur. Ut in Vite, & Leguminibus obſervatur, Hetruſc. *Viticcio*.

CAPSULA uſurpatur pro Theca ſeminum. Ital. *Caſſetta*. Hinc fructus Unicapſularis, Bicapſularis, &c.

CARINA, quod in angulum plerumque acutum excavatur, carinæ navis in modum: unde petalum inferius Floris Papilionacei Carina, & folia Aſphodeli Carinata dicuntur.

CAUDEX magis propriè de Arboribus dicitur. Hetruſc. *Tronco, Ceppo, Ceppaja, Gambale*.

CIRRUS, capillamenta ex Ruellio, quæ contorta criſpentur. Unde Radices cirratæ dicuntur, quæ veluti criſpis quibuſdam crinibus comuntur.

CLAVICULUS, ſeù Clavicula idem ſignificat, quod Capreolus.

COMA ex Ruellio quidquid hilari venuſtate crinium modo ſumma Ramorum, vel Coliculorum exornat, ut frondes, cùm foliatum eſt cacumen.

CORYMBUS propriè convenit Hederæ fructui, cujus acini in capitulum quoddam colliguntur. Racemis, inquit Plinius de fructu Hederæ loquens, in orbem circumactis, qui vocantur Corymbi. Utuntur etiam hac voce Botanici ad deſcribendam extremitatem Caulis, ità ſubdiviſam, & floribus, aut fructibus onuſtam, ut ſphærica figura indè oriatur, ut in Sambuco Aquatica, Cepa, Porro, &c.

CRENÆ ſunt quædam, inquit Ruellius, in extremis oris inciſuræ, à quibus Crenata Herbarum folia declarantur, ſicuti quæ per ambitum ſerræ in morem denticulata ſunt, Serrata dicuntur. Inciſuræ Crenatæ obtuſiores ſunt Serratis.

CROCI, præter proprium Herbæ Nomen, ſæpè idem ſunt quod Apices. Eſt enim ſæpe Crocus idem, quod apex Croceus floris ſtamini incumbens.

CRVCIFORMIS Flos. Ital. *Fiore, le cui frondi ſon diſpoſte in forma di Croce*.

CVLMVS idem, quod Calamus in Frumentaceis.

DACTYLVS Palmæ Arboris fructus, à digiti ſimilitudine ſic dictus. Hetruſc. *Dattero*.

DENTATVM, ſeù Denticulatum folium, quod dentium, vel

vel ſerræ in modum inciſum eſt. Inciſuræ Denticulatæ acutiores ſunt Crenatis.

DIGITATVM folium cum Jungio dicimus, in quo plures laciniæ, ſeù plura ſimplicia folia, quaſi ad unum petioli punctum, ſeù terminum aptata ſunt, ut in Pentaphyllo, Lupino, Cannabe, Vitice, & aliis.

DISCVS eſt media pars Floris compoſiti ex compreſſis, & confertis floſculis ita ut unam quaſi apparentem ſuperficiem conſtituant, ut in Galtha, Flore Solis, &c. à ſimilitudine Diſci, cujus figura plana erat, ac rotunda.

EPIDERMIS Tenuis cuticula exterior ex Animantibus ad Herbas tranſlata ad ſignificandum tenue illud tegumen, quò folia veſtiuntur.

FIBRÆ ſunt veluti ſtamina rebus nonnullis intertexta, ut Radicibus, Ligno, Foliis, &c. Sic Fibras ligneas vocamus filamenta in longum extenſa, quibus maxima ex parte Lignum componitur. Item fibræ dicuntur minutiſſimæ, & extremæ Radiculæ. Hetruſc. *Fibre*, *Barbucce*.

FIMBRIA. Hetruſc. *Frangia*. Foliorum partes fimbriatæ dicuntur, quæ in tenues, & oblongas partes ſecantur. Petala florum Nymphoidis fimbriata ſunt. Flos Granadillæ corollâ fimbriatâ donatur. Ital. *Tagliato all'intorno à guiſa di frangia*.

FLAGELLA. In Vitibus dicuntur teneriores palmites ex anniculis ſarmentis enati. Ital. *Tralci*, *Capi di Viti*.

FOLLICVLVS eſt theca membranacea, ſeù foliacea, quæ fructum, vel ſemen continet involutum, ut Alkakengi. Hetruſc. *Folliculo*.

GALEATVS Flos, qui Galeæ ſpeciem refert.

GALERICVLATVS Flos, qui Galericuli ſpeciem refert.

GEMMA, ſeù Oculus, Tuberculum in Arborum ſurculis, unde germinant. Hinc Inoculatio Inſitionis ſpecies. Ital. *Occhio*, *Gemma*.

GENICVLVM eſt nodus quidam in Caule, ſeù Calamo. Ital. *Nodo*.

HALCYONEA, ſeù Halcyonia Recentioribus corpora quædam ſunt fungiformia in mari naſcentia, Halcyonum, ut aliqui exiſtimant, ex nidis.

HYPOCRATERIFORMIS Flos, qui Hypocrateris ſpeciem refert, ut flos Primulæ Veris, & Androſaces. Ital. *Fiore à foggia di Sottocoppa*.

INFVNDIBVLIFORMIS Flos, qui Infundibuli formam præſefert, ut flos Echii, Jalapæ, Auriculæ Urſi, & Centaurii

Mi-

Minoris? Ital. *Fiore à foggia d'Imbuto.*

INTERNODIVM, ut ait Ruellius, dici consuevit, quod inter artus, vel genicula medium intercedit.

JVBA in Phytologia est arundinacea coma laxè effusa, qualis in Milio est.

IVLVS, seù Amentum, vel Nucamentum. Congeries flosculorum, ut plurimum sterilium, vermis cujusdam effigie, dependens ab Arboribus instar lori. Ital. *Gattuccio*, *Gattino*. Hinc dictæ Iuliferæ Arbores, ut Juglandes, Coryli, &c.

LABIATVS Flos, idest difformis, monopetalos in duo plerumque labia scissus, quorum superius Galea vocatur, quam refert, Inferius Barbam vocat Rivinus.

LACRYMA est humor è plantis, tum sponte effluens (sive is concrescat in Oleum, Resinam, aut Gummi, sive non) tum facta incisione emanans. Spigelius in eo lacrymam distinguit à succo, quòd liquor, qui ex contusâ herbâ exprimitur, aut elicitur, succus vocetur; qui verò vel spontè, vel ex incisione emanat, Lacryma.

LACINIA est portio folii inter duas fissuras (fissura est profundior scissura) inclusa. Hinc folia laciniata. Ital. *Tagliate à guisa di frangia.*

LANVGO in Phytologia est mollis foliorum, aut fructuum lana, ut in Malis Cydoniis; vel, ut Schroderus definit, filamenta tenella cuticulæ extimæ instar pilorum, aut lanæ adnascentia. Ital. *Lanugine.*

LIBER interior tunica Arboris ipsi ligno adhærens.

LITHOPHYTA dicuntur ex Rajo Plantæ submarinæ, lapideæ substantiæ.

LOBVS ex Rajo folii lacinia est, aut folium partiale grandius. Hinc Lobatum Folium appellat, quod ex ejusmodi lobis compositum est.

LOCVLAMENTVM idem, quod Cellula. Fructus in multa loculamenta divisus, hoc est in plures cellulas, seù partes septis intermediis discretas. Ital. *Celletta.*

MALLEOLVS, definiente Columella, novellus est palmes innatus prioris anni Flagello. Ital. *Sarmento di vite*. Hetrusc. *Magliuolo.*

MONOPETALI Flores, qui uno petalo, seù folio constant.

NERVUS in Phytologia, prælongum est, & continuum filamentum folia perreptans, ut in Plantagine, quæ inde Quinquenervia, vel Septinervia dicitur. Ital. *Nervo.*

NVCAMENTVM idem, quod Iulus. Ital. *Fior di Noce, ò Gattino.*

OCU-

OCVLVS: Vide Gemma:

PANICVLA est lanosa coma, unde semen dependet, ut in Arundine, Milio, Gramine; &c. seù, ut Jungius definit, Spica laxè diffusa præsertim propendentibus petiolis, ut in Milio: Idem valet, quod Juba, & opponitur Spicæ.

PAPILIONACEI Flores, Papilionis speciem referentes, uti sunt Leguminum flores. Ital. *Fiore à foggia di Farfalla*.

PAPPUS est lanugo illa, quæ seminibus Carduorum, Senecioni, Hieracio, aliisque insidet, & in auras evanescere solet.

PARENCHYMATA penes Medicos sunt viscera, per quæ sanguis ad ulteriorem perfectionem, & fermentationem, intimè trajicitur, perfunditur, & transcolatur. Transfertur à Botanicis ad utriculos significandos, in quibus plantarum succus concoquitur, & ad ulteriorem perfectionem, & fermentationem promovetur.

PEDICULUS, seù Pediolus est, à quo folium, aut flos, aut fructus dependet. Ital. *Pedicino*. Hetrusc. *Picciuolo*.

PERIANTHIUM est, quod florem tegit, & dicitur etiam Calyx. Ital. *Boccia*, *Bottone*.

PERICARPIUM nonnullis restringitur ad significandam pulpam mollem, seù humidam semina ambientem, ut in Pyris, Pomis, &c. Alii latiùs extendunt ad significandam thecam, aut involucrum seminis quodcumque, sive Membranosum id sit, ut in Vesicis Ulmi, Staphylodendri, &c. sive durum, ut in Pomis. Ital. *Ogni sorte di Guscio di semenze*.

PERSONATI flores, idest animalium rictus referentes. *Vide pag. 62. 65. & 66.*

PETIOLUS idem est, quod Pediculus, seù Pediolus.

PETALA nobis Fabium Columnam secutis dicuntur Floris folia, seù laminæ illæ tenellæ colore insignes, & fugaces. Hoc igitur nomine ad Homonymiam vitandam pro Floris folio utimur. Hinc Petalodes Flores nobis dicuntur, qui Petalis instructi sunt, Monopetali, qui unico dumtaxat constant folio, Polypetali, qui pluribus.

PISTILLUM, seù Stylus pars oblonga, staminibus crassior, in eorum medio è floris umbilico emergens, & rudimento fructus, aut seminis cohærens. Hetrusc. *Pestello*.

POLLEN, vel Pollis, flos tritici. Ital. *Fior di farina*. Accipitur metaphoricè pro eo minuto pulvere, qui è floribus existere solet, ac ventis dispergi.

RESTIBILIS gemma, quæ quotannis restitui solet, & quo-

dammodo renovari. Ital. *Gemma, che torna à fare ogn'anno.*

SAGITTA præter peculiarem plantam significat etiam superiorem partem Surculi, aut Flagelli.

SCAPUS est Caulis rectus in Columnæ modum. Hetrusc. *Fusto, Gambo.*

SILIQUA. Folliculus seminum oblongus: speciatim accipitur pro folliculo, seù theca Leguminosarum stirpium. Hetrusc. *Baccello, Carruba, Gagliuolo.*

SPICA ex Jungio dicitur omne id, quod ex floribus, vel seminibus spissè compositum est, ita ut Conus erectus, vel oblongus, sive admodum acutus evadat, ut præter frumenta apparet in Plantagine, Bistorta, &c. Hetrusc. *Spiga.*

STAMINA idem sunt, quod Capillamenta, quæ ità describit Spigelius *Isagog. lib. 2. cap. 6.* Sunt autem stamina in Floris medio, quod Umbilicus appellatur, partes oblongæ, tenues, veluti Capillamenta, interdùm paulò Crassiores, paululum prominentes, in summitate apicibus frequenter præditæ, quæ stylum, partem similiter oblóngam, sed paulò Crassiorem, atque è centro Vmbilici exurgentem ambiunt.

STAMINEVS Flos, seù Apetalus. Qui tantum staminibus constat, & petalis caret.

STIPES, idem quod Truncus, aut Caudex. Hetrusc. *Stipite, Ceppo, Ceppaja.*

STYLUs idem, quod Pistillum. Aliquando pro ipso Caule, seù Scapo accipitur. Ital. *Stelo, Gambo.*

SVRCVLVS est, quod in Ramis simplex assurgit, tenerum, & exile. Est etiam ramulus novellus, qui inspicatur ad serendum: Hetrusc. *Germoglio, Marza, Sorcolo, Ramucello.*

TALEA Nonnullis est Surculus præcisus ab utraque parte, ut terræ inseratur. Ital. *Ramo da piantare.* Hetrusc. *Glaba, Piantone, Talea.*

THYRSVS, idem quod Caulis, seù Scapus. Hetrusc. *Torso.*

TOMENTVM est lana forcipibus desecta, quâ Calcitræ infarciuntur. Hinc transfertur ad quodcumque farcimen significandum, & ad eas plantas, quæ molli, & lanosâ comâ in Capitulis eminente præditæ sunt, ut Carduus tomentosus, Gramen tomentosum.

TRACHEÆ Plantarum, seù spirales fistulæ sunt Organa quædam Tubulata à Clarissimo Malpighio detecta, quæ aëri excipiendo à Natura instituta videntur. Respondere videtur Tracheis animantium, quas Italicè dicimus *Aspra Arteria.*

TRVN-

TRVNCVS idem, quod Caudex, seù Stipes.

TVBER est Fungus Subterraneus à Tumeo. Ital. *Tartufo*. Hinc dicitur de Plantarum radicibus prætumidis, & rotundis. Vnde radices Tuberosæ.

VALVULI sunt propriè, ex Columella, Concavitates in folliculis Leguminum, in quas ipsa grana séparatim recipiuntur. Id genus Valvulos seù, ut alii loquuntur, Valvulas aliqui comminiscuntur in Herbis Mimosis, quemadmodum Valvas appellant lamellas illas planas, aut imbricatas, quæ septo intermedio Siliquarum utrinque adhærescunt, & dehiscere solent, tanquam fores bifidæ; ut in Brassica, Leucoïo, cæterisque observare licet.

VERTICILLATÆ Plantæ dicuntur, quorum flosculi Caulem articulatim Verticilli in speciem ambiunt, foliolis interspersis, ut in Pulegio, & Marrubio cernitur. Est autem Verticillum instrumentum muliebre, quod Fuso vertendi gratia solet adhiberi. Nos Verticulum ex metri necessitate extulimus.

VIMEN, omne virgultum lentum, ac flexile ad ligandum aptum, sic dictum à Vinciendo.

VMBELLIFERÆ Plantæ, quæ flores edunt suis innixos pediolis, qui ex eodem orti fastigio circinatione quadam Vmbellæ in speciem, quâ Sol arceri solet, disponuntur; ut in Fœniculo, Anetho, Apio, aliisque cernere licet.

VTRICVLI, aliquando pro Capsulis, seù Loculamentis accipiuntur. In hoc opere frequentissimè pro sacculis, seù Vasculis, in quibus succus Nutritius plantarum deponitur.

F I N I S.

COR-

CORRIGENDA.

Pag. 6. verſ. 7. Pubibundæ. Leg. Pudibundæ.
Pag. 29. in Notis loco prioris numeri 5. Leg. 3.
Pag. 48. in Notis ante ea verba *Ital.* Cipolla deſideratur n. 14.
Pag. 90. in Notis poſt n. 4. loco n. 6. ponendus num. 5.
Pag. 110. verſ. 3. Ocyſus. Leg. Ocyùs

Reliqua, quæ exciderunt, prudens corriget Lector.